Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De Flóamanna saga : een text-kritische beschouwing over de samenstelling en de bronnen

https://hdl.handle.net/1874/323225

A. qu. 192, 1937.

DE FLÓAMANNA SAGA

EEN TEXT-KRITISCHE BESCHOUWING OVER DE SAMENSTELLING EN DE BRONNEN

P. O. NIJHOFF

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

DE FLÓAMANNA SAGA
EEN TEXT-KRITISCHE BESCHOUWING OVER DE SAMENSTELLING EN DE BRONNEN

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT
3147 388 1

Diss Utrecht 1937

DE FLÓAMANNA SAGA

EEN TEXT-KRITISCHE BESCHOUWING OVER DE SAMENSTELLING EN DE BRONNEN

AKADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE LETTEREN EN WIJSBEGEERTE AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS DR. W. E. RINGER, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE, VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE TE VERDEDIGEN OP VRIJDAG 9 JULI 1937, TE 4 UUR

DOOR

PIET ONNO NIJHOFF

GEBOREN TE STEDUM

VAN GORCUM & COMP. N.V.
ASSEN

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

AAN GREET

Bij het beëindigen van mijn proefschrift, is het mij een behoefte, mijn dank uit te spreken aan U, hooggeleerde VAN HAMEL, die mijn promotor hebt willen zijn, voor het vele werk, dat U zich hebt willen getroosten, voor de bereidwilligheid, waarmee U steeds Uw bibliotheek tot mijn beschikking hebt gesteld, voor Uw waardevol advies bij mijn werk, en speciaal voor de mogelijkheid door U geschapen, om een reis naar IJsland te ondernemen, en daar met eigen oogen het land te zien, waarover ik in de saga's reeds had gelezen, maar dat men moet hebben gezien, om te kunnen begrijpen, hoe Gunnarr, staande op Gunnarshólmi en terugziende op zijn boerderij in Fljótshlíð, op IJsland bleef, en de bijna zekere kans te zullen sterven verkoos boven ballingschap in den vreemde. Dat ruzies om land, om bezit van vee, zelfs om een aangespoelde walvisch, in de saga's niet tot een soms monotone opsomming worden, maar voor mij leven, nu ik het harde bestaan van den IJslandschen boer zelf heb leeren kennen, dank ik alleen aan deze reizen, die door Uw initiatief mogelijk zijn gemaakt.

Ook spreek ik mijn dank uit aan de hoogleeraren en lectoren aan de Rijksuniversiteit te Groningen, aan Prof. Dr. J. M. N. KAPTEYN, die mij onderwees in de Oud-Noorsche taal- en letterkunde, en onder wiens leiding mijn liefde voor de Oud-IJslandsche kultuur ontwaakte, aan Prof. Dr. P. N. U. HARTING, den Heer J. A. FALCONER, M.A. en den Heer Dr. H. MULDER voor hun hulp en bijstand mij verleend bij mijn studie in de Engelsche taal- en letterkunde.

INHOUD.

Pag.

Inleiding 1

Landnáma en Flóamanna 4

Þorgils' Jeugdjaren en Vroegste Reizen 31

Eerste Buitenlandsche Reis 38

Þorgils' Tweede Verblijf op IJsland 57

Reis naar en Verblijf op Groenland 68

De Terugreis 94

Þorgils' Laatste Jaren op IJsland 100

Litteraire Motieven 112

Motieven uit het Openbare Leven op IJsland 116

Motieven over het Huiselijk Leven 122

Motieven uit het Volksgeloof 129

Motieven uit het Buitenland 150

Conclusie 169

Afkortingen 191

Litteratuur 193

INLEIDING

De Flóamannasaga neemt een aparte plaats in onder de *Islendingasögur* door den bijzonderen vorm, waarin deze saga aan ons is overgeleverd. Deze wijkt zeer af van den oorspronkelijken vorm, waarin de saga in eerste redactie geschreven moet zijn geweest.

Weliswaar zijn ook de andere *Islendingasögur* niet in den oorspronkelijken vorm tot ons gekomen, zooals we in de verschillende inleidingen in de uitgaven van deze saga's kunnen lezen. Gewoonlijk kennen we alleen maar een of meer jongere redacties, die zich dan door kleine verschillen onderling onderscheiden, en die geringe verschillen laten zien ten opzichte van andere texten als Landnámabók en Íslendingabók, zooals we die ook in onze saga zullen aantreffen. Verder onderscheiden ze zich gewoonlijk door toevoegingen of bekortingen van den oorspronkelijken text. Guðni Jónsson [1]) bevestigt dit, wanneer hij zegt: .... *af flestum sögum eru til fleiri handrit en eitt og af sumum eru til mörg.*

Maar behalve om deze dingen gaat het in onze saga ook nog om wat anders, want de text van de Flóamannasaga verkeert op vele plaatsen bepaald in een bedorven toestand. We hebben geen doorloopend verhaal; er is geen eenheid, maar een aaneenschakeling van allerhande gebeurtenissen en feiten over het leven van Þorgils Ørrabeinsstjúpr en zijn voorgeslacht, die zooveel mogelijk in chronologische volgorde zijn geplaatst, maar ook deze volgorde is niet altijd juist en logisch. En deze rij gebeurtenissen en feiten zijn zonder veel onderling verband achter elkaar opgesomd, en slechts hier en daar ontmoeten we een gegeven, dat door meer dan een hoofdstuk is verwerkt, en eenigen samenhang geeft. Dit wijst er meteen al op, dat we niet met een saga te doen hebben, die reeds in zijn geheel mondeling verteld is geweest, voordat zij werd opgeteekend. En ook volgt hieruit, dat veel van de oorspronkelijke redactie verloren moet zijn gegaan, en dat dit later op zeer onvoldoende en gebrekkige wijze

---

[1]) Grettis saga, Íslenzk Fornrit VII, Reykjavík, 1936, Formáli, p. VI.

door invoegsels van allerlei herkomst is aangevuld, waardoor de text veel oneffenheden en duistere passages vertoont [1]).

Onze saga leent zich daarom bijzonder goed voor een text-kritisch onderzoek, waardoor moet worden uitgemaakt, welke gedeelten uit den oorspronkelijken text kunnen stammen, en op welke wijze latere schrijvers en bewerkers hebben getracht het ontbrekende aan te vullen. Daarbij zal moeten worden vastgesteld, hoeveel, en zoo mogelijk wat voor personen in onzen text de hand hebben gehad.

Bij dit onderzoek kunnen geen gegevens ontleend worden aan de overlevering der handschriften. Dank zij de text-uitgave van F. Jónsson [2]) kunnen we ons van de verhouding der HSS. thans een helder beeld vormen [3]). Zooals G. Vigfússon reeds heeft aangetoond, kwam de Flóamannasaga reeds voor in het beroemde handschrift Vazhyrna (boek van Vazhorn, een boerderij in Haukadal in Dalasýsla in westelijk IJsland). Dit handschrift kwam in de 17de eeuw in het bezit van H. P. Resen, en na diens dood kwam het in de universiteits-bibliotheek van Kopenhagen, waar het bij den brand van 1728 verloren ging.

Tevoren was er een afschrift van gemaakt door Ketill Jörundarson, bekend als Ketilsbók, en aangeduid met A.M. 516, 4° in de verzameling van Árni Magnússon, een neef van Ketill.

Een ander afschrift van onze saga, gecopieerd uit Vazhyrna, is gemaakt door Ásgeir Jónsson in Kopenhagen, bekend als A.M. 517, 4°.

Dit zijn verreweg de twee belangrijkste afschriften. Het eerste heeft F. Jónsson als basis voor zijn text genomen, en hij verwijst er naar in voetnoten als K., terwijl hij naar A.M. 517, 4° als A. verwijst, welke letters hier zijn overgenomen.

---

[1]) De kwestie, die bij de behandeling van alle IJslandsche familiesaga's op den voorgrond treedt, en die K. Liestöl (The Origin of the Icelandic Family Sagas, Oslo, 1930, translated from the Norwegian by A. G. Jayne), p. 26 aldus samenvat: ..... *whether the Icelandic sagas are to be looked upon as oral narratives written down, or as compositions in writing, merely based on oral traditions which have been utilized in various ways,* is voor onze saga dus niet moeilijk om te beslissen. Het laatste, namelijk een geschreven compositie, gebaseerd op mondelinge overleveringen, is stellig de ondergrond van onze saga, zooals die aan ons is overgeleverd.

[2]) Samfund til udgivelse of gammel nordisk litteratur, København, 1932.

[3]) Een vroegere uitgave was bezorgd door Guðbrandur Vigfússon en Theodor Möbius in Fornsögur, Leipzig, 1860, die volgens F. Jónsson, Inl. p. II, de eenige kritische uitgave van de saga was. De uitgave van Þorleifur Jónsson, 1884, is hiervan slechts een herdruk, terwijl in de gedeeltelijke uitgave van G. Vigfússon in de Origines Islandicae II de behandeling van den text nogal willekeurig is.

Verder heeft men op IJsland nog brokstukken gevonden van een ander handschrift dan Vazhyrna, namelijk het als Melabók bekend staande, waarin ook de Vatnsdœla- en de Eyrbyggja Saga gevonden worden. Dit handschrift wordt aangeduid met A.M. 445 b, 4°, waarin een blad en het slot van onze saga voorkomen, waarvan ook weer een afschrift is gemaakt. Deze text is in onze editie met B. aangeduid in de voetnoten.

A.M. 515, 4° is een ander afschrift van Vazhyrna, gemaakt door Þórður Jónsson, geestelijke in Hítardalur, omstreeks 1670, van wiens hand we ook een afschrift van Melabók kennen. Hij is in het bezit van het hierboven genoemde verloren geraakte membraan-blad geweest en schreef dat in zijn text af, in plaats van het overeenkomstige stuk van Vazhyrna.

Voor zijn text heeft F. Jónsson voornamelijk van bovengenoemde bronnen gebruik gemaakt. Een vergelijking van de fragmenten met den text van Ketilsbók levert voor de oudste geschiedenis van den sagatext geen resultaat op. Want de twee texten stemmen zoo nauwkeurig overeen, dat Vazhyrna en de andere membraan kennelijk op eenzelfde handschrift teruggaan. De varianten hebben geen beteekenis, alleen werkt A.M. 445 b, 4° soms de Christelijke stukjes iets meer uit. Het is niet denkbaar, dat A.M. 445 b, 4° in die gedeelten, waar deze text ontbreekt, in belangrijke mate van den overgeleverden text zou afwijken. Twee plaatsen — Fl. p. 42/7 en Fl. 44/1 — waar laatstgenoemd handschrift een zin heeft bewaard, die in den anderen tak der overlevering verloren is, zullen in hoofdstuk V ter sprake komen.

De varianten behoeven dan ook bij ons onderzoek verder niet ter sprake te komen. Wij zijn aangewezen, hetzij op den text zelf, hetzij op verder af liggend vergelijkingsmateriaal.

LANDNÁMA en FLÓAMANNA

Voor een onderzoek naar den oorsprong van de Flóamannasaga in text-critischen zin, komt allereerst Landnámabók in aanmerking als vergelijkingsmateriaal. Wanneer we den text van onze saga vergelijken met Landnáma, zien we, dat de saga groote overeenkomst vertoont met sommige gedeelten uit de Landnáma [1]). Het volgende onderzoek zal trachten aan te toonen, in hoeverre er eenig verband tusschen de beide texten bestaat, en welk dat is. Voorloopig kunnen we alvast vaststellen, dat er een zeker verband bestaat tusschen Fl. I—X en XVIII, en L.; dit in tegenstelling met wat F. Jónsson, wiens uitgave van de Flóamannasaga we gebruiken, in zijn *Inledning*, p. V beweert, nl., dat vanaf Fl. IX onze saga zelfstandig is. Deze wordt pas zelfstandig in hoofdstuk X, p. 13/30.

Fl. I

Bij vergelijking van de beide texten ziet men, dat er een letterlijke overeenkomst bestaat tusschen:

Fl. p. 1/2—4	.... L. St. 223/37—39	behalve dat Fl. p. 1/4 zegt: *Haraldr konungr svarti*, en L. *Haraldr svarti*.
Fl. p. 1/5—6	.... L. St. 224/1	behalve dat Fl. zegt: *Haraldr konungr ungi*, en L. *Haraldr ungi*.
Fl. p. 1/7	.... L. St. 224/2—3	behalve dat Fl. zegt: *H. konungr gullskeggr*, en L. weer *konungr* weglaat. Bovendien voegt L. nog toe *ok ríki*, wat Fl. weglaat.
Fl. p. 1/8—12	.... L. St. 224/3—6	behalve dat Fl. bijvoegt *gullskeggr* in regel 8, *Þá bar ríkit* in L. St. 224/4 verandert in *ok bar svá ríkit* in Fl. p. 1/9. Fl. p. 1/12 *konungs* weer zet tusschen *Sigurðar hjartar* in L. St. 224/6.

We zien dus, dat Fl. p. 1/1—12 vrijwel letterlijk met L. overeenstemt.

---

[1]) Dezen naam zullen we voor het gemak afkorten tot L., evenals de verschillende boeken ervan, namelijk Hauksbók tot H., Sturlubók tot St.

Ditzelfde kan ook gezegd worden, maar dan met iets grootere afwijking van L., van Fl. p. 1/21—23 en Fl. p. 2/1—7, wat met L. St. 224/7—14 overeenstemt.

Tusschen deze beide gedeelten in is een stuk gevoegd — Fl. p. 1/12—18 — te beginnen met *Áslaug var móðir*, waarin de stamboom van de Noorsche koningen wordt teruggevoerd tot Odin. Dit gedeelte kan ontleend zijn aan de Völssungasaga, waar de afstamming Óðinn — Sigi — Rerir — Völsungr — Sigmundr voorkomt. In onze saga staat dus een fout en moet *Sigars sonar* in Fl. p. 1/17 eigenlijk *Siga sonar* zijn. Dit kan het gevolg zijn van een copieerfout.

Verder is voor dit gedeelte nog te verwijzen naar de Ragnars Saga Loðbrókar, waaruit de verwantschap met Ragnarr Loðbrók waarschijnlijk is gehaald. Overigens kan hierop gewezen worden, dat deze afstamming van de Noorsche koningen bij alle sagaschrijvers en vertellers waarschijnlijk wel bekend genoeg geweest is, om die bij te voegen, zonder een andere saga te raadplegen.

Verder zijn in Fl. p. 1/20—21 nog toegevoegd de bijnamen van koning Harald *er fyrst var kallaðr Dofrafóstri, en Þá Haraldr lúfa, en síðast Haraldr hinn hárfagri*. Ook deze namen waren zoo bekend, dat ze uit het hoofd konden worden toegevoegd door iederen sagaman.

Dan merken we op, dat Fl. p. 2/6 zegt: *fekk Hákon jarl sigr*, terwijl L. St. 224/13 meldt: *fell Hákon jarl*. Deze verandering is een fout, wat blijkt uit wat er verder in L. en in onze saga wordt medegedeeld. In L. St. 224/14 staat nl., dat Hásteinn, de oudste zoon van Atli jarl, hem na diens dood opvolgde als heerscher over Sygnafylki. Dit was onmogelijk, als Hákon jarl de overwinning had behaald in den slag tegen Atli en er nog een zoon van Hákon leefde, namelijk Sigurðr. L. St. 224/14—16 vertelt: .... *Þar til er Haralldr konungr ok Sigurðr fall drógu her ath honum. Hásteinn stauk Þa undann ok brá til Íslandz ferðar*. Dat Hásteinn, die in onze saga Hallsteinn wordt genoemd, om deze reden de wijk naar IJsland neemt staat ook in Fl. p. 6/16—20, waar het verhaal uit L. weer door onze saga wordt opgevat. We zien, dat in onze saga is weggelaten, dat Hallsteinn zijn vader na diens dood is opgevolgd, terwijl Fl. p. 6/18 zegt, dat *Sigurðr vildi drepa Hallsteinn*. In Fl. is dus de politieke zijde van het optreden van koning Harald, die Hákon en zijn zoon Sigurðr voor zijn doel gebruikt, voorgesteld als een persoonlijke wraakpoging van Sigurðr, terwijl de aansluiting aan het verhaal uit L. in Fl. IV zoo is gesteld, dat de fout, ontstaan door *fell* in L. te veranderen in *fekk sigr* in Fl., weggewerkt is in onzen text. Wanneer we dit in overweging nemen, moeten we tot de conclusie komen, dat de man, die ten slotte dit hoofdstuk afschreef, deze

copieerfout — want dat is het eigenlijk — reeds geschreven moet hebben gevonden en daarna de situatie in onzen text dienovereenkomstig moet hebben gewijzigd. Als *fekk Hákon jarl sigr* een textcorruptie was geweest, die ingeslopen was, nadat de saga reeds in zijn geheel bestond, zou de overige text overeenkomstig gewijzigd moeten zijn door een lateren afschrijver.

Fl. p. 2/8—11 voegt hier toe de namen van de zoons van Atli jarl als Hallsteinn, Hersteinn en Hólmsteinn en van de vrouw van Hallsteinn, Þóra Ǫlvisdóttir. Haar naam vinden we in L. St. 224/16, terwijl de zoons van Atli staan in L. St. 131/20—21, waar dan Hallsteinn als Hásteinn voorkomt, evenals dit het geval is in de andere redacties van L. Alleen in de 'yngre Melabók' — L. 243/9 — wordt de naam Hallsteinn gevonden. Deze naamsverandering is in de heele verdere saga zoo volgehouden en dus moeten we aannemen, dat deze niet op een vergissing berust. Ook is het waarschijnlijk, dat deze naam reeds als Hallsteinn in de bovengenoemde geschreven bron heeft gestaan.

De geringe verschillen met den Landnáma-text kunnen zoo verklaard worden, dat iemand, die L. als bron gebruikte, een gedeelte las, en uit zijn geheugen opschreef, waardoor dergelijke kleine verschillen in den text kunnen optreden, die van geen beteekenis zijn voor het verhaal zelf.

Fl. II & III

Zooals gezegd is, begint in deze hoofdstukken een nieuw verhaal. Fl. I wordt afgebroken en daarmee L. St. 224/14, wat eerst vervolgd wordt in Fl. IV, en er tusschen in zijn II & III geschoven, welk verhaal evenwel ook in L. voorkomt en wel L. St. 131/15 sqq. Hierin wordt verteld over Leifr en Ingólfr eenerzijds en de Atlasynir anderzijds. Het inschuiven van deze hoofdstukken is de reden, waarom reeds aan het eind van Fl. I de namen van de zoons van Atli jarl worden gemeld en de vrouw van Hallsteinn.

Fl. II & III vertoonen lang niet die overeenkomst met L., als Fl. I, maar toch zijn ook hier weer stukken, die letterlijk gelijk zijn aan gedeelten uit L., b.v.

Fl. p. 2/12 *Björnólfr ..... Hróaldr* = L. St. 131/15
Fl. p. 2/13—15 *Þeir váru synir .... son Björnólfs* = L. St. 131/15—17
Fl. p. 2/18—19 *Þeir Ingólfr ok Leifr* = L. St. 131/19

Overigens staat er in Fl. II niets, dat woordelijk gelijk is aan L., en ook in Fl. III staat maar weinig van dien aard, en dan nog slechts gedeelten van zinnen, die men vindt in Fl. p. 5/22—27 overeenkomstig L. St. 131/34—35.

Maar hier zijn veel meer dingen toegevoegd, die niet in L. staan en wel:

Fl. II, p. 2/13 *Þeir váru ágætir menn.*

Fl. II, p. 2/16 *(Qrn) er réð fyrir Firðafylki.*

Fl. II, p. 2/17 *bæði váru Þau frið at sjá.*

Fl. II, p. 2/19—26 de moeder van Leifr wordt genoemd; de leeftijden van Leifr en Ingólfr; hun vragen om schepen om ter wiking te mogen gaan.

Hierna is onze text vrij omgewerkt ten opzichte van L. St. 131/19-21, waar gezegd wordt: *Þeir Leifr ok Ingólfr fóru í hernað með sonum Atla jarls ens mjóva af Gaulum, Þeim Hásteini ok Hersteini ok Hólmsteini.* Dit wordt in onzen text veel uitvoeriger gegeven, waarop weer invoegingen volgen:

Fl. II, p.3/2—12 oude gebruiken over het ter wiking gaan; speech van Leifr, dat hij mee wil, en beslissing van Ingólfr; beschrijving van Leifr en Ingólfr.

Fl. II, p. 3/14 de dood van Hrómundr, de vader van Leifr. Deze wordt in L. St. 31/18 Hróðmarr genoemd.

Fl. II, p. 3/15—17 ze gaan opnieuw ter wiking.

Fl. II, p. 3/18 de dood van Qrn, den vader van Ingólfr.

Fl. II, p. 3/19—22 feestmaal aangeboden door Hallsteinn.

Fl. II, p. 3/22—28 het laten komen van veel mannen op het feest, aangeboden door Leifr en Ingólfr; beschrijving van dit feest.

Fl. II, p. 4/1—19 *Heitstrenging* van Hallsteinn, Ingólfr en Leifr en commentaar van Hersteinn.

Fl. III, p. 5/2—3 aantal schepen in den slag bij Hísargafl; Leifr verliest een schip.

Fl. III, p. 5/4—9 beschrijving van de komst van Qlmóðr hinn gamli.

Fl. III, p. 5/12—16 dialoog tusschen Leifr en Qlmóðr.

Fl. III, p. 6/1—15 regeling van de genoegdoening door Hallsteinn; dialoog; verhoogde straf voor Leifr en Ingólfr door verbanning voordat drie jaar verloopen zijn.

Ook komen er eenige afwijkingen voor ten opzichte van L:

Fl. III, p. 4/24—30 Leifr wil ter wiking, maar Ingólfr raadt het af en blijft thuis. Leifr is dus alleen in den slag bij Hísargafl en gaat ook later naar Ingólfr terug (Fl. p. 5/17).

	In L. St. 131/27—33 gaan Leifr en Ingólfr samen, zijn beide bij Hísargafl en gaan daarna ter wiking.
Fl. III, p. 5/11—12	de verwisseling van Hersteinn en Hólmsteinn. Hersteinn sneuvelt bij Hísargafl en in L. St. 131/32 is het Hólmsteinn. Als gevolg hiervan probeert in onzen text Hólmsteinn zijn broer te wreken, en in L. is het natuurlijk Hersteinn.
Fl. III, p. 6/5—7	geen genoegdoening voor Hersteinn (in L. Hólmsteinn).
Fl. III, p. 6/9—11 L. St. 132/1	verbanning van Leifr en Ingólfr binnen 3 jaar uit Firðafylki. L. en Ing. moeten hun bezittingen afstaan.

We mogen wel aannemen, dat de nietszeggende persoonsbeschrijvingen als op p. 2/13 van Björnólfr en Hróaldr, op p. 2/17 van Ingólfr en Helga, op p. 3/11—12 van Ingólfr etc. niet oorspronkelijk zijn, maar later in den text ingevoegd door een of anderen bewerker om het verhaal wat op te sieren. Vooral de woorden over Ingólfr op p. 3/11—12 hebben met Ingólf's gedrag op de wikingtocht niets te maken, maar zijn erbij gevoegd, omdat eraan vooraf gaat een beschrijving van Leifr, die hier evenwel goed op zijn plaats is.

De overige toevoegingen kan men niet verklaren uitsluitend als vrije uitwerking van een afschrijver van den Landnámatext, omdat men niet kan aannemen, dat zooveel nieuwe dingen eenvoudig door iemand op eigen gelegenheid worden ingevoegd, zooals de naam van Leif's moeder, de dood van de vaders van Ingólfr en Leifr, etc.

We kunnen aannemen, dat naast L., die ook voor de samenstelling van dit gedeelte is gebruikt, want er wordt zelfs naar verwezen op p. 6/13, een andere bron moet zijn gebruikt, mondeling of geschreven, waaruit al de nieuwe dingen zijn gehaald. Voor een mondeling verhaal pleiten verschillende dingen, zooals in de eerste plaats aanwijzingen in den text zelf, waarvoor we verwijzen naar K. Liestöl [1]). Dit zijn uitdrukkingen als *ok er svá sagt* p. 3/9—10; *svá er sagt* p. 3/27; *nu mæla Þeir mót með sér* p. 3/14—15 etc. Ook de stijl van gedeelten als Fl. II, p. 2/22—25, het gebruik van precies dezelfde woorden voor het verzoek van Leifr en dat van Ingólfr om schepen, is een typisch voorbeeld van den mondelingen verteltrant volgens W. Ludwig [2]): waar

---

[1]) The Origin of the Icelandic Sagas, Oslo 1930. pp. 33, 34.

[2]) Untersuchungen über den Entwickelungsgang und die Funktion des Dialogs in der Isländischen Saga. H/s 1934, blz. 52.

ook naar oude balladen verwezen wordt, waar we ditzelfde verschijnsel kunnen constateeren. Een schrijver zou zijn woorden hier gevarieerd hebben. Ook zijn herhalingen van dezelfde gebeurtenissen, zooals in deze hoofdstukken voorkomen, namelijk twee wikingtochten in plaats van één in L. in Fl. p. 3/15—17, twee feesten in plaats van één in L. in Fl. p. 3/19—20, het afleggen van een gelofte door Hallsteinn, Ingólfr en Leifr, terwijl in L. alleen Hólmsteinn een gelofte aflegt, in mondelinge verhalen zeer gewild, omdat deze dingen hoogtepunten waren uit het wikingleven van jonge helden en geliefde thema's om over te vertellen. In een geschreven verhaal zijn dergelijke repetities eerder taai dan opwindend. Vera Lachmann [1]), komt tot de conclusie, dat herhaling van gebeurtenissen in saga's, hetgeen dikwijls voorkomt, de poëtische waarde van de saga in den regel niet verhoogt.

Hier zijn dus verschillende dingen, die erop wijzen, dat aan deze hoofdstukken een mondeling verhaal ten grondslag ligt, dat naast L. de stof geleverd heeft. Dit sluit natuurlijk de mogelijkheid niet uit, dat de redactor van onzen text het reeds in een schriftelijke redactie heeft gevonden.

Er zijn ook een paar afwijkingen in onzen text ten opzichte van L., zooals we hebben aangetoond. Dit verschijnsel kan men verklaren door aan te nemen, dat de bron, die naast L. is gebruikt, de feiten anders voorstelde dan L., waarin de gegevens zoo stonden. Dat in een oud mondeling verhaal zulke ingrijpende wijzigingen zouden zijn aangebracht, is echter uitermate onwaarschijnlijk, wanneer we bedenken, dat dit een van de meest bekende verhalen van de IJslanders geweest moet zijn, en dat een verteller moeilijk zulke fouten kan hebben begaan. En als dit inderdaad gebeurd zou zijn, dat dan zijn toehoorders hem oogenblikkelijk zouden hebben verbeterd. K. Liestöl [2]) zegt, dat het auditorium als een correctief op den verteller werkt. Daarom is het veel waarschijnlijker, dat deze verandering een schriftelijke verandering geweest is, die eerst veel later is aangebracht, door den schrijver van Fl. 2 [3]).

L. St. 132/6 bericht ook over een wikingtocht van Leifr, terwijl Ingólfr thuis blijft, om hun bezittingen te bewaren. Misschien, dat hier in Fl. III Leifr alleen ter wiking gaat, omdat ze reeds twee maal samen geweest zijn en dat de verandering is aangebracht, om het

[1]) Das Alter der Harðarsaga, Palæstra 183, Leipzig, 1932, pp. 123—131.
[2]) Op. cit. p. 210.
[3]) Onder den schrijver van Fl. 2 verstaan wij, in tegenstelling tot den maker der oorspronkelijke Fl. (Fl. 1), den tweeden schrijver van den text. Wij komen uitvoerig op hem terug.

verhaal volledíger te doen lijken. Deze verandering moet een geschreven verandering zijn, aangebracht door den schrijver van Fl. 2. Eigenaardig is ook, dat het verhaal over het *jarðhús* op Ierland, dat in L. St. 132/8 van Leifr wordt verteld, wanneer hij alleen is uitgetogen, aan Þorgils wordt toegeschreven in Fl. p. 24. Hieruit zou blijken, dat onze sagaschrijver dit verhaal dus wel gekend moet hebben. Maar we zullen later zien, dat dit verhaal ook in andere saga's over andere helden verteld wordt. In bijzonderheden bestaat hier geen overeenstemming.

De veronderstelling, dat dit gedeelte een geschreven invoegsel is, past goed bij den aard van den dialoog tusschen Leifr en Ingólfr, die nogal onbeduidend is en stellig niet oorspronkelijk. Die zou dan door den schrijver zijn ingevoegd om het verhaal wat levendiger te maken.

Ook de beschrijving van Ǫlmóðr hinn gamli is zeer conventioneel met niets persoonlijks erin, dat ons doet denken aan een mondeling overgeleverd gedeelte en de dialoog tusschen Ǫlmóðr en Leifr in Fl. p. 5/13—16 maakt ook niet den indruk oud te zijn. Bovendien past hij niet goed in 't verband, omdat noch wat Leifr, noch wat Ǫlmóðr voorstelt, werkelijk gebeurt. Treffend is ook, dat onmiddellijk na dit gedeelte weer de woordelijke overeenstemming met L. te zien is.

Over dialoog in het algemeen zeggen zoowel K. Liestöl [1]), als W. Ludwig [2]), dat die in een mondelinge saga rijker wordt, naarmate de overlevering langer duurt. Hij wordt dus door den verteller als stijlmiddel gebruikt. Maar daarnaast komt, volgens Ludwig [3]), ook een ontwikkeling van den dialoog voor, die geheel litterair is, waarop hij in tegenstelling met Liestöl juist den nadruk legt. Hieruit zien we dus, dat we aan het voorkomen van dialoog in een saga op zich zelf geen steun hebben om vast te stellen, of we met een mondelinge of een schriftelijke bron te maken hebben als onderbouw van de saga. We moeten dus uit den stijl en inhoud zoo mogelijk een conclusie zien te trekken. Tot dit inzicht komt ook Margaret Jeffrey [4]). Zij komt na haar onderzoek tot de volgende slotsom, terwijl ze F. Jónsson's tijden aanneemt, waarin de saga's zijn ontstaan: *There is nothing to indicate, that much or little discourse, long or short speeches, predominance of either direct or indirect discourse, etc., are characteristic of either early or late saga style.*

Tot een dergelijke opvatting geraakt ook W. Ludwig [5]) bij zijn

---

[1]) Op. cit. p. 89. [2]) Op. cit. p. 36. [3]) Id. p. 36.
[4]) The Discourse in Seven Icelandic Sagas, Bryn Mawr, Pens. 1934, p. 81.
[5]) Op. cit. p. 87.

kritiek op K. Liestöl's onderzoek naar den dialoog in de beide texten van de Aronssaga [1]).

De dialoog op p. 4/1—19 is ook stellig niet oud, maar kan toch wel reeds in een mondeling verhaal hebben gestaan, want de formuleering van den eed van Hallsteinn is zoo, dat hier duidelijk een aanwijzing ligt voor de rol, die Hallsteinn binnenkort moet spelen en wel bij de genoegdoening op p. 6, waar ook weer dialoog gevonden wordt. K. Liestöl [2]) zegt: *In oral tradition it is a time-honoured trick of the trade to interpolate a piece of advice or a prediction which will throw light on what is to follow in the story, thus enabling the hearer more easily to grasp the bearing of the succeeding incidents.*

Opvallend is in deze twee hoofdstukken, dat ze geheel staan in den geest van Landnáma, namelijk, dat Leifr en Ingólfr de helden zijn van het verhaal en dat de zoons van Atli jarl, die voor onze saga van veel meer belang zijn, op het tweede plan staan. Dit wijst erop, dat het mondelinge verhaal, dat hier als bron heeft gediend, niet tot deze saga heeft behoord. Anders moest het verhaal uitgaan van het standpunt van de zoons van Atli jarl en niet van dat van Ingólfr en Leifr. Bovendien kunnen we er nog aan toe voegen, dat Hallsteinn, de belangrijkste figuur voor onze saga, hier heelemaal geen rol speelt, behalve in het regelen van de genoegdoening voor den dood van zijn broers, terwijl dit in L. St. p. 131/37 ook nog door Atli jarl, naast Hallsteinn, gedaan wordt. De schrijver van onzen text Fl. 2 laat het hier over aan Hallsteinn alleen, omdat hij al in Fl. I heeft verteld, dat Atli jarl gestorven is.

Hieruit mogen we dus concludeeren, dat dit gedeelte geen oorspronkelijk deel van de inleiding is, althans niet zooals het hier staat. Landnáma is hiervoor gebruikt, en een bron naast L. Waarschijnlijk heeft de schrijver van Fl. 2 hier een mondeling verhaal gebruikt en de stof daarvan aanzienlijk gewijzigd, zooals we hebben gezien aan de veranderingen ten opzichte van het verhaal in L.

De regeling van de genoegdoening door Hallsteinn in Fl. p. 6/1—12 is zoo verteld, dat wij den indruk krijgen, dat Hallsteinn hier de nobele rol moet spelen, omdat hij voor den dood van Hersteinn geen genoegdoening verlangt. Dit is duidelijk het werk van een schrijver en we zullen deze tendens nog vaker in de saga ontmoeten. Want niettegenstaande het feit, dat geen weergeld voor Hersteinn wordt

[1]) Opmerkenswaard is hier, dat M. Jeffrey het boek van Ludwig niet schijnt te hebben geraadpleegd. Beide boeken zijn verschenen in 1934, zoodat ze elkaar's werken waarschijnlijk niet hebben gekend.

[2]) Op. cit. p. 87.

betaald, wordt de boete voor Hólmsteinn alleen nog zwaarder dan in L. die voor beide broers. In onze saga moeten ze uit Firðafylki verdwenen zijn, vóór dat drie jaar zijn verloopen [1]).

Dit maakt den dialoog in dit gedeelte zeer onbetrouwbaar en moeten we wel aannemen, dat deze het werk van een schrijver is.

Fl. IV

Hier wordt het verhaal, dat afgebroken was in L. St. 224/14 weer opgevat en zooals gezegd is, in aansluiting aan de fout: *fekk Hákon jarl sigr.*

In dit hoofdstuk vinden we weer meer woordelijke overeenkomst met L. en wel:

Fl. p. 6/19	*stökk Hallsteinn undan*	L. St. 224/15—16
Fl. p. 6/23	*skaut settstokkum fyrir borð í haf*	L. St. 224/17—18
Fl. p. 6/24	*eptir fornum sið*	L. St. 224/18
Fl. p. 6/25—26	*kom í Hallsteinssund ... braut Þar*	L. St. 224/19—20
Fl. p. 7/1—4	*nam land ... at Stjörnusteinum*	L. St. 24/20—22
Fl. p. 7/4—5	*átti Þóru ... synir Þeira*	L. St. 224/16—17

In dit hoofdstuk zijn ook weer eenige passages toegevoegd, die we niet in L. vinden en wel de volgende:

Fl. p. 6/20—23; Fl. p. 7/1 *víða höfðu menn Þá land numit*; Fl. p. 7/7—12; Fl. p. 7/18 *hann var honum hollr í sýslu sinni; honum gaf Atli frelsi*; Fl. p. 7/21—22 *Þeir váru mikilhæfir menn ok vel vingaðir ok hollir mjök Atla.*

Dit alles brengt geen nieuwe aspecten. De situatie blijft dezelfde en de kwaliteit van deze gedeelten is zoo, dat ze sterk den indruk maken door den schrijver van Fl. 2 te zijn ingevoegd. De laatste twee toevoegsels zijn beschrijvingen van Atli's vrijgelaten slaven Bráttr en Leiðólfr, commentaren, in overeenstemming gebracht met hun gedrag bij het gevecht tusschen Atli en Hrafn in Fl. VII. Het eerste toevoegsel bestaat uit de opmerking, dat in den tijd, toen Hallsteinn naar IJsland ging, velen dat deden om dezelfde reden, en Fl. p. 7/7—12 vertelt, hoe graag de daar wonende IJslanders Hallsteinn als kolonist in hun midden zagen, en is een lofzang op Hallsteinn, terwijl daarvoor niet de minste aanleiding is.

Er doet zich in dit hoofdstuk het merkwaardige feit voor, dat eenige passages hier twee keer opgenomen zijn, n.l.: Fl. p. 6/24—25 is het-

[1]) Fl. p. 6/10.

zelfde als Fl. p. 6/27; Fl. p. 6/25—26 is hetzelfde als Fl. p. 7/5—6; en Fl. p. 7/4 is gelijk p. 2/10. L. St. 224/17—20 geeft: *Hásteinn skaut setstokkum fyrir borð í hafi at fornum sið. Þeir kvomu á Stálfjöru fyrer Stokseyri. En Hásteinn kom í Hásteins sund fyrer Stokseyri ok braut Þar.* Wanneer we dit vergelijken met onzen text, zien we, dat Fl. p. 6/24—25: *Þeim sveif á land, Þar sem síðan heitir Stokkseyri* hier te veel is, omdat Fl. p. 6/26—27 nog eens zegt: *Setstokkarnir komu fyrir dyrr á Stálfjöru fram frá Stokkseyri.* Het onlogische van L., die zegt: *Hásteinn .... braut Þar* is in onzen text p. 6/25 beter, waar staat *skipit .... braut Þar.*

Deze dubbele passage in onzen text kan ontstaan zijn, doordat de schrijver een bron afschreef en daarna met L. vergeleek, waarbij hij dan het woord *Stálfjara* moet hebben gemist, waarna hij dit nog eens in een zin heeft ingevoegd, Fl. p. 6/26—27. Als we dit aannemen, zien we uit de woordelijke overeenstemming met L., dat de bron, waaruit het grootste deel is afgeschreven, een oudere Flóamanna-text geweest moet zijn, waaruit L. ook materiaal heeft gehaald. Dezen ouderen text noemen we dan, ter onderscheiding van Fl. 2, den lateren, Fl. 1.

Wat de repetitie over Hallsteinssund aangaat, waarvan de plaats indirect in Fl. p. 6/25—26 staat aangeduid, en nog eens direct in Fl. p. 7/5—6, valt ons de vreemde plaats van den zin in Fl. p. 7/5—6 op. Deze passage, buiten alle verband met het overige deel van den text er om heen, maakt den indruk, dat zij door den schrijver van Fl. 2, of door een afschrijver van den text, alsnog hier is ingevoegd, omdat hij het als een overgesprongen gedeelte van de saga beschouwde. Hij moet dan dezen zin in den ouderen text zoo gevonden hebben.

Dat de naam van de vrouw van Hallsteinn hier nog eens wordt genoemd, hoeft geen verwondering te wekken, als we in aanmerking nemen, dat hier voor het eerst zijn zoons worden genoemd.

Het is niet duidelijk, wat *fyrir dyrr* in Fl. p. 6/27 beteekent. F. Jónsson [1]), zegt, dat de uitdrukking niet juist is, en *er vist indkommet ved en eller anden fejllæsning.* Zooals de woorden hier in onzen text staan, hebben ze stellig geen zin. We komen erop terug bij de behandeling van Fl. VII.

Verder worden we in Fl. IV nog getroffen door eenige verschillen ten opzichte van L. vooreerst in den naam van de boerderij, waar Ölvir Hallsteinsson woont (*heita nú Ölvistóptir*, Fl. p. 7/14), terwijl L. St. 224/23 in hetzelfde zinnetje *Aulvisstaðir* geeft. Het is mogelijk, dat dit verschil gezocht moet worden in *heita nú*, dat namelijk hiermee

[1]) Anm. p. 72.

in Fl. 2 een later tijdstip bedoeld wordt dan in L. en dat de boerderij later inderdaad Qlvistóptir heette.

Dan zien we, dat in Fl. geen land van Qlvir is genoemd, wat in L. St. 224/23—24 wel wordt gedaan. Dit moet, opzettelijk of niet, in onzen text zijn weggelaten. Het kon niet veel schelen, omdat van Qlvir toch dadelijk daarop gezegd wordt, dat hij stierf en zijn bezittingen aan Atli Hallsteinsson, zijn broer, kwamen. Er staat in Fl. p. 7/15—16 *Qlvir andaðiz ungr*, terwijl L. St. 224/25 *Aulvir andaðizt barnlaus* geeft.

Fl. p. 7/14—15 geeft als het land van Atli *alt landnám milli Rauðár ok Qlfusár Traðarholt ok Baugsstaði*, terwijl L. St. 224/24—25 dit beschrijft als *allt milli Grímsár ok Rauðár*, waarop volgt, dat hij in Traðarholt woonde.

Evenals Qlvistóptir kan deze betere topographische kennis in Fl. toegeschreven worden aan dengene, die de nieuwe inleiding samenstelde, d.w.z. den schrijver van Fl. 2.

Fl. V

In dit hoofdstuk worden eenige nieuwe menschen geintroduceerd namelijk Hallsteinn ór Sogni, een familielid van Hallsteinn Atlason, 'son Orms Fróðasonar', en diens broer Þormóðr.

Fl. p. 7/23—28 is weer bij gansche gedeelten van zinnen gelijk aan L. St. 224/29—32, evenals dat voor de vorige hoofdstukken beschreven is. Daarna is Fl. p. 8 te beginnen met *af Gaulum* tot –/10 *Frá Lopti er mart stórmenni komit*, woordelijk gelijk aan L. St. 223/20—27, behalve, dat L. St. 223/21 *fyri utan Þjórsá*, en 223/22 *ena eystre* niet in Fl. staan, en Fl. p. 8/9 *at Gaulum* toevoegt. Fl. vergeet ook de *stórmenni* te noemen, die wel staan in L. St. 223/27.

Fl. p. 8/10—12 is ook weer bij gedeelten gelijk aan L. St. 223/28—30.

We zien in dit hoofdstuk evenwel een zelfde verschijnsel, als waarop we gewezen hebben bij de herhaling van den zin over Hallsteinssund in Fl. p. 7/5—6. Hier in Fl. V, p. 7/28 begint de introductie van Loptr, die na een zin plotseling wordt afgebroken, waarna dan volgt: *Nú er at segja frá Atla etc.* Door deze zinswending, die altijd gebruikt wordt, als er een nieuw thema begint, krijgen we eerst den indruk, dat er over een anderen Atli dan tevoren gesproken wordt. Dit is evenwel niet het geval en daarom moet dus eerst deze zin bij het afschrijven overgesprongen en op deze plaats nog ingevoegd zijn. We hadden dezen zin ergens in Fl. IV kunnen verwachten. En omdat hij niet in L. staat, kan dit weer een bewijs zijn voor een schriftelijke bron, waarin de zin moet hebben gestaan, maar dit geval kan ook aan een

lateren copiist worden toegeschreven. Fl. p. 7/26 zegt van Þorsteinn, dat hij werd gedood *at fauskagrepti* en in L. St. 224/31 staat, dat dit overkomen is aan Arngrímr, den vader van Þorsteinn. Dit overspringen van een schakel in dezen stamboom moet een copieerfout zijn.

Fl. p. 8/10 zegt, dat Þormóðr, de broer van Loptr op IJsland kwam, en in L. St. 223/28 staat *Þorviðr son Ulfars bróðir Hilldar*. Deze Þormóðr wordt als broer van Loptr in L. niet genoemd. In 't verdere gedeelte van de saga, waar deze figuur genoemd wordt, komt hij voortdurend als Þormóðr voor, evenals dit het geval was met den naam Hallsteinn en de verwisseling van Hersteinn en Hólmsteinn. Toch moet het hier een fout zijn, want met deze twee namen wordt één en dezelfde persoon bedoeld, zooals duidelijk uit de overeenkomst tusschen L. en Fl. blijkt. En omdat we wel moeten aannemen, dat L. juist is, moet hier in onzen text een vergissing zijn ingeslopen.

Ook de verandering van Vorsabær, zooals de naam luidt van de boerderij, waar Þorviðr (Þormóðr) woont, tot Ossabær in Fl. p. 8/12 moet een copieerfout zijn [1]).

F. Jónsson [2]) meent, dat de personen, genoemd in Fl. V niet in de saga hooren, maar dit is stellig niet het geval met Loptr, die nog voorkomt op pp. 14—16 en 28. Hij is de pleegvader van Þorgils. Hallsteinn ór Sogni had even goed niet genoemd kunnen worden, maar in elke saga worden bij de introductie van nieuwe menschen allerlei familieleden opgesomd, die verder in het verhaal geen rol spelen, zoodat het niets vreemd is, dat deze Hallsteinn wel wordt genoemd. Wel kunnen we ons afvragen, waarom Loptr *hier* is genoemd, als hij pas als pleegvader van Þorgils een rol in de saga gaat spelen. Misschien geeft de laatste zin van dit hoofdstuk: *Þessir menn váru nú allir samtíða*, hier een antwoord op. Ook Þormóðr (Þorviðr) speelt in Fl. VI een rol en staat hier dus ook niet ten onrechte.

Overigens maakt Fl. V wel sterk den indruk uit L. te zijn overgenomen, misschien om een lacune aan te vullen van een gedeelte, dat verloren is gegaan, want het is onwaarschijnlijk, dat de andere geschreven bron, die overal volledíger is dan L. hier plotseling in gebreke zou blijven. In zooverre kan F. Jónsson wel gelijk hebben, dat dit hoofdstuk althans nieuw is ingevoegd.

Fl. VI

Dit hoofdstuk begint met den stamboom van Flosi Þorbjarnarson,

[1]) In de Njála XCVII/33 koopt Njáll voor Höskuldr een boerderij genaamd Ossabær. Brennu-Njálssaga, F. Jónsson H/s 1908 (Altn. Sagabibliothek, Heft 13).
[2]) Inl. p. VI.

zijn komst op IJsland en zijn 'landnám', hetgeen staat in Fl. p. 8/14-23, waarvan weer gedeelten gelijk zijn aan L. St. 221/39 en 222/1—5. Omdat Flosi verder in de saga geen rol speelt, moeten we dit gedeelte beschouwen als een uitleg, ingevoegd in Fl. 2, wie de Flosi is, die genoemd wordt in Fl. p. 8/7, waarmee ook te verklaren is, waarom dit bericht ineens met een ander deel van L. overeenstemt.

Er staat in Fl. p. 8/17 *fyrir austan Þjórsá*, terwijl L. St. 222/2 hier *Rangá* geeft. De verandering *Rangá* tot *Þjórsá* als een copieerfout te willen verklaren, gaat wel wat ver, vooral, omdat er nog aan toegevoegd wordt — Fl. p. 8/18 — *austr frá Rangá*. Evenals in Fl. IV schijnt hier weer een vermeende nauwkeuriger topographische kennis tot uiting te komen.

Ook zijn er verschillen in den stamboom ten opzichte van L.:

Ásný in L. St. 222/3 wordt *Þórunn* in Fl. p. 8/18.

Guðrún in L. St. 222/4 wordt *Þórunn* in Fl. p. 8/20.

Flosi, de vader van Kolbeinn in L. St. 222/4, is overgesprongen in onzen text, waardoor hier Kolbeinn de zoon van Valla-Brandr wordt. Bovendien zijn in Fl. nog zes geslachten toegevoegd, die niet hier in L. staan.

Dit overspringen van een schakel in een stamboom kan weer als een copieerfout worden opgevat, maar niet de twee naamsveranderingen. K. Liestöl [1]), bespreekt deze verschillen tusschen de saga's eenerzijds en L. en Ari's Íslendingabók anderzijds en is van meening, dat „*some variants may be due to copying, but many of them are unquestionably of the kind which go back to different oral accounts*". Maar we hebben gezien, dat deze gedeelten, die met L. overeenstemmen, of rechtstreeks uit L. zijn afgeschreven, of uit een geschreven bron zijn gehaald, waarop ook L. teruggaat. Dan moeten deze veranderingen het werk zijn van den schrijver van Fl. 2, die een andere bron tot zijn beschikking moet hebben gehad, misschien *œttartölur* of overleveringen van de families zelf. Dat hier iemand bezig is geweest, die goed op de hoogte was, blijkt wel uit de 6 geslachten, die nog in Fl. zijn toegevoegd.

Dan gaat de saga door met Qzurr hinn hviti. Fl. p. 8/22—27 komt woordelijk overeen met L. St. 225/8—11, waaruit weer blijkt, dat L. als bron is gebruikt. De leeftijd van Qzurr wordt in Fl. p. 8/27 gegeven als 15 jaar, terwijl L. St. 225/11 zegt, dat hij 17 was, toen hij den doodslag beging. Qzur's vrouw Hallveig heet hier natuurlijk Þormóðardóttir en in L. Þorviðardóttir, en in Fl. p. 9/3 wordt een

[1]) Op. cit. p. 186—187.

Grímr Jóruson genoemd, die in L. St. 225/14 Grímr Töfuson heet, wat weer een copieerfout kan zijn.

Daarna volgt het verhaal van Böðvarr, den vrijgelatene van Qzurr, diens twist met Qrn, en vervolgens de twist tusschen Qrn en Atli, die daarna tusschen Hrafn en Atli wordt uitgevochten. De gang van het verhaal, in Fl. verteld, verschilt niet van L. St. 225/15—20. Alleen heeft L. een zeer beknopt bericht, terwijl onze saga een geregeld verhaal vertelt met de noodige details, zooals men verwacht in een behoorlijk overgeleverd mondeling verhaal.

Toevoegingen tegenover L. zijn hier:

Fl. p. 9/11—12 de naam van Qrn's vrouw en haar broer en de naam van diens boerderij.

Fl. p. 9/13 tijd, dat Qrn den diefstal merkt. Aantal gestolen schapen.

Fl. p. 9/14—18 vermoeden van Qrn, dat Böðvarr de dief is. B. weigert genoegdoening, omdat hij denkt bescherming bij Hrafn te zullen vinden.

Fl. p. 9/18—20 Qrn doet B. een proces aan; tijd ervan. B. zoekt hulp bij Atli.

Fl. p. 9/21 reden, waarom B. hulp bij Atli zoekt.

Fl. p. 9/22—23 Atli's opinie over Qrn's aanklacht.

Fl. p. 9/24—28 } beschrijving van het proces.
Fl. p. 10/1—7 }

In dit gedeelte van Fl. VI, te beginnen met p. 9/8 *mælti svá fyrir* tot het eind zijn geen stukken, die met L. overeenstemmen.

De naam van Qrn's vrouw Þorgerðr wordt niet in L. genoemd als de dochter van Baugr, maar hij en zijn zoon Steinn Snjalli komen daar wel voor, evenals de naam van zijn boerderij Snjallshöfði.

Zoodra het verhaal begint over de verwikkelingen tusschen Qrn en Böðvarr, vinden we de bovengenoemde toevoegingen en geen woordelijke overeenstemming meer met L. Verschillen in den gang van zaken zijn er overigens niet tusschen Fl. en L., behalve, dat in Fl. p. 9/16—17 Böðvarr eerst op Hrafn vertrouwt, maar later toch, als in L., hulp zoekt bij Atli. Deze plotselinge zwenking van Böðvarr wordt aldus gemotiveerd: *því at hann* (Atli) *var honum* (Böðvarr) *nær en Hrafn*. Deze motiveering is ten eenen male onvoldoende voor zoo'n ommekeer in Böðvar's houding. Nu is het logisch, dat Böðvarr, die een vrijgelatene van Qzurr was, hulp gaat zoeken bij den voogd van den zoon van Qzurr nl. Hrafn. Dat hij dan toch nog naar Atli gaat, omdat deze dichter bij woonde is nonsens. De meest voor de hand liggende verklaring is, dat Atli in dat district machtiger was dan

Hrafn, wat ook klopt met wat we in Fl. VIII zullen zien. Daarom is het waarschijnlijk, dat deze uitleg van lateren datum is, dan de rest van het verhaal, en dat in den ouderen text, Fl. 1, hier een hiaat gekomen was.

Aan dit verhaal zelf schijnt weer een mondelinge overlevering ten grondslag te liggen, evenals dit het geval is met Fl. VII en gedeeltelijk met Fl. VIII.

Fl. VII

Hetzelfde verhaal wordt hier voortgezet. De inhoud van dit heele hoofdstuk — 30 regels druk — wordt verteld in L. St. 225/21—26, waaruit blijkt dat de feiten hier weer veel uitvoeriger zijn verteld.

Na den dood van Böðvarr maken Hrafn en Atli beiden aanspraak op het stuk bosch, dat Qzurr aan Böðvarr had gegeven. Hrafn's schaapherder ziet dan Atli houthakken in dit bosch, bericht dat, waarop Hrafn met een gewapende macht erheen gaat. Een gevecht volgt, waarbij Atli doodelijk gewond wordt. Dit staat èn in Fl. èn in L. Maar in Fl. staat ook nog het volgende:

Fl. p. 10/10—15 Hrafn verbiedt Atli het gebruik van het bosch en motiveert dit; gesprek tusschen hen beide.
Fl. p. 10/23—26 Smaad van schaapherder tegen Hrafn.
Fl. p. 10/30—31 Dialoog tusschen Atli en Hrafn voor het gevecht.
Fl. p. 10/31—32 } beschrijving van het gevecht.
Fl. p. 11/1—5 }

In Fl. p. 10/11 wijst Hrafn Atli op de afspraak tusschen Qzurr en Böðvarr, dat namelijk, als Böðvarr kinderloos stierf, het bosch aan Qzurr terug zou vallen [1]). En nu Qzurr ook gestorven is, meent Hrafn het bosch voor den zoon van Qzurr, Þorgrímr, te moeten opeischen.

Dan volgt een moeilijke passage: *Atli kvað ætla, at láta eigi sitt fyrir Hrafni; kvað hann lítt minnaz á Þat, er faðir hans gaf honum sitt land. Hrafn kvað Þat fyrir löngu bætt ok kvað vilja hafa sitt* [2]). Uit het voorafgaande blijkt nu, dat Atli het niet met Hrafn eens is. Atli beroept zich natuurlijk op het feit, dat Böðvarr hem zijn bezit heeft overgedaan. Hij is niet van plan om wat hij als het zijne — *sitt* — beschouwt [3]) — zonder meer aan Hrafn af te staan. De volgende zin is dan zoo lastig, omdat we niet weten, wie met *hann, honum* en *hans* bedoeld zijn. Het is mogelijk, dat Atli zegt, dat *hann* (Hrafn) er heelemaal niet bij stil staat, dat de vader *hans*, nl. van Þorgrímr, dus Qzurr, aan *honum* (Böðvarr) zijn bezit (*sitt land*) gegeven had. Dit

[1]) Fl. p. 9/18—10. [2]) Fl. p. 10/12—15. [3]) Fl. p. 10/12.

zou dan verklaren, waarom Atli het als het zijne beschouwde, want Böðvarr kon met zijn eigendom doen, zooals hij verkoos. Maar het antwoord van Hrafn hierop — *kvað Þat fyrir löngu bætt* — zou hier dan volkomen onbegrijpelijk zijn.

Faðir hans kan ook beteekenen 'de vader van Atli', wat hier het meest voor de hand liggend is, en dat met *honum* dan Hrafn bedoeld is. Dan heeft tenminste de volgende zin eenige beteekenis. Maar Hrafn's vader Þormóðr (in L. Þorviðr), zooals tevoren is aangetoond, krijgt zijn land van Loptr Ormsson Fróðasonar, zooals uitdrukkelijk in L. St. 223/29 en Fl. p. 8/10—12 wordt gemeld.

Dit is dus ook geen afdoende verklaring. Daarom moeten we wel tot de conclusie komen, dat deze passage in den overgeleverden vorm onvolledig en daardoor onvoldoende is. Er moet een transactie hebben plaats gehad tusschen Atli en de vader van Hrafn, maar we weten niet meer wat. Misschien heeft dit oorspronkelijk in den hiaat gestaan, waarvoor later Fl. V in de plaats is gekomen.

Ofschoon we met de beide woorden *fyrir dyrr* in Fl. p. 6/27 niets kunnen doen, lijkt het toch goed er hier aan te herinneren, omdat zij, evenals bovengenoemde passage, op iets kunnen doelen, dat niet voldoende is verklaard, maar oorspronkelijk een bepaalde beteekenis had.

De woorden van den schaapherder tot Hrafn, dat deze wel geen trek zal hebben te vechten met *jarlbornum mönnum* [1]), slaan op Qrn's verwijt aan Atli op het proces in Fl. VI. Dit bewijst, dat Atli in dat district dacht te kunnen doen en laten, wat hij wou en dit bevestigt de veronderstelling, dat Atli inderdaad machtiger was, dan Hrafn, waarom ook Böðvarr naar Atli ging om hulp. Hieruit is dus de conclusie te trekken, dat deze woorden van den schaapherder wel degelijk uitgesproken zijn en we hier dus met een oud gedeelte in directe rede te doen hebben.

Ook de dialoog tusschen Hrafn en Atli voor het gevecht [2]) maakt den indruk oud te zijn. Atli zegt, als hij Hrafn met een groote overmacht ziet komen: *við liðsmun viltu nú etja*. Het antwoord van Hrafn zinspeelt weer op de woorden van den schaapherder en op het gesprokene tijdens het genoemde proces. De uitdrukking *við liðsmun etja* wordt ook gebruikt door Qlmóðr hinn gamli in Fl. p. 5/7—8, wanneer hij Leifr te hulp komt: *við mikinn liðsmun áttu nú at etja, frændi*. Deze uitdrukking schijnt weinig voor te komen. Fritzner [3])

---

[1]) Fl. p. 10/25—26. [2]) Fl. p. 10/30—31.
[3]) Ordbog over det gamle norske Spraag.

en Cleasby - Vigfússon [1]) geven uit de *Islendingasögur* alleen deze plaatsen van de Fl. Zoëga [2]) geeft wel de uitdrukking, maar geen aanhalingen. Dit maakt het aannemelijk, dat deze uitdrukking in onze saga niet twee keer oorspronkelijk zou zijn, vooral, omdat deze ontmoeting van Ǫlmóðr en Leifr conventioneel beschreven is. Daarom moeten Ǫlmóð's woorden hier een imitatie zijn van den dialoog tusschen Hrafn en Atli.

Het is niet mogelijk over de beschrijving van het gevecht iets met zekerheid te zeggen.

We zien dus, dat Fl. VII stellig op een mondeling verhaal berust moet hebben, dat ook al de details van het vorig hoofdstuk geleverd heeft. Hier in Fl. VII vinden we ook geen woordelijke overeenkomst met L.

Fl. VIII

Het verhaal van de twist wordt hier vervolgd, en eerst krijgen we de introductie van Ǫnundr Bíldr, van wien in L. St. 225/27 gezegd wordt, dat hij de vechtenden komt scheiden. Dit vinden we ook in Fl. p. 11/11. De introductie van Ǫnundr kan men vinden in L. St. 225/5—7, en in L. St. 218/15—22. Het is duidelijk, dat dit bericht uit L. is gehaald, om Ǫnundr Bíldr in de saga in te voeren.

Evenals in Fl. VII vinden we ook hier verder geen woordelijke overeenkomst met L. Het eenige, wat van dit heele hoofdstuk in L. staat, is L. St. 225/26—28: *Ǫnundr Bíldr skildi Þá ok bauð Atla til sín. Þórðr dofni son Atla var Þá ix. vetra.* In Fl. VIII vinden we een gesprek tusschen Atli en Ǫnundr in Fl. p. 11/13—16, en een gesprek tusschen Atli en zijn zoon Þórðr in Fl. p. 11/18—23. Hierin is nog eenige onduidelijkheid. In onzen text moeten de woorden *fylgdi Atla heim* in Fl. p. 11/12 worden uitgelegd als *ging met hem mee op weg naar huis*, want anders klopt dit niet met *ok bað hann til sín fara*. Men gaat niet eerst met een doodelijk gewond iemand mee naar diens huis en vraagt hem dan met zich mee te gaan. Bovendien blijkt uit Atli's woorden, als hij voor de uitnoodiging bedankt — *heim kvað hann vilja í Traðarholt* —, dat het *fylgdi Atla heim* hier deze beteekenis heeft.

De woorden van Atli tot zijn zoon zijn stellig niet oud, want ze bestaan uit twee bekende conventioneele motieven, waarop we terugkomen, namelijk de aansporing tot wraak, en het voorgevoelsmotief, dat zijn zoon een groot man zal worden.

---

[1]) An Icelandic-English Dictionary.

[2]) Old Icelandic Dictionary, Oxford, 1926.

De rest van Fl. VIII wordt in beslag genomen door een verhaal over Ǫlvir, de broer van Þórðr, die in L. niet wordt genoemd. Hij heeft in onze saga zelfs een bijnaam, nl. *Mjóvi*. Nu is de vraag, of deze Ǫlvir ooit heeft bestaan, of niet. Dat hij niet in L. wordt genoemd, is uiterst verdacht, want hij is een broer van den vader van Þorgils, den held van het verhaal. Overigens kan er wel een Ǫlvir in de familie optreden, want we hebben dien naam reeds ontmoet als Ǫlvir, den broer van Atli. Hij gaat op jeugdigen leeftijd varen, en vestigt zich ten slotte in Noorwegen, en komt niet meer terug naar IJsland. Dit zou een reden kunnen zijn, dat hij in L. niet worden genoemd, maar dit kan ook een gemakkelijke uitweg uit de moeilijkheid zijn voor den schrijver van Fl. 2 om zich van dezen Ǫlvir, dien hij dan zou hebben uitgevonden, af te maken. Want we hebben hier nog het bekende litteraire motief van de ongelijke broers, die Þórðr en Ǫlvir samen vormen. We komen hierop nog bij het onderzoek naar de motieven terug.

Aan Fl. VI—VIII moet blijkbaar een mondeling verhaal ten grondslag liggen. We zien, dat, zoodra dit mondeling verhaal begint, iedere woordelijke overeenstemming met L. ophoudt. Eenige toevoegingen in hoofdstuk VII van onze saga zijn ongetwijfeld oud en oorspronkelijk. Maar er is ook een passage, die niet meer duidelijk is, waaromtrent we de veronderstelling hebben geuit, dat de oorzaak van deze duisterheid misschien te vinden zou zijn in een hiaat, waarvoor Fl. V is ingevoegd.

Fl. IX

Na het intermezzo van Ǫlvir, gaat Fl. IX door met de wraak van Þórðr op Hrafn — Fl. p. 12/5—21 —, de genoegdoening aan Hrafn's familieleden — Fl. p. 12/22—29 —, zijn huwelijk met Þórunn Ásgeirsdóttir en haar afkomst — Fl. p. 12/30—32 —, en zijn vertrek naar Noorwegen en de oneenigheid hierover met zijn vrouw —Fl. p. 13/4—14.

Dit vinden we ook in L. St. 225/28—38. Dus het verhaal van L. wordt in onze saga nog verder verteld. Eigenaardig is, dat hier weer de woordelijke overeenkomst met L. te vinden is, al is het ook in geringe mate:

Fl. p. 12/8 *í Einarshöfn til skips* L. St. 225/28—29.
Fl. p. 12/10 (*Hrafn*) *var í blári kápu* L. St. 225/29.
Fl. p. 12/13—14 (*Þórðr sitr*) *fyrir Hrafni hjá Haugavaði* L. St. id/30.
Fl. p. 12/19—20 *er Þar haugr hans fyrir austan götuna, en fyrir vestan er Atlahaugr*, etc., L. St. 225/31—32 *Þar er Hrafnshaugr fyrer austan gautuna. en fyri vestan Hásteinshaugr*, etc.

Fl. p. 12/27 *í faðma felliz* L. St. 225/33 *fellust í faðma.*
Fl. p. 12/30—31 *hann fekk ..... austmannaskelfis* L. St. 225/33—34.
Fl. p. 12/32 en p. 13/1 *hann drap .... rœntr (af Þeim)* L. St. 225/34—35.
Fl. p. 13/4—6 *(Þá) er Þórðr hafði .... heimta (erfðir sínar)* L. St. 225/36—37.

Tevoren hadden we een gemeenschappelijke geschreven bron Fl. 1 verondersteld, om een verklaring te vinden voor zulke woordelijke overeenkomst. Voor een geschreven bron schijnt hier weer een aanwijzing te zijn. In Fl. p. 12/12—13 staat namelijk: *hann (Hrafn) hafði eigi við bardaga búiz.* Dit moet in de geschreven bron zoo hebben gestaan, want het volgt zeer onlogisch onmiddellijk op een beschrijving van de wapens van Hrafn. Als Hrafn met zwaard en speer was uitgerust, kan men moeilijk spreken van niet voor een gevecht gekleed zijn. Daarom is deze beschrijving van de wapens van Hrafn ook waarschijnlijk een invoegsel, die er eerst niet heeft gestaan. We zoeken deze beschrijving ook tevergeefs in L.

In Fl. IX zijn meer gemeenplaatsen, die niet zeer origineel aandoen, zooals Fl. p. 12/6—7: *Hrafn var garpr mikill, en Þórðr Þóttiz ungr,* Fl. p. 12/15—16: *(Þórðr) vill nú annathvárt hefna föður síns eða fá bana,* en Fl. p. 12/24—26: *Þórðr kvað Þat mundu sýna, at hann er engi ójafnaðarmaðr, en kvað sik nauðsyn til reka at hefna föður síns.*

Hier ontbreekt de objectieve houding, die de verteller tegenover zijn stof inneemt en daarom moet hier een schrijver aan het werk geweest zijn, die Þórðr in een voordeelig licht wenschte te plaatsen.

Nieuw in vergelijking met L. is in dit hoofdstuk alleen, dat Þórðr zich het betwiste bosch toeëigent in Fl. p. 13/3—4, en de nadere omschrijving van het erfdeel in Noorwegen in Fl. p. 13/6—7. Ook Fl. p. 13/11—13 is nieuw, een voorspelling van Þórunn aan Þórðr, die een voorspelling van diens dood kan beteekenen en als zoodanig later ingevoegd kan zijn, omdat Þórðr op reis naar Noorwegen met zijn schip vergaat.

Het is niet waarschijnlijk, dat Fl. IX nog deel van het mondelinge verhaal heeft uitgemaakt, dat aan Fl. VI—VIII ten grondslag gelegen heeft, want dan zou in dit verhaal ongetwijfeld iets bekend geweest zijn uit de jaren, die er verloopen zijn tusschen den dood van Atli en de wraak van zijn zoon. Wij moeten dit hoofdstuk in groote trekken als een rest van Fl. 1 beschouwen.

Fl. X

Dit hoofdstuk is nog gedeeltelijk in overeenstemming met L. en wel met L. St. 225/38—39 en 226/1—2, waarbij te vergelijken is

Fl. p. 13/15—30. In onze saga zijn deze gegevens weer zeer uitvoerig verteld, terwijl Hæringr, de zoon van Þorgrímr ørrabeinn, die dadelijk in L. St. 226/2 genoemd wordt, in de Flóamannasaga pas op p. 28/18 optreedt, hetgeen F. Jónsson [1]) toeschrijft aan een fout van een *bearbejdere*. Blijkbaar is ook in dit hoofdstuk nog de text van Fl. 1 bewaard.

We zien hier, dat de woorden in Fl. p. 13/16—17: *ok spurðiz ekki til (síðan)*, wel gevonden worden in L. Hs. 117/20—21, in tegenstelling met elders, waar onze text altijd meer overeenkomst heeft met L. St., zooals ook F. Jónsson [2]) zegt.

Toevoegingen zijn hier:

Fl. p. 13/18 *í Knarrarsundi*, de plaats, waar Þorgrímr landde.

Fl. p. 13/19 *Mosfell*, de naam van de boerderij van zijn moeder, Þuríðr Ketilbjarnardóttir.

Fl. p. 13/20—29 beschrijving van den omgang van Þorgrímr en Þórunn.

Van dezen Þorgrímr wordt verteld, dat hij, gedurende den winter bij Þórunn op Traðarholt is. Þórunn kan goed met hem overweg, en noodigt hem uit bij haar te blijven, maar Þorgrímr maakt plotseling bezwaar om bij haar te zijn, als ze niet getrouwd zijn. Nu kunnen we moeilijk aannemen, dat dit prijzenswaardig sentiment gemeend is door iemand, die als een wiking en *heldr ódœll* beschreven wordt. Het kan dus een uiting zijn van den schrijver van Fl. 2, maar ook bestaat de mogelijkheid, dat Þorgrímr deze manier van optreden volgde, om de rijke weduwe tot een huwelijk te dwingen. Hierop wil Þórunn plotseling drie jaar wachten, en het motief hiervoor, dat ze namelijk zijn karakter eerst eens beter wil kennen, klopt heelemaal niet met Fl. p. 13/21—22: *var henni hit mesta traust at honum*. We zien dus, dat dit met een historisch betrouwbaar verhaal niets meer heeft te maken, en dat althans de motiveering voor het drie jaar wachten onjuist is. Zulk een tegenspraak is in Fl. 1 moeilijk denkbaar.

Fl. XVIII

Hier wordt nog een episode uit het leven van Þorgrímr verteld, die overeenkomt met L. St. 226/3—23. Het stuk is in de saga ingeschoven, om zoo te zeggen, om den tijd te vullen gedurende de reis van Þorgils naar IJsland. Als overgang van de gebeurtenissen in

---

[1]) Anm. p. 73.
[2]) Inl. p. V.

Scandinavië tot die op IJsland past dit hoofdstuk zeer goed op deze plaats.

We vinden hier aanvankelijk weer de woordelijke overeenkomst met L.

Fl. p. 27/6 *Óláfr tvennumbrúni hét maðr* L. St. 226/3.

Fl. p. 27/7—10 *nam öll Skeið .... Óláfr átti Áshildi* L. St. 226/4—6.

Fl. p. 27/11—12 hun zoons en stamboom L. St. 226/7—8, behalve dat Fl. niet de bijnamen hier geeft van de zoons.

Fl. p. 27/12—15 *Þorgrímr (ørrabeinn) ..... vandaði um* L. St. 226/9—10, behalve, dat Fl. achter *Helgi* toevoegt *trausti, son hennar.*

Fl. p. 28/2—5 gedeelten van zinnen gelijk L. St. 226/10—12.

Fl. p. 28/17—30 gedeelten van zinnen gelijk L. St. 226/17—23.

Eenige verschillen zijn:

Oddr Hallvarðsson in Fl. p. 27/12 is O. Hallvarsson in L. St. 226/8.

In Fl. p. 28/19 is Hæringr 17 en in L. St. 226/18 is hij 16 jaar.

Teitr Ketilbjarnarson in Fl. p. 28/20 is T. Gizurarson in L. St. 226/19.

Helgahváll in Fl. p. 28/24 is Helgahraun in L. St. 226/21.

Bovendien zijn in de saga de plaatsen beter beschreven, b.v. die waar Helgi scheep gaan wil heet *Eyrar í Einarshöfn.* De plaats van het gevecht is *á fornum vegi*; Helgi en zijn mannen kwamen van Eyrar *sunnan* en ze klimmen *á hólinn* om zich beter te kunnen verdedigen.

Hier komt weer tot uiting de grootere kennis van de topographie van de streek, waarop reeds tevoren is gewezen, waaraan we ook de verandering van Helgahraun in Helgahváll moeten toeschrijven.

Het is moeilijk uit te maken, of Helgi de hulp van Teitr Gizurarson of Teitr Ketilbjarnarson heeft gehad. Als Fl. juist is, valt Teitr K. den man aan, die een zoon was van zijn zuster Þuríðr. Dit lijkt niet zeer waarschijnlijk, ofschoon het gedrag van Þorgrímr in dezen, zooals we later zullen zien, te wenschen over liet.

In Fl. p. 27/15—31, het stuk, dat niet in L. staat, gaat Helgi eerst naar zijn moeder om die tot andere gedachten te brengen (15—21), daarna wordt de verhouding van Þorgrímr en Áshildr besproken (21—24), dan wendt Helgi zich tot Þorgrímr met een verzoek van gelijke strekking (25—26), maar hij weigert ook (26—28). Vervolgens is er weer een conventioneel motief in het verhaal verwerkt, dat Áshildr bij het afscheid Þorgrímr niet meer terug denkt te zullen zien (28—31).

Dit gedeelte van Fl. XVIII is, wat de familieverhoudingen aangaat, in alle opzichten juist, zooals we later zullen aantoonen. Ongetwijfeld heeft de bron ervan tegenover L. een uitvoeriger verhaal gehad, want het is niet denkbaar, dat een schrijver dit gedeelte zoo juist zou

hebben kunnen aanvullen. Bovendien zou hij dan dit gedeelte in de plaats hebben gezet van Fl. p 28/3—5. Daar doet namelijk Helgi nogmaals het verzoek aan Þorgrímr, om den omgang met zijn moeder te staken, en het is eigenaardig, dat juist hier weer de letterlijke gedeelten van L. gebruikt zijn. Hier vinden we weer een bewijs van een bron naast L., die eerst is weergegeven, waarna vervolgens L. geconsulteerd is; daardoor zijn de dubbele zinnen te verklaren. In die bron zullen wij wel, evenals in cap. VI—VIII, een mondeling bewaarde *frásögn* moeten zien.

Het eigenaardigste feit in dit hoofdstuk is, dat de *vísa*, waarmee in L. St. 226/13—16 Helgi zijn moeder antwoordt op haar vraag, wat Helgi heeft uitgevoerd, in onze saga ontbreekt en vervangen is door: *hann sagði slík sem váru*, nl. de *tíðindi*. Eigenaardig is deze lacune, omdat in een mondelinge overlevering zoo'n strofe juist een van de steunpunten van het verhaal vormde, daar men die beter kon onthouden dan proza. En omdat onze text L. gekend moet hebben, is het duidelijk, dat deze *vísa* opzettelijk niet in de saga is vermeld.

De verbinding tusschen dit gedeelte van de saga en het eigenlijke verhaal over Þorgils is minder gelukkig. De zin: *Mart hafði tíðinda orðit meðan Þorgils var utan* slaat in den grond alleen maar op den dood van zijn moeder, die eigenlijk eerder verteld had moeten worden, want vermoedelijk knoopt Þorgrímr geen connecties aan met Áshildr, voordat Þórunn dood is.

Resumeerend, kunnen we vaststellen, dat voor onzen text L. is gebruikt, en dat er zelfs naar wordt verwezen in Fl. p. 6/13. Verdere bewijzen zijn de dubbele passages in Fl. pp. 6/23—25 en 28/2—5, waarbij L. is geraadpleegd. We hebben verder gezien, dat de inhoud der inleiding tot de Flóamannasaga, althans in groote trekken, ook in L. een doorloopend verhaal vormt, d.w.z. dat de hoofdtrekken van deze inleiding in L. als een continu verhaal voorkomen.

Maar daarnaast staan in de inleiding stukken, overeenkomend met gedeelten uit L., die niet tot dit doorloopend stuk behooren, maar elders in L. worden gevonden. De conclusie ligt voor de hand, dat deze stukken uit L. zijn overgenomen, zooals dat bij voorbeeld met de introducties van verschillende personen het geval is. Een nadere aanwijzing voor overname uit L. is de woordelijke overeenkomst ervan met L.

De aan L. ontleende gedeelten in onzen text zijn de volgende: Fl. I, behalve het ingevoegde gedeelte [1]).

[1]) Zie pp. 4—6.

Fl. V, want hier zien we geen toevoegingen ten opzichte van L., die we overal elders wel aantreffen. De schrijver van onzen text heeft hier berichten opgenomen over Hallsteinn ór Sogni, Loptr, en diens familielid Þormóðr.

Fl. p. 8/14—19, dat is ingevoegd, om een uitleg te geven, wie de Loptr is, die even tevoren is genoemd.

De introductie van Qzurr hinn hvíti in Fl. p. 8/23—27 en 9/1.

Ten slotte zijn er de boven genoemde dubbele passages.

Na afzondering van deze gedeelten blijven er nog stukken in onzen text over, die ook nog gedeeltelijke woordelijke overeenstemming met den L.-text vertoonen. Men zou geneigd kunnen zijn ook deze gedeelten te beschouwen als overgenomen uit L., waarvoor men kan verwijzen naar K. Liestöl [1]), die zegt: *In Icelandic MSS. we can see that the copiist follows his original pretty closely. But he does not invariably copy it word for word or sentence for sentence. He sometimes alters a word or a phrase.* Maar de verschillende behandeling verbiedt dat. Deze stukken, die sterke overeenkomst met L. vertoonen, zijn:

Fl. pp. 2/12—25; 5/22—26; 6/19; –/23—27; 7/1—5; 9/1—7; 12/10; –/13—14; –/19—20; –/27; –/30—32; 13/1; –/4—6; –/16—19; 27/6—15; 28/17—25; –/28; –/30.

De sterke overeenkomst met L. is alleen te verklaren, als we aannemen, dat dit gedeelten zijn van den ouden Fl.-text, die L. als bron heeft gebruikt. Het is logisch te veronderstellen, dat er een reden moet zijn voor het feit, dat er gedeelten zijn, die woordelijk gelijk zijn aan L., en stukken, die hier en daar slechts overeenkomst met L. vertoonen. Het gaat niet aan, om aan te nemen, dat beide uit L. zouden zijn overgenomen, ook al kunnen we hiervoor Liestöl citeeren.

Als b.v. de stukjes uit Fl. II en III, die deze gedeeltelijke overeenkomst met L. laten zien, uit L. waren overgenomen, waarom zou dan de man, die hiervoor verantwoordelijk was, deze hoofdstukken niet in hun geheel uit L. hebben overgeschreven, want de strekking van deze capita en het overeenkomstige stuk in L. is gelijk. Het verhaal wijkt juist in vele opzichten in deze hoofdstukken van L. af, en dus is het aannemelijk, dat hij een andere bron moet hebben gehad, waaruit hij deze stukjes wel heeft overgenomen, en waarin hij meer vertrouwen had, dan in L.

Dat er een oudere text is geweest dan de onze, blijkt uit de *vísa*, die in Fl. XVIII niet te vinden is, maar wel staat in het overeenkomstige stuk in L. En dat de schrijver van Fl. 2 dezen ouderen text

---

[1]) Op. cit. pp. 35—36.

geschreven heeft gevonden, blijkt uit de dubbele passages in Fl. IV en Fl. XVIII (zie pp. 12—13 en 24), en uit den zin in Fl. p. 12/12—13. (zie p. 22). Daarom moeten we wel aannemen, dat deze stukken, die de gedeeltelijke mondelinge overeenkomst met L. laten zien, gedeelten zijn van den ouden text, Fl. 1.

We weten ook, dat L. zijn materiaal voor een groot deel uit geschreven saga's heeft gehaald. En nu geeft onze text in Fl. p. 10/12—15 een duistere passage, die niet in L. staat. Hierdoor wordt het waarschijnlijk, dat L. een ouderen en beteren text als zijn bron heeft gebruikt, en dat we in de mondelinge overlevering, die aan Fl. VI—VIII ten grondslag ligt, een andere, mondelinge, versie hebben, afwijkend van die, welke in den ouden text heeft gestaan, en waaruit L. heeft geput.

We moeten dus concludeeren, dat de oude text zeer gehavend is geweest, toen de schrijver van Fl. 2 dien gebruikte, dat hij L. soms raadpleegde, om dezen gehavenden text aan te vullen, maar aan mondelinge verhalen de voorkeur gaf, zoodra hij hiervan gebruik kon maken.

De oude inleiding tot de eigenlijke kern van de saga, het leven van Þorgils, moet uit losse mondelinge overleveringen zijn samengesteld geweest, zooals we uit de *landnám*-fragmenten, die er in verwerkt zijn, nog duidelijk kunnen zien. Deze losse mondelinge overleveringen zijn, ook na het opteekenen van den ouden Flóamanna-text, blijven voortbestaan, zooals blijkt uit de *frásagnir* in Fl. VI—VIII en XVIII. Naast deze *frásagnir* vinden we er in Fl. II—III nog een, waarvan de schrijver van Fl. 2 gebruik heeft gemaakt.

De inleiding van Fl. 1 moet er in groote trekken ongeveer als die van Fl. 2 hebben uitgezien. Zij is natuurlijk ook een verhaal geweest, dat handelde over de vier generaties, die aan Þorgils vooraf gingen, namelijk Atli jarl, Hallsteinn, Atli, en Þórðr. De Flóamannasaga is dus een saga, die loopt over vijf generaties, zooals ook B. Döring [1]) bedoelt, wanneer hij over een saga van vijf generaties spreekt.

We moeten nu goed in het oog houden, dat de schrijver van de nieuwe inleiding reeds een bewerker van Fl. 1 is. Als zoodanig kan hij natuurlijk verantwoordelijk geacht worden voor de geringe verschillen, die zoo hier en daar tusschen de texten van Fl. 2 en L. gevonden worden, zooals b.v. de verschillende veranderingen van eigennamen, die we in de inleiding hebben aangetroffen. Hij kan ook,

---

[1]) Bemerkungen über Typus und Stil der Isländischen Saga, Leipzig, 1877, p. 2.

als afschrijver van de verschillende gedeelten van Fl. 1 en L. copieerfouten hebben gemaakt, en is dus tot zekere hoogte ook een afschrijver van texten. Maar of hij nu al de verschillende fouten en vergissingen begaan heeft, is natuurlijk niet altijd na te gaan. Het is echter wel waarschijnlijk, dat er, behalve de schrijver van Fl. 1 en 2, nog anderen den text onder handen hebben gehad, want van de handschriften weten we maar al te goed, dat wij dikwijls met afschriften van afschriften te doen hebben. Op de kennelijke copieerfouten, waarop we in den loop van ons betoog hebben gewezen, zooals *fekk Hákon jarl sigr* in Fl. p. 2/6, *nú er at segja frá Atla* in Fl. p. 7/28 hoeven we hier echter niet nader terug te komen.

Zoo blijkt, dat de inleiding van onzen text is samengesteld uit:

1. stukken uit L.
2. stukken uit Fl. 1.
3. drie mondelinge *frásagnir*.

Verder zijn er nog aanvullingen en veranderingen van den schrijver van Fl. 2. Zijn activiteit komt duidelijk naar voren in de volgende gedeelten: Fl. pp. 4/4—7; 6/20—22; 7/7—10; 8/14—22; 11/27—29 en 12/1; 12/24—27; 28/3—5. Hij probeert bij voorbeeld Hallsteinn Atlason voortdurend als een nobel mensch voor te stellen, b.v. in Fl. pp. 4/5—7; 6/3—7; 7/7—10, waarschijnlijk, omdat hij in werkelijkheid over Hallsteinn niet meer wist te vertellen, dan L. geeft, en daarom moet hij hier dus ook in Fl. 1 geen verdere berichten over Hallsteinn hebben gevonden. Hij tracht hierdoor meteen het voorgeslacht van Þorgils meer op den voorgrond te plaatsen, want we zien hetzelfde gebeuren met de figuur van Þórðr in Fl. p. 12/24—27, waar hij dezen al even braaf voorstelt, en ook al niet meer van Þórðr weet te vertellen, dan hij in L. vindt. Hieruit blijkt weer, dat de *frásögn* in Fl. p. VI—VIII niet meer over Þórðr handelde, en dat de schrijver van Fl. 2 dus de verdere aanvullingen hier zelf aanbracht.

Deze tendens om de menschen braaf en nobel voor te stellen, kan het werk zijn van een geestelijke. B. Döring, [1]) heeft zich den schrijver van onze saga als een geestelijke gedacht, en evenzoo G. Vigfússon in de inleiding van zijn uitgave van de Flóamannasaga [2]). Maar we kunnen natuurlijk alleen uit boven genoemde tendens nog niet de conclusie trekken, dat we hier met een geestelijke te doen hebben.

Verder kunnen als het werk van den schrijver van Fl. 2 beschouwd worden de herhalingen van in de saga's populaire gebeurtenissen, als

---

[1]) Op. cit. p. 14. [2]) p. XXVI.

de *heitstrenging* in Fl. II door meer menschen dan den ééne in L. genoemde, de twee feesten in Fl. II, het twee maal op een wikingtocht gaan van Leifr en Ingólfr, etc., al is dit niet met volstrekte zekerheid te zeggen, omdat deze dingen in een mondeling verhaal even goed kunnen voorkomen, en misschien door L. als overbodig zijn weggelaten.

We hebben gezien, dat verschillende losse zinnen, zooals beschrijvingen van personen, door den schrijver van Fl. 2 kunnen zijn ingevoegd, maar een beslissing is dikwijls moeilijk te nemen. Er zijn b.v. in Fl. IX verschillende zinnen, die misschien het werk van den schrijver van Fl. 2 kunnen zijn, maar ook bestaat de mogelijkheid, dat ze reeds in den oorspronkelijken text hebben gestaan, b.v. Fl. p. 12/5—6: *Hrafn var garpr mikill en Þórðr Þóttiz ungr*, en p. 12/15—16, etc.

Dat deze schrijver verantwoordelijk is voor Fl. p. 8/14—22 blijkt uit het feit, dat hij zes geslachten toe voegt aan wat L. zegt van het geslacht van Flosi Þorbjarnarson, en twee namen hier anders zijn dan in L. Deze verschillen in eigennamen, die we herhaaldelijk aantreffen tusschen onzen text en L., bewijzen, dat de schrijver van Fl. 2 nog een andere bron tot zijn beschikking moet hebben gehad. Want sommige van deze verschillen hebben we wel als copieerfouten kunnen verklaren, maar niet allemaal. Hij moet òf zelf zoo goed op de hoogte zijn geweest, dat hij meer op zijn geheugen en kennis vertrouwde, dan op zijn geschreven bronnen, òf hij heeft *ættartölur* tot zijn beschikking gehad, waarin deze namen zoo voorkwamen, als in onzen text staat. Dat hij overigens goed op de hoogte was, bewijzen de vele veranderingen van onzen text ten opzichte van L., zoodra er kennis van de streek aan te pas komt, waar de saga speelt.

Over de conventioneel-litteraire motieven zullen we later spreken bij de behandeling van dat hoofdstuk. Alleen kunnen we er hier op wijzen, dat het gebruik van dergelijke motieven als stijlmiddel reeds zeer oud is, want we treffen ze reeds aan in L., waar o.a. ook het begraven van geld in Fl. p. 13/10 voorkomt. Hieraan zien we dus, dat het voorkomen van dergelijke motieven op zichzelf geen aanwijzing is, om uit te maken, of zoo'n gedeelte van den text tot Fl. 1 of 2 heeft behoord.

De schrijver van Fl. 2 heeft dus gebruik gemaakt van L., van Fl. 1, van mondelinge *frásagnir* en *ættartölur*, om deze nieuwe inleiding samen te stellen. In hoe verre hij voor bepaalde aanvullingen ons onbekende bronnen tot zijn beschikking heeft gehad, is niet uit te maken. Hij moet een man geweest zijn, die in het Zuiden woonde,

want anders had hij de verschillende familie-stamboomen niet kunnen aanvullen, en was hij niet zoo goed op de hoogte geweest van de topographie van de streek. Daarom zijn de vele wijzigingen van eigennamen waarschijnlijk opzettelijk door hem aangebracht.

En hiermee zijn we dan gekomen tot het kerngedeelte der saga, waar het eigenlijke verhaal over Þorgils Ørrabeinsstjúpr begint.

ÞORGILS' JEUGDJAREN EN VROEGSTE REIZEN

Tot zoover hebben we over een gedeelte van de saga gesproken, waarnaast we in de Landnámabók vergelijkingsmateriaal hebben. Zoodra de saga evenwel begint met den levensloop van Þorgils, ontbreekt elk materiaal ter vergelijking en moeten we uit den text zelf onze conclusies zien te trekken. Dat dit niet zoo gemakkelijk is, bewijzen ons verzuchtingen van W. Ludwig [1]), sprekend over den dialoog in de saga's: *„Es gibt freilich für die Feststellung, dasz diese oder jene Aeusserung historisch getreu überliefert sei, keine schlüssige Beweise. Wir sind auf mehr oder weniger überzeugende Indiziën angewiesen"*. En A. Kersbergen [2]) zegt, *„dat de overlevering (van iedere saga) zoowel door den sagaverteller als door den sagaschrijver zoozeer is bijgewerkt en vervormd, dat we er nooit de historische kern gaaf zullen kunnen uitpellen"*. En verder [3]) zegt ze: *„Het onderzoek naar de historische bestanddeelen van de Njálssaga is een onbevredigend werk, omdat we bij gebrek aan eenig vergelijkingsmateriaal van de eene gissing in de andere vervallen"*.

Het eenige, dat zoowel L. als Fl. ons over Þorgils mededeelen, en dat we dus als historisch juist kunnen aannemen, is zijn voorgeslacht, dat hij twee jaar oud was, toen zijn vader naar Noorwegen ging en daarna werd vermist; de komst van Þorgrímr Ørrabeinn, die met zijn moeder trouwde, en de geboorte van zijn halfbroer Hæringr.

Verder vermeldt L. Hs. 115/25—26, dat Þorgils de vader is van Grímr Glömmuðr en L. St. 123/17 dat Helga Grím's moeder is, wat ons ook wordt meegedeeld in Fl. p. 62/30 en 63/27—28.

Alles, wat de saga ons verder over Þorgils vertelt, moeten we maar gelooven. Zij vertelt ons:

1. Þorgils' jeugd en vertrek naar Noorwegen, Fl. X, p. 14 — Fl. XII, p. 16.
2. Zijn verblijf en avonturen in Scandinavië en zijn tocht naar Schotland en Ierland, Fl. XII, p. 17 — Fl. XVII, p. 27.

---

[1]) Op. cit. p. 3.
[2]) Litteraire Motieven in de Njála, Diss. Utrecht 1927, p. 22.
[3]) pp. 52—53.

3. Zijn terugkomst op IJsland en verblijf aldaar, Fl. XVIII, p. 28 — Fl. XXI, p. 36.
4. Zijn tocht naar Groenland en zijn verblijf aldaar, Fl. XXI, p. 36 — Fl. XXVI, p. 56.
5. De terugtocht naar IJsland en verblijf tot zijn dood, Fl. XXVI, p. 56 — einde.

We zien, dat een groot gedeelte van de saga, hoofdstukken 12—18, en hoofdstukken 21—28, berichten bevatten over gebeurtenissen in het buitenland, waarvan A. Kersbergen [1]) en H. Reuschel [2]) zeggen, dat die over het algemeen minder betrouwbaar zijn dan die over gebeurtenissen, die zich op IJsland hebben afgespeeld, omdat hiervoor iedere controle ontbrak en men in de Fornaldarsaga's en Víkingasaga's voorbeelden te over had, om zijn fantasie den vrijen loop te laten.

Wanneer we eerst dat gedeelte van de saga behandelen, dat het leven van Þorgils geeft, voor zoover dat zich heeft afgespeeld op IJsland, zien we, dat er zeer weinig over hem wordt verhaald vóór zijn vertrek naar Noorwegen. Wat ons verteld wordt, zijn uitsluitend gebeurtenissen uit Þorgils' kinderjaren. Op zichzelf zijn die niet buitengewoon, maar wanneer we daarbij Þorgils' leeftijd in aanmerking nemen, zijn we geneigd eenigszins sceptisch te staan tegenover de betrouwbaarheid ervan.

In andere familiesaga's kan men dergelijke dingen aantreffen, b.v. in Laxd. XLIX/3 en LII/5. Laxd. LIX zegt van Bolli Bollason, dat hij op 12-jarigen leeftijd was *fullkominn at afli ok hyggju, svá at Þeir váru margir, er eigi biðu meira Þroska, Þó at alrosknir væri; hann bar Þá ok Fótbít.*

Egilssaga XXXI zegt van Egill Skallagrímsson: *En Þá er hann var Þrévetr, Þá var hann mikill ok sterkr, svá sem Þeir sveinir aðrir, er váru sex vetra eða sjau; hann var brátt málugr ok orðvís.* En van zijn broer *Þórólfr* wordt gezegd: *snimma var hann svá fullkominn at afli, at hann Þótti vel liðfœrr með öðrum mönnum.*

Laxd. XIII/21 zegt van Óláfr Pái: *en Þá er sveinninn var tvœvetr Þá var hann almœltr ok rann hann einn saman sem fjögurra vetra gömul börn.*

Gunnlaugssaga V, 5 zegt van Gunnlaug: *hann var snimmindis bráðgörr, mikill ok sterkr.*

Kormákssaga I, p. 1 zegt van Ogmundr Kormáksson: *hann var inn*

---

[1]) Op. cit. pp. 5—6.

[2]) Untersuchungen über Stoff und Stil der Fornaldarsaga, Baden 1933, p. 56.

efniligsti maðr, snemma mikill ok sterkr. Ook komen zulke voorbeelden in de koningssaga's voor. We vinden namelijk in de Óláfssaga Helga iv, dat Óláfr Haraldsson 12 jaar is, als hij voor 't eerst meegaat op een oorlogsschip. En in de Fas. zijn de helden natuurlijk nog jonger. In de Saga af Hálfi og Hálfsrekkum IX is Hálfr 12 jaar, als hij voor 't eerst *í hernað* gaat, en Hjörólfr is nog maar 8; in de saga Ketils Hœings I doodt Ketill op 11-jarigen leeftijd een man, en jaagt diens makker op de vlucht, terwijl in de Qrv. Oddssaga XIX, p. 242 Qnundr 10 jaar is, als hij *í hernað* gaat. Deze voorbeelden bewijzen wel weer, dat deze daden op jeugdigen leeftijd zich al gauw van de volksfantasie meester maakten.

Natuurlijk moeten we rekening houden met het feit, dat we in de vooraanstaande mannen van de saga's, te doen hebben met uitzonderlijke figuren, waarvan het zeer goed mogelijk is, dat ze reeds in hun jeugd opvielen door bepaalde verrichtingen. Maar we weten ook maar al te goed uit volksvertellingen, legenden en mythen, hoe dergelijke jeugdprestaties tot den verteltrant gaan behooren.

Als Þorgils 5 jaar is, [1]) wordt hij door zijn makkers van het spel uitgesloten, omdat hij nog niets levends heeft gedood. Þorgils trekt zich dat zoozeer aan, dat hij den volgenden nacht opstaat, en een oud paard Illingr doodt. Dit wordt onmiddellijk in onze saga vergoelijkt met de woorden: *Þat var klárr ókostigr* — het was maar een oude knol — dus was er niet veel aan verloren, een excuus, dat stellig te danken is aan den schrijver van Fl. 2. Toch was dit reden genoeg voor zijn stiefvader, Þorgrímr Ørrabeinn, om Þorgils te bevelen voor zijn verdere opvoeding naar zijn vriend Loptr hinn gamli Ormsson te gaan. Dit is een origineele manier, om een kind ter opvoeding aan een ander te geven. Misschien is de heele historie uitgevonden om een reden te geven, waarom Þorgils bij Loptr opgroeide, terwijl de schrijver van Fl. 2 de ware reden niet meer wist. Hier tegenover staat, dat hij niet naar een reden hoefde te zoeken, want het ter opvoeding geven van een kind was een zoo algemeen gebruik in den sagatijd, dat daarvoor geen verhaal of zelfs geen motiveering noodig was. Het feit, dat Þorgils' moeder weer trouwde, was al aanleiding genoeg geweest om dit aannemelijk te maken.

Soms gebeurt het om vriendschap te sluiten (Laxd. XXVII/10), of om iemand aan zich te binden (Laxd. LXIX/12). Laxd. XXVIII motiveert het niet eens, en in de Hœnsna-Þórissaga wordt er een handelszaakje van gemaakt.

---

[1]) Fl. X.

In deze geschiedenis is niets, waarop we als onbetrouwbaar de hand kunnen leggen, en we kunnen in elk geval niet op een parallel uit een andere saga wijzen. Wel hebben we in eenige details de hand van den schrijver van Fl. 2 kunnen herkennen.

Hetzelfde kan gezegd worden van het volgende feit, dat Þorgils bedreef, toen hij 9 jaar oud was [1]). Þorgils kan natuurlijk als eenige in de boot iets vangen, maar hij kan niet in een storm alleen de boot terug roeien. Hij was in de boot met de knechts van Loptr; dus een klein bootje kan het niet geweest zijn. En als het iets geweest is in den trant van de booten, zooals die tegenwoordig in gebruik zijn op de fjorden van Noord-IJsland en langs de kust, zou het zelfs een prestatie zijn voor een volwassen man om zoo'n boot in een storm te kunnen beheerschen. De verhalen in de familiesaga's van menschen, die in dergelijke booten omkomen, zijn te menigvuldig om dit verhaal zonder meer als waar aan te nemen. De Egilssaga LXXVIII meldt b.v. het verdrinken van Egil's zoon, omdat de boot in een storm vergaat. Laxd. XVIII geeft uitvoerig bericht van het verdrinken van Þorsteinn Surtr en zijn mannen. Reykd. I, p. 2: Helgi verdrinkt *á Grímseyjarsundi.*

Wanneer de mannen aan land komen, trekt Þorgils den visch, dien hij gevangen heeft, aan een touw achter zich aan, een merkwaardige manier voor een jongen om een visch thuis te brengen, dien hij zelf gevangen heeft, en die me ook niet bevorderlijk lijkt voor den visch. Maar het is de oorzaak dat Þorgils een zilveren gesp vindt, want de visch blijft er achter vastzitten.

Het volgend jaar, dus op 10-jarigen leeftijd [2]), vindt Þorgils eenige slaven, die een *haugr* — een grafheuvel — hebben opengebroken, om zich meester te maken van de daarin begraven schatten (3 *merkr silfrs*). Hij jaagt ze weg en maakt zich meester van den buit. Als men dit als mogelijk verklaren wil, kan men erop wijzen, dat de slaven, indien ze verstandig waren, Þorgils niets zouden doen; maar dat ze zich den buit lieten ontnemen, lijkt toch wel heel naief. Deze grafberooving is op zichzelf al iets, dat als een litterair motief uitgelegd kan worden, waarop ik nader terugkom.

Als Þorgils 15 is, wil hij *fara utan* — een reis naar het buitenland, gewoonlijk Noorwegen, ondernemen —, en vraagt zijn stiefvader Þorgrímr om bedrijfskapitaal, maar krijgt het niet. Op raad van

---

[1]) Fl. XI.
[2]) Fl. XII.

Loptr wacht hij nog een jaar, en vraagt dan weer vergeefs. Na deze weigering geeft Loptr hem het noodige, zoodat hij dus op 16-jarigen leeftijd naar Noorwegen gaat. Dit is volgens onze inzichten belachelijk jong. In Fl. II mag Leifr niet mee op een wikingtocht, omdat hij nog geen 20 is, maar uit het bijgevoegde *í þann tíma* moeten we blijkbaar concludeeren, dat dat in Þorgils' tijd niet meer zoo was. Ter vergelijking kan nog dienen, dat Egill Skallagrímsson 15 was, toen hij met zijn broer Þórólfr naar Noorwegen ging (Egilss. XL). En Snorri Þorgrímsson is 14, als hij uitvaart naar Noorwegen met zijn pleegbroer (Eyrb. XIII). Deze leeftijden kunnen natuurlijk soms overdreven zijn, maar we zullen ze toch als juist moeten accepteeren, tenzij wij het tegendeel kunnen bewijzen, wat hier niet het geval is.

In dit gedeelte zijn eenige aanwijzingen voor de activiteit van den schrijver van Fl. 2.

In de eerste plaats is er in Fl. XI een persoonsbeschrijving van Þorgils. Tevoren hebben we reeds gewezen op vele nietszeggende persoonsbeschrijvingen in de inleidende hoofdstukken, waarin we het werk van dezen schrijver meenden te kunnen zien. Zoo maakt ook deze beschrijving van Þorgils niet den indruk op een herinnering aan een levend mensch te berusten. En ofschoon er in de andere saga's veel nietszeggende beschrijvingen gevonden worden, zooals in de Egilss. I, p. 4; p. 5; VII, pp. 16; 17; 18, vinden we daarin ook analyses, die wel op herinneringen schijnen te berusten, zooals b.v. die van Gunnlaugr in de Gunnl. V: *Svá er sagt frá Gunnlaugi, at hann var snimmindis bráðgörr, mikill ok sterkr, ljósjarpr á hár, ok fór allvel, svarteygr ok skapfelligr í andliti*, etc. Zelfs de korte beschrijving van Egill Skallagrímsson in de Egilss. XXXI is overtuigender dan onze saga: *En er hann óx upp, þá mátti brátt sjá á honum, at hann myndi verða mjök ljótr ok líkr feðr sínum, svartr á hár.*

Bovendien maakt Fl. p. 15/9—17 den indruk uit twee gedeelten te bestaan, omdat namelijk in Fl. p. 15/13—14 ongeveer hetzelfde wordt gezegd, als in Fl. p. 15/16—17. Beide passages zeggen, hoe goed Þorgils de *mannraunir* in zijn later leven doorstond. En eigenlijk is de eerste beschrijving af door de woorden: *sem frá mun verða sagt.* Waarschijnlijk is de laatste van deze twee passages later ingevoegd, nl. Fl. p. 15/14: *hann var stórlyndr* tot Fl. p. 15/17 *er hann hlaut at bera.*

We kunnen hier erop wijzen, dat de jeugdige leeftijd van Þorgils, als hij naar Noorwegen gaat, niet als onjuist gekwalificeerd kan worden, maar dat de voorliefde voor dergelijke leeftijden in de Fas. toch twijfel aangaande de juistheid van dit bericht opwekt. En we

zullen later kunnen aantoonen, dat de schrijver van Fl. 2 een groote voorkeur voor deze Fas. heeft.

Eveneens kunnen we aannemen, dat Fl. XII, p. 16/3—7, het plunderen van het graf en Þorgils' gedrag daarbij, het werk van den schrijver van Fl. 2 is.

Niet zoo gemakkelijk is de beslissing over het vragen om geld voor de reis naar Noorwegen. Als Þorgils om geld vraagt, wordt hem dit geweigerd. Dit geld is waarschijnlijk het vaderlijk erfdeel, waarop Þorgils recht had, omdat zijn vader Þórðr op zee was omgekomen [1]). Loptr biedt hem aan nog een jaar bij hem te blijven, en troost hem, maar het volgend jaar, als Þorgils 16 is, heeft hij met zijn verzoek even weinig succes als de eerste keer, omdat Þorgrímr denkt beter het geld te kunnen beheeren, dan Þorgils. Deze zegt, dat hij het geld nu hebben wil, en als hij het nu niet krijgt, zal hij het de derde keer komen halen; een dreigement, waar Loptr het niet op aan laat komen. Hij geeft hem het vereischte geld met de woorden, dat Þorgrímr hem stellig niet voor niets zal laten vragen, als hij voor de derde keer komt. Misschien doet Loptr dit, omdat hij vermoedt, dat de derde keer al even weinig succes zal hebben als de eerste twee keer, en hij ruzie wil vermijden. Deze veronderstelling sluit zich goed aan bij die, geuit naar aanleiding van Fl. X (zie p. 23) over Þorgrím's besluit, om Þórunn om haar geld te trouwen, en bij Fl. XVIII, waar Þorgrímr weer een weduwe probeert te trouwen.

We zien hieruit, dat we met een goed overgeleverd verhaal te doen hebben, waarvan zeker ook al iets dergelijks in Fl. 1 gestaan zal hebben.

Þorgils wil slechts weinig geld meehebben op reis 'voor die keer' — *at sinni* —, wat wel historisch kan zijn, omdat hij weigert veel geld van zijn pleegvader Loptr aan te nemen. Het kan ook als een litterair motief worden uitgelegd, een opzettelijke poging van den schrijver om Þorgils in een gunstig daglicht te plaatsen. Deze tendens treedt ook op den voorgrond in het volgende [2]) waar Þorgils, voor zijn vertrek, zijn vrienden bijeen roept, om hun geschenken te geven, en ook Loptr krijgt een geschenk. Ook bij het dooden van het paard Illingr hebben we reeds op hetzelfde verschijnsel gewezen.

We hebben deze neiging, om saga-figuren op te hemelen, ook reeds in de inleidende hoofdstukken aangetroffen, en wel in Fl. pp. 4/5—7; 6/3—7; 7/7—10, waar Hallsteinn wordt geprezen, en Þórðr in Fl. p.

---

[1]) Fritzner geeft voor *fjárskipti* = 'Deling af Gods'.

[2]) Fl. p. 16/23—28.

12/24—27. Nu is het logisch te veronderstellen, dat de man, die hiervoor verantwoordelijk is, dezelfde persoon is, die ook in Fl. p. 14/15 het dooden van het paard vergoelijkt, en die Þorgils prijst in Fl. pp. 16/23 en 16/23—28. En omdat we gezien hebben, dat de schrijver van Fl. 2 deze stukken in de inleiding heeft ingevoegd, moet hij ook deze gedeelten van de jeugdgeschiedenis van Þorgils hebben geschreven. We hebben reeds opgemerkt, dat hij waarschijnlijk Fl. pp. 15/14—16 en 16/3—8 heeft ingevoegd, en bij deze gedeelten zijn aanwijzigingen in den text, dat het latere invoegsels zijn, wat we ook kunnen zeggen van Fl. pp. 14/15, 16/23 en 16/23—28, wat hun plaats in den text betreft. Het lijkt daarom niet al te gewaagd te veronderstellen, dat, zoo dit gedeelte reeds door den schrijver van Fl. 1 is beschreven, er niet veel meer van is bewaard geweest. Verder is het dan aangevuld door den schrijver van Fl. 2; misschien ook heelemaal opnieuw geschreven.

Overigens staan er in dit gedeelte van de saga geen dingen, waaruit verdere conclusies zijn te trekken.

EERSTE BUITENLANDSCHE REIS

Dan vertrekt Þorgils naar Noorwegen — Fl. p. 16/28 —, waar hij na een voorspoedige reis in den herfst aankomt, als Haraldr Gráfeldr over dat land regeert.

Hij verblijft dien winter bij een zekeren Óláfr in Hörðaland, van wien de saga zegt: *hann var ríkr maðr ok vel vitr*. Dit is alles wat de schrijver over dezen Óláfr weet te vertellen, en zelfs dit is waarschijnlijk door hem zelf toegevoegd. Misschien is zelfs de naam een fictie, want we weten niet, hoe Þorgils daar komt. De mededeeling staat er even onverwacht, als even verder in Fl. p. 18/3—4 en 8—9, waar Þorgils eenige van zijn wiking-avonturen meemaakt. Deze boer ontvangt den koning en Gunnhildr konungamóðir op een feestmaal, waarbij Þorgils op de gebruikelijke manier aan den koning wordt voorgesteld, waarop we nader terugkomen. Het doet eenigszins vreemd aan, dat een vooraanstaand man, die den koning te gast ontvangt, heelemaal in de mondelinge overlevering vergeten zou zijn geraakt, want welk een eer zou dat voor Þorgils geweest zijn, om diens gunst te hebben verworven. Het is eerder aan te nemen, dat de samensteller van de saga, en we mogen wel aannemen, de schrijver van Fl. 2, hier een introductie in elkaar heeft gezet, waarbij hij naar analoge voorbeelden uit andere saga's te werk is gegaan. Hier moet hij, zooals we zullen zien, uit de Egilssaga en Njála hebben geput, hetgeen aannemelijk wordt, wanneer we de figuur van Gunnhildr uit onze saga vergelijken met haar houding in deze, en andere saga's.

Het beeld van haar, dat we vinden in Snorri Sturluson's Heimskringla [1]), en wel in de Hákonarsaga Góða, de Haraldssaga Gráfeldar en de Saga Ólafs konungs Tryggvasonar, is als volgt:

In de eerstgenoemde saga vernemen we over Gunnhildr alleen, dat ze, nadat Eiríkr, haar man, gesneuveld is, Northumbrië verlaat, naar de Orkneyjar gaat [2]) en later naar koning Haraldr van Denemarken trekt, als ze hoort, dat er tusschen Noorwegen en Denemarken oorlog dreigt. We hebben hier slechts spaarzame berichten en de persoonlijkheid van de koningin wordt hier niet belicht. Maar uit

---

[1]) Ed. F. Jónsson, København, 1893.

[2]) C. V, p. 173.

deze berichten kunnen we nog zien, dat ze zich niet in Northumbrië tracht te handhaven na den dood van Eiríkr, en uit haar bondgenootschap met den Deenschen koning blijkt, dat ze aanspraken maakt op den Noorschen troon. Koning Hákon van Noorwegen verslaat evenwel de Eiríkssynir, waarbij haar zoon Gothormr wordt gedood [1]).

In de saga van koning Haraldr Gráfeldr lezen we dat, na den dood van Hákon, Gunnhildr met haar zoons in Noorwegen komt. In deze saga komt ze wel als persoonlijkheid naar voren, op een wijze die overeenkomt met de beschrijving van sommige Islendingasögur. In de Egilssaga weliswaar, waarin ze nog slechts de vrouw is van Eiríkr, heeft zij ook niet de leiding bij de gebeurtenissen, evenmin als in de Hákonarsaga Góða, waar haar positie dezelfde is. Maar in de Njálssaga en Flóamannasaga, waar haar zoons koning zijn, evenals in de saga van koning Haraldr Gráfeldr, heeft zij wel de leiding en handelt, zonder den koning erin te kennen. In hoofdstuk I van deze laatste saga staat: *Gunnhildr hafði mjök landráð með þeim; hon var þá kölluð konungamóðir* [2]). In C. II worden de zoons als impopulair geteekend, omdat ze duur waren door afzonderlijke hofhoudingen, zich hebzuchtig gedroegen, en optraden tegen oude godsdienstige gebruiken, daar ze zelf in Engeland waren bekeerd.

In C. III verwijt Gunnhildr haar zoons, dat ze zoo weinig land hebben, terwijl Sigurðr jarl, koning Tryggvi Ólafsson en Guðrøðr ongestoord in hun gebied blijven. Ze herinnert hen aan hun grootvader Haraldr hárfagri, wijst erop dat er na haar dood niet veel zou zijn om te verdeelen, en geeft hun raad, hoe ze heel Noorwegen onder hun macht moeten brengen. Daarvoor nemen ze dan Grjótgarðr, den broer van Sigurðr jarl, in den arm, nadat Sigurðr had geweigerd samen te komen met koning Haraldr, die immers als koning van Noorwegen beschouwd wilde worden; Sigurðr jarl vertrouwde den zoon van Gunnhildr niet en terecht, zooals later bleek. Nu speelt Grjótgarðr den verrader voor een belofte, dat hij Sigurðr op zal volgen en zendt Gunnhildr bericht, als Sigurðr, ten gevolge van een belofte van Haraldr tot vrede, met weinig gevolg op bezoek is gegaan. Hij wordt dan met zijn gastheer in de boerderij verbrand. Maar Gunnhildr heeft niet gerekend op de impopulariteit van haar zoons, en Hákon, de zoon van Sigurðr, blijkt op den steun van zijn boeren te kunnen rekenen, zoodat deze moord voorloopig geen resultaten afwerpt. Maar Gunnhildr

---

[1]) C. XIX.
[2]) p. 223.

slaagt erin Hákon voor zich te winnen. In C. VI, p. 238 staat: *Þá gerðisk kærleikr mikill með Þeim Hákoni jarli ok Gunnhildi.*

In C. IX doodt haar zoon Guðrøðr koning Tryggvi Óláfsson door verraad en in C. X doodt Haraldr Guðrøðr konungr, wanneer die ergens te gast is. Intusschen is het weer oorlog geworden met Hákon jarl en nadat de krijgskans eenige keeren gewisseld is, moet dan ten slotte Hákon naar Denemarken vluchten.

Uit deze saga blijkt, dat Gunnhildr de werkelijke regeerder van Noorwegen is en haar zoons een ondergeschikte rol spelen. We zien, dat ze eerst de zoons aanspoort heel Noorwegen aan zich te onderwerpen, en dat, als die geen openlijken oorlog willen, hun tegenstanders een voor een door list en verraad worden uit den weg geruimd. Ook in deze saga is de familie niet populair en we kunnen geen respect voelen voor Gunnhild's strijdmethoden, hoe goed haar bedoelingen voor haar zoons dan ook mogen zijn.

In de saga Óláfs konungs Tryggvasonar vinden we hetzelfde beeld. Daar doet Gunnhildr haar best te weten te komen, waar Ástríðr, de vrouw van Tryggvi Óláfsson, die zwanger van hem is, verblijf houdt. Ze doet drie opeenvolgende pogingen, die alle mislukken, en wel, zooals haar afgezant tegen den Zweedschen koning zegt, omdat ze den jongen, die inmiddels geboren is, wil opvoeden. Gesteld, dat dit waar is, dan gebeurt het stellig niet uit nobele overwegingen, misschien om hem beter aan zich ondergeschikt te maken. Maar waarschijnlijker is, dat ze hem wil dooden, om zich van een mogelijken opvolger te ontdoen.

In C. XVI van deze saga moet ze Noorwegen verlaten, zoodat haar politiek uiteindelijk een mislukking is geweest.

In deze drie saga's zien we dus een vrouw, die heerschzuchtig is in hooge mate en die alles op het spel zet, om haar doel te bereiken.

In de Egilssaga XXXVII lezen we over Gunnhildr, dat ze trouwt met Eiríkr en dat ze is *allra kvenna vænst ok vitrust ok fjölkunnig mjök.* Ook lezen we van haar liefde tot Þórólfr Skallagrímsson.

Hier zien we dus de reden, waarom F. Jónsson [1]) haar beschrijft als *eine sehr stark erotisch angelegte person.* Hiervan hebben we reeds een voorbeeld in de Heimskringla gevonden, nl. de verhouding met Hákon jarl. Ook in de Njálssaga XVIII—XXI zien we, dat ze een verhouding heeft met Hrútr, hetgeen eveneens wordt vermeld in Laxd. XIX; en in Laxd. XXI staat, dat ze veel houdt van Ólafr Höskuldsson, maar over een verhouding wordt niet gesproken.

---

[1]) Inl. Njálssaga, p. XIV.

Typeerend voor deze neiging van Gunnhildr is ook haar vraag aan Hrútr, wanneer hij naar IJsland terug wil, of hij daar een vrouw heeft, wat Hrútr ontkent, ofschoon het wèl zoo is, ook al hoeft dit niet de reden van zijn terugkeer te zijn. In elk geval neemt ze het Hrútr niet kwalijk, dat hij weg wil en geeft zelfs den koning den raad, hem te laten gaan. Toch vervloekt zij zijn toekomstig huwelijk in Nj. VI/8, waardoor het onvruchtbaar blijft.

De genegenheid voor Þórólfr verdwijnt met het opkomen van haar haat tegen Egill Skallagrímsson, in de Egillss. XLIV en XLV. Egill doodt Bárðr, waar Gunnhildr en Eiríkr te gast zijn en weet te ontsnappen. Hier wordt niet gesproken over eenige activiteit van Gunnhildr zelf. In de heele saga is het Eiríkr, die handelt en Gunnhildr komt achterna met haar scheldwoorden. Slechts twee keer in de Egilssaga treedt ze zelf op, in C. XLIX, als ze haar broers beveelt Þórólfr en Egill te dooden, en in C. LVI, waar ze het proces van Egill in de war stuurt. Eiríkr wordt evenwel niet als een slappe figuur beschreven. Hij weet bij alle voorkomende gelegenheden te handelen en zijn gezag te laten gelden. Alleen op één punt is hij het niet eens met zijn vrouw en dat is haar wraakzucht. Gunnhildr wil wraak voor Bárðr, maar Eiríkr neemt haar dit kwalijk en herinnert haar aan haar liefde voor Þórólfr, waarop ze antwoordt, dat Egill die volkomen heeft veranderd.

Als we haar liefde voor Þórólfr als waar aannemen, is de veronderstelling niet te gewaagd, dat ze uit jaloezie zoo tegen Egill optreedt, ofschoon we er dadelijk aan moeten toevoegen, dat de eerste kennismaking met Egill geen aanleiding gaf, om hem voor haar in te nemen. Nu treedt Egill tegen haar en haar familie even meedoogenloos op, als zij dat tegen haar tegenstanders doet, en daarbij komt, dat Egill succes heeft en zij niet. Hij doodt Eyvindr, haar broer, die probeert hem te dooden, ontkomt na het mislukte proces, en zelfs opnieuw als hij in York aan hun hof is geweest, nadat hij den zoon van Eiríkr, Rögnvaldr, en zijn pleegzoon Fróði heeft gedood, evenals Berg-Önundr, die zich Egill's erfenis had toegeeigend en die een groot vriend van Eiríkr was. En hij had zijn bekende *níðstöng* tegen Eiríkr en Gunnhildr opgericht in Noorwegen, waardoor ze later zoogenaamd uit dat land werden verdreven.

Dus we zien, dat Gunnhild's haat tegen Egill wel gemotiveerd is, en dat ze terecht tegen Eiríkr uitvaart, als ze aan voelt komen, dat Egill den dans nog weer zal ontspringen. Toch stoort ook dan Eiríkr zich niet aan haar.

We leeren in deze saga dus een Gunnhildr kennen, die een erotische

figuur is, wraakzuchtig, die niet de baas speelt en de lakens uitdeelt, maar wel zelfstandig denkt en zelfs handelt tegen Eiríks wil, om haar eigen wil door te zetten.

In de Laxdœlasaga vinden we, afgezien van wat reeds gezegd is, niets, dat nader licht op Gunnhild's karakter kan werpen.

De Njála daarintegen, is weer veel uitvoeriger, maar lang niet zoo zakelijk in haar berichtgeving als de Egilssaga. De ontmoeting met Qzurr en Hrútr in Nj. III maakt den indruk een late beschrijving te zijn, die al zeer gepolijst en conventioneel geworden is. Gunnhildr weet dadelijk, wie komen met het schip, dat gerapporteerd wordt, en waarom ze komen. Ze stuurt berichten, die van haar vriendschap getuigen, vóór ze de mannen ooit gezien heeft, etc., alles het werk van een schrijver, die van tevoren al in zijn hoofd had, hoe die ontmoeting was. Dus is deze berichtgeving veel minder betrouwbaar dan die van de Egilssaga. We weten niet, of Qzurr Gunnhildr meer heeft ontmoet, maar in Nj. III/7 zegt hij tot Hrútr, dat ze het voorstel van Gunnhildr om *hirðmaðr* van den koning te worden, moeten aannemen, *Því at ek kann skapi Gunnhildar*. We weten niet, of we dit nu als kennis van Gunnhild's karakter op kunnen vatten, of niet. We zien, dat het voorstel om *hirðmaðr* te worden ook aan Þorgils in Fl. XII wordt gedaan. Bovendien is de introductie van Hrútr in de Njálssaga III/13—14 identiek aan die van Þorgils in Fl. p. 17/5—9.

In Nj. III/8—11 regelt Gunnhildr de ontmoeting van Hrútr met den koning, veinst hem niet te kennen en geeft Hrútr zelfs kleeren voor de gelegenheid.

Dan volgt de introductie, die, als die in de Fl., zeer onwaarschijnlijk aandoet, en Hrútr krijgt een halve maand proeftijd, vóór Haraldr Gráfeldr hem als *hirðmaðr* wil aannemen. Deze periode van wachten komt meestal niet in de saga's voor, maar is wel waarschijnlijk, als de koning iemand niet voldoende kende. Op Hrút's vraag geeft Haraldr hem ten antwoordt, dat zijn moeder blijkbaar wil, dat hij *hirðmaðr* wordt. Deze houding van Haraldr tegenover zijn moeder, die ook op den voorgrond treedt in Nj. III/25 en IV/3 kan men uitleggen als die van een toegefelijk iemand, die ervaren heeft, dat verzet tegen zijn moeder's plannen hem niets helpt, en haar daarom haar gang laat gaan. Het is niet de houding van iemand, die uit angst voor Gunnhildr maar toegeeft en haar een beetje belachelijk maakt tegen derden om zijn figuur te redden. Uit Harald's daden en krijgsbedrijven in de bovengenoemde koningssaga's komt allerminste de onbenullige figuur naar voren, die hij in het laatste geval zou zijn, als hij zijn moeder bespottelijk maakte. Bovendien gaat het hier in de Njála om dingen,

waarmee Haraldr het waarschijnlijk eens is. Hij ziet glimlachend toe, hoe zijn moeder de kleine intrige speelt en uit zijn gezegden blijkt, dat hij dit spel heel goed doorziet en er blijkt volstrekt geen disrespect uit.

Deze zelfde houding, maar dan overdreven, vinden we terug in Fl. p. 17/26—28: *'má hér af græðaz', segir konungr, 'ef gæfa vill til, ok vilja mín kunnliga, ok allra helzt, ef móðir mín er ekki nær'*. Als dit historisch was, zou stellig Haraldr zich hier van een ongunstigen kant laten zien, hetgeen in de Njála niet het geval is. In onze saga is de koningin bespottelijk gemaakt en als een furie voorgesteld. Hieraan moeten we ook het incident toeschrijven, dat zij Þorgils van den troon wegschopt.

We moeten dus hier wel concludeeren, dat onze saga op het punt van de figuur van Gunnhildr van de Njála afhankelijk is en verder op eigen gelegenheid overdrijft.

Het spreekt van zelf, dat de schrijver van de Fl. de Njála gekend heeft, omdat Nj. en Fl. de eenige twee saga's zijn, die in het Zuiden van IJsland spelen.

In de Nj. zien we dus een vrouw, die verliefd is op Hrútr, en die, evenals in de Heimskringla, de baas speelt over haar volwassen kinderen. Schijnbaar is de figuur van de koningin in de Nj. geheel verschillend van die in de Egilssaga, zoodat invloed van de Egilssaga op de Njála in dezen zeer onwaarschijnlijk is. Haar karakter wordt echter in de Njála van een geheel anderen kant belicht, maar de twee kanten zijn niet met elkaar in strijd. Haar wraakzucht, die in de Egilssaga het meest naar voren komt, uit zich op dezelfde manier als haar wil, om de tegenstanders van haar zoons op politiek gebied, beschreven in de Heimskringla, klein te krijgen. Deze zelfde houding komt naar voren, als ze in Nj. III/22 haar dienaren met den dood bedreigt, wanneer ze haar verhouding tot Hrútr gaan verklikken. Men kan zeggen, dat in de Njála Gunnhildr soms wat overdreven wordt voorgesteld; dit komt echter met den heelen stijl van de Njála overeen, die ook Njáll en Gunnarr tot te groote figuren maakt, maar het is onjuist in de Njála een karikatuur van de Gunnhildr uit de Egilssaga te zoeken. Wel schijnt zij in de Fl. een karikatuur van Gunnhildr in de Njála te zijn.

Ook in de Harðarsaga Grímkelssonar wordt nog over Gunnhildr verteld, maar slechts terloops. Haraldr Gráfeldr wil geen boete voor Gunnhildr aannemen, wanneer haar rentmeester door een IJslander gedood is. Ook hier wenscht de koning zich niet met de aangelegenheden van de koningin te bemoeien. Overigens brengt deze saga geen nieuwe aspecten, maar sluit zich bij de andere verhalen aan.

Er is geen reden om aan te nemen, dat deze schildering van Gunnhildr, die consequent is in vier Islendingasögur en in drie konungasögur, niet historisch juist zou zijn.

Nu citeert A. Kersbergen [1]) A. Bugge [2]), en zegt, dat deze erop heeft gewezen, in hoeverre in de IJslandsche saga's de historische waarheid verdraaid kan worden, niettegenstaande het feit, dat de saga's onderling in overeenstemming zijn. Zij zegt: *Bugge heeft erop gewezen, welk een flinke vrouw en moeder zij eigenlijk was. Zij stond haar man en kinderen ter zijde en volgde hen op hun hachelijke ondernemingen. Haar slechten naam kreeg ze, doordat ze meer op list, dan op geweld vertrouwde.*

Bij het citeeren van Bugge's woorden, heeft ze een verkeerde conclusie getrokken. Bugge heeft het eenzijdige van de beschrijving van Gunnhild's karakter willen doen uitkomen. Als er over haar een saga geschreven was, zou zij ongetwijfeld een groote en tragische heldenfiguur geweest zijn, die ons sterk had doen denken aan lady Macbeth, maar dan met de onverzettelijkheid van haar man. Haar optreden en handelingen kwamen niet in de eerste plaats voort uit egoistische motieven. Zelfs in haar liefde voor Hrútr vergat ze niet zich zijn diensten te verzekeren ten behoeve van haar zoons. Haar houding jegens Egill mag ten deele een persoonlijke reden hebben, maar nergens, behalve in Egilss. XLVIII, komt zij met dergelijke gevoelens voor den dag, wanneer ze haar man aanvalt om zijn gebrek aan familietrots. Altijd is het de familie, waarvoor ze strijdt en een moeder heeft daartoe het recht. Toch neemt dit niet weg, dat haar methoden niet zeer prijzenswaardig waren. Het motief mag deze daden vergoelijken, maar het feit blijft, dat Gunnhildr voor niets terugdeinsde om haar doel te bereiken.

En die laatstgenoemde zijde is in de IJslandsche saga's alleen tot uiting gekomen. Bugge ontkent dit niet, maar legt bij zijn betoog veel meer den nadruk op het feit, dat, vooral in de Egilssaga, Gunnhildr als een soort tooverkol geteekend wordt, wat natuurlijk niet historisch waar kan zijn. Met deze tendens is dan ook in deze analyse geen rekening gehouden. Ze wordt in de Egilss. XXXVII al dadelijk als *fjölkunnig mjök* beschreven, en wanneer Egill zijn *höfuðlausn* wil dichten, zit ze in zijn raam in de gedaante van een zwaluw, en leidt hem af van zijn werk. Dit heeft natuurlijk met historie niets gemeen

---

[1]) Op. cit. p. 23.

[2]) Norges Historie IB. Kristiania 1910, p. 120.

en heeft ook geen beteekenis voor haar karakter als vrouw en als koningin.

Er is dus reden om aan te nemen, dat onze saga in de beschrijving van de koningin en Haraldr onder den invloed van de Njála staat en dat Gunnhildr hier overdreven wordt voorgesteld. De onzekere omstandigheden bij de introductie van Þorgils aan het hof zijn dermate vaag en de introductie zelf dermate gelijk aan die in de Njála en de Egilssaga, dat we wel tot invloed van deze saga's op Fl. moeten concludeeren.

De oorzaak van de komst naar Noorwegen van Hrútr in de Njála en van Egill in de Egilssaga is een erfenis, en ook in onze saga gaat Þorgils een erfenis opvragen bij den koning. Het is de vraag, of dit motief ook uit deze saga's is overgenomen, of dat hier werkelijk van een erfenis sprake is geweest. Het eenige, wat onze saga vertelt, is: .... *hann (Þorgils) ætti stóṛar erfðir í Sogni eptir göfga frœndr sína.* En we weten, dat zijn vader Þórðr reeds 14 à 15 jaar eerder naar Noorwegen was gegaan, om diezelfde erfenis. Maar we weten niet, van wie die erfenis dan moet zijn. Ǫlvir, de broer van Þórðr, heeft zich indertijd in Noorwegen gevestigd, maar die moet dan toch wel heel gauw zijn overleden, want toen Þórðr naar Noorwegen ging, was hij nog maar 22. Had Ǫlvir zich in dien tijd reeds een vermogen kunnen vergaren, groot genoeg, om daarvoor een reis naar Noorwegen te ondernemen? En als deze erfenis niet van Ǫlvir was, wie waren dan de *frœndr*? Alles bij elkaar is deze geschiedenis wel zoo vaag, dat we hier met overname van dit motief uit Egilssaga en Njála rekening moeten houden.

De koning en Gunnhildr komen dus op een feest ter hunner eere gegeven door een boer. Dit is het geval, zoowel in onze saga, als in de Egilssaga XLVIII. Hier wordt Þorgils aan den koning voorgesteld, maar het voorstellen zelf is als dat van Hrútr in de Njála. Hier wordt Hrútr gevraagd *hirðmaðr* van den koning te worden, en ook vraagt men dit aan Þorgils in Fl. p. 17/19; in beide gevallen gebeurt dat door de koningin. En de vijandschap van Gunnhildr, die Þorgils zich op den hals haalt door dit aanbod af te slaan, is de vijandschap, die Egill ook deelachtig wordt, ofschoon om andere redenen. Daarnaast is de teekening van de personen van Gunnhildr en Haraldr ongetwijfeld weer het gevolg van den invloed van de Njála.

De invloed van de Egilssaga op deze episode wordt nog duidelijker, wanneer we het verdere verloop van de saga nagaan gedurende Þorgils' verblijf in het buitenland, en dat vergelijken met de lotgevallen van Egill.

De vijandschap, van Gunnhildr is zoowel voor Egill als voor Þorgils een beletsel om de erfenis toegewezen te krijgen (Egilss. LVI en Fl. XII).

Zoowel Egill als Þorgils probeeren later, als er een andere vorst over Noorwegen regeert, in de Egilss. LXIII koning Hákon Góði, en in Fl. p. 21 Hákon Jarl, nog eens hun rechten te laten gelden, en beide hebben nu meer succes. Þorgils mag de erfenis aanvaarden, als hij de achterstallige schatting van de *Suðreyjar* gaat innen; Egill (Egilss. LXX) gaat achterstallige schatting innen voor den koning in Värmland in Zweden, wat aan zijn vriend Þorsteinn opgedragen wordt, omdat de koning zich op deze manier van een lastig vijand hoopt te kunnen ontdoen. Waarschijnlijk verwacht de koning, dat Egill de opdracht over zal nemen, of mee zal gaan, want als Egill inderdaad op weg is gegaan met de *konungsmenn*, haasten deze zich terug naar het hof, om den koning dit heugelijke bericht te brengen. Tevoren waren reeds twee maal gezanten van den koning niet teruggekeerd van deze expeditie, zoodat er gegronde hoop was, dat ook Egill niet terug zou komen. Maar Egill keert wel terug, en krijgt de erfenis, nadat hij met de schatting is teruggekeerd [1]).

Dan is er de overeenkomst van Fl. XIV met enkele passages uit de Egilss. Daar speelt telkens Arinbjörn de rol van bemiddelaar tusschen Egill en den koning. In Fl. XIV brengt Björn het verzoek van Þorgils aan den koning over.

In Fl. XV wordt de zuster van Óláfr jarl, bij wien Þorgils komt, bedreigd door den wiking Svartr Járnhauss, die haar tot 'frilla' wil hebben of met haar wil trouwen, waarvan we het laatste gevoegelijk als een toegift van een Christelijken bewerker kunnen beschouwen.

---

[1]) Hier dient ook gewezen te worden op een dergelijke onderneming in de Friðþjófssaga ens frœkna, c. V, p. 71 (Fornaldar Sögur Norðrlanda, door C. C. Rafn, Kaupmannahöfn 1829, dl. II), die door de zoons van koning Beli gestuurd wordt naar de Orkneyjar om schatting op te halen, bij wijze van straf, omdat hij tegen hun wensch het hof heeft gemaakt aan hun zuster Ingibjörg in Baldrshagi. Als hij dan eindelijk, na een stormachtigen overtocht, aankomt, wordt hij gastvrij opgenomen door Angantyr, die een vriend is van Friðþjóf's vader. Er is ook nog sprake van berserken, die met Fr. willen vechten, maar daar hooren we naderhand niet meer van. Dus hiermee houdt de gelijkenis met onze saga op. We mogen daarom wel zeggen, dat de overeenkomst van de Fl. met de Egilss. veel grooter is, dan met de Friðþjófssaga. Bovendien zijn er in de Friðþjófss. nog twee dingen, die ook daar overname uit de Egilss. suggereeren, nl. in Friðþj., X, p. 89 wordt Fr. vogelvrij verklaard, evenals dit gebeurt met Egill, en later gaat Fr. naar Hringr, die met zijn verloofde Ingibjörg getrouwd is, wat eenigszins doet denken aan het waagstuk van Egill om naar York te gaan.

Þorgils komt dan juist op het kritieke moment, om de 'hólmganga' tegen den wiking te kunnen vechten en het bedreigde meisje te verlossen. In de Egilss. LXIV komt Egill op de boerderij Blindheimr bij Gyða, de zuster van Arinbjörn, zijn vriend, die daar met haar jongen zoon en haar dochter woont. Hier komt een wiking, Ljótr hinn bleiki, die de dochter opeischt, of een *hólmganga* wil, waarop Egill vecht en Ljótr doodt.

Zelfs de verwijzing naar oude gebruiken in Fl. p. 23/14—15 komt ook in de Egilss. p. 205/10—11 voor. Overigens zijn de details weer niet aan de Egilssaga ontleend. Hierop komen we bij het onderzoek naar de litteraire motieven terug.

Niet alleen deze passage in onze saga kan onder den invloed van de Egilssaga staan, maar ook de andere analoge incidenten in Fl. XVII, XXV, XXVII en XXXI. Natuurlijk is het waar, dat een dergelijk incident in de Fas. en familiesaga's zoo populair is, dat men zich zeer wel andere bronnen voor dergelijke gebeurtenissen denken kan [1]). Maar gezien de verdere overeenkomst met de Egilssaga mogen we hier den invloed van deze saga wel aannemen.

Ook de heele opbouw van dit gedeelte van de Flóamanna geeft een gelijkenis met de Egilssaga te zien. Þorgils gaat *í kaupferð .... í Vestrvíkina* na zijn mislukte poging, om de erfenis machtig te worden [2]). Na het innen van de schatting gaat hij ter wiking [3]), en later nog eens ter koopvaart in Zweden [4]). Evenzoo gebruikt Egill zijn vrijen tijd [5]).

Klaarblijkelijk is de samensteller van de saga afhankelijk van de Egilssaga voor de heele reis van Þorgils naar Noorwegen en zijn avonturen tijdens dat verblijf, behalve in eenige incidenten, die duidelijk andere bronnen verraden. En zooals we later zullen zien, zijn er in de saga nog eenige plaatsen, waar de invloed van de Egilssaga merkbaar is. We kunnen ook nog hierop wijzen, dat Egil's eerste verblijf in Noorwegen 12 jaar duurde, wat ook ongeveer de duur moet geweest zijn van het verblijf van Þorgils.

Behalve de Egilssaga heeft ook nog een andere saga invloed gehad op Fl. en wel de Grettissaga. De episode van het bedwingen van de vader van Björn, die als *aptrgangr* spookt, toont te veel overeenkomst met de Glámr-episode uit de Grettissaga XXXV, om niet tot invloed van deze op Fl. p. 18 te concludeeren [6]).

Ook de episode met de begrafenis van Gyða is, zooals we later zullen

---

[1]) Zie Litt. Motieven, s.v. *hólmganga*.
[2]) Fl. XIII. [3]) Fl. p. 23/28. [4]) Fl. p. 26/11.
[5]) Vgl. Egilss. XLVI, XLVII, XLXIX, L, LXIX.
[6]) Zie litt. motieven, s.v. *aptrganga*.

zien, een conventioneel motief, dat b.v. in de Eyrbyggjasaga [1]) een parallel vertoont [2]).

Deze twee avonturen zijn aaneengesmeed door het conventioneele motief, dat A. Kersbergen het 'heimelijk weggaan' noemt, waarop dan na de terugkomst van den doodgewaanden Þorgils bij Björn het doodenmaal, te zijner eere gegeven, omslaat in een vreugdefeest over zijn behouden terugkomst. Dit doodengelag is volkomen ongemotiveerd, omdat Þorgils niet langer dan een dag of drie weg geweest kan zijn. Ook voor het heimelijk weggaan is geen enkel motief te vinden [3]).

Van eenige historische waarde van deze gebeurtenissen is geen sprake, evenmin als dit het geval is met Þorgils' bevindingen in Schotland, Ierland en Zweden, verteld in Fl. XV—XVII, zooals ook door F. Jónsson [4]) wordt verklaard: *Denne Torgils' udenlandsrejse har maaske en historisk baggrund, men alt hvad der fortælles derom er sikkert ganske uhistorisk og er fuldkommen i smag med fornaldarsagaer og disses tog og kampe, ligesom de optrædende personer aabenbart er hæntede derfra.*

Dit blijkt ook uit het feit, dat de schatting gehaald moet worden van de Suðreyjar — de Hebriden — die niet tot het domein van Hákon Jarl behoorden. F. Jónsson [5]) zet achter *Syderöerne* terecht een uitroepteeken.

De oplossing van dit raadsel schijnt te vinden te zijn in een passage in de Eiríkssaga [6]). We zien hier, dat Leifr, de zoon van Eiríkr hinn Rauði, een verhouding heeft met Þórgunna, een vrouw van de Suðreyjar. Als Leifr weg wil gaan, komt ze bij hem en zegt, dat ze mee wil, omdat ze zwanger van hem is, maar Leifr weigert. Later verschijnt het kind, dat geboren wordt en den naam Þorgils draagt, bij Leifr op Groenland, waarop we nog bij de behandeling van dat gedeelte terugkomen.

Het is vrij zeker, dat hier de reden te vinden is, waarom de naam Suðreyjar in zoo'n vreemd verband in onze saga te vinden is en dat Þorgils' reizen op Groenland met het verblijf van dezen Þorgils Leifsson vereenzelvigd zijn. In onze saga is deze simpele verhouding

---

[1]) Ed. G. Vigfússon, Leipzig 1864, 96/25.

[2]) Zie litt. motieven, s.v. *het levende lijk.*

[3]) Zie litt. motieven s.v. *het heimelijk weggaan.*

[4]) Inl. p. IX.

[5]) Inl. p. IX.

[6]) Eyrbyggja Saga, etc. Einar Ól. Sveinsson og Matthias Þórðarson gáfu út. R'vik 1935. p. 210.

van Leifr en Þórgunna tot een huwelijk van Þorgils met een jarlsdochter uitgewerkt; hier zien we weer de hand van den schrijver, die dit eervoller vond voor Þorgils. Het lijkt niet te gewaagd, hier van een directe ontleening te spreken.

Bekendheid met de Eiríkssaga blijkt in dit gedeelte ook nog in een ander opzicht. Aan Hákon's hof ontmoet Þorgils Eiríkr hinn Rauði met wien Þorgils zeer bevriend zou zijn geworden. Zooals we zullen zien, wordt dit door de latere feiten gelogenstraft. Als Þorgils op Groenland, komt nog wel op uitnoodiging van Eiríkr, vindt hij Eiríkr tegenover zich als vijand en niet als vriend. F. Jónsson [1]) noemt deze ontmoeting van Þorgils en Eiríkr historisch niet onmogelijk, maar er is verder ook geen enkel bewijs voor aan te voeren. Indien ze elkaar daar hebben ontmoet, is in elk geval van vriendschap geen sprake geweest. We moeten hier te doen hebben met een vinding van den schrijver van Fl. 2.

Þorgils trouwt met Guðrún, de dochter van Óláfr jarl van Schotland, bij wie hij een zoon krijgt, genaamd Þorleifr. Deze vrouw doet hij aan zijn vriend Þorsteinn hinn hviti, die met hem de tocht naar de Suðreyjar heeft meegemaakt, over, zoodra hij naar IJsland wil, als belooning voor het goede gedrag van Þorsteinn, omdat hij van haar hield, en zich toch correct had gedragen [2]). Het wordt in de saga voorgesteld, alsof Þorgils hier een prijzenswaardige daad verricht, maar ik geloof niet, dat vele vrouwen uit de familiesaga's met een dergelijke behandeling genoegen zouden hebben genomen. Egilss. IX geeft een analoog geval, maar daar geeft Bárðr zijn goud en zijn vrouw aan zijn vriend Þórólfr, als hij zijn einde voelt naderen, met de woorden: *honum vil ek ok gefa konu mína ok son minn til uppfœzlu, Því at ek trúi honum til Þess bezt allra manna.* En in de Friðþjófss. XIV geeft koning Hríngr zijn vrouw Ingibjörg bij zijn dood aan Friðþjófr. In deze beide gevallen echter is het een welgemeende poging van een stervend man, om zijn vrouw bescherming te verleenen, terwijl het in onze saga alleen is het zich ontdoen van een lastig geworden iemand, onder het mom van een mooie daad. Er is dan ook geen twijfel aan, of hier moeten we weer de hand van den schrijver van Fl. 2 zien, die deze heele geschiedenis heeft overgenomen, om te kunnen verklaren, hoe er later plotseling een zoon van Þorgils op IJsland verschijnt. Het verhaal is gedeeltelijk aan de Egilssaga en gedeeltelijk aan de Eiríkssaga ontleend.

---

[1]) Inl. p. IX.
[2]) Fl. p. 26/8—9.

De ontmoeting met Gyrðr [1]) een anderen wiking, is misschien werkelijk gebeurd, maar niet, zooals het voorval hier wordt beschreven. Gyrðr komt bij Þorgils en vraagt zich bij hem te mogen aansluiten; dus was Þorgils reeds zoo beroemd, dat andere wikingen zich bij hem kwamen voegen. We mogen hier wel de hand van den schrijver van Fl. 2 veronderstellen, die dit ter meerdere eere van Þorgils zoo heeft verteld. Bovendien is dit *gera félag* een van de veel voorkomende motieven uit het wikingleven [2]).

In Fl. p. 25/14—15 eischt Gyrðr de kostbaarheden voor zich op, die Þorgils persoonlijk uit het *jarðhús* in Ierland heeft gehaald. Þorgils weigert ze af te staan, omdat tevoren was afgesproken, dat hij, die het eerst het *jarðhús* zou binnendringen, drie kostbaarheden voor zich mocht behouden. Hij stelt een duel voor en in het volgende gevecht wordt Gyrðr gewond, en heet sindsdien Gyrðr halti. Dit schijnt inderdaad een aanwijzing te zijn, dat we hier met een echt verhaal te doen hebben.

Het *jarðhús* [3]), op Ierland vinden ze, doordat de bladeren van een eik verdord en afgevallen zijn. [4])

Dit verhaal maakt geen oorspronkelijken indruk. Een *jarðhús* op Ierland komt voor in L. St. 132/7—11, waar een dergelijk avontuur wordt toegeschreven aan Leifr, den vriend van Ingólfr, waarnaar F. Jónsson [5]) verwijst. Het herinnert sterk aan wat H. Reuschel [6]) *das Abenteuer in der Troll-höhle*, een van de glanspunten van het wikingleven, noemt.

Een zelfde verhaal komt voor in de Qrv.-Oddss. XI, waar ook vrouwen in het *jarðhús* gevonden worden, wat niet in L. het geval is [7]). Door deze parallellen is voldoende duidelijk aangetoond, dat we hier niet met een oorspronkelijk geval te doen hebben.

Ook de ontmoeting met Hugi jarl, en de vrouw, die Noorsch spreekt, is doorweven met conventioneele motieven, zooals het geven van drie ringen, de voorspelling, dat het zwaard ongeluk zal brengen, etc. Deze ontmoeting is overigens mogelijk, ook al moeten de omstandigheden daarbij in werkelijkheid anders geweest zijn.

Het laatste avontuur van Þorgils in dit gedeelte Fl. pp. 26/10—27/5 komt onder zeer verdachte omstandigheden voor. Als Þorgils nl.

---

[1]) Fl. p. 24/5.
[2]) Zie litt. motieven s.v. *félag*.
[3]) Fl. p. 24/12—32 en 25/1—12.
[4]) Voor nadere bijzonderheden, zie litt. motieven s.v. *jarðhús*.
[5]) Inl. p. IX. [6]) Op. cit. p. 110.
[7]) Voor verdere bijzonderheden zie litt. motieven s.v. *jarðhús*.

alles reeds met Þorsteinn voor zijn vertrek naar IJsland geregeld heeft, en reeds te kennen heeft gegeven, daarheen te willen gaan, volgt er plotseling nog een *kaupferð í Upplönd í Svíþjóð*. Hierdoor is het duidelijk, dat we hier weer met een ingevoegd gedeelte te doen hebben. We moeten hiervoor nog verwijzen naar Njála XXXI/6, waar Gunnarr zegt, dat hij naar IJsland wil, maar hij gaat naar Noorwegen, waar hij een winter bij Hákon jarl blijft. We hebben reeds op meerdere punten van overeenkomst tusschen de beide saga's gewezen, en het is wel opvallend dat we eenzelfde feit in beide saga's aantreffen. Maar waarom zou de schrijver van Fl. 2, want hij moet hierin de hand gehad hebben, zooiets hebben overgenomen, als het verhaal daardoor op zoo'n vreemde plaats in de saga kwam? Misschien vond hij door het voorbeeld in de Njála den moed, om ook een dergelijk experiment te wagen. Dit verhaaltje moet als losse mondelinge overlevering over Þorgils, of iemand anders, in omloop zijn geweest, en de schrijver van Fl. 2 vond het blijkbaar zonde het niet te vermelden.

Nergens in dit gedeelte van de saga [1]) krijgen we ook maar den indruk met een herinnering aan een oude overlevering te doen te hebben. Toch moet er een grond van waarheid in zitten, want als deze heele reis van Þorgils door een schrijver was verzonnen, zou men over berichten over Þorgils op IJsland uit die periode moeten beschikken. Daarom moeten we wel aannemen, dat Þorgils wel een dergelijken tocht heeft ondernomen, maar dat de bijzonderheden over zijn avonturen en tochten later ontleend zijn aan die van Egill, Grettir, Friðþjófr en Leifr Eiríksson.

De vraag is nu, of aan dit gedeelte van de saga, verborgen in al het latere bijwerk, nog oude mondelinge overlevering ten grondslag kan liggen, dan wel of het een nieuwe bewerking is, die alleen maar in schriftelijken vorm heeft bestaan. K. Liestöl wijst op het moeilijke van een dergelijk onderzoek op blz. 55 van zijn boek. In hoofdstuk III meent hij uit voorbeelden van Noorsche volksverhalen de bewijzen te hebben gevonden, dat een mondeling verhaal met al zijn details als een geheel in artistieken vorm kan bestaan. Maar daarnaast kan een verhaal tijdens de periode van de mondelinge overlevering zich uitbreiden en ook kan op sommige punten verkort worden [2]).

Omdat we hier met gebeurtenissen in het buitenland te doen hebben, ontbreken hier de steunpunten van een mondeling verhaal over

---

[1]) Fl. XII—XVII.
[2]) pp. 62 en 66.

gebeurtenissen op IJsland, namelijk de namen van de plaatsen [1]). Ook *lausavísur* ontbreken, die het onthouden van een mondelinge overlevering in de hand werken. Onze belangrijkste steunpunten voor een goed bewaarde mondelinge overlevering zouden de schatten kunnen zijn, door Þorgils van zijn tochten naar huis gebracht, omdat de traditie hierover gemakkelijk in een familie bewaard bleef. In dit opzicht stelt de saga echter teleur. Er worden allerlei schatten genoemd, maar eigenlijk is de saga nergens overtuigend.

Fl. p. 19/27 maakt melding van een zwaard en een *kyrtill*, die Þorgils krijgt van Auðun voor zijn hulp bij de begrafenis van Gyða. Maar zwaard noch *kyrtill* zijn ooit in het bezit van de familie geweest, want [2]) Þorgils geeft den *kyrtill* aan zijn vriend Þorsteinn en [3]) Auðun haalt het wapen weer terug. Hier pas wordt de naam van het zwaard Blaðnir genoemd. Het is hier een legendarisch wapen, dat gebruikt wordt tegen Svartr Járnhauss, waarop we bij het motievenonderzoek terugkomen [4]). Blaðnir is de schakel, die het verhaal van Gyða verbindt met de historie van Svartr. Het is dus waarschijnlijk, dat dit verband door de schrijver is gelegd om aan het traditioneele tooverwapen te komen, dat noodig was om den wiking te overwinnen.

In Fl. p. 23/30—31 belooft Auðun aan Þorgils eerst een bijl en daarna een ander zwaard te geven. Over de bijl wordt naderhand niet meer gepraat en als het zwaard een toespeling is op het wapen, dat Þorgils vindt in het *jarðhús* in Ierland, moet deze passage weer een invoegsel van den schrijver zijn, want dit heeft niets met de historie van Auðun te maken. Het is evenwel ook mogelijk, dat deze passage een oud overblijfsel is, dat eerst door den schrijver in verband is gebracht met deze episode op Ierland, en dan kan de geschiedenis van Auðun en Gyða een oude herinnering zijn van Þorgils' tocht naar Noorwegen.

Fl. p. 23/16 meldt, dat Þorgils het bezit van Svartr krijgt na diens dood, waaronder ook zijn schepen. Verder wordt dit bezit niet genoemd. Dus dit kunnen we ook niet als een persoonlijke herinnering uitleggen. De eenige mogelijkheid is, als Þorgils schatten naar huis heeft gebracht van zijn wikingtochten, dat die hebben bestaan niet uit bepaalde voorwerpen, maar uit goud en zilver.

Fl. p. 24/21—22 noemt de schatten, die Þorgils in het *jarðhús* vindt, nl. *klæði blátt, tveir gullhringar ok sverð gott*, allemaal conventioneele voorwerpen, die altijd in dergelijke gevallen worden aangetroffen [5]).

[1]) Zie K. Liestöl, op. cit. p. 93.
[2]) Fl. p. 20/29. [3]) Fl. p. 23/30.
[4]) Zie litt. motieven, s.v. *tooverzwaard*.
[5]) Zie voor analoge gevallen s.v. *jarðhús*.

Het zwaard, dat Þorgils buit maakt, wordt *jarðhússnautr* genoemd, maar een familie-erfstuk is het nooit geweest, want hij geeft dit zwaard als zoenoffer voor den dood van Helgi aan een van diens broers [1]), een zeer zonderlinge daad van een vader, die zelf een zoon heeft, en stellig fantasie. Vgl. de bijl in Grett. XVIII, die altijd in bezit van de familie geweest was. Bovendien komt een dergelijke geschiedenis voor in L. St. 132/8—10 en in de Qrv.-Oddss. XI. Het schijnt een verhaal te zijn uit het wikingleven, en heeft alleen maar als zoodanig waarde in onze saga.

Dan krijgt Þorgils een ring van Hugi jarl, maar ook hier zijn de omstandigheden zoo, dat we eerder verwacht hadden, dat Hugi jarl Þorgils op een paar zwaardhouwen zou onthalen.

We zien dus, dat deze schatten eerder bewijzen, dat we niet met een mondelinge traditie te doen hebben, dan wel. Behalve misschien het verhaal over Auðun en Gyða, en de ontmoeting met Gyrðr en Þorsteinn, schijnt hier weinig oorspronkelijks in de saga te staan, en moeten we wel tot overname uit verschillende saga's, gepaard aan vrije bewerking, besluiten. Van deze saga's is natuurlijk de Egilssaga de oudste, en komt daardoor reeds het eerst in aanmerking als bron voor de verschillende verhalen.

Merkwaardig is nog de passage in de Friðþjófss. XI: *Friðþjófr ..... drap illmenni ok grindarfulla víkinga, en bœndr ok kaupmenn lét hann í friði fara*, die een merkwaardige overeenkomst met Fl. p. 24/10—12 vertoont: *eyddu mjök illÞýði ok hernaðarmönnum, en létu bœndr ok kaupmenn fara í friði.* Maar in Hákonarsaga góða [2]) vinden we iets dergelijks: *Þá er Hákon var konungr í Nóregi, var friðr góðr með bóndum ok kaupmönnum, svá at engi grandaði öðrum né annars fé.* Maar ook in de Þorsteinss. Vík. XXII wordt van de helden gezegd: *drápu víkinga ok ránsmenn ..... en létu bœndr ok kaupmenn fara í friði.* Hieruit mogen we de gevolgtrekking maken, dat dit een vrij algemeen verbreid gevoelen geweest is, dat bevorderd kan zijn door den invloed van het Christendom. Maar daarom is het nog niet noodzakelijk, dat hier de Christelijke bewerker van onze saga in actie is, al is dat mogelijk. Want ook de schrijver van Fl. 2 is naar alle waarschijnlijkheid een geestelijke geweest. En omdat deze zin staat in een gedeelte, dat sterk den smaak van den schrijver van Fl. 2 verraadt, mogen we wel aannemen, dat hij ook dit zinnetje hier heeft geplaatst. En al komt het in meer saga's voor, is het om de eerder genoemde overeenstemmingen

[1]) Fl. p. 70/4—5.
[2]) Heimskr., dl. I, p. 181.

toch wel waarschijnlijk, dat hij dit uit de passage in de Friðþjófssaga heeft gehaald.

In Fl. XVIII wordt het verhaal uit Landnámabók weer opgevat, waar het in Fl. X was afgebroken, zooals in het vorige hoofdstuk is gezegd. Aan het eind van het hoofdstuk wordt dan verklaard, dat Þorgils thuis komt en gaat wonen bij zijn halfbroer Hæringr op Traðarholt. Deze Hæringr is de zoon van Þorgrímr en Þórunn en het feit, dat hij hier pas voor het eerst wordt genoemd, ontlokt F. Jónsson[1]) de opmerking, dat dit aan een fout van den *bearbejdere* te wijten is. Hij had volgens Jónsson eerder genoemd moeten worden.

In ditzelfde hoofdstuk, p. 29/3—12, wordt nog vermeld, dat Þorgils trouwt met een zekere Þórey Þorvarðsdóttir, die op Kálfholt bij een Jósteinn wordt opgevoed. Zijn vrouw en haar familie en hun kinderen worden hier genoemd, evenals de vader en de moeder van Þórey, doch geen afstamming of verdere verwanten. En geen van al deze menschen worden in L. vermeld. F. Jónsson [2]) vraagt zich daarom af, of deze namen misschien gefingeerd zijn. Het is niet waarschijnlijk, dat F. Jónsson dit zelf gelooft, want dan zou deze heele saga een fabeltje zijn, immers Þórey en de familie van Jósteinn gaan mee naar Groenland en spelen dus in de saga een belangrijke rol. Bovendien weet de schrijver nauwkeurig te vertellen, dat Þórey's moeder op Oddi woont. Moeten we hierin dan zien een gebrek aan interesse van den sagaschrijver, die deze gegevens niet voldoende heeft uitgezocht? Of is dit werkelijk alles, wat hij over Þórey kon vinden?

In onze samenvatting van dit gedeelte, mogen we ons allereerst de vraag stellen, of Þorgils wel ooit deze buitenlandsche reis heeft gemaakt? Toch moeten we aannemen van wel, en om de volgende redenen:

1. Als Þorgils de reis niet had gemaakt, was er waarschijnlijk wel iets bekend geweest over al die jaren, die hij dan op IJsland zou hebben doorgebracht. Maar strikt genomen bewijst de afwezigheid van dergelijke berichten niet, dat Þorgils in dien tijd niet op IJsland geweest is, want over deze buitenlandsche reis schijnt ook zeer weinig in de herinnering bewaard te zijn, wat op betrouwbaar feitenmateriaal gelijkt. Dit zou evenwel hierop kunnen berusten, dat Fl. 1, waarin deze feiten zouden hebben gestaan, verloren is geraakt, en dat deze feiten in den volksmond geworden zijn tot de fantastische verhaaltjes,

---

[1]) Anm. p. 73.
[2]) Anm. p. 73.

die wij hier in onzen text vinden. Maar we moeten erkennen, dat in dit gedeelte zeer weinig oorspronkelijks staat, en dat het meeste den indruk maakt, uit andere saga's te zijn overgenomen. En ten slotte vinden we toch ook nog gedeelten, die onafhankelijk van andere saga's zijn, zooals het bondgenootschap met den wiking Gyrðr.

2. Het verschijnen van den zoon van Þorgils op IJsland, waarvoor de schrijver van Fl. 2 de geschiedenis van Guðrún, de jarlsdochter, heeft uitgevonden, en waarbij de foutieve naam Suðreyjar, als de plaats, waar zij met Þorgils trouwde, wijst op een ontleening aan de Eiríkssaga.

3. De ontmoeting met Þorsteinn hinn hviti, die zich later op Groenland bij hem voegt.

Deze laatste twee berichten, samen met een mogelijke rest van het verhaal over Gyða en Auðun, kunnen we dan ook gevoegelijk beschouwen als de eenige rest, die hier in dit gedeelte nog van Fl. 1 aanwezig geweest is. Zooals onze text nu luidt, is daarin geen enkel stuk meer aan te wijzen als een woordelijke rest van Fl. 1.

We hebben gezien, dat dit heele stuk bestaat uit verhalen, waarvan we de bronnen duidelijk hebben aangetoond. Het zijn de volgende saga's:

De Grettissaga (de Glámr-episode) voor Fl. p. 18/8—31.

De Njálssaga voor: mogelijk de erfeniskwestie; de introductie van Þorgils bij Gunnhildr en den koning; het verzoek van Gunnhildr aan Þorgils, om *hirðmaðr* te worden van den koning; de beschrijving van den koning en zijn moeder; mogelijk de zonderlinge manier, waarop het avontuur in Zweden aan de rest van het verhaal is toegevoegd, vgl. Njála XXXI.

De Eiríkssaga rauða voor het huwelijk van Þorgils met Guðrún, en de geboorte van Þorleifr.

De Egilssaga: mogelijk voor de erfeniskwestie; het feest, den koning aangeboden door een boer (Eigla XLVIII); de vijandschap van Gunnhildr; het niet krijgen van de erfenis als gevolg van deze vijandschap; de latere poging, om deze erfenis alsnog te krijgen (Eigla LXIII); schatting gaan innen (Eigla LXX); het krijgen van de erfenis, omdat het halen van de schatting volbracht is; het optreden van een bemiddelaar tusschen den held en den koning; de wikingtochten, ondernomen tijdens het verblijf in Noorwegen (Eigla XLVI, XLVII, XLXIX, LXIX); de *berserkrwerbung* (Eigla LXIV).

Maar voor deze berserkrwerbung heeft de schrijver van Fl. 2 ongetwijfeld ook de passage uit de Friðþjófssaga gekend, hetgeen uit Fl. p. 24/10—12 blijkt, welke woorden bijna letterlijk zoo in de Friðþjófss. XI voorkomen.

Omdat er geen aanleiding is te veronderstellen, dat hier nog een ander aan het werk is geweest, moet dit heele gedeelte dus door den schrijver van Fl. 2 opnieuw zijn geschreven. Voor zijn activiteit vinden we trouwens ook weer aanwijzingen in den text. Hij tracht Þorgils weer voor te stellen als den nobelen held, waarbij hij zelfs niet schroomt dit te doen midden in een verhaal over Þorgils' wikingavonturen — Fl. p. 24/10—12 —, iets waarvoor ook de Fas. niet terug schrikken. Hij tracht Þorgils' gedrag te rechtvaardigen, wanneer deze zich van Guðrún ontdoet. En het verdriet van Björn over het verdwijnen van Þorgils dient ook tot niets anders, dan den lezer van de groote sympathie voor Þorgils te overtuigen.

In dit gedeelte kunnen we dus duidelijk de werkwijze van dezen schrijver zien, en veel achting kunnen we er niet voor voelen. Hij schakelt alles in, wat hij maar over Þorgils kan vinden of bedenken, en dikwijls heeft hij daarbij andere saga's geraadpleegd, en letterlijk daaruit overgenomen. Bovendien is hij slordig, want hij vergeet later terug te komen op de wapens, die Auðun Þorgils belooft, als deze zijn zwaard komt terug halen. Daarom is het ook niet onmogelijk, dat deze schrijver verantwoordelijk is voor de reis naar Zweden, die op zoo'n vreemde manier aan het eind is geplakt.

Hij moet wel een groote voorliefde voor de verhalen uit de Fas. gehad hebben, om ons op deze avonturen te onthalen. Vrijwel alles, wat hij ons vertelt, behoort tot het domein van deze saga's, zooals we bij het motieven-onderzoek zullen laten zien. En we kunnen hier meteen nog bijvoegen, dat, ofschoon hier veel uit de familiesaga's is overgenomen, dit allemaal stukken zijn, die daar reeds onder den invloed van de nog ongeschreven Fas. staan. Hieruit blijkt wel de late vorm, waarin onze saga is gegoten.

ÞORGILS' TWEEDE VERBLIJF OP IJSLAND

Zooals ik gezegd heb, is het eerste werk van Þorgils, als hij op IJsland terug komt, om te trouwen. Mede als gevolg hiervan raakt hij al gauw in verwikkelingen met Ásgrímr Elliðagrímsson, omdat de verslagen Sörli, een man, die overigens nergens genoemd wordt, en die verder geen familie schijnt te bezitten, diens *Þingmaðr* is. Deze Sörli is gedood door Kolr, een pleegbroer van Þórey, de vrouw van Þorgils. F. Jónsson [1]) zegt hiervan, dat een historische achtergrond van dit verhaal niet onmogelijk is, maar daarmee is ook alles gezegd. Om Kolr te helpen, neemt Þorgils de boerderij Kálfholt over, waarbij alleen verteld wordt, dat Kolr en zijn zuster Guðrún bij Þorgils op diens boerderij komen wonen. Over de andere familieleden wordt niet gesproken. Toch zijn die niet dood, want Starkaðr, de broer van Kolr, en hun pleegouders, Jósteinn en zijn vrouw Þorgerðr, alsmede hun zoon Þórarinn, duiken weer op in Fl. XX, waar ze met Þorgils mee de reis naar Groenland ondernemen. [2])

Als Kolr op Traðarholt om steun aanklopt, wordt hij door Þórey ontvangen, en, omdat de mannen aan tafel zijn, voorloopig verborgen gehouden. F. Jónsson [3]) vraagt zich af, wat dit verstoppertje spelen hier te beduiden heeft, en veronderstelt hier een geleend motief. Dit hoeft het hier niet te zijn [4]). Als zij, na het gesprek met Kolr, de kamer binnen komt, vraagt Þorgils, waarom ze zoo'n kleur heeft, waarop ze eerst met een spreekwoord van repliek dient: *satt er hit*

---

[1]) Inl. p. IX.

[2]) Deze Þórarinn wordt in Fl. XX niet met name genoemd, maar pas voor het eerst in Fl. p. 38/7. Het is vreemd, dat wij pas daar zijn naam hooren, en dit wijst op een slordige manier van schrijven. Hetzelfde doet zich, evenwel, voor met Hæringr, de stiefbroer van Þorgils. Hij wordt pas genoemd in Fl. p.28/18, als hij reeds 17 jaar oud is. Hij is waarschijnlijk een zoon van Þorgrímr Ørrabeinn en Þórunn, de moeder van Þorgils, waarvan het huwelijk reeds in Fl. X staat. En Þórny, de dochter van Þorgils en Þórey, wordt voor 't eerst genoemd in Fl. p. 34/2, als ze al acht jaar is, terwijl het huwelijk staat op p. 29. Hiernaast kunnen we nog wijzen op eenzelfde verschijnsel in de Njála, waar Njáll in Nj. XX wordt geïntroduceerd, en zijn zoons pas in Nj. XXV. F. Jónsson, Anm. p. 73, wijzend op het geval met Hæringr, wijt dit aan een *bearbejdarens virksomhed.*

[3]) Anm. p. 73.

[4]) Zie litt. motieven s.v. *beschermende vrouw.*

fornkveðna, at spakir menn henda á mörgu mið, en daarna volgt het eigenlijke antwoord op de vraag, namelijk, dat er een muis tegen haar wang gesprongen was. Vooral met het oog op deze typische verklaring is het waarschijnlijk, dat we hier met een historisch gebeuren te doen hebben.

Over het gebruik van spreekwoorden in de IJslandsche saga's zegt W. Ludwig: *„Es ist kennzeichnend für Erzählweise und Form der Saga, dasz ihr Verfasser seine eigene Meinung in dieser Weise einfliessen läszt. Diese den Personen der Saga in den Mund gelegten Sprichwörter und Sentenzen sind natürlich keine historisch echten Auesserungen, sie haben aber der mündlichen Erzählung schon zu einem frühem Zeitpunkt angehört"*. Misschien drukt het spreekwoord hier wel de meening van den schrijver uit, maar Þórey kan ook wel beide antwoorden gegeven hebben, zooals ook Grettir, die dikwijls met spreekwoorden zijn vader antwoordt, doet in de Grettiss. XIV, p. 38.

Van veel belang is hier het optreden van Ásgrímr Elliða-Grímsson; deze eerste wrijving tusschen hem en Þorgils is de aanleiding tot allerlei onaangenaamheden tusschen de twee. F. Jónsson [1]) zegt, dat deze eerste wrijving mogelijk historisch juist is, maar dat later [2]) Ásgrím's houding tegenover Þorgils nogal onsympathiek is, wat niet in overeenstemming is met den Ásgrímr, zooals die in de andere saga's is geteekend [3]).

Deze onsympathieke houding moet dan bestaan in het omkoopen van een werkman van Þorgils om hem te dooden, hetgeen gebeurt in Fl. XIX en XXXII.

Nu noemt de Víga-Glúmssaga Ásgrímr slechts als vriend van Glúmr en is voor het bepalen van Ásgrím's karakter van geen nut.

In de Njálssaga wordt veel meer over hem verteld. Hij is een *höfðingi* (Nj. LVI), hetgeen klopt met Fl. p. 64/20. Wat in Fl. van zijn vrouw en zijn zoons, beide Þórhallr genaamd, gezegd wordt komt met Nj. XXVI overeen. Hij wordt geteekend als de vriend van Njáll, Gunnarr, Gizurr hinn hvíti, e.a., en aan deze vriendschap blijft hij trouw. En dit is dan ook de eenige verdienste van Ásgrímr, terwijl er nog wel het een en ander op aan te merken is ook. We zien namelijk bij het lezen van de saga, dat de vriendschap van Ásgrímr zich speciaal uit in het geven van feestmaaltijden aan zijn vrienden en het beloven van hulp, wanneer ze erom komen vragen. Hij geeft die hulp ook wel waar het noodig is, maar hij neemt nooit deel aan persoonlijke wraaktochten of doet nooit eenige positieve daad, waardoor hij ons

---

[1]) Inl., p. X. [2]) Fl. pp. 64—67. [3]) Inl. p. XI.

overtuigt, dat hij graag helpen wil. Hij gaat op het Althingi de verschillende tenten langs om hun eigenaren om hulp te vragen in Nj. CXIV en CXXXIX, CXL. Hij is de man, die marchandeert, de voorzichtige figuur, die erg afstreekt bij Skarpheðinn, die door zijn onbesuisde taal veel weer bederft, wat Ásgrímr bereikt. Maar Ásgrímr heeft in deze rol vermoedelijk niet de sympathie van het auditorium, als Skarpheðinn die moet hebben gehad.

Dan staan er in de Njála nog eenige dingen, waardoor Ásgrímr vrij ongunstig wordt geteekend, namelijk:

Nj. XXVI/4 vertelt, dat hij zijn eigen pleegbroer Gaukr Trandilsson heeft gedood, maar we komen niet te weten waarom. Toch is dit de reden, waarom Skapti Þóroddsson in Nj. CXXXIX Ásgrímr, zijn hulp weigert. Hij zegt in CXXXIX/16: *vér erum óskaplíkir. Þér Þykkiz haja staðit í stórmálum ..... en Ásgrímr af Því, er hann drap Gauk, fóstbróður sinn.* Ásgrímr antwoordt er op met een spreekwoord, dat de menschen altijd het slechtste in iemand naar voren brengen en vervolgt: ... *Þat munu margir mæla, at eigi dræpa ek Gauk, fyrr en mér væri nauðr á.* Hieruit zou men moeten concludeeren, dat Ásgrímr Gaukr uit noodweer gedood heeft, maar Skapti schijnt er niet zoo over te denken.

In Nj. CXLV doodt Ásgrímr Skapti dan met een speer tijdens het het algemeene gevecht, terwijl Skapti niet eens aan het gevecht meedoet, maar zich op dat moment naar de tent van Snorri goði begeeft om diens hulp te verzoeken om zijn zoon uit de vechtenden te halen. Dit is geen bijzonder heldhaftige daad van Ásgrímr en staat ongeveer met sluipmoord op één lijn. Eigenaardig is hier ook weer, dat dit de eenige daad van Ásgrímr in dit gevecht is, ofschoon zijn naam eenige keeren genoemd wordt.

Nj. CXXXVI werpt ook een zeer eigenaardig licht op deze figuur. Flosi met zijn *brennumenn* komen op de boerderij van Ásgrímr, nadat zij Njáll hebben verband, om te *troða illsakar við hann* (Ásgrím). Ze dringen het huis binnen, terwijl Ásgrímr zelfs geen poging doet om zich te verdedigen. Welk een verschil met het gedrag van Njáll! Integendeel, Ásgrímr doet al zijn best om de aanvallers geen enkele aanleiding te geven om over iets ongenoegen te kunnen uiten. Hij laat het huis aanvegen, de wanden behangen met tapijten en de tafels voorzien van spijzen en dranken. Flosi en zijn mannen komen binnen en doen zich zonder een uitnoodiging te goed. Als Ásgrímr dan ten slotte het toch niet kan verkroppen, neemt hij een bijl en slaat naar Flosi, maar de bijl wordt hem als een kleinen jongen afgenomen door Grímr Hildisson, die het ziet. Flosi beveelt de mannen, die

zich op Ásgrímr willen werpen, hem met vree te laten en vertrekt.

Ásgrím's gedrag is hier zeer laf en vermoedelijk was deze eigenschap van hem bekend genoeg, want anders was Flosi er niet heen gegaan. Men kan zeggen, dat dit de verstandigste partij van Ásgrímr was, omdat de overmacht te groot was, maar in de oogen van geheel IJsland was hij nadien toch zoo geblameerd, dat hij beter gedaan had te vechten en te sterven.

In Nj. CXLV stemt hij toe in een overeenkomst met Flosi na het gevecht op het Althingi, zoogenaamd *fyrir orð Snorra*, ofschoon hij na de bovengenoemde blamage gedacht had met Flosi nooit meer een overeenkomst te kunnen aangaan. Hier toont hij ook weer een inschikkelijkheid tegenover zijn vrienden, die even goed als gebrek aan karakter kan worden uitgelegd, en kruiperigheid tegenover Snorri. In elk geval is hier in de saga niets, dat het gedrag van Ásgrímr in de Flóamannasaga onwaarschijnlijk maakt. Hij maakt hier integendeel sterk den indruk de vriendschap van Njáll, Gizurr, etc. gezocht te hebben om eigen voordeel.

Het lijkt dus, alsof we gerechtigd zijn aan te nemen, dat, in tegenstelling met F. Jónsson's meening, Ásgrímr heel goed zoo tegen Þorgils kan zijn opgetreden, als in deze saga staat. Een man, zooals die in de Njála is beschreven, zal het niet beneden zich achten, een sluipmoordenaar te zenden om Þorgils te dooden. Bovendien moeten we niet vergeten, dat het gedrag van Þorgils nogal uitdagend was, en wel eenige bestraffing verdiende.

In Fl. XX lezen we, dat het Christendom op IJsland komt en Þorgils zich bekeert. Dit is aanleiding voor Þórr, om hem in droomen te bezoeken en hem gebrek aan goede trouw te verwijten, in een taal, die stellig van een schrijver of bewerker is, evenals de antwoorden van Þorgils. We hebben hier dan ook stellig niet met een oud gedeelte van de saga te doen. Er volgen dan verschillende ongelukken met Þorgils' vee, door Þórr veroorzaakt, en nadat Þorgils dan de wacht bij zijn beesten heeft gehouden, komt hij 's morgens terug en ziet *blár*. In de Eyrb. LIII wordt iemand *kolblár* ten gevolge van een gevecht met een *aptrgangr*. Dus Þórr schijnt hier reeds als een spook te worden gedacht, waaruit weer de jonge invoeging blijkt.

Dit bericht van de bekeering van Þorgils maakt sterk den indruk niet historisch te zijn, maar een uitvinding van een Christelijken bewerker van den text, die hierdoor de kans schoon zag om Þórr belachelijk te maken. Tegen deze bekeering pleiten verschillende dingen in de saga, namelijk:

dat al de kinderen van Þorgils naar Þórr genoemd zijn, namelijk

Þorleifr, Þórný, waarvan we niet weten, of ze voor of na de 'bekeering' is geboren, en Þorfinnr, die na de 'bekeering' geboren is op Groenland. Dan hebben we Þorgils' eigen naam en zelfs zijn vrouw heet Þórey. Daarom mogen we aannemen, dat Þorgils in Þórr als zijn *fulltrúi* geloofde. Waarom zou Þorgils, als hij zoo'n hekel had aan Þórr, zooals uit Fl. XXI blijkt, zijn zoon, die op Groenland werd geboren, Þorfinnr noemen?

Verder is het uitgesloten, dat hij in Fl. p. 37/13—16, wanneer Þórr een toespeling maakt op zijn bezit, niet zou weten, wat dat was, en er eerst over moet denken, want hij was pas 'bekeerd', en kende dus de gebruiken voor den eeredienst van Þórr nog heel goed. Het is veel waarschijnlijker dat de geschiedenis van het offeren van het kalf in Fl. XXI het eenige historisch juiste uit het heele hoofdstuk is en het eenige oude gedeelte, en dat het uit grooten nood gebeurt, want op het kritieke moment verzet Þorgerðr, die niet bekeerd is, zich er zelfs tegen, omdat ze gebrek lijden. Ook komen ze na dit offer betrekkelijk gauw aan land, zooals Þórr beloofd had in Fl. p. 37/9.

Ten derde is er de scène in Fl. XXIV, waar Þorgils zijn zoontje wil laten dooden, wanneer hun boot is afgedreven. Dit afdrijven van de boot kan geen reden zijn, om den jongen uit noodzaak of uit medelijden te dooden, zoodat hiervoor een andere reden moet zijn. In de saga wordt er geen gegeven, misschien opzettelijk niet, omdat dat niet strookte met de opvattingen van den Christelijken bewerker. Een veel aannemelijker verklaring vinden we in R. Heinzel, [1]), die hiervan zegt: *wahrscheinlich soll der Knabe den Göttern geopfert werden*, en hiervoor verwijst naar de Jómsvíkingasaga [2]).

Als Þorgils iets met het Christendom te maken heeft gehad, is het waarschijnlijker, dat hij zich tijdens zijn verblijf in het buitenland had laten *primsigna*, hetgeen Þórólfr en Egill beide laten doen in de Egilssaga L, en Þorkell, e.a. in Grett. XIII. Maar zelfs hiervoor is niet de minste aanwijzing. We moeten dus wel aannemen, dat dit gedeelte van de saga [3]) een later invoegsel van een Christelijk bewerker is. Op de vraag, of hij dezelfde persoon is als de schrijver van Fl. 2, komen wij later terug. De verbinding van dit gedeelte met het andere deel van de saga is ook heel ongelukkig. Er staat in Fl. p. 33/13: *Þorgils var hit mesta mikilmenni.*

---

[1]) Beschreibung der Isländischen Saga (Sitzungsb. d. kais. Akad. d. Wissensch., Bd. XCVII, Heft I, Wien 1880, p. 213).

[2]) Ed. Cederschjöld, p. 29.

[3]) Fl. p. 32/16—23 en p. 33/1—12.

Dan volgt de uitnoodiging van Eiríkr om naar Groenland te komen, waar deze aan Þorgils een even goede boerderij belooft, als hij zelf heeft. Evenals de ontmoeting in Noorwegen, is deze boodschap zeer twijfelachtig. In de eerste plaats is het vreemd, dat Eiríkr, die volgens de Eiríkss. II, p. 15 in 985 naar Groenland is gegaan, pas in het jaar 1000 deze uitnoodiging aan zijn vriend zou sturen [1]). Dan is het ook vreemd, dat van deze belangrijke gebeurtenis geen herinnering bewaard zou zijn, wie deze boodschap zou hebben gebracht. Het is veel waarschijnlijker, dat de ware reden van het vertrek van Þorgils naar Groenland niet meer bekend is geweest en dat daarvoor deze boodschap in de plaats is gekomen. In de meeste gevallen is de reden voor een dergelijke reis gelegen in moeilijkheden op IJsland, verbanning of iets dergelijks.

We moeten hier wijzen op de parallel, die voorkomt in de Eiríkssaga III. Þorbjörn geeft een feest en op dit feest vertelt hij, dat hij naar Groenland wil, om te zien, of Eiríkr zijn belofte gestand zal doen, die deze hem heeft gedaan, toen ze scheidden in den Breiðafjörðr. Þorbjörn gaat dus naar Groenland, omdat Eiríkr hem hulp heeft beloofd, wanneer hij komt. Het is niet onmogelijk, dat onze sagaschrijver deze vriendschap in zijn hoofd had, toen hij die van Eiríkr en Þorgils uitvond, en dit vertrek naar Groenland, toen hij een reden moest vinden voor het vertrek van Þorgils.

Dadelijk na deze uitnoodiging komt dan Þorleifr naar IJsland en is dan 20 jaar. Þorgils is dan 13 jaar op IJsland geweest [2]). Als deze opgaven juist zijn, moet Þorleifr geboren zijn 7 jaar, voordat Þorgils naar IJsland terugkeerde. Hieruit zou dan blijken, dat hij veel langer in Noorwegen is geweest, dan uit onze saga zou blijken. Hij heeft in Noorwegen Háraldr gráfeldr gekend, die in 975 sneuvelde, en omstreeks 961 aan de regeering kwam, volgens A. Kersbergen [3]), die haar jaartallen heeft ontleend aan Vigfússon's 'Um Tímatal'. En Þorgils was toen 16 jaar [4]). Volgens F. Jónsson [5]), zou hij omstreeks 950 geboren moeten zijn. Maar ook zegt F. Jónsson [6]): *Tidsregningen i sagaen er meget usikker.*

G. Vigfússon neemt integendeel aan, dat Þorgils omstreeks 937 geboren werd [7]). Maar zelfs als we F. Jónsson's dateering voorloopig aanvaarden, moet Þorgils naar Groenland zijn gegaan 950 + 16 + 13

---

[1]) Zie hiervoor ook W. van Eeden, Vinland-Studien, Tijdschrift voor Nederlandsche taal- en letterkunde, dl. XLVI, Afl. 1, p. 69.

[2]) Fl. p. 33/16—17. [3]) Op. cit. p. 124. [4]) Fl. XII. [5]) Inl., p. XIII.

[6]) Inl., p. XII.

[7]) Zie F. Jónsson, inl. p. XIII.

= 979 en dit klopt heelemaal niet met den eersten zin van Fl. XX *Nú kom kristni á Ísland*, wat in het jaar 1000 gebeurd is. En als we bij 979 nog eenige jaren optellen, die erbij komen, omdat Þorleifr 20 jaar is, als hij op IJsland komt, b.v. 6 jaar, komen we nog maar op 985.

Het is de moeite waard even op te merken, dat dit jaar merkwaardig goed klopt met het vertrek van Eiríkr naar Groenland. En als Þorgils dan gedoopt zou zijn door bisschop Friðrekr, die op IJsland met Þorvaldr het Christendom predikte, 107 jaar na de kolonisatie, dus in 981 [1]), zou hij wat den datum aangaat, bekeerd kunnen zijn. Volgens Thule XXIII, p. 162 predikte Friðrekr evenwel voornamelijk in het Noorden, wat we ook vinden in Grett. XIII, maar in de Njála C—CII staat, dat hij ook in het Zuiden komt en o.a. Njáll bekeert tot het Christendom. En F. Jónsson heeft in zijn inleiding tot deze saga geen bezwaar tegen de bekeering en zegt alleen, dat de beschrijving van dit gedeelte een later invoegsel is. Maar hiertegen kunnen we aanvoeren, dat met de woorden *Nú kom kristni á Ísland* in onze saga alleen maar de gebeurtenis van het jaar 1000 bedoeld kan zijn. We mogen dus concludeeren, dat het bericht in Fl. foutief is, en dat het later door den Christelijken bewerker is ingevoegd; anders zou het een foutieve aanduiding moeten zijn van de eerste bekeeringspoging van bisschop Friðrekr. Maar tegen de bekeering op zich zelf zijn in de saga te veel bezwaren, om deze laatste mogelijkheid aannemelijk te maken.

Bij het vertrek van Þorgils staat er vervolgens iets, dat eenige opheldering vereischt. Fl. p. 34/2 meldt: *Hæringr tók við gózum Þorgils*. En in Fl. p. 34/11—13 staat: *Þórólfr hét maðr, er Þorgils fekk bú í hendr, en Hæringi fekk hann LX. hundraða mórent VI. álna aura, annat en staðfestur*. Dit laatste beteekent, dat Þorgils als rentmeester over zijn boerderij dezen Þórólfr aanstelt, en dat Hæringr roerende goederen krijgt tot een zeker bedrag. We vragen ons af, wie deze Þórólfr is, die hier plotseling met voorbijgaan van Hæringr, die inmiddels daarvoor oud genoeg — 30 jaar — geworden was, zooveel vertrouwen van Þorgils geniet. Hier wordt verder in de saga niets over hem verteld. Nu wordt in Fl. p. 61/9 een Þórólfr vermeld, die bij Þórðr, den vader van Þorgils, gewoond had, en een familielid van Þorgils was — *náinn frændi*. Deze Þórólfr wordt in Fl. p. 62/13 nog eens genoemd. Ofschoon F. Jónsson in zijn lijst

[1]) Zie Thule XXIII, p. 161, ed. Walther Baetke, Islands Besiedlung und älteste Geschichte, 1929.

van personen deze twee Þórólf's als verschillende personen beschouwt, lijkt het wel mogelijk, dat zij toch dezelfde persoon zouden zijn. Op p. 61/10—12 vinden we namelijk, dat Þorgils hem geld schuldig is, en de eenige verklaring hiervoor zou zijn, dat dit geld voor het rentmeesterschap moest worden betaald. Maar we hebben geen afdoende aanwijzing hiervoor, zoodat we op p. 61 ook met een onvolledige mededeeling te doen kunnen hebben. Voor de onderstelling, dat we met een en dezelfde persoon te doen hebben, pleit echter ook nog dit, dat daardoor verklaard wordt, hoe Þorgils ertoe komt, om aan Þórólfr zijn boerderij te laten. Want in de saga vinden we geen enkel motief, waaruit ons duidelijk wordt, waarom Hæringr hier niet voor in aanmerking kwam. Van eenige oneenigheid tusschen Þorgils en Hæringr, die als motief zou kunnen gelden, is nooit sprake geweest. Misschien was Hæringr het rentmeesterschap wel aangeboden, maar weigerde hij, en was van plan om ter koopvaart te gaan, wat dikwijls werd gedaan door jonge menschen, voor wie geen boerderij ter beschikking stond; b.v. Leifr Eiríksson vaart, en zijn broer is boer. In Fl. VIII laat de schrijver Þórðr de boerderij beheeren en Ǫlvir ter koopvaart gaan. En met zoo'n plan van Hæringr zou dan ook het krijgen van roerend goed in overeenstemming zijn. Maar ongelukkig genoeg blijkt uit de saga nergens, dat Hæringr dat plan ooit heeft gehad en ook niet, dat hij er uitvoering aan heeft gegeven, zoodat ook dit maar een losse veronderstelling is. Daar komt nog bij, dat Hæringr in elk geval thuis is geweest, toen de dochter van Þorgils, die achtergebleven was op IJsland, trouwde met Bjarni í Gröf, want in Fl. p. 60 blijkt, dat Þorgils boos is op Hæringr, omdat hij naar den zin van haar vader veel te veel als bruidschat aan Þórný heeft meegegeven. Maar vóór dien tijd kan hij wel gevaren hebben.

En uit ditzelfde geval zien we, dat Hæringr hier dus heeft beschikt over het vermogen van Þorgils, dus niet alleen over dat, wat Þorgils hem had gegeven. Hoe kon Hæringr over dit geld beschikken, als toch Þórólfr de rentmeester was over de boerderij van Þorgils? Hij kon dit hebben gedaan in overleg met Þórólfr en daarvoor de verantwoording op zich genomen hebben. Nu hebben we van het karakter van Þórólfr niet het flauwste idee, maar zelfs als alles zoo was gegaan, lijkt het niet waarschijnlijk, dat Þórólfr er zonder standje van Þorgils afgekomen was. En hij is alleen boos op Hæringr en op Bjarni, waarvan bij blijkbaar vond, dat die in troebel water had gevischt.

Dan zien we in Fl. p. 60/3, dat, als Þorgils van Groenland terug komt, Hæringr hem op Traðarholt ontvangt, terwijl van de

aanwezigheid van Þórólfr niets blijkt; en verder op p. 60/9—10 staat: *Hæringr veitti Þeim vel*, dus vervult Hæringr de rol van gastheer. In de lente neemt dan Þorgils de boerderij weer over.

Uit het voorafgaande zien we dus, dat zich hier eenige moeilijkheden voordoen. Nu kan het eerste citaat *Hæringr tók við gózum Þorgils*, waarover we nog niet hebben gesproken, hetzelfde beteekenen als het tweede; het is namelijk te verdedigen, dat *góz* staat voor roerend goed, ofschoon Fritzner geeft *Gods, Ejendom* [1]). Maar dan blijven de moeilijkheden met het latere optreden van Hæringr en het totale gemis aan verdere inlichtingen over Þórólfr. Het is daarom waarschijnlijker, dat de tweede vermelding van Þorgils' beschikkingen [2]) een invoegsel is van den schrijver van Fl. 2, die een uitleg gezocht heeft voor de moeilijkheid, waarom Þorgils later ineens geld aan Þórólfr blijkt schuldig te zijn.

Als Þorgils dan voor zijn vertrek bij Þóroddr at Hjalli komt, wordt zijn dochter Þórný ziek. Er staat dan, dat hij drie nachten wil wachten, of ze ook beter wil worden, maar dit is duidelijk een invoegsel ter wille van het litteraire motief, want in Fl. p. 35/7 vinden we, dat hij op gunstigen wind wacht.

Þorgils zegt dan ook nog, als hij ziet, dat zijn dochter op IJsland zal blijven, *má vera, at hér sé hennar forlög*, een gezegde, dat we van een pas bekeerd iemand niet zouden verwachten; en ook Þóroddr voorspelt, dat ze lang zal leven, en een goed huwelijk zal sluiten, voorspellingen, die alle slaan op komende gebeurtenissen, en als zoodanig misschien tot den ouden text zullen hebben behoord.

We zien dus, dat van dit hoofdstuk het een en ander later gewijzigd moet zijn. Oud moet zijn het gaan naar Groenland, de komst van Þorleifr op IJsland, de opsomming van de menschen, die met Þorgils meegaan en de ziekte van zijn dochter, die niet meegaat.

Resumeerend, merken wij op, dat er over dit tweede verblijf van Þorgils op IJsland merkwaardig weinig te vertellen is. We vinden alleen een goed-vertelde *frásögn* over de eerste oneenigheid tusschen Þorgils en Ásgrímr Elliðagrímsson, een verhaal, dat wel mondeling in die streek in omloop geweest moet zijn. Maar overigens worden ons alleen feiten meegedeeld. Zelfs weet de schrijver niets te vertellen over een

---

[1]) *Góz* is een jong woord, waarschijnlijk via Noorwegen in het IJslandsch opgenomen (Deensch gods = goederen). Het komt voor in de Hrafnkelssaga Freysgoða IX in de beteekenis *roerend en onroerend goed*.

[2]) Fl. p. 34/11—13.

belangrijk feit als het huwelijk van den held, wat toch vreemd is, want zooiets was toch van veel belang.

Ook valt ons hier op, dat er geen enkel verband tusschen de verschillende gebeurtenissen bestaat. Het zijn alle losse mededeelingen, die ons in chronologische volgorde worden verteld. De *frásögn* in Fl. XIX is een alleenstaand verhaal buiten alle verband met het voorafgaande, behalve dat er gesproken wordt over reeds genoemde personen. Toch zijn de *frásagnir* in Fl. XVIII en XIX waarschijnlijk door één en denzelfden man neergeschreven, want de manier van vertellen van de beide gedeelten vult elkaar aan. We vinden twee identieke gebeurtenissen, maar in Fl. XVIII wordt de nadruk geheel gelegd op het onwettige in de verhouding van man en vrouw, en de houding van de familieleden van de vrouw daartegenover, terwijl in Fl. XIX dit zoo kort mogelijk wordt meegedeeld, en het zwaartepunt juist wordt verlegd naar de gevolgen van den doodslag van Sörli.

Fl. XX brengt dan een opsomming van feiten in telegramstijl, namelijk: de 'bekeering', de droomen, de uitnoodiging van Eiríkr rauði, de duur van Þorgils' verblijf op IJsland, de komst van Þorleifr, diens leeftijd, gesprek van Þorgils en Þórey over de reis naar Groenland, Hæringr wordt opzichter over Þorgils' bezittingen, Þórný wordt geintroduceerd, opsomming van de reisgenooten naar Groenland, Þorgils koopt een schip, het foutieve bericht over Þórólfr, bezoek bij Þóroddr, ziekte van Þórný, opinies van Þóroddr en Þorgils over haar achterblijven op IJsland.

Het is duidelijk, dat van deze feiten gemakkelijk iets gemaakt had kunnen worden. We hadden b.v. graag geweten, onder welke omstandigheden de bekeering had plaats gehad, en door wien Þorgils was bekeerd. En hoe de uitnoodiging van Eiríkr Þorgils bereikte, en door wien die werd overgebracht, want dit laatste is een zeer belangrijk bericht, dat een keerpunt in de saga vormt. Door het ontbreken van deze gegevens wordt het nog eens onderstreept, dat we hier met zeer onbetrouwbare mededeelingen te doen hebben.

We hebben reeds kunnen vaststellen, dat we moeten twijfelen aan de historische waarheid van Þorgils' 'bekeering', en dat we ook moeten twijfelen aan de waarheid van deze uitnoodiging van Eiríkr als motief voor de reis naar Groenland.

Maar uit deze opsomming van zeer belangrijke feiten, of ze dan waar zijn, of niet, valt toch de gevolgtrekking te maken, dat de man, die voor de vele leemten verantwoordelijk is, het noodige interesse voor deze dingen miste, en ze daarom in zoo'n kort bestek ophoopte. Wat nog eenigszins uitvoerig wordt verteld, zijn de droomen van Þórr.

En we hebben gezien, dat deze droomen het werk van een lateren Christelijken bewerker moeten zijn. Daarom is het ook aan te nemen, dat het overige gedeelte van Fl. XX door dezen bewerker verkort is weergegeven, omdat hij zoo gauw mogelijk met de Groenlandreis wilde beginnen en in Fl. XXI weer tegen Þórr kon uitpakken. Intusschen kan ook reeds de schrijver van Fl. 2 deze berichten zoo kort hebben gegeven.

Over het ontstaan van den text van dit gedeelte kunnen we nog het volgende zeggen. Aan Fl. XIX ligt waarschijnlijk een historisch gebeuren ten grondslag, maar wel vinden we hier een aanwijzing voor de activiteit van den schrijver van Fl. 2, nl. in Fl. p. 30/17—18. Hij heeft dus dit hoofdstuk wel bewerkt, maar in hoeverre, is niet na te gaan. De *frásögn* staat hier in beknopten vorm, maar die laat nog duidelijk de mondelinge overlevering doorschemeren.

De samenhang met Fl. XVIII verbiedt dit stuk aan Fl. 1 toe te schrijven. De goede vorm kan hieraan te danken zijn, dat Fl. 2 het stuk regelrecht uit de mondelinge overlevering opnam.

Fl. XX is duidelijk opnieuw bewerkt, zooals blijkt uit het ontbreken van gegronde motieven voor de bewegingen van Þorgils. De feiten worden ons alleen, en zoo kort mogelijk medegedeeld, en de reden hiervan zal wel geweest zijn, dat de schrijver van Fl. 2 de motieven niet meer kende en er daarom maar liefst zoo weinig mogelijk van zei. Waarschijnlijk zijn de hier voorkomende litteraire motieven, nl. het drie dagen wachten, en de voorspellingen van Þorgils en Þóroddr over het lot van Þórný, ook zijn werk.

Bovendien is in dit hoofdstuk nog geknoeid door den Christelijken bewerker, die zich meer aangetrokken gevoelde tot een Christelijk held, en den text dienovereenkomstig wijzigde, en de droomen hier toevoegde.

REIS naar en VERBLIJF op GROENLAND

In Fl. XXI gaan ze dan onder zeil naar Groenland. Deze reis verloopt heel rampspoedig en hiervan draagt Þórr de schuld. Hij is boos om dezelfde reden, als ook in hoofdstuk XX, en dit deel van Fl. XXI moet dan ook weer een later invoegsel zijn van den Christelijken bewerker. Hij moet dit hoofdstuk, als Fl. XX, in een nieuwen vorm hebben gegoten en gebruikte hiervoor weer het droommotief, waarop we bij het motievenonderzoek terugkomen.

Maar er zijn stellig ook nog oude gedeelten, hetgeen uit verschillende dingen blijkt. Dat de reis niet gunstig verloopt, is niet zoo'n wonder, gezien de gevaarlijke zee tusschen IJsland en Groenland. We hooren van meer dergelijke rampspoedige reizen in de IJslandsche saga's, namelijk die van Þorbjörn van Laugarbrekka, beschreven in de Eiríkssaga III, p. 205. Þorgils is nauwelijks buiten, of de wind gaat liggen en dit is ook het geval met de reis van Þorbjörn. Verder wordt van Þorgils' tocht gezegd in Fl. p. 36/11: *velkjaz þau úti lengi* en van Þorbjörn: *fengu þeir hafvillur, ok fórsk þeim ógreitt um sumarit.* Þorgils dwaalt, evenals Þorbjörn, den heelen zomer op zee rond. Dezen tijd moeten we hier niet zoo letterlijk opvatten, want als dit waar was, zou de bemanning reeds lang van dorst omgekomen zijn, voor ze op Groenland waren gekomen. Ook de reis van Þorbjörn, die van Noorwegen naar Groenland gaat, verloopt volgens de Fóstbrœðrasaga [1]) al even ongunstig, als die van Þorgils, en van zijn reis wordt gezegd: *skip velkir úti lengi.* En we lezen in de Eiríkssaga II, p. 202 en in de Grœnlendingasaga I, p. 43, dat 25 schepen met Eiríkr naar Groenland gingen, waarvan slechts 14 aankwamen, terwijl de andere terugkeerden of vergingen. Alleen al de Eiríkssaga meldt 5 verschillende tochten van of naar Groenland, die alle mislukken, of zeer rampspoedig zijn [2]).

In het vorige gedeelte is reeds uitvoerig over het offeren van het kalf gesproken, en hebben we aangenomen, dat we hier met een oud gedeelte van de saga te doen hadden. Het eenige oude in dit hoofdstuk is dan ook, wat er over de reis zelf wordt gezegd.

---

[1]) Ed. Björn K. Þórólfsson, København, 1927 (Samfund til Udgivelse af gammel Nordisk Litteratur), pp. 143—145.

[2]) Zie Eiríkss. III, p. 205; V, p. 209; 211; 213; IX, p. 223.

Fl. XXII bericht van de aankomst van Þorgils op Groenland, waarbij het schip verloren gaat. De bemanning kan zich redden, en ook hun bezit en zelfs hun vee in veiligheid brengen, ofschoon even verder staat, dat het grootste deel ervan dood is, vermoedelijk wegens gebrek aan voer, want ze komen laat in den zomer aan. Ze landen in een baai met aan weerskanten groote gletschers.

Nu zegt B. Döring [1]): *Es wird namentlich auf landschaftlichen Schilderungen sehr wenig eingegangen*, en verwijst op p. 26 naar deze plaats.

F. Jónsson [2]) noemt de beschrijving van het landschap niet slecht, en we kunnen hem in zooverre gelijk geven, dat hier de beschrijving niet slecht is, tenminste vergeleken bij b.v. de reis in Fl. XXIV. Over het algemeen heeft Döring gelijk in zijn opvatting.

Ze bouwen hier een hut, om er den winter in door te brengen, vermoedelijk van het hout van het gestrande schip.

Deze sobere berichtgeving van dit drama maakt sterk den indruk echt te zijn, en als zoodanig in Fl. 1 te hebben gestaan. We hadden graag uitvoeriger berichten gelezen, maar bij de behandeling van het verblijf op Groenland komen we op dit punt nog nader terug.

Dan volgt op pp. 38/19 en 39/1 een vermaning van Þorgils aan zijn mannen, om zich 's avonds kalm te gedragen en *halda vel trú sína*, waarvan de strekking niet zeer duidelijk is. Vermoedelijk is Þorgils bevreesd, dat luidruchtigheid in den midwintertijd de landgeesten vijandig tegen hen zal stemmen. We hebben reeds gezien, dat Þorgils waarschijnlijk niet is bekeerd, en zelfs na een bekeering zou angst voor de landgeesten, die dan als duivels worden gezien, heel aannemelijk zijn.

Het geloof in de landgeesten blijkt uit het omwandelen van het toekomstig landbezit op IJsland met vuur, of door het verbergen van cultuurvoorwerpen, zooals munten, etc., in den grond [3]). In Ól. Tryggv. XXXIII wordt verteld, hoe koning Haraldr Gormsson van Denemarken iemand naar IJsland zendt, om poolshoogte te nemen; en als deze er heen gaat in de gedaante van een walvisch, vindt hij overal de landgeesten voor de verdediging van het eiland gereed — *hann sá, at fjöll öll ok hólar váru fullir af landvéttum, sumt stórt, en sumt smátt.* Ook wijst P. Sluyter [4]) erop, dat volgens de wet van Ulfljótr [5]), de schepen van de kolonisten niet aan land mochten

---

[1]) Bemerkungen über Typus und Stil der Isländischen Saga, Leipzig 1877, p. 24.
[2]) Inl. p. X.
[3]) Zie P. Sluyter, IJslands Volksgeloof, Diss. Utrecht 1936. p. 95.
[4]) Op. cit. p. 95.
[5]) Landnámabok, ed. F. Jónsson, København, 1925, p. 139 noot.

komen *með gapandi höfðum eða ginandi trjónum svá at landvættir fœliz við*. En zonder twijfel gold ditzelfde geloof ook voor Groenland, en ofschoon we geen bewijs hebben, dat luidruchtigheid deze landgeesten vijandig stemde, is het toch aannemelijk, dat hieruit een oneerbiedige houding tegenover deze geesten bleek, en Þorgils daarom tot kalmte aanmaande.

In Fl. p. 39/8—9 volgt nog eens een dergelijke vermaning.

Een dergelijke passage komt voor in de Grœnlendingaþáttr, p. 277, waar Sigurðr zegt: *vil ek, at menn sé kyrrlátir ok varúðgir*. Dit kan hier echter uitgelegd worden als een bevel, om niet de aandacht van eventueele vijanden te trekken, al is daar van eenige vijandelijkheid niet direkt sprake. Ze zijn alleen geland bij een huis, waarbij een tent staat. Misschien past onze saga dit gegeven Christelijk toe, en in verband daarmede is er door den Christelijken bewerker van de saga aan deze vermaningen een Christelijk tintje gegeven, door de toevoeging 'hun geloof wel te bewaren'.

Er ontstaat ook oneenigheid onder de mannen, want Jósteinn en eenige anderen gedragen zich 's avonds wel luidruchtig, en als gevolg van hun gedrag schijnt het dan Þorgils en zijn mannen goed te gaan, terwijl het met Jósteinn c.s. verkeerd afloopt.

In Fl. p. 39/10 wordt een *óp mikit* gehoord, wat waarschijnlijk het werk van deze geesten is als een aankondiging van naderend onheil. Niettegenstaande dit waarschuwend teeken gedragen Jósteinn en zijn mannen zich wederom slecht, en als straf sterft dan de een na den ander [1]). Allen gaan spoken na hun dood en vallen het meest Þorgils lastig, wat natuurlijk bij den Christelijken uitleg van het geheel onvermijdelijk is.

We zien hier een vermenging van de vijandige houding van de landgeesten en het *aptrgangr*-motief, waar de gestorven mannen als trollen komen spoken. Er bestaat geen twijfel, dat we hier met een gedeeltelijk oud stuk van het verhaal te doen hebben, waarbij de groote sterfte wel historisch zal zijn, want zoo iets ligt voor de hand, wanneer men een winter op Groenland moet doorbrengen, terwijl er gebrek is aan het allernoodigste. Het is niet te verwonderen, dat een dergelijke ramp in de saga aan bovennatuurlijke invloeden wordt geweten, wat b.v. ook het geval is met ziekte en sterfte in de Eyrb. saga LIII, p. 146, waar ook een *aptrgangr* optreedt. Daarna is het verhaal door den Christelijken bewerker gewijzigd, die in deze rampen een welkome gelegenheid vond, om zijn held Þorgils voor zijn braafheid

---

[1]) Zie litt. motieven s.v. *aptrganga*.

te beloonen, en het voor te stellen, alsof zijn Christelijk geloof Þorgils redde; voor hem was het aantrekkelijker van het verzet der landgeesten een Christelijke verklaring te geven.

Ook in de Grœnl.saga VI, p. 258 worden veel sterfgevallen vermeld, maar hier worden ze niet aan bovennatuurlijke oorzaken toegeschreven.

In Fl. p. 39/4—5 wordt ons dan verteld, dat een zoon van Þorgils geboren wordt, die Þorfinnr genaamd wordt. We moeten hier verwijzen naar de Eiríkss. XII, p. 233, waar Snorri, een zoon van Þorfinnr Karlsefni, in Vínland geboren wordt. Men zou hierin een parallel kunnen zien, maar behalve in de omstandigheden van de geboorte, is er verder geen overeenkomst in den levensloop van deze twee figuren. Over Snorri hooren we als jongen niets, en hij komt ten slotte op IJsland, zoodat het niet waarschijnlijk geacht moet worden, dat we hier met invloed van de Eiríkssaga te doen hebben.

Fl. XXIII wordt ingeleid door een voorspellenden droom van Þórey, half in directe, half in indirecte rede. De woorden in directe rede houden een voorspelling in, dat ze nog eens van die plaats weg zullen komen, want ze zijn er reeds twee winters geweest, en nog steeds kunnen ze niet vertrekken vanwege het ijs [1]). Deze voorspelling gaat later in vervulling, hetgeen echte sagastijl is. Maar de Christelijke interpretatie, die Þorgils aan dezen droom geeft, moet weer het werk van den Christelijken bewerker zijn, evenals de *menn bjartir*, die Þórey in haar droom ziet. Dit merkt ook M. Jeffrey [2]) op.

Op een mooien dag wil Þorgils dan een van de gletschers beklimmen, om uit te zien, of ze niet weg kunnen komen. Þórey verzet zich, en wil niet alleen gelaten worden, en ook Þorgils vertrouwt de *Þrælar* niet en zendt hen daarom uit ter vischvangst. En ofschoon dit echte sagastijl is, want voor deze vrees blijkt later gegronde reden te bestaan, moeten we hier toch waarschijnlijk geen deel van Fl. 1 in zien, want we hebben nergens over een slechte verhouding tusschen Þorgils en zijn slaven gelezen. Het is heel goed mogelijk, dat dit voorgevoelsmotief dus door den schrijver van Fl. 2 in den text is opgenomen, om een verklaring te vinden voor de vlucht van de slaven en den moord op Þórey. Maar Þorgils laat zijn hofmeester Þórarinn bij haar achter, en gaat met Kolr en Starkaðr den gletscher op. Als ze terug komen,

---

[1]) Fl. p. 41/1—5. [2]) Op. cit. p. 74.

vinden ze Þórey vermoord, en de slaven en Þórarinn gevlucht met de boot met alle voorraden [1]).

Hier worden ook weer eenige dingen niet verklaard, namelijk, hoe de slaven konden wegkomen met de boot, want ze waren voortdurend door het ijs ingesloten. Ook wordt ons niet verteld, of Þorgils op den gletscher open water ziet of niet. Overigens is het natuurlijk mogelijk, dat de slaven ter vischvangst open water gevonden hadden, en dadelijk de gelegenheid hebben aangegrepen. Maar we hadden een dergelijk belangrijk bericht van open water graag in den text gezien.

De dood van Þórey is hier zoo beschreven, dat we wel moeten aannemen hier met een echt verhaal te doen te hebben en van den voorspellenden droom en de voorgevoelsmotieven hebben we gezegd, dat dit alles echte sagastijl was; wij kunnen dit gedeelte dan ook heel goed in een mondeling verhaal verwachten.

Het hoofdstuk eindigt met een geslaagde poging van Þorgils om het moederlooze kind aan melk te helpen [2]). Het kind, Þorfinnr genaamd, was in den eersten winter op Groenland geboren [3]) in de eerste dagen van den winter. Op dat moment is het kind dus goed een jaar oud en kon het zonder moedermelk, als de omstandigheden normaal waren geweest. Met het doel het kind te voeden, snijdt Þorgils zich de *geirvörtur* af, waarna er eerst bloed uitvloeit en ten slotte melk. Misschien moeten we dit als een Christelijk wonder uitleggen, ofschoon er geen dergelijke uitleg in den text te vinden is. Het is volgens R. Heinzel [4]) een *literarische Ueberlieferung* en hij verwijst naar Grimm [5]).

Het gegeven schijnt inderdaad een sprookjes-motief te zijn; het wordt besproken in „Anm. zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm" [6]), waar verwezen wordt naar Grimm, *Kinder und Hausmärchen*, *Nos.* 90 & 92; daar komt een reus voor, die een jongen zelf zoogt; bovendien worden er nog andere analoge gevallen vermeld. Een dergelijk motief is natuurlijk aan de litteratuur ontleend, en heeft met historie niets te maken.

---

[1]) De vlucht van deze menschen komt alleen in het fragment van Hs. B voor, niet in het hoofd-Hs. K. Maar het maken van de *húðkeip*, wat wel in Hs. K. staat, bewijst, dat de vlucht met de boot in K is uitgevallen, en niet als een toevoegsel in B beschouwd moet worden.

[2]) P. 42/17—19 en p. 43/1—5. [3]) Fl. p. 39/3—4.

[4]) Beschreibung der Isländischen Saga, (Sitzungsb. d. kais. Akad. d. Wissenschaften, Bd. 97 (1880), Wien 1881, p. 153.

[5]) Kinder und Hausmärchen, Nos. 90, 92; Gaster, Germania, Bd. 25, 289.

[6]) Johannes Bolte & Georg Polívka, Leipzig, 1915, dl. II, p. 296.

In onze saga wordt dezelfde geschiedenis nog eens genoemd in Fl. p. 50/4, waar de jongen zegt, dat de melk, die hij te drinken krijgt, niet zoo smaakt, als die hij tot dien tijd gewend was te krijgen; Fl. p. 52/3—5, waar hij een voedster krijgt; en Fl. p. 53/17, waar Hallr zegt, niet te weten, of Þorgils een man is, of een vrouw. Uit dit motief en deze uitlatingen moeten we afleiden, dat de sagaschrijver dit motief zelf in den text heeft ingevoerd. En zoolang we geen beslissing kunnen nemen, moeten we wel aannemen, dat dit het werk van den sagaschrijver is. Het motief ligt blijkbaar vast in de saga verankerd.

Þorgils en zijn mannen maken zich dan een *húðkeip*, waarin ze later weggaan. Zoëga geeft voor *húðkeip* alleen kajak, evenzoo Cleasby-Vigfússon ('a canoe of skin'), maar dit kan het hier niet geweest zijn, want die konden ze niet maken en bovendien moet er in de boot plaats geweest zijn voor vijf volwassen mannen, het kind en de noodige voorraden. Dit is alleen mogelijk in wat de Eskimo's een vrouwenboot noemen, waarin vrouwen en kinderen op zomerreizen plaats vinden en die men, op land getrokken, zelfs als schuilplaats gebruikt. Een kajak is het dus niet geweest. Terecht laat Fritzner die 'skindbaad' geeft, den aard van de boot in het midden.

In Fl. XXIV, dat zeer lang is [1]), worden al hun wederwaardigheden verteld op hun reis naar het Zuiden, tot ze ten slotte in de *Eystri Byggð* komen bij Eiríkr hinn Rauði.

Fl. p. 43/8—15 begint met de ontdekking van Þorgils, dat twee *tröllkonur* bezig zijn dingen uit een wak te lichten. Hij snelt toe en slaat een van haar een hand af, waarop ze vluchten met achterlating van haar buit, die nu Þorgils in handen valt en bestaat uit *vistir nógar*. F. Jónsson [2]) uit de veronderstelling, dat we hier te doen hebben met Eskimo-vrouwen. Dit lijkt niet zeer waarschijnlijk, wanneer we in aanmerking nemen, dat we verder over de rest van de Eskimo-kolonie, die daar toch in de buurt geweest had moeten zijn, nergens iets lezen. Bovendien zou Þorgils toch wel zoo wijs geweest zijn, om met deze menschen bevriend te worden om zich te oriënteeren, en van die plaats weg te komen, in plaats van hen als vijanden te behandelen, waardoor hij bovendien nog de kans liep met zijn schamel troepje overvallen te worden. We moeten eerder deze trollvrouwen beschouwen als de landgeesten, hetgeen blijkt uit het tweede *óp mikit* in Fl. p. 47/4, waar we weer over twee vrouwen, vermoedelijk dezelfde, lezen. Zij brengen voorraden aan Þorgils voor zijn goed gedrag. We zullen

---

[1]) Pp. 43—52. [2]) Anm. p. 73.

bij het motieven-onderzoek nog op deze *tröllkonur* terug komen [1]).

Daarna opent zich eindelijk het ijs [2]), hetgeen hier nog eens expres wordt gezegd, waarop de groote tocht een aanvang neemt.

We zien dus, dat het wel eenigszins verdacht is, hoe prachtig op tijd de *tröllkonur* hier de noodige voorraden komen brengen.

Eindelijk raakt het ijs dan los. Ze kunnen nu van die plaats wegkomen, en hun eerstvolgende plek van aankomst heet in onzen text Seleyrar, dus een landtong, die in zee uitsteekt, of zandige oevers van een rivier, waar ze waarschijnlijk robben vinden; daarnaar geven zij de plek dezen naam. Nu geeft handschrift B [3]) Seleyjar en vertelt verder, dat ze daar overvloed van robben vingen: *Þar fengu Þeir sela nóga*. Of ze nu op een eilandengroep komen, of op een landtong aan de kust, doet weinig ter zake, maar wel is de laatste mededeeling over het vangen van robben van veel belang. Al weten wij niet zeker, of de naam niet reeds eerder gegeven was, wel staat nu vast, dat ze dien winter van robben hebben geleefd, en dus is het ook waarschijnlijk, dat ze de huiden voor kleeren hebben gebruikt. Daarom is het bericht in Hs. B vollediger dan Hs. H.

We zijn ook nieuwsgierig, hoe ze den barren winter doorkomen zonder een dak boven hun hoofd. Hierover vinden we geen woord, evenmin als over de klimatologische toestanden, die toch belangrijk met die van Zuid-IJsland verschilden en dus opgevallen moeten zijn. Maar hierover vinden we ook hoegenaamd niets in de andere saga's, waar over Groenland wordt verteld, zooals de Eyrbyggjasaga, de Grœnlendingasaga en — þáttr, de Eiríkssaga hins Rauða, de Fóstbrœðrasaga.

We hebben ook geen flauw idee van de plaats waar ze geland zijn, waarheen ze gevaren zijn en waar de Seleyjar of Seleyrar ergens liggen. Hier is in elk geval de geographische beschrijving slecht. We vernemen zelfs niet, of ze langs de kust varen of zich in open zee bevinden. Al deze vragen doen hier een of meer hiaten vermoeden.

In het begin van den zomer vertrekken ze dan weer [4]), vinden een klein eiland, dat verder niet genoemd wordt en waarover ook niets wordt verteld, en een halve maand later vinden ze een vogelei (waar?) een *svartbaksegg*, dat ze aan het kind geven. Het gedrag en de woorden van het kind bij deze gelegenheid zijn volkomen onmogelijk voor een zoo jong iemand, zooals ook F. Jónsson [5]) zegt.

---

[1]) Zie litteraire motieven s.v. *tröll-konur*. [2]) P. 43/15.
[3]) Zie noot onder aan Fl. pp. 43—44.
[4]) P. 44/2—3. [5]) Inl. p. XII.

Daarna staat er: *Þeir draga nú fram með jöklinum*, maar er is tevoren over geen gletscher gesproken, behalve over die waar ze geland zijn. We zien dus, dat alles hier zoo vaag is, dat we waarschijnlijk met een hiaat in het oude verhaal te doen hebben.

Bij dezen gletscher is een steile rotskust, waar ze hun boot op het strand trekken en hun tent opslaan. Deze tent wordt hier voor 't eerst genoemd. Een van de weggeloopen slaven vinden ze later in een tent [1]), die van Þorgils is. Het is wel waarschijnlijk, dat ze op zoo'n reis tenten meenamen.

's Morgens is dan hun boot verdwenen, maar wordt later door twee *konur* teruggebracht [2]) waarop ze weer door een *óp mikit* worden attent gemaakt. Het lijkt wel, of de boot wordt teruggebracht, omdat Þorgils bereid blijkt er zijn kind voor te offeren, en het is mogelijk, dat de boot eerst door de vrouwen gestolen is uit wraak over de behandeling, haar aangedaan door Þorgils, toen ze bezig waren het pak uit het wak te lichten. Bij dit offeren van het kind zou men kunnen denken aan invloed van het Oud-Testamentische verhaal van Abraham en Izaak, maar dan had er in de saga wel een of andere zinspeling gestaan, die in die richting wees. Omdat er nergens eenige aanwijzing voor een dergelijken invloed is, is het waarschijnlijker, dat we hier met een heidensch offer te doen hebben, maar ook van dit heidensch offer blijkt uit den text niets [3]). Toch moet het een offer zijn, want het wegdrijven van de boot bracht voor het leven van het kind geen directe gevaren mee, waardoor het dooden van dit kind als een daad van medelijden zou kunnen worden uitgelegd. Deze passage is belangrijk, omdat we hier met een oud gedeelte van het verhaal te doen hebben, dat door den Christelijken bewerker met opzet is gewijzigd, waardoor we het heidensch offer niet meer duidelijk terug vinden; tenzij de wijziging van den text onopzettelijk is als gevolg hiervan, dat de passage niet meer volledig werd begrepen.

De boot moet dus weggedreven zijn. Toch is het niet aan te nemen, dat mannen, die met de zee vertrouwd waren, en wisten, dat hun leven van het behoud van de boot afhing, die zouden laten wegspoelen. Een mogelijke oorzaak hiervan, b.v. onverwacht stormweer, of springvloed, of erge vermoeienis en daardoor zorgeloosheid, wordt ons in den text niet meegedeeld. Hier moet ook weer iets ontbreken, ook al geven wij toe, dat men dikwijls dergelijke omstandigheden er in de saga's maar bij moet denken. Echter lijkt deze plaats toch te belangrijk,

---

[1]) P. 49/7. [2]) Fl. p. 47/5.
[3]) Vgl. p. 60.

dan dat dergelijke veronderstellingen maar aan den lezer overgelaten zouden zijn.

We kunnen hier verwijzen naar een passage in de Egilssaga XLIII. Daar staat: *Þeir Qlvir drógu upp skip sitt ór flœðarmáli*, d.w.z., 'above high-water mark' (Zoëga). Hier hebben we een beschrijving, zooals we die van zeelieden en van een behoorlijk geschreven saga verwachten.

We zien in Fl. p. 45, dat Kolr en Þorleifr den jongen niet dooden en hem ongedeerd bij Þorgils terug brengen, waarvoor deze zeer dankbaar is. Kolr wil het niet doen, omdat hij weet, dat Þorgils van den jongen houdt, en ze hem veel verschuldigd zijn. M. Jeffrey [1]) legt dit uit als *character portrayal*, maar het lijkt meer op een poging van den sagaschrijver om hier Þorgils weer een compliment te maken.

Tusschen de zooeven besproken tafereelen in komen [2]) vier voorspellende droomen van Þorgils, waarbij Þorleifr uitleg geeft, en één droom van Þorleifr, die Þorgils optimistisch bekijkt, maar die niet verklaard wordt [3]).

Fl. p. 47 /6—9 bericht over het dooden van een beer, dien ze zien, als de *konur* de boot terug brengen, een welkome aanvulling van hun proviand, want Þorgils verdeelt alles meteen, waarop de schrijver er bij voegt, dat men daaraan kon merken, hoe moeilijk men het had om aan eten te komen. Door deze opmerking zijn we geneigd te concludeeren, dat ook de schrijver het gebrek aan nieuws over de leefwijze in de Poolstreken gevoeld heeft. We kunnen in dit vangen van een beer een tweede belooning zien voor het goede gedrag van Þorgils, maar het kan ook heel goed historisch waar zijn.

Behalve hier vinden wij ook Fl. p. 46/16—18 een persoonlijke opmerking, wie nl. de beroemde man is, die van Þorgils zal afstammen.

Na eenige weken varen komen ze dan, erg vermoeid, aan den mond van een fjord, waarop ze hevig aan dorst beginnen te lijden. Ze zijn hier dus aan de kust en dientengevolge lijkt het hier volkomen uitgesloten, dat men bijna van dorst omkomt, midden in den zomer, als er overal water genoeg te vinden is. Als het verhaal zelf waar is, moeten ze in open zee aan dorst hebben geleden. Tevoren is reeds gezegd, hoe we niet weten, of ze op hun tocht in open zee zijn of niet. Uit dit verhaal zou men bijna opmaken, dat ze in open zee geweest zijn, maar zeer waarschijnlijk lijkt dit niet, omdat ze dat alleen zouden

---

[1]) Op. cit. p. 57.

[2]) p. 45/13—20 en p. 46/1—16.

[3]) Zie hiervoor litt. motieven s.v. *droomen*.

doen uit noodzaak. Waarschijnlijker is, dat ze aan dorst hebben geleden op hun tocht naar Groenland. Maar tegen deze veronderstelling kan men de vraag aanvoeren, waarom het hier dan ineens in den text zou staan.

Deze verkeerde plaatsing van dit gedeelte toont dan weer duidelijk, dat deze reis langs de kust bestaan heeft uit een aantal losse overleveringen, die op niet al te gelukkige manier aan elkaar zijn geregen.

Als middel tegen de dorst raadt Starkaðr aan een mengsel van urine en zeewater te drinken. Ze bereiden dit mengsel, waarop Þorgils het hoosvat met inhoud neemt met de woorden: *Þú hit argasta dýr, er ferð vára dvelr, skalt eigi Því ráða, at ek né aðrir drekka sinn Þarfagang*, waarop hij het hoosvat over boord leeg giet. Hier richt Þorgils zich kennelijk tot Þórr, dien hij als de oorzaak van al hun rampen beschouwt en dus vinden we hier weer den Christelijken bewerker in actie.

Overigens schijnt deze passage van de dorst en het middel ertegen wel echt. Het doet sterk denken aan het oude scheepsjournaal van Willem IJsbrantsz. Bontekoe. Maar de plaatsing en de uitleg van Þorgils zijn niet oorspronkelijk.

Als Þorgils bovengenoemde woorden spreekt, zien ze een vogel voorbijvliegen in Noordelijke richting, de eerste aanwijzing van eenige richting, die we vinden, sinds ze op weg zijn gegaan. Op het zien van dezen vogel uit Þorgils den wensch, dat alle duivels mèt hem mogen verdwijnen, een Oud-Testamentische vervloeking, die ook weer van den Christelijken bewerker is. De zin begint met: *seint hefir fugl Þessi við oss skilit*. Het is duidelijk, dat deze vogel als een verpersoonlijking van Þórr en de oorzaak van al hun rampen wordt beschouwd, en als zoodanig veel te laat verdwenen is [1]).

Daarna vinden ze den hofmeester Þórarinn na drie dagen varen, die hun vertelt, dat Snækollr Þórey heeft gedood en dat hij door Snækollr gedwongen was mee te gaan, omdat ze hem anders gedood zouden hebben. Dit gelooft Þorgils niet en doodt hem.

Hierop [2]) komen ze ten slotte in een fjord, als het al herfst begint te worden, en vinden daar een bootenhuis en een boerderij, waar ze een zekeren Hrólfr ontmoeten. Bij hem brengen ze den winter door, den vierden op Groenland. Over hun verblijf bij Hrólfr wordt ons niets meegedeeld. Het volgende voorjaar krijgen ze een boot van Hrólfr en daarvoor moet Þorgils hem *í frið kaupa við bygðarmenn*. Hiermee worden de andere kolonisten bedoeld, zooals blijkt uit Fl. XXV, p. 54, waar Þorgils het verzoek van Hrólfr aan Eiríkr hinn Rauði kenbaar maakt.

[1]) Fl. p. 49/2—6. [2]) Fl. p. 49/17.

Hrólfr verkeert dus in onmin met de andere kolonisten. Uit de Fóstbr.saga XXIII, p. 167 weten we, dat op Groenland, evenals in IJsland, de straf der verbanning, of anders vogelvrijverklaring, werd toegepast. In de Fóstbr.saga gebeurt dit met Þormóðr, omdat hij Þorgrímr heeft gedood: *varð Þormóðr sekr skógarmaðr um vígit.* Blijkbaar was iets dergelijks ook het geval met Hrólfr, want dan kon hij zelf onmogelijk met de menschen gaan onderhandelen, omdat hij de kans liep gedood te worden. Een ander invloedrijk iemand kon natuurlijk met de familie van den verslagene een regeling zien te treffen, wat in dit geval Þorgils moet doen. Hrólfr geeft de boot en doet dit verzoek, omdat hij weet, dat Þorgils op Groenland tot groote eer zal komen, een voorspelling, die weer een litterair motief in sagastijl is, omdat het voorbereidt op de volgende gebeurtenissen. Ofschoon dit laatste door Fl. 2 kan zijn toegevoegd om Þorgils op te hemelen, kan het verhaal zelf wel in Fl. 1 hebben gestaan, omdat er in Fl. p. 54 op teruggekomen wordt.

Ze vertrekken weer en als ze in een fjord voor anker gaan [1]), zien ze een schip binnen zeilen. Þorleifr gaat erheen en ziet de traditioneele wikingfiguur op den achtersteven zitten. Het is Þorsteinn hinn Hvíti, zijn pleegvader, en de vriend van Þorgils, die via IJsland uit Noorwegen is gekomen. Dan staat er: *kvaz ekki Þar til hans frétt hafa á fjórum vetrum.* Dit klopt met de vier jaar, die Þorgils op Groenland heeft doorgebracht. Maar het is heel goed mogelijk, dat dit door den schrijver is ingevoegd, om dit te laten kloppen, want in Fl. p. 51/13—14 staat nog eens: *var ek Þar (IJsland) tvá vetr ok frétta ek ekki Þar til Þín.* Hij is dus twee jaar op IJsland geweest en is daarna naar Groenland gegaan om hen te zoeken.

Deze fjord, waar de ontmoeting plaats vindt, blijkt de Eiríksfjörðr te zijn, want daar worden ze opgenomen door een zekeren Þórir, en Þorgils door Eiríkr zelf, met nog twaalf man.

Þorsteinn brengt het bericht van het huwelijk van Þorgils' dochter Þórný, die op IJsland is achtergebleven, met Bjarni í Gröf. Terecht zegt F. Jónsson [2]) dat dit niet goed mogelijk is, daar ze hoogstens 12 à 13 jaar oud geweest kan zijn op dat oogenblik. Hij vraagt zich af, of *átta* in Fl. p. 34/3 misschien *átjan* had moeten zijn, maar voegt er bij, dat dit ook niet goed schijnt te passen.

Fl. p. 33/17 bericht, dat Þorgils bij zijn vertrek naar Groenland 13 jaar op IJsland is geweest. Als we de genoemde 8 jaar van Þórny

---

[1]) Fl. p. 50/15.

[2]) Anm. p. 73.

even uitschakelen, kan zij dus hoogstens 12 jaar geweest zijn, toen Þorgils vertrok, want hij trouwde dadelijk na zijn aankomst. Nemen we dit aan, dan kan zij dus op dit oogenblik 16 jaar zijn geweest.

Er bestaat evenwel ook de mogelijkheid, dat het verblijf van Þorgils, voor hij Þorsteinn ontmoet, langer dan vier jaar geduurd heeft. Als we dit aannemen, komen ook de woorden van den kleinen jongen in Fl. p. 44/6—7 in een ander licht. Dan moet hun verblijf op Seleyrar of de Seleyjar en daarna, waarover niets wordt meegedeeld, langer geduurd hebben dan één winter. Tevoren hadden we hier al een hiaat verondersteld [1]), zoodat het heel goed mogelijk is, dat zij daar inderdaad langer dan vier jaar hebben vertoefd. Bovendien behoeven dan de andere opgaven in de saga niet fout te zijn. [2])

In Fl. p. 51/18—19 wordt Þorgils door Eiríkr uitgenoodigd, om bij hem den winter door te brengen. Door de onopvallende plaats van dit zeer belangrijke bericht, want het beteekent het eind van den zwerftocht van Þorgils en zijn mannen, moeten we besluiten, dat dit bericht in de oude saga zoo heeft gestaan, want als de schrijver van Fl. 2 dit had geschreven, zou hij er meer van hebben moeten maken. En hierdoor wordt het duidelijk, dat de vroegere vriendschap met Eiríkr en diens uitnoodiging aan Þorgils, om naar Groenland te komen, fictie is, en waarschijnlijk in de saga is gezet, om dit aanbod van gastvrijheid te verklaren. En ofschoon dit aanbod met de latere vijandige houding van Eiríkr niet klopt, kan dit aanbod toch wel eerst gedaan zijn, en de vijandschap later zijn ontstaan, en ook bestaat de mogelijkheid, dat deze vijandschap anders niet is, dan een verzinsel van den schrijver van Fl. 2. Als deze volslagen omkeer in de houding van Eiríkr later ontstaan was, hadden we in de saga hiervoor een reden moeten vinden. Nu volgt op dit bericht in de saga, dat Þorgils hoort, dat zijn weggeloopen slaven zich daar in die streek bevinden, maar hij doet, alsof hij dat niet weet. Toch kan dit moeilijk de reden zijn van de veranderde houding van Eiríkr. Als we een oogenblik veronderstellen, dat Eiríkr zelf werkelijk deze slaven als arbeidskrachten wenschte te gebruiken, welke veronderstelling misschien niet zoo ver gezocht is, omdat in dien tijd arbeidskrachten op Groenland wellicht schaarsch geweest zijn, moet in dat geval Eiríkr toch geweten hebben,

[1]) Zie boven p. 73.

[2]) Vigfússon, Um Tímatal, p. 422, zegt, dat Þorgils alles met elkaar 6 jaar van IJsland weg is geweest. Dit wordt dus voor het verblijf op Groenland 4 jaar, want Þorgils is een winter in Ierland en één in Noorwegen op de terugreis. Men mag deze opgave der sage echter gerust in twijfel trekken.

dat deze slaven van Þorgils waren weggeloopen en moet hij na Þorgils' komst ook gehoord hebben, dat ze Þórey hadden vermoord. Als hij niettegenstaande dit dan de slaven de hand boven 't hoofd houdt en zijn vriend Þorgils onheusch behandelt, moeten we wel een totaal gemis aan karakter in Eiríkr veronderstellen, wat niet overeenkomt met deze figuur, zooals die is beschreven in de naar hem genoemde saga en in de Eyrbyggjasaga. Waarschijnlijk is deze vriendschap van Eiríkr en Þorgils een analogie van de vriendschap van Þorbjörn Vífilsson, zooals die beschreven wordt in de Eiríkssaga. Deze zou van zijn boerderij Laugarbrekka naar Groenland zijn gegaan, omdat hij gebrek had aan roerende goederen volgens W. van Eeden [1]). Een andere reden was het oneervolle aanzoek aan zijn dochter. Van Eeden wijst erop, dat dit pas na A.D. 1000 gebeurd kan zijn [2]), en vindt het uitermate onwaarschijnlijk, dat Þorbjörn dan pas gegaan zou zijn, welk argument door ons gebruikt is in verband met het vertrek van Þorgils na A.D. 1000. Deze jaartallen komen overeen met die, gegeven door Matthias Þórðarson [3]). Hierom o.a. komt van Eeden tot de conclusie, dat alleen Guðríðr, zijn dochter zou zijn gegaan. Maar hoe dan ook, er is een analogie tusschen deze vriendschap van Eiríkr en Þorbjörn en de komst van Þorbjörn naar Groenland, waar de vriendschap inderdaad blijkt, en de zoogenaamde vriendschap van Eiríkr en Þorgils.

Het is hoogst waarschijnlijk, dat Þorgils Eiríkr niet gekend heeft, in elk geval niet zijn vriend is geweest, voor hij op Groenland kwam en dat daar de twee niet goed opschoten, misschien om de kwestie van de weggeloopen slaven, zooals hier wordt verteld.

In Fl. XXV doodt Þorgils een beer, die de menschen daar veel schade berokkende. De beer wordt door den kleinen jongen gezien, die binnen komt en vertelt, dat buiten een mooie groote hond is. Þorgils slaat er weinig acht op en zegt, dat hij maar thuis moet blijven, maar het ventje gaat weer naar buiten en wordt door het dier gegrepen. Þorgils komt te hulp en doodt den beer. Dit hoort waarschijnlijk tot Fl. 1.

Dan staat er in Fl. p. 52/11 dat *menn koma til kaupa við Þorgils.* Hiervoor kunnen we weer geen verklaring vinden, want Þorgils had alles verloren. Hierop wordt ook nog gezinspeeld door Hallr in Fl. p. 53/16, als eenige mannen op Brattahlíð spreken over de relatieve verdiensten van Eiríkr en Þorgils.

---

[1]) Vinlandstudien, Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, Deel XLVI, Afl. 1, p. 66. [2]) Op. cit. p. 5.

[3]) Vínlandsferðirnar, Safn til Sögu Islands og Islenzkra Bókmenta VI, 1. R'vík 1929.

Hallr laat zich in hetzelfde gesprek minachtend over Þorgils uit en zegt, dat het niet eens zeker is, of Þorgils een man is of een vrouw. Kolr wordt kwaad en doodt Hallr, waarop Eiríkr zijn mannen beveelt Kolr te grijpen. Þorgils vraagt Eiríkr, of hij soms zelf nog zijn slaven gaat wreken, hetgeen Kolr redt. Ze treffen dan een regeling, maar de toch al slechte verhouding wordt hierdoor nog slechter.

Deze situatie is er weer een 'af realistisk art', om de woorden van F. Jónsson te gebruiken. Er staat nl. in Fl. p. 53/7—9: *Þat er sagt um vetrinn, at menn sátú í náðahúsi*, d.w.z. het privaat, en daar vindt het gesprek plaats tusschen Kolr en Hallr. En de anderen staan er blijkbaar voor, want de text vervolgt: *ok Þó eigi allir senn, Því at sumir stóðu fram í húsinu*. Onder dezen moeten zich dan Eiríkr en Þorgils bevinden, die het gesprek gevolgd en den doodslag gehoord hebben, want zij reageeren onmiddellijk op deze daad. Dit alles is weergegeven in dialoog, en het is lang niet onmogelijk, dat deze dialoog behoort tot de oude gedeelten van de saga. Maar we moeten rekening houden met de mogelijkheid, dat we hier met een stereotiep gesprek te doen hebben, waarop we bij het motieven-onderzoek terug komen.

Hierna volgt de geschiedenis van de *útilegumenn*, die, 30 in aantal, onder aanvoering van een zekeren Þorsteinn, op een eiland in den Eiríksfjörðr verblijf houden, en het de menschen lastig maken[1]). Eiríkr komt bij Þorgils en vraagt hem om hulp tegen deze menschen. Þorgils antwoordt, dat hij die wil geven, maar alleen ter wille van de menschen, die daar wonen, en niet om Eiríkr zelf. Deze moet hem dan te hulp komen, als hij een boodschap zendt. Daarna gaan Þorgils en zijn mannen scheep, en wel naar de *Vestri Byggð*, omdat men hem de *bjarngjöld* niet heeft betaald.

Hier is iets onduidelijks. De *bjarngjöld* schijnen te moeten slaan op den beer, die Þorgils heeft gedood in Fl. p. 52, maar deze beer is gedood in de *Eystri Byggð*. F. Jónsson[2]) zegt hierover: *Der hentydes til, at en, der dræbte en björn, skulde faa pengelön derfor, og efter sagaens fremstilling skulde ogsaa folkene i 'Vesterbygden' betale, uagtet björnen blev dræbt i Østerbygden. Hvorledes dette hænger sammen er uvist.*

Deze laatste veronderstelling kunnen we gerust ter zijde laten. Uit de saga kan men alleen lezen dat de *bjarngjöld* moeten worden betaald voor een beer of beren, die in de *Vestri Byggð* zijn gedood. Maar dit kan niet, want Þorgils is daar nog niet geweest. Als we willen

---

[1]) F. Jónsson, Anm. p. 74 wijst er op, dat deze eilanden vóór den fjord liggen en niet er in.

[2]) Inl. p. X.

aannemen, dat Þorgils hier wel is geweest, moeten we aannemen, dat hij op zijn zwerftocht vanaf IJsland daar aan de Westkust van Groenland geland was. En er is geen enkele reden, om deze zeer vergezochte oplossing aannemelijk te maken. Daarom is het duidelijk, dat in dezen tocht naar de *Vestri Byggð* om het berengeld een fout schuilt. De fout moet hierin liggen, dat de sagaschrijver geen idee had van de geographie van Groenland, en ten onrechte den naam *Vestri Byggð* gebruikt heeft voor een gedeelte van de *Eystri Byggð*, dat iets Noordelijker moet gelegen hebben, dan de woonplaats van Eiríkr. Zoo kunnen we alleen deze moeilijkheid verklaren, en ook de verdere, die nog komen. Uit de opmerking van F. Jónsson over de ligging van de eilanden, hebben wij ook al gezien, dat de aardrijkskundige kennis van den schrijver te kort schoot. Als we een geografische fout aannemen, wordt ook het halen van het berengeld begrijpelijk.

Er staat nl. verderop [1]) wanneer Þorgils op die plaats, in den text *Vestri Byggð*, komt, dat hij in huis wordt opgenomen door iemand, die Bjálfi heet en die tegen hem zegt: *skal ek taka saman fé Þitt*, wat alleen op het berengeld kan slaan, en als tegenprestatie moet dan Þorgils hem helpen tegen de *ránsmenn*, die *liggja fyrir eyjar Þar*. Als dit nu in de *Vestri Byggð* was, zouden deze roovers zoowel in de Oostelijke, als in de Westelijke kolonie zitten, wat uitgesloten is. Want deze *ránsmenn*, waarvan Bjálfi zegt, dat ze *liggja hér* [2]) worden, zooals later blijkt [3]), met de *útilegumenn* in de Eiríksfjörðr vereenzelvigd. Hierbij komt nog, dat, wanneer Þorgils in Fl. XXVI de roovers gaat opzoeken, hij bericht aan Eiríkr stuurt, om hem te hulp te komen. Als Eiríkr deze boodschap krijgt, belooft hij te komen en niet later bij de eilanden te zijn dan Þorgils. Dit alles was volslagen onmogelijk, als tusschen Eiríkr en Þorgils de groote afstand van de Oostelijke en de Westelijke kolonie lag. [4])

De rest van het verhaal is als volgt. Eiríkr, die hulp heeft beloofd, komt niet opdagen. Þorgils meent te begrijpen, waarom, maar besluit toch de onderneming door te zetten. Hij gaat op verkenning uit,

---

[1]) Fl. p. 54/19 sqq.

[2]) Fl. p. 54/24. [3]) Fl. XXVI, p. 55/5—6.

[4]) Eigenaardig is, dat Hans Egede, Die Erforschung Grönlands, Leipzig 1926 (Alte Reisen und Abenteuer, No. 8), p. 19 zegt: „Der Osten Grönlands, wo ehedem die Nordmänner gewohnt haben sollen, ist infolge des Treibeises jetzt unbekannt". Dit bericht schijnt erop te wijzen, dat ook Hans Egede zich heeft vergist in de ligging van de oude IJslandsche kolonies, en de *Eystri-Byggð* aan de Oostkust dacht te zullen vinden. Want in zijn poging de Oostkust te bereiken, was hij Staatenhoek, en daarmee *Eystri Byggð* reeds gepasseerd.

en geeft zich uit voor Án *hinn heimski*, de gek, een op Groenland bekende figuur, zoodat hij de lachlust opwekt van de mannen, aan wie hij vraagt, waar hun aanvoerder verblijf houdt. Deze mannen, die pap aan het koken zijn, behooren blijkbaar tot de roovers. Þorgils stelt zich nog verder aan en valt uit de boot bij het instappen, en hij hoort, dat de aanvoerder niet aan land komt, omdat bekend is, dat Þorgils zich daar in de buurt bevindt.

Hierop volgt nog de mededeeling van een gesprek tusschen de beide booten der roovers, dat ze nl. aan Þorgils zullen toebehooren, hetgeen een motief is, dat een litterair gegeven moet zijn. *Sögulegt* is dit wel, want het voorspelt de overwinning van Þorgils, evenals de angst van den aanvoerder der roovers, maar het is een sprookjesmotief, waarvan we niet weten of dat reeds in den oorspronkelijken text heeft gestaan.

Dan volgt de ontmoeting met de roovers, die zeer gecomprimeerd lijkt. In Fl. p. 56/5—7 staat: *Í þat mund róa víkingarnir at lægi. Þorgils leggr þá at þeim; váru víkingarnir komnir til skála; koma þeir Þorgils þá á óvart, ok lætir hann þegar leggja eld á skálann.* Dit gedeelte moet verkort zijn weergegeven, want zooals het hier staat, zou het onzin zijn. Dit is waarschijnlijk aan een afschrijver van den text te wijten. Tusschen den eersten en den tweeden zin moet weggelaten zijn, dat de roovers aan land komen, en naar hun huis gaan. Dan roeit Þorgils ze achterna. Want anders zou *leggr at þeim* beteekenen, dat Þorgils hen aanviel, terwijl de bedoeling is, dat Þorgils zijn boot legt naast die van de roovers. Als men dit aanneemt, is het ook duidelijk, hoe hij hen onverwacht kan overvallen.

Als het huis in brand gestoken is, geven de roovers zich zonder strijd over, waarbij Þorgils zich niet zeer Christelijk gedraagt. Allen worden namelijk gedood, ofschoon het geen gewoonte is in de saga's om mannen te dooden, die om *grið* gevraagd hebben. Alleen aan den hoofdman wordt vrede aangeboden, maar hij weigert, omdat hij zijn woord tegenover hen toch niet zal houden; en daarmee sterft hij een dood, zooals iedere Germaan uit den heldentijd zich er een zou hebben gewenscht. Het is wel eigenaardig, dat het meest heroische voorval uit de heele saga verbonden is met een man, die hier toch een minderwaardige rol speelt. Dit is niet gelukkig gezien van den sagaschrijver.

In deze historie, die twee hoofdstukken van het boek beslaat, staat nog een episode [1]), die een herhaling is van het meer voorkomende motief, nl. de *berserkrwerbung*. Bjálfi's dochter wordt nl. door den aanvoerder der roovers belaagd, en Þorgils komt dus juist op tijd. Dit

[1]) Fl. p. 54/25—26.

is weer niet historisch, maar een echo van het stereotiepe berserk-motief, dat hier beter weggelaten had kunnen worden. Maar niettegenstaande dit minder gelukkig gedeelte is het een achter elkaar verteld verhaal, dat wel op een mondelinge overlevering zal hebben berust, maar dat door de verkeerde opvatting omtrent de *Vestri Byggð* onduidelijk geworden is.

In Fl. p. 55/14-15 komt een zin voor: *Ekki höfðu víkingar til lands komit síðan Þorgils kom í vestri bygð*, die op een verkeerde plaats staat. Hij had moeten staan in Fl. XXV, p. 54 bij het verhaal over Bjálfi. Dat we dezen zin hier aantreffen, bewijst, dat deze geschreven in den text moet zijn gevonden, en eerst overgeslagen, en daarna hier ingevoegd. Dit wijst dus op de activiteit van een afschrijver van den text.

In hoeverre we in dit verhaal van de roovers een historisch gebeuren moeten zien, is zeer twijfelachtig. De houding van Eiríkr jegens Þorgils, die met woordbreuk en verraad gelijk staat, lijkt overdreven om Eiríkr min te maken, en meteen Þorgils te verhoogen, omdat hij de roovers nu op zijn eentje verslaat. Maar er zal waarschijnlijk in dit geregeld vertelde verhaal, het langste en uitvoerigste van alle gebeurtenissen op Groenland, wel een ondergrond van waarheid hebben gezeten, die in den loop van den tijd veranderd, en in dezen vorm is gegoten.

Als slot van hun verblijf op Groenland, nemen ze de weggeloopen slaven gevangen en verkoopen ze, waarna ze Groenland verlaten en scheep gaan naar IJsland.

Wanneer we thans het resultaat van ons onderzoek van het Groenlandsch verblijf samenvatten, merken we op, dat we in dit gedeelte eenige *frásagnir* kunnen herkennen, nl. de geschiedenis over de ziekte en sterfte gedurende den eersten winter op Groenland in Fl. XXII; de droom van Þórey en de verwezenlijking daarvan, d.w.z. de moord en de vlucht van de slaven in Fl. XXIII; daarna het verhaal over het verlies van de boot en het offer van den jongen in Fl. XXIV, pp. 44/7—45/12; het lijden aan dorst in Fl. pp. 48/1—49/6; en ten slotte de avonturen van Þorgils met de *útilegumenn* in hoofdstukken XXV en XXVI. Misschien moeten we de episode van het dooden van den beer in Fl. pp. 52/9—53/7 ook een *frásögn* noemen, ofschoon het meer een incident is, dat de verhouding van Þorgils tot Eiríkr Rauði demonstreert, en zoodoende Þorgils' karakter gunstig belicht. Hetzelfde kan gezegd worden van de ruzie tusschen Kolr en Hallr, die desnoods ook een *frásögn* genoemd kan worden.

Hiernaast vinden we dan korte mededeelingen. En we hebben voor p. 44/1—4 een of meer hiaten verondersteld. Maar ofschoon we ook verschillende overige berichten te kort vonden naar onzen smaak, zijn daarin toch geen directe hiaten aan te wijzen. De bestaande onduidelijkheden, waarop gewezen is, bewijzen echter wel, dat de oorspronkelijke text hier uitvoeriger geweest moet zijn. Dat er oorspronkelijk een geregeld verhaal is geweest spreekt vanzelf, en dat blijkt ook uit de verschillende dingen, die dit gedeelte van den text samenhouden, zooals de berichten over het optreden van de troll-vrouwen in Fl. pp. 43 en 47, de voorvallen met den kleinen jongen, die door het heele verhaal verspreid staan, de gevluchte slaven, en de daarmee samenhangende berichten op pp. 42, 49, 52 en 56.

Hierdoor is ook meteen duidelijk, dat in den overgeleverden text van een geregeld verhaal geen sprake meer is; deze is slechts een aaneenschakeling van losse *frásagnir*, voorvallen en mededeelingen.

In dit gedeelte vinden we weer motieven uit de Fas. We vinden hier veel bovennatuurlijks, zooals *aptrgangr*-motieven (Fl. XXII), de troll-vrouwen in Fl. XXIV; we vinden den tocht tegen de roovers in Fl. XXV—XXVI, die heelemaal in den geest van de Fas. beschreven is met het spionnage-avontuur van Þorgils, de sprekende schepen, en den dood van de roovers. Dan is er nog de komst van Þorsteinn, die precies beschreven is, als de komst van Ǫlmóðr hinn gamli in Fl. p. 5. Ook in het verhaal over het lijden aan dorst vinden we dien zelfden geest terug. Hierdoor doet dit gedeelte denken aan het verhaal over Þorgils' Scandinavische reis, maar in het Groenland-gedeelte is veel meer, dat betrouwbaar is, en in den trant van de familie-saga's is gehouden, b.v. de korte mededeelingen in Fl. XXI, pp. 36/8—12; 36/16—37/4; Fl. XXII en XXIII, en korte mededeelingen in de andere gedeelten. Bovendien zijn hier de gebeurtenissen niet zoo onwaarschijnlijk, maar ze zijn, om zoo te zeggen, in een Fas. kleed gestoken, terwijl de verhalen zelf over de Scandinavische reis fictie zijn van a tot z.

We moeten nu uit zien te maken, door wien dit gedeelte aanvankelijk is geschreven, en wie later in den text, zooals die voor ons ligt, de hand hebben gehad.

Allereerst merken we op, dat de Christelijke bewerker er in heeft geknoeid, wien het er om te doen was, in de saga van zijn geloof te doen blijken.

Zooals we hebben kunnen vaststellen, komt dit tot uiting in Fl. XXI, welk hoofdstuk grootendeels door hem is omgewerkt. Over de reis

naar Groenland zelf staat hier en daar nog maar wat; de rest wordt door droomen, waarin Þórr een rol speelt, in beslag genomen, waarvan misschien de laatste droom nog een rest van den ouderen text is.

Ook in Fl. XXII heeft hij gewerkt, want hij tracht een Christelijken uitleg te geven aan het feit, dat het Þorgils goed gaat, en Jósteinn niet. Het is niet mogelijk te zeggen, in hoe verre hij de situatie nog gewijzigd heeft, want de oude heidensche geest is nog duidelijk in dit gedeelte te herkennen.

Verder heeft hij in den droom van Þórey in Fl. XXIII geknoeid, en op p. 49 heeft hij een Christelijken uitleg gegeven, door het lijden aan dorst weer zoo voor te stellen, alsof Þórr hiervan de dader is. Misschien is ook de toevoeging van den naam van bisschop Þorlákr aan hem te danken, maar dit is niet zeker, en misschien ook Fl. pp. 48/1—49/6. Dat we hier van een Christelijken *bewerker* moeten spreken, is wel zeker, want in Fl. XXI vinden we nog oudere gedeelten, en in Fl. XXI vinden we nog de heidensche opvatting naast de Christelijke.

Dat ook de droomen in Fl. pp. 45/12—47/4 van hem zijn, is niet geheel zeker. De droomen zelf zijn duidelijk een later invoegsel, want ze onderbreken het verhaal over het verlies van de boot. Ook weten we, dat deze droomen niet echt maar één voor één kunstmatig zijn, en als zoodanig zijn ze door een redactor ingevoegd, en hebben ze in mondelinge overlevering nooit bestaan. Nu hebben we uit Fl. XXI—XXIV kunnen vaststellen, dat de Christelijke bewerker veel van het droommotief schijnt te hebben gehouden, en dit zou een reden zijn, om te veronderstellen, dat hij het geweest is, die deze droomen heeft ingevoegd. Daar komt dit nog bij, dat uit den derden droom zou blijken, dat bisschop Þorlákr van Þorgils afstamt, wat hier duidelijk een uitleg is, die alleen schriftelijk is ingevoegd. Ofschoon we geen volstrekte zekerheid hebben, mogen we toch hem wel beschouwen als dengene, die deze droomen heeft ingevoegd. Alleen de laatste droom kan reeds ouder zijn.

Fl. 1 moet een samenhangend verhaal geweest zijn, en daarom ligt het voor de hand aan te nemen, dat die gedeelten, die den text samenhouden, resten zijn van dezen ouden text. Hiertoe behooren de verschillende berichten over den kleinen jongen; de vlucht van de slaven en den hofmeester, die later worden gevonden, en in verband hiermee de moord op Þórey; misschien ook het optreden van de troll-vrouwen. Verder kunnen we als resten van Fl. 1 de spaarzame berichten beschouwen, die we in Fl. XXI vinden over de reis naar Groenland, de landing op Groenland in Fl. XXII, de oude resten in Fl. XXIV [1]).

[1]) Zie p. 73.

Dan hebben we nog gewezen op episodes, waaraan een oude text ten grondslag heeft gelegen, zooals de droom over Þórr in Fl. XXI, de ziekte en sterfte in Fl. XXII (zie p. 69); de droom van Þórey (zie p. 70); en ten slotte het verhaal over de *útilegumenn* in Fl. XXV—XXVI.

Dat de schrijver van Fl. 2 den text heeft bewerkt blijkt uit de op p. 84 genoemde overeenkomst met de Scandinavische reis, waar hij eenige Fas.-motieven heeft toegevoegd. Maar het is moeilijker om uit te maken, wat hij wegliet, dan wat hij toevoegde. Het is vrij zeker, dat hij reeds een verminkten text voor zich had, hetgeen blijkt uit de hiaten, waarop we op p. 65 hebben gewezen. Maar hij moet verder nog hebben geëxcerpeerd, want hij laat allerhande dingen weg, waardoor het goed begrijpen van den text op verschillende plaatsen moeilijk wordt. Wij weten b.v. niet, dat er een slechte verhouding bestond tusschen Þorgils en zijn slaven, waardoor het motief voor den moord op Þórey duidelijk wordt, en de vlucht van de slaven [1]); we weten ook niet, of Þorgils op den gletscher open water ziet, en hoe dus de slaven met de boot konden vluchten [1]); we vragen ons af, hoe de boot kon verdwijnen [2]); wat de reden was van de vijandschap tusschen Þorgils en Eiríkr [3]); en er is geen uitleg voor de woorden: *menn koma til kaupa við Þorgils.*

Ten slotte schijnt de Christelijke bewerker in cap. XXII nog bekort te hebben. Dit is aannemelijk te maken op grond van de overeenkomstige behandeling van Fl. XX. Maar het is lang niet altijd mogelijk een scherp onderscheid te maken tusschen de werkzaamheid van dezen bewerker en den schrijver van Fl. 2. In Fl. XXII vinden we b.v. de vermenging van Christelijke motieven — het 'goed bewaren van hun geloof' —, en het optreden van landgeesten, terwijl dit laatste weer samengaat met *aptrgangr*-motieven. We twijfelen bij het offer van den jongen, of het ontbreken van een motief aan een opzettelijke verandering van den Christelijken bewerker is te danken, of, dat de schrijver van Fl. 2 dit gedeelte niet meer heeft begrepen. Den schrijver van Fl. 2 zou men wellicht verantwoordelijk willen stellen voor de vreemde plaats van de episode van het lijden aan dorst, want dat men niet 's zomers aan de Groenlandsche kust aan dorst kon lijden wist deze schrijver niet door zijn gemis aan geographische kennis [4]). Maar de Christelijke inslag van dit heele verhaal dwingt ons toch aan te nemen, dat in dit geval de Christelijke bewerker de schuldige is. Wanneer we den stijl van dit verhaal vergelijken met die passages, waarin Þórr optreedt, valt ons een zekere gelijkheid dadelijk op.

[1]) Zie p. 70. [2]) Zie p. 73. [3]) Zie pp. 78 sqq.
[4]) Zie p. 80.

Overzien we ten slotte de feitelijke gegevens over de reis naar Groenland en het verblijf aldaar nu nog eens, dan valt ons in de eerste plaats op, dat, behalve de naam Groenland en eenige plaatsaanduidingen, zooals *Eystri-* en *Vestri-Byggð*, *Eiríksfjörðr* en *Brattahlíð*, de naam van de boerderij waar Eiríkr rauði woonde, de atmosfeer in dit verhaal, zooals ook die in de andere saga's, die over Groenland vertellen, precies dezelfde is, als in de saga's, die op IJsland spelen. Van een veranderde situatie merken we over het algemeen heel weinig, zooals van klimatologische veranderingen, moeilijkheden met de proviandeering, woningtoestanden, onderhoud van vee, etc. [1]).

Nergens wordt hier, noch in de andere saga's, die van Groenland vertellen, eenigszins uitvoerig over bovengenoemde dingen gesproken, waaraan in moderne beschrijvingen van Groenland en de Poolstreken juist zoo bijzonder veel aandacht wordt besteed. Dit laatste is natuurlijk de oorzaak, dat wij in de IJslandsche saga's ook dergelijke beschrijvingen verwachten en teleurgesteld zijn, wanneer we daarover zoo goed als niets aantreffen.

Toch staan er hier en daar wel eenige aanduidingen in de saga's, die, op de gebruikelijke sobere manier, heel wat meer zeggen, dan men zoo op het oog zou denken. In den stijl van een modern scheepsjournaal wordt ons b.v. de landing van Þorgils op Groenland verteld in Fl. XXII, waar staat op p. 38/8—9: *Þat er sagt, at Þeir brutu skip undir Grœnlandsjöklum*; en dan even verder: *dautt var Þeira fé flest.*

Een modern Poolreiziger had hieraan een geheel hoofdstuk van zijn boek gewijd. In onze saga staan over deze ontzettende ramp alleen deze twee zinnen. Toch beteekende het verlies van hun schip op deze plaats bijna een zekeren dood. Het pleit voor het moreel van deze mannen, dat ze, zij het met weinigen, er het leven afbrachten.

Dat hun vee stierf, kwam, doordat ze te laat in den zomer op Groenland aankwamen, en dus geen hooi hadden voor veevoeder. Hierover wordt ook niet verder uitgeweid, en ook in de IJslandsche saga's wordt over zooiets niet nader gesproken. In de Hœnsna-Þórissaga gaat Blund-Ketill hooi koopen voor zich en zijn pachters, omdat hun vee anders zou sterven en ook Flóki keert van IJsland terug na zijn

---

[1]) Hierover kan men nadere inlichtingen krijgen uit het dagboek van Han, Egede, de eerste missionaris-kolonist, die in 1721 naar Groenland ging. Deze hoopte daar nog nakomelingen van de oude IJslandsche kolonisten aan te treffens maar vondt alleen Eskimo's en de ruïnen van kerken en huizen, waar de oude kolonisten hadden gewoond. Hij vond in de buurt van Godthaab, de naam, die hij aan zijn nederzetting gaf en die overeenkomt met de *Vestri-Byggð*, goede weiden.

eerste kolonisatie-poging, omdat al zijn vee sterft. Het vervoer van vee in een open boot bracht natuurlijk mee, dat de conditie van de beesten na zoo'n reis slecht, en sterfte dus niet zoo'n wonder was.

Ook wordt ons verteld [1]) hoe de mannen leeftocht trachten te verzamelen, evenals ze dit deden op IJsland, door er op uit te gaan op zee — *út róa* — om visch en waarschijnlijk andere dieren te vangen — *veiðifang* —. Ook dit wordt hier weer in enkele simpele zinnetjes verteld en ons wordt niet eens meegedeeld, wat men ving, of men er groote moeite mee had, en dergelijke. Wel vinden we weer een aanduiding, die veelzeggend is, dat nl. in Fl. p. 38/17—18 Þorgils en zijn mannen op de vangst gelukkiger waren dan de anderen, dat het vinden van een vogelei vermeld wordt in Fl. p. 44/4, het dooden van een beer op p. 47/6—11.

Daarentegen hooren we niet, hoe Þorgils en zijn mannen overwinteren op hun tocht naar het Zuiden, hoe ze aan behoorlijke kleeren kwamen om de kou te verdragen. Hiervoor vinden we een aanwijzing in de Fóstbrœðrasaga XXII, p. 151/7—8, waar staat: *Loðinn var í selskinnz stakki ok selskinnz brókum.* Deze schijnt dus een kostuum van zeehondenvel te dragen. Misschien hadden ze de kunst om huiden voor kleeren te prepareeren van de Eskimo's afgekeken. (Uit Hans Egede's dagboek [2]) blijkt, dat de Eskimo's hun kleeren in dien tijd voornamelijk uit robben- en rendierenvellen maakten.) Het is mogelijk, dat Þorgils en zijn mannen ook op dergelijke manier gekleed waren en de toevoeging in Hs. B houdt deze mogelijkheid in [3]).

Ook in de andere saga's vinden we eenige verwijzingen naar kleeren. In de Eiríkss. V, p. 210 geeft Leifr Eiríksson aan Þórgunna op de Suðreyjar een *vaðmálsmöttull grœnlenzkr*, een mantel van eenvoudige wollen stof, en een *tannbelti*, waarbij in noot 2 staat: *belti smíðað ór (röstungs- eða hvals-) tönnum, svo sem hálsfestar o. fl. enn í dag á Grœnlandi og víðar.* Er schijnt dus een bepaalde Groenlandsche mantel te zijn en een gordel, gemaakt uit het ivoor van walrustanden e.a.,

---

[1]) Fl. p. 38/17—18; 39/6—7; 41/2; 41/19, etc.

[2]) Op. cit. pp. 92—94.

[3]) Zie p. 73.

Voor kleeding en andere gebruiksvoorwerpen op Groenland kan ik verwijzen naar een artikel van professor Matthias Þórðarson, genaamd: Um rannsóknir á Herjólfsnesi, Skírnir, XCIX, R'vík 1925, over de opgravingen verricht op Herjólfsness door dr. Páll Nörlund. In de lijkkisten, die opgegraven zijn, werden robbenvellen gevonden, waaruit blijkt, dat deze huiden wel op Groenland werden gebruikt. Ook geeft het artikel foto's van kleeren, die gevonden zijn, met mooie voorbeelden van een *yfirhöfn*.

die volgens de aanteekening ook nu nog op Groenland worden aangetroffen.

In de Fóstbr. p. 157/16—18 slaapt Þormóðr in een tent op het þing met over zich een vacht — *tvíloðinn* — dus dubbelgenaaid, met de haren aan de buitenkanten en later [1]) draagt hij deze vacht als mantel.

In Fóstbr. p. 168/14 heeft iemand een mantel — *verja* — uit allerlei lorren — *tötrar* — samengesteld, maar dit schijnt geen kleedingstuk te zijn, dat speciaal Groenlandsch is. Wel draagt hij op zijn hoofd een *yfirhöfn*.

In de Grœnlendinga Þáttr I, p. 273 brengt Einarr Sokkason als geschenken en ruilartikelen mee naar Noorwegen ivoor van tanden *tannvörur* en *svörðr*, de huid van den kop van walrussen.

In de Fóstbr. XXII, p. 150/12 vinden we een aanwijzing voor de sobere leefwijze op Groenland, die verschilt van die op IJsland. Er staat namelijk bij de beschrijving van een feest, dat er zelden *drykkjur* — feesten, waarbij veel gedronken werd — op Groenland waren.

Het ligt voor de hand, dat de IJslanders, die op Groenland gingen wonen, dezelfde leefwijze trachtten te volgen, als ze ook op IJsland gewend waren geweest. De samenleving in beide landen was dezelfde. We lezen over het samenkomen op het þing op Groenland in de Grœnl. Þáttr V, p. 284 en in Fóstbr. p. 155/10—14, waar ook staat, dat men er in tenten verblijf hield, als op IJsland. Dezelfde gebruiken waren op Groenland in zwang en waarschijnlijk dezelfde wetten. Alleen de Grœnl. Þáttr II, p. 278—279 maakt melding van een Groenlandsche wet, die zegt, dat dat, wat men vindt langs de kust, toebehoort aan den vinder, dus een soort wettig geregelde strandjutterij.

In de Fóstbr. saga p. 146/3 lezen we, dat Þorkell van een schip, dat op Groenland komt, de dingen koopt, die hij noodig heeft, zooals ook de IJslanders doen. Er staat niet bij, wat hij er voor in ruil geeft, maar volgens het bovenstaande moeten dat ivoor en huiden geweest zijn. Ook smeedt men op Groenland zijn eigen wapens [2]), maar overigens vinden we weinig belangrijke aanwijzingen in de verhalen over Groenland, die op gelijke leefwijze van IJslanders en Groenlanders duiden. Dit is geen wonder, want in alle saga's wordt alleen dat meegedeeld, wat voor het verhaal noodig is. En daarom komen we ook zoo weinig tegen, dat wijst op verschil in levenswijs.

[1]) Fóstbr. p. 161/15.

[2]) Fóstbr. p. 155/6.

Toch is er, als men nauwkeurig leest, nog wel het een en ander te vinden. Fóstbr. p. 170/11—12 en p. 200/8—9 zijn berichten, dat men ter vischvangst en ter jacht gaat. En in Fóstbr. p. 156/4—5 staat, dat er in de booten van de Groenlanders altijd jacht- en vischtuig te vinden is, genaamd *veiðar-fœri*: *höfðu Þeir Grœnlendingar jafnan á skipi sínu*. Hiertoe behoort de *selskutill*, de robbenharpoen, waarover een Groenlander tegen Þormóðr, een IJslander zegt, dat hij die wel niet zal weten te hanteeren: *Þu munir lítit kunna at beita skutlinum*, hetgeen Þormóðr trouwens betwijfelt.

Hieruit kan men de conclusie trekken, dat men op Groenland, in tegenstelling met IJsland, ter robbenjacht ging. Uit de kleeding van Loðinn, hierboven genoemd, blijkt, dat men de huiden gebruikte om er kleeren van te maken, en uit Fóstbr. p. 182/1 zien we, dat men ook robben at. Tenminste Gríma zegt tegen haar man, dat hij 'zeehond' moet koken — *selsjóða* [1]).

In de Eiríkssaga IV, p. 206 wordt melding gemaakt van een hongersnood, omdat er dien zomer weinig gevangen was en velen op de vangst waren omgekomen. Hieruit volgt, dat op Groenland het zwaartepunt van het levensonderhoud naar de *veiðifang*, de jacht en vischvangst, was verlegd, terwijl in de meeste streken voor een IJslandschen boer altijd nog zijn veeteelt en de producten daarvan de hoofdzaak waren. Daar beteekende een mislukking van de hooioogst een ramp, zooals we in de Hœnsna-Þórissaga kunnen zien. In de saga's over Groenland lezen we nergens iets over dit deel van hun bedrijf, zoodat dit inderdaad weinig schijnt te hebben beteekend. In de Fóstbr. pp. 179/16 en 180/1 zegt Gríma tot haar man, dat hij dien dag niet moet *fara at veiðum*, waaruit schijnt te volgen, dat dit de gewone bezigheid van Gamli was. Ook Sigurðr Njálsson, van wien in de Grœnl. þáttr II gezegd wordt, dat hij in de herfst dikwijls gaat *til fangs í óbyggðum*, vindt het dien zomer noodig nog verder van huis te gaan, daar de vangst tot nu toe gering is geweest, een risico, waartoe de bemanning alleen over wil gaan, omdat ze het volste vertrouwen in hun aanvoerder hebben, en het voor hun bestaan noodzakelijk was.

Dat het bestaan op Groenland soberder is geweest, dan op IJsland blijkt wel uit het bericht van de Fóstbr. p. 150/2, dat er zelden feesten op Groenland plaats hadden, en uit de Eiríkss. VII, p. 220, waar het land armoedig — *fátœkis* — wordt genoemd bij de gelegenheid, dat

[1]) Heden ten dage schijnen de boeren van Isafjörðr op IJsland de robben met rust te laten, en er wordt nog ijverig op walvisschen gejaagd, waarvan men het spek, met azijn, als delicatesse eet.

Eiríkr bang is, zijn gasten geen goed joel-feest te kunnen bereiden. Ofschoon de situatie hier op conventioneele manier wordt beschreven, zien we toch ook weer hier, dat men eenvoudig leefde, want dit feest bleef in de herinnering voortleven als bijzonder prachtig, daar de gasten de voorraden uit hun schepen ter beschikking hadden gesteld. Uit deze weinige aanhalingen kunnen we dus nog de conclusie trekken, dat er nog wel eenig verschil was tusschen de leefwijze op Groenland en IJsland.

Over het klimaat en het weer vinden we ook niet veel. Het uitvoerigst is nog de Fóstbr. saga. Treffend hierin is, dat we in dat gedeelte van de saga, dat op IJsland speelt, eenige passages vinden over strenge winters, wanneer de Ísafjörðr is toegevroren en over sneeuwstormen, die alle verkeer onmogelijk maken in III, pp. 20—23; VI, p. 33; p. 134, terwijl we in het gedeelte, dat handelt over Groenland dergelijke berichten *niet* vinden. Nu moeten we allereerst weer voorop stellen, dat dergelijke berichten alleen in de saga voorkomen, als de handeling dat vereischt en dat nergens zooiets om het feit zelf beschreven wordt. Als we dus in dit verhaal op Groenland dergelijke berichten missen, wil dat heelemaal niet zeggen, dat men van dergelijke dingen op Groenland niet wist.

We vinden in Fóstbr. pp. 151—154, dat de gasten na het joel-feest met een boot over den Eiríksfjörðr teruggaan van Brattahlíð naar Sokkanes. Blijkbaar was die fjord toen niet toegevroren.

Verder vinden we op p. 159/7—8 een bericht over helder weer met zonneschijn en eveneens op p. 186/18, en een voorspelling van goed weer op p. 193/7—9. Op. 160/2 komt onverwacht een heftige regenbui — *gerir á skúr mikla ok mikit vátviðri* — die de luisteraars naar een sagaverteller uiteen doet stuiven. Maar van berichten als in het gedeelte over IJsland vinden we niets.

In de overige saga's staat over het klimaat heelemaal niets, behalve in de Grœnl. Þáttr VI, p. 290, waar Noorsche kooplieden niet uit kunnen varen, omdat het drijfijs de fjorden had afgesloten — *síðan rak ís at, ok Þakði alla fjörðu* —, terwijl in noot 3 onderaan de bladzijde is toegevoegd, dat ijs uit de Groenlandzee dat in Mei-Juni meer pleegt te doen in Z.W.-Groenland. Later verdwijnt het ijs weer — *við Þat sjálft at mánaðarmótit kom, Þá rak á brott allan ísinn.*

Daarentegen vinden we in Fl. wel weer eenige aanwijzingen. In Fl. p. 39/9—10 staat, dat het weer op *jólamorginn* goed was, en de mannen buiten waren. En als de winter voorbij is, kunnen de mannen niet wegvaren vanwege het ijs [1]) en ook het volgende voorjaar nog

[1]) Fl. p. 41/1—2.

niet [1]). In Fl. p. 41/15 wil Þorgils dan, op een dag dat het mooi weer is — *góðan veðrdag* — een gletscher bestijgen, om naar open water uit te zien, maar 's middags wordt het weer alweer slechter — *gerði Þá á veðr hart.* Maar dit zijn de eenige aanwijzingen, die we vinden. Deze aanwijzingen over het vele ijs aan de Oostkust van Groenland, want daar waren ze naar alle waarschijnlijkheid, komen goed overeen met bovengenoemd bericht van Hans Egede.

Zooals boven reeds is gezegd, zijn deze spaarzame berichten zeer teleurstellend. Maar dit gevoel is volkomen ongemotiveerd, want voor IJslanders was Groenland lang niet zoo'n overgang, als voor menschen, voor wie drijfijs iets onbekends is. De naam IJsland is juist aan dit land gegeven, omdat een van de eerste ontdekkers de fjorden vol ijs vond; en aan de Noordkust van IJsland stapelt zich bij aanhoudenden Noordenwind nog dikwijls het ijs op, wat soms in den zomer tot sneeuwstormen aanleiding kan geven. De verhalen in de Fóstbr.saga over het district Ísafjörðr beschrijven toestanden, die stellig niet minder ongunstig zijn voor de bewoonde gedeelten van de kust van Groenland [2]). Om deze redenen kunnen we ook niet van IJslandsche sagaschrijvers verwachten, dat ze ons beschrijvingen van Groenland geven, zooals wij die graag zouden lezen.

---

[1]) Fl. p. 41/4—5.

[2]) In den zomer van 1933 was de temperatuur op Laugaból, een boerderij aan den Isafjörðr in Augustus meestal weinig hooger dan 4° Celsius.

DE TERUGREIS

In Fl. p. 56/26 vinden we dan, dat Þorgils van Groenland vertrekt; we veronderstellen, om naar IJsland te gaan, maar daarvan staat in onze saga niets. Integendeel volgt er meteen in Fl. p. 56/26—26: *ber Þá at Írlandi, koma vestan at landinu.* De uitdrukking *ber Þá* = *het drijft hen,* is het eenige, waaruit we moeten concludeeren, dat ze door stormen naar Ierland zijn afgedreven. Dit is alles, wat de sagaschrijver ons over deze reis weet te vertellen.

Bij aankomst bespreken ze, of ze de reis zullen voortzetten, of daar zullen overwinteren, en op raad van Þorsteinn besluiten ze tot het laatste, omdat het reeds laat in den zomer is. Ofschoon ons dit in de saga niet wordt meegedeeld, is de reden van deze aarzeling ongetwijfeld gelegen in het feit, dat IJslanders, Skandinaviërs en Denen door de vele wikingtochten naar dit land, konden rekenen op de vijandschap van de Ieren, zooals ook uit de landing van Óláfr Pái in de Laxd. saga blijkt.

Dan lezen we in Fl. pp. 56/31—32 en 57/1: *Tóku menn sér vistir nær skipi. Þorgils var á vist með Þeim manni, er Ánakol hét; var honum Þar blíðlega veitt.* Uit hetgeen volgt blijkt, dat tenminste Kolr, Starkaðr en Þorfinnr ook op de boerderij van Ánakol zijn. Als Ánakol meer menschen te gast had, dan alleen Þorgils, waarom staat dat dan niet in de saga vermeld? De schrijver interesseert zich blijkbaar alleen voor de figuur van Þorgils.

Tijdens zijn verblijf wordt Þorgils dan door zijn gastheer meegenomen naar een feest gedurende de helft van den joeltijd *-um hálf jól.* Inmiddels wordt er op de boerderij van Ánakol ook stevig gedronken want we lezen, hoe Kolr door een slaaf van Ánakol, Gíparr genaamd, wordt aangespoord, om meer te drinken. Als Kolr hiervoor niet voelt, en zegt, dat dit zijn eigen zaak is, wordt de slaaf kwaad en slaat Kolr met zijn drinkbeker. Zoo iets vinden we ook in Grett. VII. Starkaðr scheidt hen, en als Þorgils en Ánakol terugkomen, wordt hun de zaak voorgelegd. Maar Ánakol wenscht zich ervan af te maken door te zeggen, dat het er niets toe doet, als slaven kibbelen. Dit is niet naar den zin van Þorgils en zijn mannen, die terecht verontwaardigd zijn, want het was een groote beleediging om Kolr met een slaaf op een lijn te stellen. Na het feest in de tweede helft van den joeltijd

— *efra hlut jólanna* —, dat op de boerderij van Ánakol wordt gehouden, nemen ze wraak voor de beleediging hun aangedaan en slaan Gíparr dood.

Eigenaardig is hier, dat blijkbaar de aangeboden gastvrijheid geen aanleiding voor Þorgils is, om deze aangedane beleediging ongestraft te laten. De sagaschrijver schijnt deze situatie althans normaal te vinden.

Na den moord op Gíparr willen ze vertrekken, en dit is wel zonderling, want het is nog midden in den winter, en om een tocht in dit seizoen te vermijden waren ze juist in Ierland gebleven. Ook is het vreemd, dat Þorgils en zijn mannen blijkbaar ongehinderd naar hun schip kunnen gaan. Van een poging van Ánakol om recht te krijgen wordt in de saga niet gesproken. Of deze geschiedenis waar gebeurd is, is zeer de vraag, want we vinden een analogie van dit voorval in de Ljósv. saga [1]). Hárekr vraagt daar aan Brandr met hem een drinkhoorn te ledigen. Brandr weigert en Hárekr slaat hem met den hoorn, waarop Brandr Hárekr doodslaat. Ook moeten we er nog op wijzen, dat de scene veel lijkt op het *Wetttrinken*, zoo genoemd door H. Reuschel [2]), een conventioneel wikingmotief, dat een van de veel voorkomende gebeurtenissen is in de *Hallengemeinschaft*.

Het is dus aannemelijk, dat we hier met een conventioneele beschrijving te doen hebben, die misschien op feiten berusten kan en dan in dezen vorm gegoten is, maar waarschijnlijk door den schrijver is verzonnen of overgenomen, om toch iets te kunnen vertellen over dezen winter op Ierland.

Als ze willen weggaan, zien ze een groote schare mannen komen, waarvan Hugi jarl de hoofdman schijnt te zijn. Deze noodigt Þorgils uit met hem mee te gaan, en bij hem brengen ze dan het overige gedeelte van den winter door. Deze tweede ontmoeting met Hugi jarl is wel buitengewoon toevallig — de eerste ontmoeting staat in Fl. XVI — en dubbel toevallig wordt het, omdat zij juist op dit oogenblik plaats heeft. Evenals de eerste ontmoeting, lijkt deze volkomen uit de lucht gegrepen en alleen ter meerdere eere van Þorgils hier ingevoegd, benevens om een excuus te hebben, dat Þorgils blijkbaar een heelen winter op Ierland heeft doorgebracht.

Het heele verhaal van het verblijf op Ierland maakt een zeer onbetrouwbaren indruk, en het is waarschijnlijk, dat de episode hier is ingevoegd, opdat de sagaschrijver toe kan geven aan zijn voorliefde

---

[1]) VII, p. 141 Íslenzkar Fornsögur I, Kaupmannahöfn, 1880.
[2]) Op. cit. p. 65.

voor de stof van de Fas. Zoowel de drink-episode, als de tweede ontmoeting met Hugi jarl zijn dingen, die aan de Fas. zijn ontleend. Als Þorgils in Ierland is geweest, heeft de schrijver tenminste hieromtrent niets meer geweten, en heeft hij een paar fantastische verhaaltjes verteld. Door deze feiten blijkt weer ten duidelijkste, dat hier de schrijver van Fl. 2 aan het werk is geweest.

Fl. XXVII bericht dan, dat ze weer in zee steken en slecht weer ontmoeten, want we lezen, dat ze *velkjaz úti lengi*, dezelfde woorden, die ook in Fl. p. 36/11 gebruikt worden. In de herfst komen ze dan in Hálogaland in Noorwegen, waar de kiel van hun schip bij de landing breekt, een nuchter feit, dat goed doet te lezen in deze zee van twijfelachtige passages. Hier hebben we weer eenig houvast. Hier wordt ook duidelijk verteld, hoe ze daar blijven om de boot te herstellen.

Maar het incident met Randviðr, die de dochter van Þorgils' gastheer belaagt, behoort weer tot het rijk der fantasie. Het is het vierde in de rij analoge incidenten. Er is natuurlijk weer een *hólmganga* en de onvermijdelijke overwinning van Þorgils, die nu zoo langzamerhand toch wel een groot man geacht moet worden, een feit, dat de sagaschrijver nog steeds niet genoeg kan aandikken. In dit gevecht wordt Þorgils gewond in de knie, waardoor hij later kreupel blijft. Hieruit zou men zeggen, dat er inderdaad een gevecht in Þorgils' leven heeft plaats gehad, ten gevolge waarvan hij mank bleef gaan, maar natuurlijk is dit niet gebeurd, zooals hier wordt verteld. Hier staat weer een late vorm van een verhaal.

Daarop vertrekken ze weer — Fl. XXVIII —, en in het gezicht van het land, vermoedelijk IJsland, worden ze nog eens door een storm overvallen, die hen 12 dagen voortjaagt, en daarna twee dagen door een storm uit het Zuiden, waarop Þorgils bevel geeft het zeil te strijken, omdat hij niet langer zeilen durft. Dergelijke stormen vinden we ook in de Grett. VIII en IX. Nu volgt het incident, dat hun boot bij de negende golf vol slaat en de zee den jongen meesleurt; maar door de volgende golf wordt hij weer in de boot geworpen. Þorgils, die den moed al opgegeven had onder de woorden: *sú bylgja gekk nú yfir, at eigi Þarf at ausa*, leeft nu weer op en roept: *ausi hver sem má*, directe rede, die echt aandoet, evenals de beschrijving van dit gedeelte. We zien hier het verschil van dit verhaal en de onbenullige verhalen over het verblijf in Ierland en het incident in Noorwegen.

Het gevolg van deze onderdompeling en ongetwijfeld van de ontberingen op deze reizen geleden, is dat de jongen een bloedspuwing krijgt en sterft. Twee dagen daarna zien ze Hjörleifshöfði en landen kort daarop.

Nu willen de mannen Þorfinnr begraven, maar Þorgils weigert in zijn verdriet van hem te scheiden. Ze spreken dan af met Sigmundr, die daar op dat land, waar zij aan wal zijn gekomen, een tol op schepen heft, om moeilijkheden met hem te veinzen. De list gelukt prachtig. Þorgils springt van boord om zijn vrienden zoogenaamd bij te staan, en als hij weg is, wordt het kind begraven. Þorgils wordt over deze list zeer boos en wil vier dagen lang niet eten of slapen. Hierna volgt dan een uitspraak van Þorgils, dat men vrouwen moet vergeven, dat ze meer houden van de door haar zelve gezoogde kinderen, dan van anderen. M. Jeffrey [1]) haalt dit voorbeeld aan, om te demonstreeren dat *some passages exhibit fine psychological perception.* We schijnen deze uiting van Þorgils als een soort excuus te moeten opvatten tegenover zijn bemanning, dat hij zich zoo door zijn verdriet heeft laten meeslepen.

Deze heele passage doet evenwel te zeer denken aan de bekende analogie uit de Egilssaga LXXVIII, het verdriet van Egill over het verdrinken van zijn zoon, om hier niet aan invloed van de Egilssaga te gelooven, te meer, daar we dezen invloed reeds voor andere gedeelten van de saga hebben vastgesteld.

Als we den levensloop van den jongen Þorfinnr nog eens samenvatten, waarvan R. Heinzel [2]) zegt: *Nur in Fl. wird ausführlich von einem Kinde berichtet, das noch als solches stirbt. Grundzug des geschilderten Charakters ist die aus Unwissenheit entspringende Unbefangenheit gegenüber allen Schrecken und Wundern der Polarwelt,* merken wij op, dat hij in Fl. p. 39/4—5 geboren wordt onder zeer ongunstige omstandigheden, want de bevalling had Þórey dermate verzwakt, dat ze slechts weinig herstelde door het (slechte?) voedsel: *hon bjargaðiz lítt við Þá fæðu, er til var.* Ze blijft dien winter en ook den volgenden in bed, en wordt in bed vermoord door de slaven, wanneer ze vluchten. Zoo'n zwakke moeder kan natuurlijk op de gezondheid van het kind geen goeden invloed gehad hebben.

Na haar dood volgt in Fl. XXIII het experiment van Þorgils, om den jongen aan melk te helpen. Dit kunnen we niet aanvaarden. De jongen is dan 1½ jaar oud, en we moeten het wel haast als onmogelijk beschouwen een jongen van 1½ jaar zonder melk of pap in leven op Groenland te houden. Hans Egede [3]) zegt, dat de Eskimo's hun kinderen zoogen tot het derde, vierde jaar of nog langer, om het

---

[1]) Op. cit. p. 57.
[2]) Op. cit. p. 131.
[3]) Op. cit. p. 100.

moeilijk verteerbare voedsel. Als dit waar is voor kinderen van inboorlingen, zal het stellig opgaan voor die van IJslandsche kolonisten. Maar over de voeding van deze laatsten worden we nergens uitvoerig ingelicht. Wel vinden ze in Fl. p. 43 *vistir*, maar we weten niet, waaruit die bestaan. Misschien, dat voor het kind nog wat meel en dergelijke bewaard was. Hoe dan ook, hij blijft in de saga in leven, en we vinden in Fl. p. 44/5—6 de opmerking over het eten van de helft van het ei. Hij is dan volgens de gegevens in de saga 2½ jaar oud, of misschien ouder, zooals we gezien hebben. Op de onmogelijkheid van deze voorstelling, in verband met den jeugdigen leeftijd, is reeds gewezen.

Het volgend incident vinden we op p. 52, waar de jongen een voedster krijgt, maar geen melk wil drinken, voordat het avond geworden is, waarop hij wordt gespeend op 3½-jarigen leeftijd.

Hierop volgt het incident met den beer in Fl. p. 52, dien Þorfinnr, die nu vier jaar oud is, voor een hond aanziet en waarmee hij wil spelen. In Fl. p. 47 hebben de mannen ook een beer gevangen. En als dit verhaal in hoofdstuk XXV waar is, moet Þorfinnr niet den eersten beer gezien hebben, wat natuurlijk mogelijk is.

En dan volgt op p. 59 het laatste voorval waardoor hij sterft. Hij is dan, na het verblijf in Ierland en Noorwegen zes jaar oud.

Alles samengenomen is er hier en daar nogal iets op het verhaal aan te merken. De incidenten zijn stellig niet alle gebeurd, zooals in saga is verteld. Maar toch gaat men te ver, als men zegt, dat om deze reden de jongen waarschijnlijk niet heeft bestaan en een soort Christelijk wonderkind is. Hij komt ten slotte op IJsland en wordt daar begraven, zoodat er wel herinneringen aan ten grondslag kunnen liggen.

De terugreis van Groenland, die we als onvrijwillig moeten beschouwen, verloopt al even rampzalig als de heenreis. Wat de schrijver ons er over weet te vertellen, is niet veel bijzonders. Hij weet alleen, dat de mannen tegen hun zin in Ierland komen, en wat hij ons over het verblijf aldaar vertelt, is zoo onbetrouwbaar, dat elk tastbaar bewijs ervoor ontbreekt. Misschien is Þorgils wel voor den tweeden keer in Ierland geweest, maar, gezien de aard van het verhaal, is zelfs dat zeer twijfelachtig. Het heele verblijf op Ierland kan heel goed door den schrijver van Fl. 2 zijn verzonnen, om hier eenige Fas. motieven in te vlechten. Ook heeft hij hier weer, zooals we reeds eerder hebben gezien, aan andere saga's ontleend.

Het verblijf in Noorwegen is iets betrouwbaarder, en mogelijk is hier nog een rest van Fl. 1 aanwezig, maar het verhaal van de *berserkrwerbung* behoort weer tot het domein van den schrijver van Fl. 2.

Alleen de beschrijving van de reis van Noorwegen naar IJsland kunnen we zonder meer als waar aannemen, en voegen bij Fl. 1.

In dit gedeelte staat echter geen enkele aanwijzing voor de activiteit van den een of anderen bewerker, zoodat we wel moeten aannemen, dat dit door geen ander meer onder handen genomen is. De schrijver van Fl. 2 moet wel merkwaardig weinig stof over deze reis hebben gehad, om ons zoo'n verdicht verhaal voor te leggen, dat er kennelijk op is ingesteld, om Þorgils te vieren als een held.

ÞORGILS' LAATSTE JAREN OP IJSLAND

Na de begrafenis van zijn kind, neemt Þorgils zijn intrek op Traðarholt bij Hæringr, waarover tevoren reeds gesproken is, en met hem eenige anderen, waaronder Þorsteinn. Deze laatste gaat evenwel denzelfden zomer weer onder zeil — *utan* — met Þorleifr. Waarheen ze gaan en met welk plan, lezen we in de saga niet meer, en ook vinden we hier niet het gebruikelijke zinnetje: *Þeir eru nú ór sögunni*, of iets dergelijks. Het moeten wel buitengewone menschen zijn geweest, om, na al deze ervaringen, nog niet genoeg van de zee te hebben.

Dan [1]) spreekt Þorgils tegen Hæringr zijn ongenoegen er over uit, dat hij zooveel bezit als bruidschat aan Þórný heeft meegegeven. Hæringr zegt, dat hij vindt, dat Þórný dit waard was, en biedt aan het teveel uit eigen middelen te vergoeden, wat Þorgils evenwel weigert. Dus was het Þorgils, zooals ook later blijkt, niet in de eerste plaats om het bezit te doen.

Fl. XXX vertelt ons, dat Þorgils in de lente de boerderij overneemt, en op het Árnessþing gaat hij dan naar de tent van Bjarni, om met hem te praten, en neemt daarbij een houding aan, alsof hij wil gaan vechten. Þórný ziet hem komen en begrijpt de reden van de komst, en Bjarni is verstandig genoeg om Þorgils goed te ontvangen en hem alles aan te bieden, wat hij bezit [2]). Þorgils is hierdoor gevleid, en als Bjarni hem uitnoodigt bij hem aan huis te komen, accepteert Þorgils dit aanbod, maar zegt dàt bezit te willen meenemen, dat hem goeddunkt. Hij voegt dan ook de daad bij het woord en neemt 20 koeien en 100 schapen mee naar huis. Bovendien vraagt hij nog aan Bjarni, om de schuld aan Þórólfr te willen betalen voor hem. Bjarni stemt in alles toe, maar blijkbaar vindt Þórný dit in den grond heelemaal niet goed. Als Þorgils met zijn vee op Traðarholt komt, komt zijn dochter daar ook, en zegt haar bezit te willen volgen, als Þorgils dat meer op prijs stelt, dan zijn schoonzoon; maar hij moet het zelf weten, wanneer hij zijn bezit wil hebben en zich daarbij niet storen aan wie ook. Ze verwijt hem, dat hij haar huwelijk met een voortreffelijk man als Bjarni onmogelijk maakt. Daarop draait Þorgils

---

[1]) Fl. p. 60/10—13.

[2]) Hier zien we weer, dat *góz* in de beteekenis van 'al de goederen' is gebruikt.

bij, prijst haar en Bjarni en belooft, zich niet meer tegen het huwelijk te zullen verzetten.

Over deze familie-aangelegenheid zegt F. Jónsson [1]), dat het gebeurde niet pleit voor Þorgils' karakter. Maar dit is niet waar. Zijn manier van optreden alleen is niet sympathiek voor onze begrippen, maar zooals boven reeds gezegd is, gaat het bij Þorgils niet om het bezit. Het is een principieele zaak voor hem, dat Hæringr zoo eigenmachtig met zijn bezit heeft omgesprongen, en hij schijnt het Bjarni kwalijk te nemen, dat die zoo'n grooten bruidschat heeft geaccepteerd van iemand, die eigenlijk niet het recht had, dien te geven. Misschien kende hij Bjarni nauwelijks, en ook is het onaangenaam voor een vader, dat hij in zoo'n belangrijke aangelegenheid als een huwelijk op IJsland was, niet is gekend [2]). Hierdoor moeten we wel tot de conclusie komen, dat Hæringr er op gerekend had, dat Þorgils waarschijnlijk nooit uit Groenland terug zou komen. We zien echter, dat Þorgils, als hij merkt, dat Bjarni zijn dochter waard is, en dat Þórný karakter bezit, dadelijk bijdraait, en er van eenige oneenigheid geen sprake meer is.

Nu volgt het derde huwelijk van Þorgils. Zoo weinig nieuws, als we vinden over zijn tweede huwelijk, zoo uitvoerig worden we hierover ingelicht in Fl. XXX en XXXI. Þorgils vertelt zijn voornemen aan Bjarni en die geeft hem den raad om Helga, de dochter van Þóroddr goði te vragen, die familie van Bjarni is. Þorgils doet dat, maar Helga voelt er niets voor, omdat Þorgils te oud is, en omdat hij een ongemakkelijk heer was — *stórlyndr* —. Ook haar broer Skapti voelt er niets voor, maar deze wil, dat Helga zal trouwen met Ásgrimr Elliðagrímsson. Haar vader, daarentegen, is Þorgils gunstig gezind. Dit is de reden, waarom geen van beide candidaten veel succes heeft en de zaak blijft slepen. Þorgils probeert een beslissing uit te lokken door Skapti te ontmoeten, waarschijnlijk met vijandelijke bedoelingen, maar deze ziet Þorgils en zijn mannen komen, en maakt rechtsomkeert, weshalve hij door zijn vader wordt gehoond, die hem vraagt, of hij soms bang is voor den roodbaard Þorgils, en of het hem niet verstandiger lijkt, maar in het huwelijk toe te stemmen, dan in voortdurende angst te moeten zitten. Dit schijnt het gewenschte effect te hebben, want daarna wordt de bruiloft op Hjalli gevierd. Þorgils is dan 55 jaar volgens Fl. p. 62/31.

Dit huwelijk is waarschijnlijk historisch, want we vinden het in L. vermeld, en ook dat Grímr glömmuðr een zoon eruit is, zooals

---

[1]) Inl. p. XI.

[2]) Zie litt. motieven s.v. *bónorð*.

in Fl. p. 63/27—28 staat. Maar of de overige complicaties zijn gebeurd, zooals hier is beschreven, is natuurlijk de vraag. In de andere saga's, waarin Ásgrímr een rol speelt, wordt ons over diens voorgenomen huwelijk niets bericht. In de Njála XXVI worden wel vier kinderen van hem genoemd, maar niet de naam van zijn vrouw. Ook L. kent geen vrouw van Ásgrímr.

G. Vigfússon [1]) zegt, dat Ásgrímr, die van den leeftijd was van Njáll, tegen den tijd, dat het Christendom op IJsland kwam, en dus ook omstreeks den tijd waarin ons verhaal speelt, zoo oud geweest moet zijn, dat hij geen dergelijke neigingen meer gehad kan hebben — *fyrir löngu hafa verið afhuga kvonbœnum.* Hij gelooft, dat de bekeering van Þorgils onjuist is, en stelt het jaar, waarin dit huwelijk met Helga wordt gesloten, vast op 992. Zijn berekening is als volgt. Þorgils gaat naar Noorwegen in 963, leeftijd 25 jaar. Hij is 10 jaar in Noorwegen geweest, 963—973; 13 jaar in IJsland, 986; 6 jaar in Groenland, 992. Hij gelooft, dat de passage over Þorgils' huwelijk in de saga juist is, behalve wat er staat over Ásgrímr, omdat deze zoo'n voortreffelijk man zou zijn, waarover men, zooals we gezien hebben, van meening kan verschillen. Over Ásgrím's leeftijd spreekt hij verder niet, maar dit is wel duidelijk, dat deze nog ouder dan Þorgils geweest moet zijn, hetgeen deze kwestie dubieus maakt. En zooveel is zeker, dat Helga niet Ásgrímr zal hebben geprefereerd boven Þorgils, als de leeftijd een bezwaar was. In elk geval wordt, door den hoogen leeftijd van Ásgrímr, dit voorgenomen huwelijk van hem wel zeer twijfelachtig. De saga zelf verandert er heel weinig door, als deze passage over Ásgrímr er uit wordt gelaten.

Bovendien wordt deze episode nog onwaarschijnlijker, als we in aanmerking nemen, dat twee huwelijkscandidaten voor één meisje een van die gegevens is, die in de Fas. plegen voor te komen, om dezen of dien candidaat op den voorgrond te stellen. Een voorbeeld hiervan vinden we in de Þorsteins saga Víkingssonar XVIII, pp. 433—434, waar Jökull en Beli, beide koningszoons, dingen naar de hand van Ólöf, dochter van Vilhjálmr konungr. Eenzelfde geval vinden we in de Ásmundar saga Kappabana V. We mogen hier dus wel invloed van de Fas. veronderstellen.

Misschien heeft de sagaschrijver dit geval in den text ingevoegd, om een reden te vinden voor de animositeit van Skapti tegen Þorgils, die niet al te kwetsend voor de figuur van Þorgils was, want hij schijnt wel overdreven bang te zijn om er dingen in te zetten, die niet voordeelig voor Þorgils zijn.

[1]) Um Tímatal, pp. 421—422.

We kunnen nog wijzen op de Ól. saga Tryggv. XLIII, pp. 339—341, waar Haraldr grenski met Sigríðr wil trouwen, en ook Vissavaldr, koning van Garðaríki, hetgeen misschien ook op een litterair motief berust.

Bovendien hoeft de vijandschap tusschen Asgrímr en Þorgils niet door rivaliteit in de liefde aangewakkerd te wezen, want zonder dit was de disharmonie tusschen de twee al groot genoeg.

Het huwelijk verloopt niet heelemaal naar wensch, want in Fl. p. 63/3 loopt Helga weg en gaat naar huis terug, waar ze door Skapti met open armen wordt ontvangen, maar haar vader is er weinig mee tevreden. Þorgils haalt haar na eenigen tijd terug, en dan laat de sagaschrijver ook ineens om een onnaspeurlijke reden Skapti met Þorgils bevriend worden. Hij kon het blijkbaar niet uitstaan, dat er iemand een hekel had aan Þorgils, die toch als *stórlyndr* wordt beschreven.

Van een historisch betrouwbaren text blijft in dezen niet veel over. Van deze vriendschap zouden we eerst een tastbaar bewijs willen zien, voor we eraan gelooven. Hier is kennelijk de schrijver een saga aan het maken. Er op volgt weer welk een groot man Þorgils is — *ok var Þorgils höfðingi ok virðingamaðr mikill.*

Van het wegloopen van Helga, vinden we o.a. een parallel in de Reykd. saga XV, waar Helga Granadóttir hetzelfde doet, maar omdat Háls bóndi zich slecht jegens haar gedraagt. Behalve voor zoover het wegloopen zelf betreft, houdt de parallel dan ook op. Het is natuurlijk moeilijk te zeggen, of we hier met een historisch geval te doen hebben, of met een analogie naar de Reykd.saga, maar het feit, dat het voorval niet complimenteus voor Þorgils is, bewijst bijna, dat het wel degelijk gebeurd is.

Daarna volgt in Fl. XXXI de episode van den haan en de hen waarna het huwelijk een succes wordt. De hen kakelt tegen den haan, en de haan valt haar aan, en tuchtigt haar, totdat ze uitgeput is. Na de bedreiging van Þorgils, dat hij haar ook wel eens zoo zou kunnen behandelen, wordt Helga gedwee.

Hiervan zegt F. Jónsson [1]), dat zij is: *af stor interesse og af realistisk art (og mulig historisk).*

K. Liestöl [2]) ziet hierin een volksverhaal, dus een episode, die aan de sprookjeslitteratuur ontleend is, en zegt: *the episode of Þorgils and Helga in Fl. XXXI may be a form of Aarne No.* 670. Hiervoor verwijst hij naar het werk van Einar Ól. Sveinsson over de IJslandsche sprookjes [3]), waar gesproken wordt over het vertelsel van den man,

[1]) Inl. p. XII. [2]) Op. cit. p. 192.
[3]) Folklore Fellows Communications (FFC), 83, pp. XVIII—XXI.

die de dierentaal verstaat, en van zijn nieuwsgierige vrouw, die weten wil, wat hij gehoord heeft [1]). Sveinsson gelooft, dat dit gedeelte van de saga in verband staat met het sprookje, zooals ook K. Liestöl aanneemt.

Het is mogelijk, dat dit inderdaad het geval is, maar de overeenkomst is niet overtuigend. En hier doet zich weer de moeilijkheid voor, dat het geval wel historisch zou kunnen zijn. Het verschilt b.v. hemelsbreed van de episode, waar Þorgils zijn kind gaat voeden, die alle waarschijnlijkheid mist.

Daarna volgt op pp. 63/29—30 en 64/1—19 als los verhaaltje de laatste *berserkrwerbung*, die bij het motievenonderzoek nader behandeld zal worden. Mocht hierin een kern van waarheid zitten, omdat het geval op IJsland speelt en niet in het buitenland, zooals de andere, dan is het in een laten vorm gegoten naar analogie van de andere voorvallen. Het stuk staat in geen enkel verband met de rest van de saga, en zou dus heel goed later ingeschoven kunnen zijn, hetgeen voor F. Jónsson [2]) een criterium is, dat dit inderdaad geen oorspronkelijk deel van de saga is. En voor dit gedeelte kan deze meening wel juist zijn, want hierna gaat de saga weer verder met het verhaal over Ásgrímr.

Deze wil geen tol betalen aan een pachter van Þorgils, en als Þorgils hem aan dat verzuim herinnert, weigert Ásgrímr vierkant, waarop Þorgils de zielige figuur speelt, en zegt, dit niet voor zichzelf te vragen, maar voor zijn pachter. Hier heeft de sagaschrijver zich niet aan zijn gewone methode gehouden, want hier heeft Ásgrímr ongetwijfeld het beste deel, en dit is tot nu toe de meest prijzenswaardige passage, die we over hem in de IJslandsche saga's vinden.

Hierna volgt het incident, dat Þorgils, als wraak voor de weigering van Ásgrímr om te betalen, het touw doorhakt, als Ásgrímr en zijn personeel bezig zijn diens boot aan land te trekken, ten gevolge waarvan Ásgrímr, die in witte kleeren is gehuld, achterover in de modder valt, met eenige vrouwen boven op zich. Deze clownerie lijkt haast te veel op een van de streken van Tijl Uilenspiegel, om ze in een IJslandsche saga te verwachten. Het is weer een los populair verhaaltje over Ásgrímr.

Hierna raadt zijn zoon Þórhallr Ásgrímr aan, om een tijdlang naar het buitenland te gaan, opdat de ruzie wat tot bedaren kan komen. De reden, die Þórhallr hiervoor heeft, is, dat hij wenscht te

---

[1]) Hierover vindt men een afzonderlijke studie in FFC, No. 15, waar Aarne dit gegeven heeft behandeld.

[2]) Inl. p. VI.

trouwen met een dochter van Bjarni, Gunnvör genaamd, die geen dochter van Þórný is. Hiervoor moet hij de toestemming van zijn vader hebben, en is terecht bang die niet te zullen krijgen, zoolang de vijandschap tusschen zijn vader en Þorgils zoo hevig is.

Dadelijk daarop [1]) vraagt Þórhallr dan zijn vader met hem mee te gaan, om het aanzoek te ondersteunen. Natuurlijk heeft Ásgrímr weinig zin, om ook nog familie van Þorgils te worden, maar toch doet hij het. Hij zegt: *en illt Þykki mér, at Þorgils er Þar nökkut við riðinn*, waarop de zoon antwoordt: *at Þorgilsi er ekki mein*. De zoon schijnt dus nogal met den vader van meening te verschillen; we moeten hierover opmerken, dat dit antwoord niet wijst op veel loyaliteit van Þórhallr tegenover zijn vader.

We vinden hier dus een losse *frásögn* over de vrijage van Þórhallr, die begint in Fl. p. 64/19—24. In dit gedeelte wordt Gizurr hvíti geintroduceerd, die met Þordís, een andere dochter van Þóroddr, getrouwd is [2]). Deze Gizurr treedt weer op in Fl. p. 67/3, en wordt dus niet ten onrechte genoemd, ofschoon we verwacht zouden hebben, dat hij reeds eerder genoemd zou zijn bij de introductie der familieleden van Helga, die ook een dochter is van Þóroddr goði.

Deze losse *frásögn* over Þórhall's vrijage gaat tot p. 67/23, waar Þorgils besluit, om verder geen werk te maken van de aanklacht, die hij tegen Ásgrímr heeft ingediend.

Hier tusschen in vinden we [3]) het verhaal over Ásgrímr, die door Þorgils wordt lastig gevallen bij het aan land trekken van zijn schip, waaruit blijkt, dat het een later ingeschoven gedeelte is. De komische noot doet ons ook hieraan denken, omdat deze stijl en manier van vertellen niet die van de IJslandsche familiesaga's is. Het is een anecdote van lagere orde, die veel langer in mondelinge overlevering heeft bestaan, dan de rest van het verhaal, en waarin het burleske reeds de overhand heeft verkregen. De *frásögn* over Þórhallr zal vermoedelijk ook door dezen bewerker gewijzigd zijn, want de weinige eerbied van Þórhallr jegens zijn vader wijst ook op een redactie uit later tijd, toen aan dergelijke dingen niet meer de waarde werd gehecht, als in de klassieke saga's. Het is wel aan te nemen, dat dit gedeelte door den Christelijken bewerker is ingevoegd, ofschoon er geen Christelijke inslag in het verhaal is, maar de stijl vertoont wel eenige gelijkenis met dien in de droomen over Þórr, en in het gedeelte, waar de mannen lijden aan dorst.

[1]) Fl. p. 65/26—28.
[2]) Fl. p. 64/24—25.
[3]) Fl. pp. 64/26—65/26.

Het huwelijksaanzoek wordt intusschen gedaan en Bjarni geeft zijn toestemming, waarna Ásgrímr aan Bjarni vraagt Þorgils niet te willen uitnoodigen. Hem den toegang weigeren kan Bjarni niet, maar wel belooft hij Ásgrímr Þorgils niet te zullen vragen, omdat hij wel vermoedt, dat deze wel zal komen zonder uitnoodiging. Dit gebeurt dan ook en wordt ons op de gebruikelijke manier verteld. Þórný ziet iemand aan komen rijden, die op Þorgils lijkt — *ok er líkr föður mínum* —, en Bjarni verwelkomt hem. Ásgrímr is er slecht over te spreken, dat Þorgils daar op de bruiloft is, en wil terug gaan, maar Þórhallr overreedt hem te blijven. De bruiloft verloopt dan zonder eenig incident, en als de mannen na afloop wegrijden, volgt een tweede aanslag op het leven van Þorgils door een slaaf, die weer, als in Fl. p. 32 door Ásgrímr hiertoe is omgekocht. Het verloop van den aanslag is niet heelemáál dezelfde als in de vorige, want nu treft Þorgils den slaaf voordat deze naar hem slaat, en daardoor valt de buidel met het geld, weer drie *merkr silfrs*, op den grond, waardoor alles aan het licht komt.

Het lijkt aanvankelijk moeilijk, om hierover een oordeel te vellen. Is dit nu gebeurd, of hebben we hier met een simpele herhaling van het voorafgaande verhaal te doen? Men kan zeggen, dat na de eerste mislukking, Ásgrímr het waarschijnlijk niet voor de tweede keer nog eens zou probeeren. En er is op de bruiloft niets geschied, dat een dergelijk optreden van Ásgrímr wettigt. Maar tevoren was er genoeg gebeurd, om een reden te vinden voor dit gedrag van Ásgrímr. Reeds hebben we gezien, dat de daad niet in strijd is met het karakter van Ásgrímr, zooals hij wordt beschreven in de andere saga's; maar als we de eerder genoemde incidenten als niet tot de oude sagestof behoorend moeten beschouwen, is waarschijnlijk deze tweede aanslag ook fictief. Daarbij komt nog, dat het nu volgend rechtsgeding op niets uitloopt, zonder dat daarvan een afdoende verklaring wordt gegeven. Skapti zegt, dat de beschuldiging niet juist is gedaan, maar terecht zegt F. Jónsson[1]) hiervan: *vi ser ikke hvorfor*. Het is, alsof Skapti, die toch nooit erg op zijn zwager gesteld is geweest, hem met groote woorden overbluft, om Ásgrímr te redden, want het lijdt geen twijfel, dat Þorgils in dezen in zijn recht was.

Daarna volgt in Fl. XXXIV het laatste avontuur van Þorgils. Als hij te paard is uitgegaan, ontmoet hem een zekere Helgi austmaðr, die met zijn waren naar een boerderij gaat. Hij lacht Þorgils uit, omdat deze als een oud man te paard zit, waarop Þorgils hem tot een

---

[1]) Inl. p. XI.

tweegevecht uitdaagt, om hem te bewijzen, dat hij nog geen oud man is. Het resultaat is, dat hij Helgi doodt, en hij heeft er berouw over: *ok kvað Þetta verit hafa hit mesta glappaverk ok kvað Þetta mundu bœta*, een sentiment, dat wel zeer verschilt van Þorgils' houding zooals die is beschreven in Fl. p. 31/17—18, waar hij weigert genoegdoening te geven. Hierdoor is de veronderstelling gewettigd, dat deze zin, evenals vroeger het niet betalen, alleen maar is bedoeld, om Þorgils te prijzen, hier als een nobel man. En als Einarr en Sigurðr, de broers van Helgi, naar IJsland komen, om hem te wreken, geeft Þorgils hun ruime genoegdoening, namelijk den een zijn zwaard *Jarðhússnautr*, en den ander vijf *merkr silfrs*, waarvan is gezegd, dat dit buiten alle proporties tot de werkelijkheid is, en weer als lof voor Þorgils is bedoeld. Historische waarde heeft dit bericht niet.

Fl. XXXV bericht dan van de ziekte van Þorgils, diens dood en begrafenis, *ok lýkr Þar sögu Þessi*.

Dit laatste gedeelte van onze saga is ook het betrouwbaarste stuk, tenminste voor zoover dat de onafhankelijke saga-ontwikkeling betreft. Hier vinden we namelijk niet meer de fantastische volksgeloof-motieven, en de manier, waarop ons hier de feiten worden meegedeeld, is voor sommige gedeelten zelfs geheel die der familiesaga. Dit geldt in de eerste plaats voor Fl. XXIX, p. 60—XXX, p. 61/27. Dus de ruzie tusschen Hæringr en Þorgils over den bruidschat van Þórný, en de daarop volgende verwikkelingen met Bjarni kunnen tot Fl. I hebben behoord.

Verder heeft er iets over het huwelijk van Þorgils met Helga, en de geboorte van Grímr glömmuðr in Fl. I gestaan.

Maar of het verhaal over het wegloopen van Helga reeds in Fl. 1 heeft gestaan, weten we niet met zekerheid. We kunnen alleen zeggen, dat het mogelijk is, gezien den inhoud van dit stuk, en de manier, waarop het wordt verteld.

Voor den verderen inhoud van dit gedeelte der saga moeten we evenwel tot bewerking, soms zelfs tot uitvinding door den schrijver van Fl. 2 concludeeren.

Dat geldt vooreerst van de laatste *berserkrwerbung* [1]), die als een losse *frásögn* tusschen de andere stof staat, en het verhaal over de verwikkelingen tusschen Þorgils en Ásgrímr onderbreekt.

Ook het gevecht met Helgi austmaðr, en de genoegdoening, die Þorgils aan diens broers geeft, moet hij hebben bewerkt, want in beide

[1]) Zie p. 101.

vinden we een poging, om Þorgils als een nobel mensch voor te stellen.

Dan hebben we nog de ruzies tusschen Þorgils en Ásgrímr. Deze zijn grootendeels gefingeerd. De rivaliteit in de liefde mogen we niet aanvaarden op grond van de bezwaren, die Vigfússon hiertegen heeft aangevoerd [1]), en omdat Fas.-invloed niet onwaarschijnlijk is, en ook lijkt de tweede moordaanslag een verzinsel van Fl. 2, want hij is het, die hier deze twee menschen tegenover elkaar stelt, zooals hij ook gedaan heeft met Þorgils en Eiríkr Rauði, en hier moet natuurlijk Þorgils ook weer het beste deel hebben van de twee, wat geheel in de lijn van dezen schrijver ligt. Hij heeft hier een vruchtbaarder arbeidsveld, dan in de verhouding Þorgils—Eiríkr, want Ásgrímr kan op IJsland geen geziene figuur geweest zijn, zooals uit de andere saga 's blijkt. Hij kon dus wel het een en ander over Ásgrímr schrijven, wat niet waar was, maar dit neemt toch niet weg, dat er nog wel iets van wat we hier over hem in onze saga lezen, historisch juist kan zijn geweest, zooals b.v. de weigering van Ásgrímr om tol voor zijn schip te betalen, en ook het huwelijk van zijn zoon met Gunnvör, ofschoon dit laatste verhaal weer duidelijk de sporen van bewerking van Fl. 2 vertoont. Ook al kunnen we geen stukken in den text aanwijzen, die tot Fl. 1 kunnen hebben behoord, zal er toch wel iets daarover in den ouden text hebben gestaan.

Wat de episode van het doorhakken van het touw betreft, die tusschen de omringende stof is geschoven, hebben we de veronderstelling geuit, dat deze door stijl en inhoud een late redactie verraadt, en afkomstig is van den Christelijken bewerker. Maar het ontbreken van elk Christelijk sentiment rechtvaardigt eenige aarzeling op dit punt.

Het heele stuk is weer een rij losse *frásagnir* en incidenten, die achter elkaar, en dan nog niet eens goed, verteld worden, en die, in zijn geheel en als geheel, nooit in mondelinge overlevering heeft bestaan.

De invloed van de Fas. op dit gedeelte is niet groot, hetgeen logisch is, want we hebben tevoren gezegd, dat juist dit stuk het meest op een gedeelte uit een familiesaga lijkt.

De veete tusschen Þorgils en Ásgrímr is in deze saga zoo uitvoerig behandeld, dat we deze nog eens in haar geheel zullen bezien.

De oneenigheid begint, wanneer Ásgrímr als hoofd van het district, waarin de verslagen Sörli woont, optreedt tegen Kolr, den moordenaar, die bij Þorgils bescherming heeft gevonden [2]). Dat Ásgrímr tot de *höfðingjar* behoort, wordt in Njála LVI bevestigd. Þorgils stoort zich

---

[1]) Zie p. 99. [2]) Zie p. 56.

niet aan Ásgrímr en loopt, ook na de vogelvrijverklaring van Kolr, openlijk in diens gezelschap rond, en na den sluipmoord op aanstichten van Ásgrímr toont hij het geld, dat hiervoor diende, openlijk. Deze houding van Þorgils, die wordt afgekeurd — *höfðingjum Þykkir mein á Þessu* [1]) —, kon hij zich blijkbaar veroorloven, wat duidelijk wordt, als we in Njála CXXXVI lezen, hoe Flosi en zijn *brennumenn* Ásgrímr konden behandelen [2]). De laffe moord op Skapti [3]), kunnen we stellig op een lijn stellen met dezen sluipmoord, zoodat Ásgrím's karakter voor het verhaal in onze saga geen bezwaar hoeft te zijn.

Men zou den sluipmoord in Fl. XIX als een litterair motief kunnen beschouwen. Maar de beschrijving van het verhaal is zoo [4]), dat we hier wel in een echt verhaal kunnen gelooven. Het is althans veel betrouwbaarder dan het verhaal van den tweeden aanslag.

In de hoofdstukken XVIII en XIX van onze saga hebben we te doen met twee losse *Þættir*, die daar in de streek mondeling in omloop zijn geweest, totdat ze door een sagaschrijver zijn opgeteekend. In het eerste is de nadruk gelegd op het onwettige in de verhouding tusschen Áshildr en Þorgrímr, en de vreedzame pogingen van Helgi, om hieraan een eind te maken, terwijl in de tweede een dergelijk gegeven kort is behandeld, en de nadruk wordt verplaatst naar de gevolgen van den doodslag van Sörli. Dit laatste punt was voor onze saga van het grootste belang, omdat hierin Þorgils een rol speelde. Om deze reden is het onwaarschijnlijk, dat het tweede geval een uitvindsel is, en eenvoudig verzonnen naar analogie van het eerste verhaal. Ofschoon de latere verwikkelingen tusschen de beide mannen op volksverhalen berusten, moet er toch voor deze verhalen een aanleiding geweest zijn. Er moet werkelijk oneenigheid tusschen Þorgils en Ásgrímr hebben bestaan, en dit verhaal in Fl. XIX is hiervan waarschijnlijk de basis.

De volgende passage — Fl. p. 45/14—15 — is hier van geen belang, omdat deze slechts uit een droom van Þorgils bestaat, die slaat op diens huwelijk met Helga, waarbij Ásgrímr als medeminnaar van Þorgils optreedt. Dit vinden we dan als werkelijkheid in Fl. p. 62/5—6.

Hier heeft Ásgrímr de steun van Helga's broer Skapti, en Þorgils heeft de steun van Helga's vader, maar Helga zelf voelt voor een huwelijk met Þorgils maar weinig, omdat ze hem o.a. te oud vindt. We hebben gezien, dat G. Vigfússon heeft aangetoond, dat Ásgrímr

---

[1]) Fl. p. 31/16—17. [2]) Zie p. 58. [3]) Zie p. 58.
[4]) Zie s.v. *sluipmoord* bij de litteraire motieven.

toen voor een huwelijk stellig te oud moet zijn geweest, want hij was ouder dan Þorgils en deze was al 55 jaar. Maar hij kan natuurlijk een aanzoek hebben gedaan b.v. om financiëele redenen, wat toch bij huwelijken in de saga's een van de voornaamste overwegingen was. Ásgrím's hooge leeftijd sluit een aanzoek niet uit, maar maakt dat wel onwaarschijnlijk. Van Ásgrím's houding in deze kwestie lezen we ook verder niets, en het is waarschijnlijk, dat in de volksfantasie de werkelijke reden van Skapti's tegenstand is omgewerkt tot deze inmenging van Ásgrímr. Een lange mondelinge overlevering van zoo'n *frásögn* maakte zoo'n verandering heel goed mogelijk. We worden in deze overweging gesterkt door het feit, dat dergelijke medeminaars ook in de Fas. gevonden worden, waarin de volksfantasie een veel grootere rol speelde, dan in de familiesaga's. Ook maakt deze invloed van de Fas. de historische betrouwbaarheid van Ásgrím's latere rol weer zóóveel minder, dat we deze wel als fictief uit mogen schakelen.

In Fl. pp. 64—67 vinden we dan het voorgenomen huwelijk van Þórhallr, de oudste van de twee gelijknamige zoons van Ásgrímr, die ook in de Njála genoemd worden, met Gunnvör, de dochter van Bjarni í Gröf. Ofschoon er voor Ásgrímr bezwaren zijn tegen dit huwelijk [1]) stemt hij toe, en het huwelijk wordt gesloten. Þorgils komt, zeer tegen den zin van Ásgrímr, ook op de bruiloft, maar er vinden dan geen onaangenaamheden plaats. Na het feest koopt dan Ásgrímr weer een knecht van Þorgils om, om hem te dooden. De bruiloft kan hiervoor geen motief geweest zijn, maar wel het incident met de boot [2]). Ásgrímr had geweigerd tol te betalen, toen zijn schip landde aan den grond van Þorgils. In Anm. p. 74 corrigeert F. Jónsson, wat hij in Inl. p. XI zegt over dezen tol, nl. dat zoo iets elders niet voorkomt. Hij wijst er in Anm. p. 74 op, dat in Grág. II, 71 over *hafnartollr* wordt gesproken, en vermoedt, dat dit hetzelfde is, als *skiptollr*. Dit is juist, want beide woorden worden in onze saga gebruikt, *hafnartollr* in Fl. p. 64/27 en *skiptollr* in Fl. pp. 59/19 en 65/4. Het heffen van dezen tol is dus wel juist, maar uit de andere saga's blijkt niet, dat Ásgrímr een schip in de vaart had.

We hebben nu gezien, dat de stijl van dit gedeelte [3]) zoodanig is, dat dit een later invoegsel moet zijn. Hier is niet meer de serieuze schrijver van een familiesaga aan het werk, maar iemand, die er op uit is, een komisch verhaaltje te vertellen. Het is een anecdote, die daar in omloop was, en reeds zóó lang, dat we hierin geen historie

---

[1]) Zie pp. 101—102. [2]) Zie p. 101.
[3]) pp. 64/26—65/26.

meer kunnen zien. We zijn wel gerechtigd, dit gedeelte als onwaar uit te schakelen. En hiermee vervalt ook elke grond voor een mogelijken tweeden aanslag op Þorgils' leven.

We hebben hier dus een duidelijk voorbeeld, dat de inhoud van een *Þáttr*, die reeds in de saga was opgenomen, blijft voortleven in mondelinge overlevering en later nogmaals in een heel anders ontwikkelden vorm in de saga is opgenomen, waarop ook reeds de aandacht is gevestigd door professor van Hamel in zijn vergelijking van de analoge gedeelten van de Vatnsdœla- en de Finnbogasaga [1]). Het huwelijk van Þórhallr, een zoon van Ásgrímr, met Gunnvör, is een *frásögn*, die al eerder is opgeteekend, en ook op waarheid kan berusten. Hierin kunnen we dan ook weer een reëele basis vinden voor de vrije ontwikkeling, die dergelijke verhalen in de volksfantasie kunnen doormaken.

[1]) JEGPh. XXXIII, 1934, pp. 1—22.

LITTERAIRE MOTIEVEN

Zoo hier en daar in de vorige hoofdstukken zijn reeds litteraire motieven genoemd, gebeurtenissen, die den indruk maken, niet meer oorspronkelijk te zijn, maar stereotiep te zijn geworden; die zoo dikwijls voorkomen in de saga's en daar zooveel onderlinge gelijkenis vertoonen, dat men zich daarom afvraagt, of men nog wel met een historisch juist gegeven te doen heeft, en niet veeleer met een litterair motief, dat de verteller of schrijver van de saga op een bepaald moment dacht noodig te hebben [1]).

A. Kersbergen [2]) zegt: *de groote moeilijkheid van een onderzoek naar de stereotiepe motieven in IJslandsche familiesaga's is juist hun bedriegelijk realisme .....*

K. Liestöl [3]) geeft een sprekend voorbeeld, hoe gevaarlijk het is bij het noemen van het getal 3 dadelijk aan een conventioneel motief te denken en hij citeert Alfred L. Bock [4]) voor eenzelfde waarschuwing als die van A. Kersbergen.

Een tweede moeilijkheid bij het onderzoek naar deze motieven is deze, dat we soms te gauw geneigd kunnen zijn een of andere passage als een ontleening van de eene saga aan een andere op te vatten. Ook dergelijke ontleeningen zijn hier ondergebracht, ofschoon daarbij in de meeste gevallen de parallel in de andere saga alleen maar genoemd wordt. Het is bijna nooit mogelijk uit te maken, of men met een ontleening te doen heeft of dat beide passages op een gemeenschappelijke bron terug gaan. Voor het laatste voelt E. Mogk [5]), die in de plaatsen, waar de Gunnlaugssaga overeenstemt met andere saga's, niet dadelijk ontleeningen wil zien, maar ze liever terug wil voeren tot een gemeenschappelijken historischen grondslag. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat in bepaalde gevallen de eene saga wel aan de andere ontleend kan hebben. [6])

[1]) Hierover is al veel geschreven, b.v. door B. Döring, R. Heinzel, A. U. Baath, A. C. Kersbergen, H. Reuschel, K. Liestöl, V. Lachmann.

[2]) Op. cit. p. 2.

[3]) Op. cit. p. 77 etc.

[4]) Die Epische Driezahl in den Islendingasögur, Arkiv for Nordisk Filologi 37, p. 264.

[5]) Gunnlaugssaga Ormstungu, Altn. Textbibl. I, Einleitung, p. 12.

[6]) Zie pp. 44 sqq.

Ik wil niet als litterair motief beschouwen die passages, die uit den aard der zaak tot de alledaagsche gebeurtenissen van het leven uit dien tijd behooren. Dat b.v. een *sauðamaðr* (*smalamaðr* of *smalasveinn*) bericht brengt op een boerderij van naderende vijanden [1]), wil ik niet als een schabloon beschouwen, tenzij de omstandigheden, of de manier van vertellen daarop wijzen. Want het ligt voor de hand, dat alles wat op of om de boerderij gebeurt, het eerst door den schaapherder werd opgemerkt, omdat hij daartoe het meest in de gelegenheid was. In de Ljósvetn. saga A, XIV staat duidelijk, dat 's morgens nog niemand was opgestaan, behalve de *sauðamaðr*. Behalve de vele gevallen, waar een herder bericht brengt (b.v. Eyrb. XI/19, XXXV/96, XLV/128; Egilss. LXXXIII; Nj. LIV, LXIX; Hoensna - Þ. saga XI, p. 19; Vatnsd. XXXVI/90, etc.), of erop uit wordt gestuurd om berichten in te winnen (b.v. Vatnsd. XXVI/62; Laxd. XXXV/17, LXIII/2; Eyrb. XXXV/96), komen er ook gevallen genoeg voor, waar dit niet het geval is, maar waar iemand onverwacht wordt overvallen, of waar men een bericht op een andere manier te weten komt, b.v. in Laxd. XIV/31, XLVII/25; Eyrb. XXII/56, XX; en in Fl. III, p. 5 staat: *Þeir fengu njósnir af ferð hans*, en in Fl. XXX, p. 62 ziet Skapti zelf onraad en keert terug.

Ook zou ik ruzie om boschbezit of weidegrond e.d. [2]) niet als een schabloon willen beschouwen, omdat dergelijke oneenigheden tusschen boeren zeer natuurlijk zijn. Nu worden deze beide voorbeelden uit Flóamanna ook in Landnáma genoemd, waardoor we een steun te meer krijgen voor een historisch waar gebeuren.

Het halen van timmerhout als motief voor een reis naar Noorwegen is voor een hout-arm land als IJsland ook te vanzelfsprekend, om hierin dadelijk wat anders dan de gewone waarheid te zien. Ik zie heelemaal niet in, waarom het hout halen van Höskuldr en Óláfr Pái in Laxd. XI, XXI, LXXIV een litterair motief moet zijn, evenmin als waarom de verschillende tochten naar Noorwegen ondernomen om een erfenis op te eischen, niet op waarheid zouden kunnen berusten; zulke gevallen vindt men in Fl. V, IX en XII. Gíslas. Súrssonar VII, Reykd. IX melden de komst van een boot met hout op IJsland. Bovendien noemen de saga's vele gevallen, waar een andere reden wordt opgegeven voor een reis naar Noorwegen, b.v. Laxd. VII bericht van Þorgerðr Þorsteinsdóttir, dat ze IJsland verlaat, omdat het er haar niet bevalt. Laxd. XXXVIII/19 vertelt, hoe Þorleikr, de broer van Óláfr Pái op diens raad IJsland verlaat om zijn voortdurende oneenig-

[1]) Fl. VII, p. 10.
[2]) Fl. VI, VII.

heid met Hrútr. In Laxd. LXX/5 vraagt Þorleikr om een schip met het volgend excuus: *leiðiz mér at sitja heima sem konum*, terwijl Bolli in Laxd. LXXII/3 zegt: *Þykkir maðr við Þat fáviss verða, ef hann kannar ekki víðara en hér Ísland*. Hier zijn alleen in Laxd. al eenige andere motieven dan hout halen.

A. Kersbergen maakt in haar boek de volgende indeeling van de meest voorkomende motieven in de Njálssaga en in andere familiesaga's, naar het voorbeeld van R. Heinzel, die ze onderverdeeld had in *Auswahl aus dem Leben* en *Auswahl aus der Überlieferung*:

1. Motieven uit het openbare leven op IJsland
2. Motieven uit het huiselijk leven
3. Motieven uit het leven in het buitenland
4. Motieven uit het volksgeloof

H. Reuschel behandelt de Fornaldarsögur en onderzoekt deze op ongeveer dezelfde punten, die zij noemt *der heroische Kreis*, *der Viking-Kreis* en *der volkstümliche Kreis*. Zij toont aan, hoe, vooral in de dichtkunst, de heroïsche motieven nog bewaard zijn, die in proza al plaats moeten maken voor de romantiek, welke vooral in de Fornaldarsaga goed tot haar recht komt. Een groote plaats wordt in de laatste saga-groep ingenomen door motieven uit het wikingleven aan den eenen kant, terwijl aan toovenarij en bovennatuurlijke gebeurtenissen een veel grootere plaats wordt ingeruimd dan in de familie-saga's. Deze motieven uit het wikingleven komen ook in de familiesaga's voor. In de Egilssaga wordt veel verteld over Egil's reizen naar Noorwegen en Engeland en zijn veete met Eiríkr Blóðöx, terwijl in bijna alle saga's wel een tocht naar Noorwegen wordt behandeld. Maar waar in de familiesaga's deze dingen zakelijk en betrekkelijk objectief worden behandeld, geven ze in de Fornaldarsaga's juist aanleiding om den nadruk te verplaatsen naar den romantischen kant, de gevechten en gevaren van het leven op zee, strooptochten te land, etc., waardoorheen onwaarschijnlijke prestaties gevlochten zijn, waarbij toovenwapenen een groote rol spelen en allerlei bovennatuurlijke gebeurtenissen plaats vinden.

We kunnen deze verschillen duidelijk zien, wanneer we de hoofdstukken over motieven in het buitenland van A. Kersbergen vergelijken met wat H. Reuschel vertelt in haar hoofdstuk *der Viking-Kreis*.

Wanneer A. Kersbergen spreekt over wikinggevechten [1]) en den wikingschat [2]), noemt ze twee dingen, die hoofdmotieven uitmaken

---

[1]) Op. cit. pp. 143—144. [2]) Id. p. 145.

van de Fas. In haar boek, dat over familie-saga's handelt, worden hierdoor maar 3 bladzijden in beslag genomen, terwijl H. Reuschel, die een veel meer gecomprimeerden stijl gebruikt, hieraan 13 bladzijden wijdt [1]).

Van de wikinggevechten in de Njála zegt A. Kersbergen [2]) reeds, dat ze in geen enkel verband met de eigenlijke saga staan en alleen dienen tot vermeerdering van den roem der sagahelden. *Ze zijn ongetwijfeld oudere of jongere toevoegsels van sagavertellers of van den sagaschrijver.* Zij gelooft dus, dat deze toevoegsels al onder den invloed staan van de Fas. Zij voegt er nog bij, dat deze episodes in de Njála uitvoerig worden verteld, maar dat ze in de meeste familie-saga's slechts genoemd worden.

Over den klassieken wikingschat in de Fas. vermeldt A. Kersbergen slechts dat deze episode, meer of minder romantisch getint, in verschillende familiesaga's voorkomt, o.a. in Nj. XXX; Svarfd. IV; Fl. XVI; Dropl. blz. 143; Har. XIV, etc. Niet juist is, dat ze Fl. XVI noemt onder die plaatsen, waar de wikingschat uit een grafheuvel geroofd moet worden. Wel valt aan Þorgils veel bezit ten deel, als hij den wiking Svartr Járnhauss doodt, volgens de wetten van dien tijd, zooals de sagaschrijver ons vertelt; en later op dezelfde bladzijde (23) komt een gedwongen schatting, den bewoners van de Suðreyjar opgelegd, in de plaats van den wikingschat.

Het lijkt me het beste onze saga op dezelfde manier naar motieven te onderzoeken als bovengenoemde schrijvers en schrijfsters en te probeeren hieruit conclusies te trekken.

---

[1]) Op. cit. pp. 73—86. [2]) Op cit. p. 143.

MOTIEVEN uit het OPENBARE LEVEN op IJSLAND

Gevechten

In het openbare leven spelen gevechten een groote rol. In onze saga komen er niet minder dan 9 voor, die op IJsland hebben plaats gevonden, n.l. Fl. VII, p. 10; IX, p. 12; XVIII, p. 28 (2 ×); XIX, p. 30; p. 32 (aanslag); XXXI, p. 64; XXXII, p. 66, terwijl nog verscheidene andere worden genoemd, die in het buitenland hebben plaats gehad, b.v. Fl. I, p. 2; III, p. 5 (2 ×); XVI, p.23; XVII, p. 25, p. 26; XXIV, p. 49; XXV, p. 53; XXVI, p.56; p. 57; XXVII, p. 58 [1]).

Van een bepaalde vertelwijze van gevechten is in het algemeen geen sprake, maar in de beschrijving ervan kunnen bepaalde trekjes veel overeenkomst met elkaar vertoonen, zooals dat in onze saga het geval is met de *hólmganga* (Fl. XVI, XVII, XXVII en XXXI), die bij de motieven uit het buitenland behandeld zal worden. Overigens vinden we in de beschrijvingen van de gevechten in onze saga geen aanwijzingen voor een stereotiepe vertelwijze.

Gesprekken

Ofschoon er wel gesprekken voor of tijdens gevechten in onze saga voorkomen, b.v. in Fl. III, p. 5; VII, p. 10; XVIII, p. 28, etc., kunnen we ook deze gesprekken niet stereotiep noemen. H. Reuschel [2]) en A. Kersbergen [3]) noemen het gebruikelijke naar elkaar's naam vragen van wikingen, die elkaar ontmoeten, maar dit komt in onze saga niet voor. We hebben reeds gezien [4]), dat b.v. de dialoog in Fl. VII wees op de oudheid van dit gedeelte. De andere gedeelten kunnen wegens inhoud en vorm geen stereotiepe motieven zijn.

Sluipmoord

Het zenden van een knecht om iemand te dooden, hetgeen twee keer in deze saga voorkomt — Fl. XIX en XXXII — en pp. 57; 105—107, is een middel, waarvan men zich herhaaldelijk bedient, zoowel in de familiesaga's, als in de Fas.

---

[1]) Hier zijn alle gevallen genoemd, waar iemand gedood of gewond is, behalve Fl. XXIII, p. 42, als Þorgils zijn vrouw Þórey door zijn slaven vermoord vindt.

[2]) Op. cit. p. 78 [3]) Op. cit. p. 144. [4]) Zie pp. 18—20.

Gewoonlijk is in de familiesaga degene die den aanslag pleegt, iemand, die verbannen is, of ziek, of iets dergelijks en zich door deze daad als belooning een veilige, althans beschermde, positie wil verschaffen. Alleen in Eyrb. XXXII vraagt Þórólfr zijn vriend Spá-Gils, of hij iemand wil dooden voor drie *merkr silfrs*, evenals dat in onze saga gebeurt. Ook in de Gíslas. Súrss. XXI geeft Börkr aan Eyjólfr 3 *hundruð silfrs* om Gísli te dooden, terwijl Eyjólfr geen slaaf, noch een balling of iets dergelijks is.

In de Fas. is het niet noodig, dat de moordenaar in moeilijke omstandigheden verkeert, om tot zoo'n daad te komen. In de Ánss. Bogsv. stuurt de koning herhaaldelijk dienaren om Án te dooden, zonder dat de moordenaars andere verplichtingen hebben, dan gehoorzaamheid aan den koning.

In onze saga is hebzucht het eenige motief van den moordenaar. We zien dus, dat onze saga op dit punt dichter bij de Fas. staat, dan bij de meeste familiesaga's. De beschrijving van den eersten aanslag met al zijn details, maakt een heel wat betrouwbaarder indruk, dan de laatste, waar staat dat de menschen zagen, dat Ásgrímr met Kolr praat. Dit zou, nadat er al een aanslag gepleegd was, een heel zonderlinge manier van Ásgrímr zijn, om een tweede voor te bereiden. Weer komt het paard van den moordenaar achteraan, en weer valt het geld op den grond. Daarom is het aannemelijk, dat de tweede aanslag een analogie van de eerste is.

Genoegdoening geven voor een verslagene

Evenals gevechten op conventioneele wijze kunnen worden beschreven, kan dit het geval zijn met het geven van genoegdoening voor iemand's dood aan de familie van den verslagene, of aan den *goði* van diens district.

De gewone genoegdoening voor een vrijen boer op IJsland is 3 mark zilver, wat het geval is in Svarfd. IX, XXVII; of 1 *hundrað silfrs* in b.v. Ljósv. XVII; Reykd. VII, XIII, XXIV, XXV, XXX; Valla-Ljótss. I, IV; 2 *hundruð silfrs* wordt voor Þorvarðr gegeven in Svarfd. IV, en voor een koopman in Svarfd. VII. Deze losprijzen mogen we niet als conventioneel beschouwen, ook al is het heel goed mogelijk, dat in veel gevallen maar over 3 mark wordt gesproken, als men het juiste bedrag niet meer wist.

De genoegdoening, die in Fl. III van Ingólfr en Leifr wordt geeischt, moeten we als niet historisch juist beschouwen [1]), maar we

[1]) Zie pp. 11—12.

kunnen het geen conventioneel motief noemen, want de schrijver van Fl. 2 heeft den text niet naar een vast patroon veranderd.

In Fl. p. 12 spreken Þórðr en de familie van Hrafn af, dat de dooden over en weer tegen elkaar opwegen, en verder geen genoegdoening noodig is. Dit komt meer in de saga's voor, b.v. in Reykd. XVIII.

De boete voor het dooden van een knecht van Eiríkr in Fl. XXV wordt buiten het noemen ervan, niet besproken; en in Fl. XXXIV geeft Þorgils aan de broers van den verslagen Helgi austmaðr zijn zwaard Jarðhússnautr, benevens 5 mark zilver, wat abnormaal veel en daarom vrij onwaarschijnlijk is; een dergelijk zwaard bleef bovendien altijd in de familie. Dit moet weer als een 'tendenz-motief' worden opgevat, nl., om de buitengewone edelmoedigheid van Þorgils te laten uitkomen [1]). In deze 'tendenz-motieven' moeten we den invloed zien van een latere saga-ontwikkeling, waarbij niet meer gelet wordt op de waarheid van hetgeen wordt verteld, maar op het schrijven van een goed verhaal, waarin de held moet worden geëerd.

Er wordt niet alleen genoegdoening gegeven voor iemand's dood, maar ook voor andere vergrijpen, zooals we in Fl. p. 57 kunnen lezen. Vgl. Gunnl. VII/5 en 6. Þorgils eischt genoegdoening voor de beleediging Kolr aangedaan door Gíparr, en omdat Gípar's meester die niet wil geven, slaan ze den slaaf dood, een volkomen correcte opvatting voor dien tijd. Toch moet dit verhaal een verzinsel zijn, want het komt voor in een Fas.-passage [2]).

Weigeren van genoegdoening

In Fl. XIX wil Þorgils geen genoegdoening geven aan Ásgrímr voor den dood van Sörli [3]). Er wordt hier geen reden opgegeven voor deze weigering, en daarom moeten we hierin weer een tendenz-motief zien, want alleen een zeer machtig man kon zich een dergelijke luxe veroorloven, zooals blijkt uit de Völs. X, waar koning Sigmundr als een loftuiting voor zichzelf zegt: *Þótt hann hefði aungum fyrri bætt mann.* In Ljósv. XIV weigert Guðmundr geld als genoegdoening, tengevolge waarvan Akra-Þórir op het Þing wordt verbannen. Hier is Guðmundr met geld niet tevree, en wil persoonlijke wraak. In de Egilss. XLIX willen Þórólfr en Þorviðr ook geen genoegdoening voor een verslagene aannemen: .... *sögðu at Þeir höfðu aldrei tekit mannbætr.* In Ljósv. VIII staat: *Hárekr var enn mesti vígamaðr ok bætti engan*

---

[1]) Zie pp. 103—104.

[2]) Zie p. 92. [3]) Zie p. 56.

mann fé. En ditzelfde sentiment komt tot uiting in Fóstbr. II; Víga-Styrss. III; Háv. Ísf. V.

Het heimelijk weggaan

A. Kersbergen [1]) geeft van dit motief vele voorbeelden uit de saga's. In Fl. XIII hebben we met een duidelijk litterair motief te doen. Þorgils gaat stilletjes weg, zonder dat de schrijver van Fl. 2 het noodig vindt hiervoor een excuus te bedenken, zooals we wel vinden in Nj. XLIV en XCII. Dit illustreert weer de werkwijze van dezen schrijver, die in den trant der Fas. schrijft. Er is hier geen enkele reden om heimelijk te verdwijnen, en het wordt alleen gedaan, om later Björn in de gelegenheid te stellen, een doodenfeest ter eere van Þorgils te geven [2]).

Teichoskopie

Het komt in de saga's herhaaldelijk voor, dat mannen te herkennen zijn aan beschrijvingen, gegeven over hun kleeding, wapens, etc. Dat zooiets dikwijls in werkelijkheid heeft plaats gevonden, hoeven we niet te betwijfelen, want men kende elkaar's kleeding en wapens natuurlijk zeer goed, omdat dit dingen waren, waarvoor in den sagatijd groote belangstelling bestond. Maar ook moet dikwijls een beschrijving verzonnen zijn; dit blijkt soms uit passages, die te spaarzaam zijn, dan dat men uit de beschrijving iemand zou kunnen herkennen, zooals bijv. Glúm. XVI; Vallalj. I; Grett. LIX. Uit de blauwe of groene mantels is niet op te maken, wie de drager ervan is, want dergelijke mantels worden daarvoor veel te dikwijls in de saga's genoemd. In deze gevallen kunnen de betrokken personen natuurlijk wel herkend zijn, maar niet aan hun kleeding, zooals de saga's ons willen doen gelooven. We hebben hier dan duidelijk met een stereotiepe vertelwijze te doen.

In onze saga, p. 66 komt een dergelijk geval voor. Hier komt Þorgils naar Bjarni, en we hebben hier dus niet met een herkenning van naderende vijanden te doen, zooals dat gewoonlijk het geval is. Þórný, de dochter van Þorgils komt binnen en zegt: *at maðr reið ór skógum neðan, — ok er líkr föður mínum.* Hier vinden we dus geen beschrijving, zooals boven is gemeld, maar toch schijnt dit een stereotiep geval, want Þórný heeft haar vader natuurlijk herkend.

Als we hiermee vergelijken de passage in Fl. p. 65/12—14: *Maðr reið á landinu fyrir ofan mikill vexti ok hafði bolöxi í hendi,* zien we hier wel een beschrijving van de persoon, maar niet wie hij is, totdat uit

[1]) Op. cit. pp. 74—75. [2]) Zie p. 46.

regel 15 blijkt, dat het Þorgils is. Dit kan wel een latere ontwikkeling zijn van de hier besproken vertel-methode, die meer spanning brengt voor den lezer, dan bovengenoemde passages, omdat men wel voelt, wie de onbekende is. Er bestaat groote overeenkomst tusschen deze berichten en die in Fl. pp. 5 en 50—51 over de komst van Ǫlmóðr en Þorsteinn. Ofschoon we nog bij de motieven in het buitenland op deze passages terug komen, kunnen we hier toch wel vaststellen, dat uit deze overeenkomst blijkt, dat hier de saga reeds onder den invloed van de Fas. staat, want hiermee vertoonen onze passages veel meer gelijkenis dan met de gevallen, die A. Kersbergen [1]) noemt. Ter verduidelijking kunnen we het bericht in Fl. p. 60 vergelijken, waar Þórný ook de komst van Þorgils aan Bjarni meldt: .... *sér Þórný dóttir hans, at hann er kominn, ok bað Bjarna upp standa, kvað honum eigi hlýða svá búit, sagði fǫður sinn reiðan.* We hebben hier met een veel zakelijker bericht te doen, zooals we dat in een familiesaga mogen verwachten.

Zoo blijkt dus opnieuw de invloed van de Fas. op de Flóamannasaga.

Aansporing tot wraak

Dan is er verder nog de aansporing tot wraak, wat ook door A. Kersbergen [2]) wordt behandeld onder de *zich wrekende moeder* en de *zich wrekende vrouw* als een der motieven van het *huiselijk leven*. Uit den aard der zaak behandelt A. Kersbergen alleen maar die gevallen, waarin een vrouw aanspoort tot wraak, en geeft ze alleen daarvan voorbeelden, maar deze kunnen stellig als analoge gevallen voor ons voorbeeld dienen. In Fl. p. 11 spoort Atli zijn 9-jarigen zoon Þórðr aan hem te wreken. Deze passage ontbreekt in L., maar kan daar ook niet opgenomen zijn. Toch hebben we hier waarschijnlijk met een invoegsel van Fl. 2 te maken, zoodat we wel moeten aannemen, dat we hier met een stereotiepe passage te doen hebben, te meer, daar we hier ook een voorgevoelsmotief vinden.

Geven van geschenken

Op p. 16 geeft Þorgils, voor zijn vertrek naar Noorwegen, geschenken aan zijn vrienden en aan zijn pleegvader. Dit is zuiver een imitatie van de groote menschen, en misschien van de Noorsche koningen, die in de saga's geschenken plegen te geven aan vertrekkende IJslanders. Het idee, dat een jongen van 16 geschenken gaat uitdeelen, terwijl hij nog geen bezit heeft, is vrij belachelijk, en is vrijwel zeker een

[1]) Op. cit. pp. 69—71.

[2]) Op. cit. pp. 97—102.

stereotiep motief. Het is er alleen ingevoegd, om Þorgils op te hemelen [1]).

In het besprokene valt ons in de allereerste plaats op, dat zelfs onder de stereotiepe passages over het leven op IJsland reeds stukken gevonden worden, waarin we den invloed van de Fas. hebben kunnen vaststellen. Bij den sluipmoord vindt de schrijver van Fl. 2 het niet noodig, dat de moordenaar een excuus voor zijn daad heeft, evenmin als hij dit voor het heimelijk weggaan noodig acht. Ook bij de teichoskopie hebben we den invloed van deze saga's gevonden.

Deze invloed is het gevolg van de werkmethode van den schrijver van Fl. 2. Een dergelijke nonchalante houding tegenover de sagastof kunnen we alleen maar aan dezen lateren schrijver toeschrijven. En we hebben ook zijn hand kunnen zien in de aansporing tot wraak in Fl. VIII. Verder in het geven van geschenken in Fl. p. 16, in het weigeren van het geven van genoegdoening, en in het geven van een veel te hoog weergeld aan de broers van Helgi austmaðr. Dit zijn alle tendenz-motieven, en hieruit zien we, dat de schrijver van Fl. 2 het met de waarheid van wat hij schrijft niet zoo nauw neemt, en alles doet, om zijn held te eeren.

Al deze hier genoemde motieven zijn te danken aan dezen schrijver. En ook de passage in Fl. p. 57 moet zijn werk zijn, omdat het heele omringende verhaal Fas.-stof is.

Van de overige motieven hebben we niets met zekerheid kunnen vaststellen. Hieruit is dus niet gebleken, of we met den ouden text te maken hebben, of met jongere invoegsels. Toch hebben we soms in het voorafgaande gedeelte om andere redenen wel een beslissing kunnen nemen. De woorden van Ǫlmóðr tot Leifr in Fl. III zijn waarschijnlijk niet oud, terwijl het gesprek in Fl. VII, p. 10 wel oud is [2]).

Voor het overige is bij de betrokken gevallen verwezen naar de vorige hoofdstukken.

---

[1]) Zooals men ziet, zijn hier ook gebeurtenissen besproken, die niet op IJsland hebben plaats gehad, b.v. sommige gevechten en het heimelijk weggaan. Dit is gedaan, omdat dergelijke feiten niet typeerend voor het leven in het buitenland zijn, en meer met de voorvallen op IJsland overeen komen.

[2]) Zie pp. 19—20.

De beschermende vrouw

Dit motief heeft zich ontwikkeld uit stereotiep beschreven figuren, waarbij de vrouw de nobele, krachtige rol speelt, en de ondeugden van haar man weet te overwinnen of goed te maken, hetgeen A. Kersbergen het motief van het *ongelijke echtpaar* noemt, dat vóórkomt o.a. in Laxd. XI; Bjarn. XVIII; Nj. CL. Hierbij heeft zij niet de verhouding van Njáll zelf en zijn vrouw behandeld, ofschoon het heel goed mogelijk is, dat deze verhouding van beide zijden overdreven is voorgesteld, en wel onder den invloed van dit vast patroon. Njáll is namelijk niet een slappe figuur in andere dingen, maar tegenover de wandaden van zijn vrouw neemt hij een houding aan, die stellig slap genoemd kan worden, en dit maakt in de saga een eenigszins zonderlingen indruk.

In Fl. XIX hebben we dan Þórey, die Kolr verstopt, om later Þorgils' hulp voor hem in te roepen. Tegen een stereotiep motief pleit hier, dat alles zoo goed met de werkelijkheid overeen komt. Als de mannen aan tafel zijn, bedient de vrouw, zooals heden ten dage op IJsland nog gebruikelijk is, en als dus iemand op dien tijd komt, zal de vrouw hem hoogst waarschijnlijk te woord staan. En dat ze hem hier eerst verbergt, om later haar man alleen te kunnen spreken, ligt voor de hand, want al had zij over onbelangrijke dingen aan tafel wel kunnen praten zonder hem te laten wachten, over Kol's onverwachte komst mocht aan tafel, waar iedereen bij was, niet gesproken worden. Daarom moeten we hier liever aan een werkelijk gebeurd feit denken, al is het natuurlijk niet uitgesloten, dat we hier met invloed van andere saga's te doen hebben. Als dit zoo is, moet dit motief stellig reeds in Fl. 1 gestaan hebben, want de schrijver van Fl. 2 geeft zich niet die moeite, om een overgenomen verhaal zoo goed bij de werkelijkheid aan te passen.

De ongelijke zoons

Het motief van de ongelijke zoons of broers, d.w.z. menschen, die tegenstellingen van elkaar zijn, een goede en een slechte, een vlijtige en een luie, enz., een motief, dat ook in de Fas. veelvuldig voorkomt, is in onze saga in Fl. VIII misschien alleen terwille van het motief

ingevoegd [1]). Verdacht is, dat Ǫlvir niet in L. gevonden wordt en dat ze *óskaplíkir* zijn, maar niet verteld wordt, waarin deze verschillen dan bestaan, terwijl ook het verdere verhaal er niet over handelt. Ook wordt deze Ǫlvir later niet meer genoemd, als zijn familieleden naar Noorwegen komen. Daarom moeten we wel aannemen, dat hij nooit heeft bestaan, en uitgevonden is door den schrijver van Fl. 2.

'Bónorð'

Hoe een *bónorð* — het vragen naar de hand van een meisje — eigenlijk geformuleerd wordt, komt in vele gevallen in de saga's niet tot uiting; er staat dan alleen iets dergelijks als in Fl. IX, waar het van Þórðr heet: *hann fekk Þórunnar dóttur Ásgeirs austmannaskelfis.* Meer wordt ook niet gezegd in Fl. XVI, p. 23 en in XXIV, p. 51. In Fl. XVIII, p. 29 staat alleen: *Þorgils bað Þóreyjar ok var hon honum gipt.* Eerst gaat gewoonlijk een beschrijving van de familie van het meisje vooraf, wat als een verdere ontwikkelingstrap van dit motief beschouwd kan worden.

Uit deze korte beschrijving blijkt reeds, dat een huwelijksaanzoek niet een zaak is, die alleen de twee menschen aanging, die ermee te maken hadden. Toestemming van de familie, die ook Þorgils hier krijgt, is in normale gevallen vereischte, b.v. in Fl. XXX; Laxd. IX/21; XXIX/17; H. Þóriss. XI en XVII (Gunnarr weigert toestemming); Egilss. VII, enz.

De candidaat vraagt soms zelf zijn bruid, b.v. in Fl. X, XXX; Víga-Glúmss. IV en X; Reykd. XIX; Vatnsd. V, XVIII en XXI; Laxd. XXXI/2, LXXVIII/5; Eiríkss. VI; Dropl. II; H.-Þóriss. VII; Njála XXXIII, XXXIV en XC; enz., of hij laat dit doen door een ander, b.v. Reykd. XI; H.-Þóriss. XI—XII; Laxd. LXX/11; Njála II, IX, LXV, LXXX. Deze man wordt zelfs met een aparten naam (*flutningsmaðr*) aangeduid.

De jongeman zegt zelf met wie hij wil trouwen, b.v. Njála XIII; Fl. XXXII; Eiríkss. III, of wel, hij zegt aan iemand anders, dat hij trouwen wil, waarop deze hem aanraadt een bepaald meisje te vragen, b.v. Fl. XXX.

De vader van den jongeman, of een ander familielid stelt hem voor een vrouw te nemen, en noemt dan meestal ook een, b.v. Njála II, IX, XXVI, XCVII; Laxd. LVIII; Reykd. XIV; Finnb. XXIX; Hallfr. IV; Korm. I, etc.

In Njála LXIV biedt de vader, Steinvörr í Sandgili, zijn dochter

---

[1]) Zie pp. 20—21.

Guðrún aan Þorgrímr austmaðr aan, om hem te overreden op IJsland te blijven. In Njála CLIX geeft Flosi Hildigunnr aan Kári.

Dikwijls wordt het meisje in deze aangelegenheid niet gekend, en heeft zij tegen het huwelijk geen bezwaar, maar ook wordt het meisje vaak naar haar meening gevraagd, waarvan A. Kersbergen [1]) een groot aantal voorbeelden geeft.

Uit dit alles blijkt wel, dat er een oneindig aantal variaties mogelijk is, maar we zien overal, dat toestemming van de familie noodig is, en in veel gevallen van meer belang is, dan de meening van de bruid, zooals het geval is met het *bónorð* van Þorgils om Helga [2]). Hier zijn de meeningen verdeeld; de vader is voor Þorgils, terwijl de broer van het meisje meer voelt voor Ásgrímr Elliðagrímsson [3]).

Verder worden er in Fl. twee gevallen genoemd, waar een familielid bezwaar maakt tegen den omgang van een vrouw met een man. In Fl. XVII, p. 27 protesteert Helgi tegen den omgang van zijn moeder Áshildr met Þorgrímr Ørrabeinn en in Fl. XIX, p. 29 heeft Kolr bezwaar tegen den omgang van zijn zuster Guðrún met een zekeren Sörli, die niet ver van hen vandaan woonde. In beide gevallen wordt de minnaar overvallen en gedood, nadat hij den raad om niet meer te komen in den wind heeft geslagen, maar hiermee houdt de overeenkomst op. Alleen wil ik nog op dit belangrijke feit wijzen, dat A. Kersbergen over het hoofd schijnt te hebben gezien, dat er namelijk in deze twee gevallen geen sprake is van een *bónorð*. Als Þorgrímr en Sörli correct geweest waren, hadden ze zich tot het naaste familielid moeten wenden om toestemming tot een dergelijken omgang, of beter gezegd, ze hadden een huwelijksaanzoek moeten doen, zooals Þorgils deed in Fl. XVIII en XXX en Þórhallr in Fl. XXXII. Dat hiervan stilzwijgend kon worden afgeweken in gevallen, die A. Kersbergen [4]) noemt, als de familie van weerszijden geen bezwaar tegen een eventueel huwelijk heeft, bewijst nog niet, dat deze regel niet bestaat. Bovendien volgt in onze saga ook pas het bezwaar van de familie, als deze

---

[1]) Op. cit. p. 109.

[2]) In de Harðarsaga Grímkelssonar XIX lezen we, dat Indriði, die met de zuster van Hörðr trouwt in diens afwezigheid, de verantwoording daarvoor tegenover den afwezigen Hörðr op zich alleen moet nemen, een bewijs, van hoeveel belang toestemming van familieleden in zoo'n geval was.

[3]) Voor de verwikkelingen bij dit huwelijk wordt verwezen naar pp. 98 sqq. Daar wezen we op parallellen van dit geval. Ook in de Saga af H. ok Hálfsr. III komt nog een geval voor dat Gunnvaldr jarl en Kollr beide naar de hand van eenzelfde vrouw dingen. We mogen hier daarom wel invloed van andere saga's veronderstellen.

[4]) Op. cit. pp. 112—113.

bezoeken regel dreigen te worden. A. Kersbergen erkent, dat men als regel op deze kennismaking voor het huwelijk niet gesteld scheen te zijn. In verreweg de meeste gevallen zien de verloofden elkaar niet of nauwelijks in den tijd tusschen de verloving en het huwelijk.

In de Víga-Styrssaga I lezen we dat één van de berserken, die Vermundr, Víga-Styr's broer, van Noorwegen meeneemt, veel notitie neemt van Vermund's dochter, en ofschoon men er in die streek veel over praat, doet Vermundr, alsof hij niets merkt. Evenzoo doet Víga-Styrr in hoofdstuk II. Typeerend is hier, dat de publieke opinie tegen een dergelijke omgang is.

In de Gíslasaga Súrssonar II doodt Gísli Bárðr, die omgang heeft met zijn zuster, omdat het gepraat van de menschen hierover hem hindert. Hij voelt dit dus ook als een schande.

Een zeer illustratief voorbeeld vindt men in de Korm. III—VI. Kormákr ontmoet Steingerðr, de dochter van Þorkell í Tungu en gaat haar geregeld bezoeken, wat haar moeder aanleiding geeft te zeggen, dat Þorkell, als hij het wist, het niet goed zou vinden, en als Þorkell het hoort, vindt hij het een schande voor zichzelf, zoowel als voor zijn dochter, *ef Kormákr vill þetta eigi meir festa.*

Dus hier ligt het zwaartepunt. En juist in deze gevallen in Fl. is van een *meir festa* geen sprake. Dit zal dus de reden zijn, waarom de familie hier bezwaar heeft tegen den omgang. Vandaar ook, dat Helgi, wanneer hij zich tot zijn moeder wendt om haar dezen omgang te doen staken, dit met *fíflingar* kwalificeert. Met *fíflingar* en *óscœmð* wordt ook het komen van Ófeigr bij de dochter van Ǫlvir betiteld in Ljósv. I; en in Gíslasaga Súrssonar II vinden we hetzelfde. Helgi zegt, evenals in Ljósv. I, dat zoowel voor haar, als voor Þorgrímr dit *óvirðing* meebrengt, en dat hij niet van plan is daarmee genoegen te nemen, wat volkomen klopt met de opvatting in Korm. III—VI. Typeerend is ook, dat zijn moeder op deze verwijten niet ingaat, maar hem alleen aanraadt geen ruzie te maken met Þorgrímr.

Tegen deze opvatting zou men als bezwaar kunnen aanvoeren, dat Áshildr als weduwe, zelf het recht had in dezen een beslissing te nemen; dit zegt namelijk Guðrún's vader tegen Bolli, als deze om Guðrún's hand komt vragen (Laxd. XLIII/8), maar ook daar gaat Bolli naar den vader om toestemming. Hieruit blijkt, dat zelfs in zoo'n geval de familie geraadpleegd werd. In Fl. X raadpleegt Þórunn ook haar familie en vrienden over een aanstaand huwelijk, al is ze weduwe. Ook in Valla-Ljótss. I worden haar drie zoons door de weduwe van Sigmundr geraadpleegd. Maar zelfs al stond Áshildr hier op haar

recht, toch bleef het voor haar en voor haar familie een schande, dat zij niet officieel ten huwelijk werd gevraagd.

Daarna wendt Helgi zich nog tot Þorgrímr met even weinig succes. Als hij dan den dood van Þorgrímr aan zijn moeder vertelt, valt ze scherp tegen hem uit, waaruit blijkt, dat zij Þorgrímr sympathiek gezind was. Zoo is het niet gesteld met Guðrún en Sörli. Na den dood van den laatste zegt Guðrún aan haar broer, dat ze hem Sörli's dood niet kwalijk neemt, en ze geeft hem raad, hoe hij zich het beste in veiligheid kan stellen. Kolr heeft zich hier ook niet eerst tot zijn zuster gewend, maar vraagt alleen Sörli om van verdere bezoeken af te willen zien.

Alles bij elkaar genomen geloof ik niet, dat we in deze gevallen motieven of ontleeningen moeten zien, ofschoon ik moet erkennen, dat er meer dergelijke passages in de familie-saga's voorkomen, b.v. H. Þóriss. XVII; Víga-Glúmss. XIV en Valla-Ljótss. I. Vooral deze laatste heeft veel gemeen met beide episoden in onze saga. Hier wil de weduwnaar Torfi trouwen met de weduwe van Sigmundr. De zoons worden geraadpleegd en Halli kan er zich niet mee vereenigen. Toch wordt de bruiloft vastgesteld. Als later Halli door Torfi onheusch wordt behandeld, maakt dit de maat vol; Halli wacht hem op en doodt hem. Wanneer hij het aan zijn moeder vertelt, voorspelt deze hem, als in Fl. XVIII, dat dit zijn dood of verbanning tengevolge zal hebben en als in Fl. XIX treedt hier de *goði*, nl. Eyjólfr, voor den verslagene op. Invloed van deze op onze saga is mogelijk.

In verband met het voorafgaande is het ook duidelijk, waarom er vijandschap ontstaat tusschen Ingólfr en Leifr eenerzijds en de Atlasynir anderzijds, als Hersteinn plotseling de gelofte aflegt met Helga, Ingólf's zuster te willen trouwen (Fl. II). Ingólfr reageert op deze onbehoorlijkheid door Helga aan Leifr te beloven, zooals blijkt uit den uitleg, die Hallsteinn aan zijn woorden geeft.

Ook bij Þorgils' derde huwelijk is sprake van verzet van sommige familieleden [1]), en daar zal dit verzet wel op historische feiten berusten, maar dat Ásgrímr Elliðagrímsson Þorgils' mededinger zou zijn, berust vrij zeker op de fantasie van den schrijver van Fl. 2. En hier is invloed van de Fas. niet onwaarschijnlijk.

Er volgt in Fl. XXXII nog het aanzoek van Þórhallr, den zoon van Ásgrímr Elliðagrímsson, om de dochter van Bjarni [2]). Het is

[1]) Zie pp. 98 sqq.

[2]) Zie pp. 101—103.

Þorhallr heeten de beide zoons van Ásgrímr in Nj. XXVI. Eigenaardig is, dat L. geen Þórhallr als zoodanig noemt; Hauksbók, p. 79 geeft alleen Sigfús en L. St. p. 196 zegt: *sonr Ásgríms var Elliðagrímr faðir Ásgríms ok Sigfús*, etc. Hier schijnt dus Sigfús een broer van Ásgrímr te zijn.

aannemelijk, dat in dit huwelijk een historische ondergrond zit. Eén ding is zeker; als de vijandschap tusschen Þorgils en Ásgrímr inderdaad zoo groot geweest was, als in onze saga wordt verteld, zou Ásgrímr nooit zijn toestemming tot het huwelijk gegeven hebben. Maar deze vijandschap is door den schrijver van Fl. 2 later aangedikt, en daardoor is het ook waarschijnlijk, dat de voorstelling in onzen text niet meer heelemaal juist is.

Het is wenschelijk hier ook de parallel te noemen voor het geval in Fl. XXX. Hier loopt Helga, Þorgils' jonggetrouwde vrouw, van hem weg, en gaat naar huis terug. Ze heeft hiervoor geen motief, behalve haar afkeer van haar man. In de Gunnlaugssaga loopt Helga in Fagra niet van haar man weg, ofschoon ze vrij wat meer reden had om dit te doen. Een parallel van ons geval vinden we in Reykd. XV, waar Helga Granadóttir wegloopt van Háls bondi en wel, omdat haar man haar niet goed behandelt. Later gaat ze naar hem terug, als hij beterschap belooft. Het kan zijn, dat we hier met invloed van de eene saga op de andere te doen hebben, maar beide verhalen kunnen even-goed historisch zijn. De verhouding wordt beter na de episode van den haan en de hen.

Begraven van geld

In Fl. p. 13/10 begraaft Þórðr zijn geld, voor hij naar Noorwegen vertrekt, omdat zijn vrouw weigert met hem mee te gaan. Ofschoon dit in L. wordt bevestigd, moet het hier wel genoemd worden, want we vinden parallellen in andere saga's; b.v. in de Eiríkss. V, p. 213 doet Eiríkr hetzelfde, voordat hij op reis gaat naar Vínland. Hij heeft geen reden hiervoor, en valt bij zijn terugkomst, misschien voor straf, en bezeert zich, waarop hij zijn vrouw vraagt het geld op te halen. We hebben al eerder invloed van de Eiríkssaga op de Flóamannasaga kunnen constateeren, zoodat we hier met deze mogelijkheid rekening moeten houden.

Maar zulk een voorval komt ook in andere saga's voor. In de Saga af Haraldi konungi Gráfeldi, I, pp. 93—94 (Heimskringla) doen de zoons van Gunnhildr hetzelfde. Ook vinden we een dergelijk verhaal in Svarfd. IV. Hier begraaft Þorsteinn zijn geld vóór een wiking-gevecht, een typisch voorval, zooals er vele in de Fas. staan. Ook vinden we nog een voorbeeld in L. St. 228/29.

Het is logisch, dat men dikwijls werkelijk zijn geld begroef, als men gemakkelijk kon worden overvallen. In de Völs. saga XII vraagt, na een gevecht, Álfr aan de weduwe van Sigmundr, waar diens bezit is, dat dus ook kennelijk voor het gevecht verborgen is.

Bij H. Reuschel [1]) vinden we meer voorbeelden genoemd uit de Fas., namelijk Qrv. Oddss. p. 28, p. 47; Þórst. Vs. p. 398; Hjálmt. p. 460/56. Hier brengen de wikingscharen vóór een zeegevecht met andere wikingen hun bezittingen aan land, en laden daarvoor in de plaats steenen. We moeten wel veronderstellen, dat de steenen worden ingeladen, om de schepen niet minder stabiel te maken, en dat dus voordien de bezittingen ook als ballast-lading dienst moesten doen.

Het is niet recht duidelijk, waarom men in de familiesaga's zijn geld begroef vóór men op een buitenlandsche reis ging. In de Fl. en de Eiríkss. lijkt het er veel op, dat de man zijn vrouw dit bezit misgunt. Svarfd. IV staat te veel onder den invloed van de Fas., om dit geval hier mee te tellen.

Maar afgezien van deze onzekerheid, is hier weer een geval, dat we aan den invloed van de Fas. zouden kunnen toeschrijven, maar vast staat die invloed niet. En omdat dit begraven van geld ook reeds in L. wordt genoemd, is het niet uitgesloten, dat we hier met een werkelijk gebeurd feit te doen hebben. De aanwezigheid in L. bewijst in elk geval, dat deze passage reeds in Fl. 1 opgenomen moet zijn geweest.

Van dit gedeelte kunnen we zeggen, dat hier niet de invloed van de Fas. merkbaar is. In sommige gevallen hebben we wel overeenkomstige passages uit de Fas. gemeld, maar deze verschilden in wezen niet met die van de familie-saga's, en zoo er een verschil was, zooals bij het verbergen van geld, bleek onze saga meer overeenkomst met de familie-saga's en L. te vertoonen. We moeten hierbij evenwel niet vergeten, dat voor den invloed van de Fas. natuurlijk deze soort incidenten het minst ontvankelijk zijn, omdat deze het best in de herinnering bewaard blijven, en dus de meeste kans hebben goed in de overlevering te worden bewaard.

We kunnen van dit gedeelte dan ook zeggen, dat deze motieven grootendeels reeds in Fl. 1 hebben gestaan, en ofschoon we wel bewerking van den schrijver van Fl. 2 moeten veronderstellen, heeft hij toch hier den text in wezen zoo gelaten, als hij hem heeft gevonden.

---

[1]) Op. cit. p. 80.

MOTIEVEN UIT HET VOLKSGELOOF

Hier hebben we een andere zeer belangrijke klasse van motieven, waarvan de saga's zich bedienen, en hieronder verstaan wij de bovennatuurlijke gebeurtenissen in de saga's, en de voorstellingen omtrent invloeden, die zich vooral doen gelden, wanneer er in het dagelijksch leven van een volk gebeurtenissen plaats vinden, die de verbeelding zich niet meer als alledaagsch kan voorstellen. Wanneer b.v. een familie op bijzondere manier wordt getroffen, is men geneigd naar een verklaring en een oorzaak te zoeken en in zoo'n geval zijn bovennatuurlijke, en vaak booze invloeden het meest voor de hand liggend. Dit is b.v. de reden, waarom in Eyrb. LIII, en in Fl. XXII de vele sterfgevallen aan tooverij worden toegeschreven. Zoo'n voorval zelf kan daarom natuurlijk heel goed waar zijn gebeurd, al heeft de volksfantasie er een niet historisch tintje aan gegeven. In vele gevallen kan het zelfs een aanwijzing zijn voor de waarheid, want het heeft dan blijkbaar op de overlevenden zoo'n indruk gemaakt, dat men een bovennatuurlijke oorzaak de eenige verklaring vond, en daardoor bleef het des te langer in de herinnering bewaard.

Maar in deze neiging van de menschen om naar het bovennatuurlijke te grijpen voor een verklaring van een ongewone gebeurtenis, ligt het gevaar, dat een saga-verteller of -schrijver daarvan gebruik gaat maken, om een of ander voorval op te sieren, zooals misschien kan gebeurd zijn in het verhaal over het verlies van de boot in Fl. XXIV, en zooals veelal het geval is bij allerlei voorgevoelens, voorspellingen en droomen. Volgens A. U. Baath [1]) worden deze dikwijls gebruikt, om den band tusschen verschillende deelen van de saga nauwer aaneen te halen, en om de toehoorders en lezers op bepaalde gebeurtenissen voor te bereiden. Dit laatste geldt b.v. van Fl. pp. 13/19; –/28; 22/21; 27/30 etc. Baath ziet in deze dingen juist een van de belangrijkste middelen, om de verschillende *Þættir*, *frásagnir*, en verdere voorvallen tot een saga aaneen te smeden; voor de juistheid van deze opvatting levert ook onze saga meermalen het bewijs.

Hoewel de hier bedoelde motieven in de IJslandsche familiesaga een groote rol spelen, wordt er in de Fornaldarsaga nog een veelvuldiger

[1]) Studier öfver kompositionen i naagra isländska ättsögur, Lund 1885.

gebruik van gemaakt. *Man gewinnt Geschmack am Phantastischen*, zegt H. Reuschel [1]), en verderop verklaart zij [2]), dat het *volkstümlich-primitive* pas in deze saga-groep goed tot zijn recht komt. Het is evenwel niet duidelijk, in verband met onze omschrijving van hetgeen we onder volksgeloof verstaan, wat H. Reuschel precies onder *volkstümlich-primitives* verstaat. Op p. 14 van haar boek zegt zij het volgende: *Man musz sich freilich hüten, in diese Stilgruppe alles einzustellen, was jemals irgendwo dem Grunde primitiven Geistes entsprossen ist. Der Kampf mit dem lebenden Leichnam z. B. entspringt zwar als Realität primitivem Totenglauben; als literarisches Stück ist er jedoch ein Ausdruck der Wikingkultur. Besonders vorsichtig wird man die Begriffe volkstümlich und primitiv dort anwenden, wo es sich nicht um sagenhafte — im Volksglauben wurzelnde — sondern um märchenhafte — dem Unterhaltungsbedürfnis entstammende — Motive handelt.*

In hoeverre er een onderscheid bestaat tusschen *Realität* en *literarisch* wordt hier niet nader verklaard, en buitengewoon duidelijk zijn deze woorden niet; maar erger wordt het, wanneer we ons trachten te realiseeren, wat zij verstaat onder *sagenhaft* en *märchenhaft*. Deze poging, om verschillende gevallen in de saga's streng te scheiden, moet op niets uitloopen, omdat in de motieven allerlei invloeden hebben ingewerkt, zooals b.v. in Fl. XXII het geval is, waar de ziekte- en sterftegevallen zoowel aan den invloed van de landgeesten, als aan *aptrgöngur* worden toegeschreven. In de Glámr-episode in de Grettissaga is het *aptrganga*-motief gecombineerd met wat H. Reuschel *das Abenteuer in der Trollhöhle* noemt en wat een sprookjesmotief schijnt te zijn, tenminste E. V. Gordon [3]) noemt de Glámr-episode, terwijl hij haar vergelijkt met Beowulf's gevecht met Grendel, *a traditional folktale*, en F. Klaeber [4]) noemt de avonturen van Beowulf [5]) *three fabulous exploits redolent of folktale fancy* [6]).

Ook is heel moeilijk vast te stellen, waar de grens ligt tusschen *märchenhaft* en *sagenhaft* in het verhaal over wat H. Reuschel *der*

---

[1]) Op. cit. p. 11. [2]) Id. p. 13.

[3]) Introduction to Old Norse, Oxford 1927, p. 83.

[4]) Beowulf and the Fight at Finnsburg. New York 1922.

[5]) Introd. p. XII.

[6]) Voor de vergelijking van de Glámr-episode in de Grettissaga en de overeenkomstige passages in Beowulf kan ik nog verwijzen naar W. Jordans, Der Germanische Volksglaube von den Toten und Dämonen im Berg und ihrer Beschwichtigung. (Bonner Studien zur Englischen Philologie, Heft XVII) Bonn 1933, pp. 32 sqq.

lebende Leichnam noemt in Fl. XIII, want Gyða heeft de kracht van een troll, als ze uit de kist komt, en Þorgils en Auðun verbranden haar, om verder onheil te voorkomen, zooals dat ook met trollen gedaan wordt.

P. Sluyter geeft in de inleiding van haar dissertatie geen definitie van wat zij onder volksgeloof verstaat, maar zij behandelt onder dit onderwerp de meest uiteenloopende motieven, zooals ook A. Kersbergen dit in haar hoofdstuk over dit onderwerp doet. Daarom lijkt het me het beste, om dit hoofdstuk ook te behandelen zooals A. Kersbergen dat heeft gedaan.

Getal 3

Een van de meest gebruikelijke motieven, waar het getal 3 in genoemd wordt, is het 3 jaar wachten van de verloofde op haar bruidegom. Dit motief komt zoo dikwijls in de familiesaga's voor, dat het heelemaal niet onwaarschijnlijk zou wezen, als er zelfs nog op IJsland zoo'n vastgestelde tijd geweest is, wanneer men daarbij in aanmerking neemt, hoe dikwijls jonge mannen naar het buitenland gingen en hoe schaarsch de berichten waren, die men over hen kreeg. Maar dat deze drie jaar soms volkomen arbitrair in het verhaal werden ingelascht, is zeer zeker waar. In Fl. X p. 13 wil Þórunn, de vrouw van Þórðr, na het vertrek van haar man naar Noorwegen, drie jaar wachten, voor ze weer trouwen wil. In L. worden deze scrupules niet te berde gebracht, zoodat we hier waarschijnlijk een uitvinding van den schrijver van Fl. 2 voor ons hebben. Maar Þórunn had inderdaad eenige reden om te willen wachten, want van de reis van haar man hooren we alleen: *Þat skip hvarf ok spurðiz ekki til síðan.* Þorgrímr Ørrabeinn, die een jaar na Þórð's vertrek op IJsland komt, brengt waarschijnlijk het bericht mee, dat Þórðr nooit in Noorwegen is aangekomen, maar dit sluit nog niet de mogelijkheid uit, dat hij door stormen uit de koers gedreven en ergens anders behouden geland is.

Over het gebruik van het getal 3 is al veel geschreven, ofschoon A. Kersbergen dit niet als motief apart noemt [1]). K. Liestöl [2]) waarschuwt, ook met citaten uit andere schrijvers, b.v. Björn K. Þórólfsson [3]), tegen de neiging, om bij het aantreffen van het getal 3 dadelijk aan een litterair motief te denken, en hij zegt, dat een boete

[1]) A. Olrik, die Epischen Gesetze der Volksdichtung, ZfdA li (1909), p. 4 sqq. Vgl. ook: Danske Studier 1908. L. Alfred Bock, die Epische Dreizahl in den Islendingasögur, Arkiv for Nordisk Filologi 37—38. K. Liestöl op. cit., pp. 75 sqq.

[2]) Op. cit. p. 76.

[3]) Festskrift til Finnur Jónsson, p. 57.

van 3 mark zilver, of 3 jaar vogelvrij verklaard worden, meestal historisch juist is; ook, dat een bezoek van 3 dagen niet zonder meer als een episch geval beschouwd mag worden. Daarom moeten we wel alle in onze saga voorkomende gevallen noemen.

Een duidelijk litterair motief vinden we in de volgende gevallen:

1. In de 3 mark zilver, die Þorgils in Fl. XII de slaven afhandig maakt, die ze in het graf hebben gevonden. Zoo'n grafberooving is te zeer een wiking-motief, waarop we nog terugkomen, om dit als historisch te beschouwen.

2. De drie kostbaarheden, die Þorgils te beurt vallen, als hij het eerst het *jarðhús* binnen dringt — vgl. ook s. v. *jarðhús* bij de motieven uit het buitenland —, want deze 3 kostbaarheden worden in de Fas. gewoonlijk in dergelijke gevallen aangetroffen.

3. De drie ringen, die Hugi jarl uitdeelt, ook in Fl. XVI, aan Þorgils en aan de twee vrouwen, terwijl er voor den jarl alle reden was, om Þorgils als zijn vijand te beschouwen.

4. Het dooden van Snækollr en Snæbjörn door Þorgils in Fl. XVII, twee berserken, die alleen dienen om het getal 3 vol te maken.

5. De 3 nachten, die Þorgils wil wachten bij Þóroddr, of zijn dochter ook beter wordt, want het volgende hoofdstuk begint met: *Þorgils bíðr nú byrjar*, waaruit zonneklaar blijkt, dat er van 3 nachten wachten geen sprake is.

Dit alles is zonder eenigen twijfel het werk van den schrijver van Fl. 2.

Verder hebben we eenige gevallen, waar het onmogelijk is, met eenige zekerheid een beslissing te nemen. Deze zijn:

1. De 3 jaren, die Ingólfr en Leifr nog, na de genoegdoening aan Hallsteinn gegeven, in Noorwegen mogen blijven in Fl. III. L. noemt dit niet, maar L. interesseerde zich ten slotte alleen maar voor hun komst naar IJsland en kan dit bericht daarom hebben weggelaten.

2. Loptr maakt elken derden zomer de reis van IJsland naar Noorwegen om te offeren, wat wel wat overdreven lijkt. Maar het wordt door L. bevestigd.

3. De 3 *sýslumenn*, die Flosi in Fl. VI doodde, voor hij uit Noorwegen vertrok. Dat men zich zoo op koning Harald poogde te wreken, komt in de saga's meer voor.

4. Het 3 keer vragen om een schip in Fl. XII [1]). Ofschoon het heele verhaal een zeer betrouwbaren indruk maakt, komt het zinnetje van Loptr dat Þorgils stellig het schip wel zal krijgen, als hij voor de derde keer vraagt, er een beetje ongelukkig tusschen.

[1]) Zie p. 35.

5. De 3 dagen varen, die liggen tusschen het vervloeken van den vogel in Fl. XXIV, en het vinden van den hofmeester Þórarinn.

Geen litterair motief zou ik willen zien in het feit, dat in Fl. XVIII Hæringr met 3 man naar Teitr Ketilbjarnarson rijdt, want dit vinden we ook in L., terwijl ook het gezelschap van Helgi in onze saga overeenkomt met de opgave van L.

Ook geen motief moeten we zien in de 3 mark zilver, waarmee Ásgrímr den knecht van Þorgils omkoopt, om dezen te dooden, ofschoon A. Kersbergen [1]) verschillende gevallen van sluipmoord noemt, waar nergens deze som als belooning gegeven wordt. In Eyrb. XXXII biedt Þórólfr aan zijn vriend Spá-Gils ook 3 mark zilver voor het dooden van iemand, maar meestal bestaat de belooning voor een slaaf uit de vrijheid, b.v. in Eyrb. XXVI, XXXI, XLIII; Grett. LV (vrijheid en belooning in geld). In de Gunnlaugssaga krijgt een knecht 3 mark voor het wegbrengen van een kind, dat te vondeling moest worden gelegd. Dr. E. Dagobert Schönfeld [2]) zegt, dat 3 mark zilver het bedrag was, dat een schuld moest bedragen, waarvoor een vrij man tot slaaf werd. Waarschijnlijk was dit dus ook het bedrag, waarvoor een slaaf zich los kon koopen. In het licht hiervan is dit bedrag voor een slaaf, die iemand doodde, dus vrij waarschijnlijk, en mogen we wel aannemen, dat het geven van deze som gewoonlijk op historische feiten berust.

Het is in dit verband de moeite waard op te merken, dat Þorgils 3 keer trouwt, de eerste keer met een dochter van Hákon jarl uit Schotland, onder omstandigheden, die met historie niets meer te maken hebben. Þorgils neemt zijn vrouw niet mee naar IJsland, maar geeft haar aan zijn vriend, waarover reeds [3]) gesproken is. We mogen wel concludeeren, dat dit huwelijk nooit heeft plaats gehad. De zoon van Þorgils, die later op IJsland verschijnt, kan heel goed buitenechtelijk geboren zijn. In de familiesaga's wordt zoo nu en dan van een dergelijk geval melding gemaakt, b.v. in de Eiríkssaga Rauða komt een buitenechtelijk kind van Leifr later naar Groenland [4]). Ook de Fas. behandelen dit thema. In de Ánssaga Bogsveigis V wordt Án vader van een buitenechtelijk kind, dat zich later bij hem komt voegen, en dan als de wettige zoon behandeld wordt.

Na zijn terugkomst op IJsland trouwt hij met Þórey Þorvarðsdóttir, die niet in L. wordt genoemd, en later op Groenland wordt vermoord;

---

[1]) Op. cit. pp. 66—68.

[2]) Der Isländische Bauernhof und sein Betrieb zur Sagazeit, Quellen und Forschungen 91, Strassburg 1902, p. 59.

[3]) Zie p. 48.

[4]) Zie p. 47.

en het laatste huwelijk wordt gesloten met Helga, de dochter van Þóroddr goði, die wel in L. voorkomt, evenals hun zoon Grímr Glömmuðr. De twee laatste van deze huwelijken moeten we wel als historisch juist beschouwen, ook al meldt L. het eene niet [1]).

Dus we zien, dat van al deze gevallen er verscheidene zijn, die duidelijk stereotiep zijn, en de schrijver van Fl. 2 moet deze voor zijn rekening nemen.

Het levende lijk

In Fl. XIII komt een verhaal voor, hoe Gyða, waarvan reeds tijdens haar leven wordt gezegd, dat ze was *margkunnandi á fyrnsk(u) ok fróðleik* [2]) bij haar begrafenis begint te spoken, en aan haar zoon Auðun en Þorgils groote moeite geeft, en pas wordt overwonnen door het verbranden van het lijk. Na zijn moeder's dood wordt Þorgils door Auðun erbij gehaald, wat gebeurt, zonder dat iemand het merkt, want er is bij Gyða's dood iets vreemds gebeurd, en alle menschen zijn uit vrees weggeloopen. We komen niet te weten, wat er dan wel is gebeurd, om Auðun's vrees voor een gewone begrafenis te rechtvaardigen. Het conventioneele motief van het heimelijk weggaan, en het vage begin van het verhaal wijzen reeds op een uitvindsel van den schrijver van Fl. 2, die hier Þorgils weer wil ophemelen, doordat Auðun hem haalt, als alle anderen gevlucht zijn. Maar zijn komst is noodig, omdat Gyða's lijk tijdens de begrafenis uit de kist komt, en slechts door de uiterste inspanning van beide mannen kan worden bedwongen.

Dit verhaal staat in zijn opvatting in het volksgeloof zoo dicht bij die van de dooden, die na hun dood komen spoken, dat er geen wezenlijk onderscheid tusschen de twee bestaat. P. Sluyter [3]) noemt onder dit hoofd verschillende gevallen, die deels hier thuis hooren, en deels hooren bij de *aptrganga*-motieven. En dikwijls vinden we ook in de saga's een combinatie van beide motieven. Bij de begrafenis van Þórólfr in Eyrb. LIII bijv. is het lijk van dezen zoo zwaar, dat een paar sterke ossen het nauwelijks van zijn plaats kunnen krijgen, en later gaat Þórólfr spoken [4]). Voorgevoelens hiervan had men, als in

[1]) Zie pp. 52—53.

[2]) Fl. p. 18/6—7.

[3]) Op. cit. pp. 69 sqq.

[4]) Zoowel deze geschiedenis van het levende lijk, als die van de spokende dooden, komen voor in de studie van Jordans, op cit. pp. 29 en 13. Volgens hem berusten beide verhalen op het volksgeloof, en hij vindt, met H. Naumann, Primitive Gemeinschaftskultur, Jena 1921, dat dit hoofdzakelijk prae-animistische denkbeelden zijn.

onze saga, ook hier reeds, evenals in de Egilss. LVIII, want daar wordt het lijk van Skallagrímr door een gat in de muur naar buiten gebracht, opdat het later den toegang tot het huis niet meer kan terug vinden. Gunnhildr [1]) blijft pas rustig op haar baar liggen, als haar man zich ermee bemoeit, maar behalve, dat hier sprake is van een vrouw, die na haar dood geen rust vindt, is er geen overeenkomst met onze saga. In de Víga-Styrss. VII gaan twee meisjes uit nieuwsgierigheid kijken naar het lijk van Víga-Styrr, en als ze bij het lijk staan, zegt het een strophe, tengevolge waarvan het oudste meisje krankzinnig wordt en sterft. Als ze verder rijden, den volgenden dag, wordt het lijk onrustig, en begint zich op het paard om te draaien, en wordt tenslotte zoo zwaar, dat men het, met steenen bedekt, voorloopig achterlaat. De sneeuwstorm, die er dien dag woedt, is waarschijnlijk aan Víga-Styr's boozen invloed te danken.

Verder hebben we nog zoo'n geval in Eyrb. LI, waar Þórgunna's lijk herhaaldelijk op den grond valt, wanneer men haar wil begraven. En na haar dood verschijnt zij bij een boer, die haar begravers geen gastvrijheid wil verleenen, maar spookt niet meer naderhand.

Dit zijn alle verhalen, die het volksgeloof misschien inderdaad aan die personen kan hebben toegedicht, want dikwijls waren er tijdens het leven reeds aanwijzingen, dat iemand na zijn dood zou gaan spoken. In onze saga moeten blijkbaar de woorden in Fl. p. 18/6—7 hiervoor dienen. Maar overigens gebeurt ons verhaal weer in het buitenland, en we hebben reeds gezien, dat het een uitvindsel van den schrijver is, en geen echte uiting van het volksgeloof. Het is evenwel niet mogelijk, met eenige zekerheid te zeggen, waaruit de schrijver van dit verhaal zijn idee heeft overgenomen. Misschien uit de Eyrbyggja saga, maar ook kon zoo'n verhaal worden ingelascht, zonder dat men aan een concreet voorbeeld hoefde te denken.

In de Fas. heb ik slechts één voorbeeld gevonden. In de Saga af Hálfi ok H. VI wordt Hringja in een kist overboord gezet, *en hún fór svá skjótt suðr aptr, sem róit væri sexærðu skipi.*

H. Reuschel behandelt dit niet in haar hoofdstuk *der volkstümliche Kreis*, maar noemt het *als literarisches Stück .... ein Ausdrück der Wikingkultur* [2]). Maar de voorbeelden, die wij hier hebben gegeven, hebben voldoende duidelijk aangetoond, dat 'het levende lijk' hier niets met wikingmotieven heeft uit te staan. Het spreekt van een

---

[1]) Flat. I, 543.
[2]) Op. cit. p. 14.

geloof onder de menschen, dat na den dood sommigen nog de macht bezitten om tegen hun medemenschen op te treden.

Het 'aptrganga'-motief

Dit staat zeer dicht bij het motief van het levende lijk. Het eenige onderscheid, zoo men een onderscheid wil maken, bestaat hierin, dat we onder deze gevallen het optreden van dooden verstaan, niet tijdens hun begrafenis, maar nadat ze reeds begraven zijn. Deze dooden kunnen geen rust vinden in hun graf, en komen er uit, om de menschen lastig te vallen.

In Fl. XXII vinden we hiervoor een aanwijzing [1]). Het verhaal luidt als volgt: na het luide geschreeuw, dat we als een waarschuwend teeken op moeten vatten, volgt een slag op de deur, vlak voor Kerstmis, waarop één van de mannen naar buiten snelt, gek wordt, en later sterft. Daarna wordt een tweede krankzinnig en sterft, maar tevoren roept hij, dat hij den eerstgestorvene op zich af ziet komen. We moeten dit blijkbaar eerder opvatten als een uiting van een ijlend persoon, want er staat niet, dat de anderen den gestorvene als spook zien, maar dit maakt geen verschil voor zoover het hier een uiting van het volksgeloof betreft. Er sterven naderhand nog meer, en allen gaan ze spoken, en vallen alleen Þorgils lastig, zonder dat deze daardoor nadeelige gevolgen ondervindt. Hier is wel een *aptrganga*-motief gebruikt, maar het is verder niet uitgewerkt, of het is later door den Christelijken bewerker veranderd, wat zou blijken uit het feit, dat ze alleen Þorgils lastig vallen. Anders kon het deze spoken niets schelen, wien ze aanvielen. Toch zijn in dit verhaal nog trekjes, die we in andere spookverhalen aantreffen. In Laxd. XVII lezen we, dat de zoon van Hrappr krankzinnig wordt, zonder twijfel door den invloed van zijn spokenden vader. Ook hier is, als in ons verhaal, niet met zooveel woorden gezegd, dat deze krankzinnigheid een gevolg van een aanval van het spook is, maar soms wordt dat wel uitdrukkelijk gezegd. In de Víga-Styrssaga ok Heiðarvíga VII wordt een meisje krankzinnig, wanneer een doode op zijn baar een strophe zegt. Maar krankzinnig worden komt ook voor als gevolg van contact met andere booze geesten, want in Eyrb. XVI wordt Gunnlaugr ten gevolge van booze geesten, hier *marlíðendr* genaamd, 's morgens voor zijn deur gewond en gek — *vitlauss* — gevonden. Er bestaat hier evenwel de mogelijkheid, dat *vitlauss* = 'bewusteloos' moet zijn, want ook ziekte en daarna sterfte kan het gevolg van contact met een spook zijn. In Eyrb. LIII bijv. wordt Þórir door een

[1]) Vgl. p. 69.

spook hard tegen den muur gegooid en daarna wordt hij *kólblár*, en later sterft hij, waarna nog veel meer sterven, als in onze saga.

In Fl. XIII, p. 20 zegt Björn, als Þorgils niet terug komt, dat *tröll eða óvættir (munu) hafa tekit hann*, hetgeen duidelijk het geloof in den boozen invloed van deze figuren illustreert.

Een ander verhaal vinden we in Fl. XIII. Hier komt Þorgils bij een boer in Noorwegen, genaamd Björn, en, als ze vroeg naar bed gaan, vraagt Þorgils naar de reden hiervan en dan hoort hij, dat de vader van Björn spookt. Þorgils gaat dit spook te lijf, en we hebben reeds gezien [1]), dat deze episode ontleend is aan de Grettissaga. Alleen hier gaat het spook, dat een *draugr* wordt genoemd, terug naar zijn graf, en vecht pas daar, door welken trek het verhaal eenige overeenkomst met het gevecht met een bewoner van een graf vertoont, dat geplunderd wordt. Ook Glámr wil Grettir naar buiten sleepen, maar Gr. verzet zich hiertegen met alle macht. Ten slotte slaat dan Þorgils den *draugr* het hoofd af, en verbrandt hem daarna. Verbranden scheen als het beste middel tegen het spoken te worden beschouwd, want ook Glámr wordt verbrand, nadat hem eerst het hoofd is afgeslagen en naast zijn dij is gezet, evenals Þorgils over het doode spook eerst een of andere tooverformule prevelt, om hem de macht te ontnemen. Verbranding wordt ook toegepast in Laxd. XXIV; Svarfd. XXXII; Eyrb. p. 170; Hávarðarsaga III [2]).

Dit geheele verhaal is dus waarschijnlijk uit de Grettissaga overgenomen, al komt het ook nog in andere saga's voor, zoodat het een meer bekend volksgeloof-verhaal schijnt te zijn. We vinden namelijk in de Hávarðarsaga Ísfirðings II de geschiedenis van Þormóðr, die na zijn dood komt spoken. Zijn vrouw komt bij Óláfr Hávarðarson om hulp vragen, en deze gaat met haar mee, legt zich in het bed te slapen, waar het spook 's nachts gebruik van maakt. Over zich heeft hij een pels. Het spook komt binnen, grijpt de pels, die ten slotte scheurt, waarop een worsteling volgt, waarbij Óláfr naar buiten wordt gesleurd. Daarmee eindigt het gevecht. In III volgt dan nog een gevecht tusschen de twee, waarin Óláfr het spook den rug breekt, en het lichaam in zee laat zinken, een ongewone manier, om aan het spoken een einde te maken.

'Tröll-konur'

In Fl. XXIV, p. 43 worden twee troll-vrouwen genoemd, figuren, die, zooals de naam uitwijst, eenige verwantschap bezitten met de

[1]) Zie p. 46.

[2]) Zie Jordans, op. cit. pp. 29 sqq.

tevoren genoemde trollen. Wij hebben gezien, dat de spokende dooden soms trollen worden genoemd, en dat ze, na hun dood, de proporties van trollen aannamen, en hun kracht kregen. In de Fas. komen trollen d.w.z. reuzen, nog in hun oorspronkelijken vorm voor [1]). Daar zijn het geen menschen, die door slechte leefwijze na hun dood als trollen komen spoken, maar worden ze nog als trollen geboren, en leven als zoodanig. In de Fas. is het een van de heldendaden om naar Finnmarken of Bjarmaland te gaan, waar de held in gevechten met deze trollen wordt gewikkeld. H. Reuschel geeft daarvan verscheidene voorbeelden.

Of trollen van mannelijk of vrouwelijk geslacht zijn, schijnt aan hun optreden heel weinig af te doen. De vrouwen worden b.v. even sterk als de mannen voorgesteld, b.v. Gyða in onze saga, de trollvrouw in de Grett. LXV, en Grendel's moeder in Beowulf.

Aan deze voorbeelden kan men zien, dat de IJslandsche saga's in de echte trollen, en in de spokende dooden, vrijwel dezelfde figuren zagen, want de vrouwenfiguur in de Grettissaga is een reuzin, als in de Beowulf, terwijl Glámr een spokende doode is, evenals Gyða. Van de troll-vrouwen in Fl. p. 43 wordt zoo weinig gezegd, dat we nauwelijks weten, hoe de schrijver zich hier de situatie denkt. Dit is zeker, dat het hier niet spokende dooden betreft, maar aan den anderen kant, maken deze troll-vrouwen niet den indruk reuzinnen te zijn. Het waarschijnlijkste is, dat we hier te maken hebben met de landgeesten, die Þorgils goed gezind zijn, en waarvoor de schrijver het woord *troll-konur* heeft gebruikt, waarmee hij weinig anders wenscht aan te geven, dan dat het bovennatuurlijke wezens waren.

Op de hier besproken plaats in onze saga ziet Þorgils twee troll-vrouwen, die een pak uit een wak in het ijs lichten, waarin levensmiddelen blijken te zitten. Þorgils snelt toe, en slaat één van de vrouwen een hand af, waarop ze vluchten.

In Fl. p. 47 wordt een luid geroep — *óp mikit* — gehoord, dat blijkt te komen van twee *konur*, die den IJslanders toeroepen, dat ze hun boot weer in ontvangst kunnen nemen, die kort tevoren verdwenen was. We moeten wel aannemen, dat dit dezelfde twee vrouwen zijn, als die op p. 43 worden genoemd. Dan hebben we een redelijke verklaring voor het verlies van de boot, want die moeten deze vrouwen hebben gestolen uit wraak voor het brute optreden van Þorgils. Nu komen ze de boot terug brengen, omdat hun toorn is gestild door de bereidwilligheid van Þorgils om een offer te brengen.

---

[1]) Zie H. Reuschel, op. cit. pp. 109 sqq.

Door het *óp mikit* op p. 47, dat hier duidelijk van deze twee vrouwen komt, worden we herinnerd aan het *óp mikit* op p. 39, dat één van de bovennatuurlijke voorteekenen is, waardoor het naderend onheil van de ziekte en sterfte wordt aangekondigd. En omdat we hier het werk van vijandig gezinde landgeesten hebben moeten aannemen, zien we, dat er verband bestaat tusschen deze troll-vrouwen en landgeesten, en dat ze hier identiek zijn. Maar we moeten er op wijzen, dat dit geen opvatting hoeft te zijn, die inderdaad in het volksgeloof wortelt, want het is heel goed mogelijk, dat de opvatting van de landgeesten de oorspronkelijke is, en dat door den schrijver van Fl. 2 deze landgeesten met troll-vrouwen vereenzelvigd zijn, want de gedragingen van deze vrouwen herinneren sterk aan bepaalde passages uit de Fas.

We moeten hier eerst wijzen op een parallel uit de Grœnl. saga V, p. 256. Hier worden Þorvaldr en zijn mannen gewekt door een stem, die hun zegt, dat ze dadelijk naar hun schip moeten gaan, als ze prijs op hun leven stellen. Dit is iets dergelijks als het *óp mikit* in onze saga op p. 39 en 47. In de Grœnl. saga kan men evenwel ook een Christelijken uitleg aan deze passage geven, maar noodzakelijk is dit niet. En het is stellig opvallend, dat dit ook in het buitenland plaats vindt, en wel ergens aan de kust van Noord-Amerika.

Maar voor den oorsprong van deze figuren moeten we zijn bij de Fas. In de Gríms saga Loðinkinna I vindt Grímr twee troll-vrouwen, die probeeren zijn boot te vernielen. In deze saga zijn zij booze geesten, die de oorzaak van allerlei rampen zijn. Ze hebben b.v. zijn bruid geroofd. Ten slotte vindt Grímr haar, in gezelschap van eenige anderen, op een platten steen zitten en doodt haar.

In de Ketils saga Hœings III wordt Ketill wakker door het schudden van zijn schip, veroorzaakt door troll-vrouwen, die het trachten te stelen. Hij vlucht in de boot en op zee wordt hij eenigen tijd later door een walvisch met menschenoogen aangevallen, en als gevolg daarvan verliest hij zijn boot op de rotsen.

In hoofdstuk V van dezelfde saga ziet Ketill, wanneer hij aan het visschen is, een troll-vrouw op een voorgebergte zitten, en daarna neemt deze de gedaante van een walvisch aan. Later vindt hij in het bosch weer een troll-vrouw, die zich naar zee begeeft.

In de Friðþjófss. VI worden stormen veroorzaakt door een walvisch, waarop twee troll-vrouwen zitten. De storm houdt op, wanneer Friðþjófr met hen afgerekend heeft.

We zien hier, dat er een onmiskenbare gelijkenis is tusschen de figuren, die hier beschreven worden, en die in onze saga, en het lijdt geen twijfel, dat onze saga hier weer onder den invloed van de Fas. staat.

Wat de troll-vrouwen zelf aangaat, zien we, dat deze, zoowel in onze saga, als in de Fas., telkens op zee, of aan zee, zijn, en dat haar activiteit in de meeste gevallen tegen de menschen is gericht, en dan nog vaak tegen de schepen van die menschen. Het is, of we hier te doen hebben met een soort wezens, die hun heerschappij op zee wenschen te verdedigen tegen de menschen. En ofschoon ze in walvisch-gedaante in de Flóamanna geen rol spelen, moeten we toch den nadruk leggen op de associatie, die hier in het licht treedt. De verwantschap met de tevoren genoemde trollen of reuzen is vrij vaag, maar is toch in één opzicht onmiskenbaar, nl. in hun vijandschap tegenover de menschen, hun macht over de elementen en dieren, die boven die der menschen uitgaat, en het feit, dat het geen menschen, maar een ander soort wezens zijn. We kunnen hiervoor nog verwijzen naar een passage in de saga van Ketill H. II, p. 115, die ook nog verder van invloed op onze saga kan zijn geweest. We vinden daar het volgende: *Aðra nótt vakti Ketill; Þá sá hann jötun ganga í naustit, ok batt sér byrði mikla; Ketill gekk at honum, ok hjó til hans með öxinu á öxlina, ok fell byrðrinn ofan.* Later wordt deze reus een troll genaamd, en de verwantschap tusschen de troll-vrouwen en deze figuur is duidelijk. Het wordt hierdoor ook waarschijnlijk, dat de passage in Fl. p. 43, waar Þorgils een van de vrouwen de hand afslaat, die daardoor ook een *byrðr* laat vallen, onder den invloed van deze passage staat, en dat we in deze troll-vrouwen toch ook wel dezelfde figuren moeten zien, als de oude reuzen, die volgens Snorri Niflheim bewoonden.

Voorgevoelens en Voorspellingen [1])

Evenals het droom-motief, worden ook deze motieven in de saga's gebruikt, om de lezers en toehoorders op een gebeurtenis voor te bereiden. Het zijn uitstekende middelen, om de aandacht van de toehoorders of lezers gespannen te houden, en om een gebeurtenis reeds van tevoren beter begrijpelijk te maken.

Van deze motieven is in onze saga een uitvoerig gebruik gemaakt, en, evenals van de droomen, kan hiervan gezegd worden, dat ze mogelijk dikwijls gebeurd zijn, maar natuurlijk is het reeds vroeg een vertelwijze geworden. Als het werk van den schrijver van Fl. 2 moeten we b.v. uitleggen het voorgevoel van Ingólfr in Fl. III, p. 4, als hij Leifr herinnert aan den eed, gezworen door één van de zoons van Atli jarl.

[1]) Tusschen deze twee is dikwijls zoo moeilijk een scheiding te maken, dat ik ze daarom liever onder één hoofd behandel. A. Kersbergen, op. cit. p. 158 noemt zelf eenige grensgevallen op, die zij zoowel onder het eene als het andere hoofd zou kunnen onder brengen.

Ingólfr heeft een voorgevoel, dat de expeditie van Leifr niet goed afloopt, en om deze reden blijft hij waarschijnlijk thuis. We hebben hier een zeer duidelijk voorbeeld, hoe een sagaschrijver dit motief gebruikte, want hij heeft hier de gegevens van L. genegeerd, en is zelf een andere lezing gaan verzinnen.

In Fl. p. 13 uit Þórunn de voorspelling, dat haar man Þórðr weinig pleizier zal hebben van zijn bezit, dus, dat hij niet van zijn reis terug zal komen. Dit vinden we niet in L. en kan dus een toegift van den schrijver van Fl. 2 zijn. Een dergelijke voorspelling komt voor in Fl. p. 27, waar Áshildr zegt, dat ze Þorgrímr wel niet terug zal zien. Ook dit staat niet in L.

Hier kan nog gewezen worden op de gelijke bewoordingen van dergelijke voorspellingen, die we overal in de saga's tegenkomen. Dit zijn: *svá segir mér hugr um ....*, en *mér er grunr á ....*, welke formules stellig op het stereotiepe van deze motieven wijzen.

Hier dicht bij staan de voorspelling van Þórey in Fl. p. 33, dat de reis naar Groenland niet goed zal afloopen, en haar voorgevoel op p. 41, wanneer zij zich er tegen verzet, dat Þorgils van haar weggaat, en zij alleen achter moet blijven. In het eerste geval ligt het wel voor de hand, dat er iemand somber gestemd is bij het vooruitzicht van een dergelijke onderneming; en dat het een vrouw is, die deze gevoelens uit, ligt ook voor de hand, want voor haar zit er in zoo'n tocht niets aantrekkelijks. In het tweede geval overvalt dit voorgevoel ons eenigszins, omdat we nooit van een slechte verhouding tusschen Þorgils en zijn personeel hebben gehoord, wat een dergelijk voorgevoel zou kunnen rechtvaardigen. Daarom is het mogelijk, dat dit niet tot Fl. 1 heeft behoord.

We hebben dan de voorspelling van Áshildr op p. 28, dat het dooden van Þorgrímr ook den dood beteekent van haar zoon Helgi, welk bericht we vinden in L. St. 226/17. Dergelijke voorspellingen vinden we meer in de saga's, maar de meest treffende parallel vinden we in de Valla-Ljótssaga I, waar de weduwe van Sigmundr den dood of verbanning voorspelt van haar zoon Kalli. Niettegenstaande deze analogie moeten we toch deze voorspelling als een gedeelte van Fl. 1 beschouwen.

De voorspelling van Björn aan Þorgils, dat hij niet gemakkelijk de erfenis van Hákon jarl zal loskrijgen, omdat laatstgenoemde een gierig man is, vinden we in Fl. p. 20.

We vinden in Fl. p. 56 nog een voorspelling van de sprekende schepen, die eenigszins buiten dit verband valt, omdat dit heele motief aan de literatuur moet zijn ontleend, en niet oorspronkelijk is. Het heeft met volksgeloof niets te maken. Iets dergelijks vinden we

in de Völs. saga XIX, waar Sigurðr door vogels wordt ingelicht. Mogelijk bestaat er verband tusschen deze beide passages.

Vervolgens staat er in Fl. XX, p. 35 een voorspelling over Þórný, die ziek op IJsland achter blijft, nl., dat ze nog lang zal leven, en gelukkig zal worden, waaraan Þorgils een dergelijk voorgevoel vastknoopt [1]).

Dergelijke uitspraken, die iets goeds voorspellen, vinden we niet bij A. Kersbergen, en misschien komen zij niet zoo dikwijls in de saga's voor. Toch vinden we er nog een in onze saga, en wel in Fl. p. 50, waar Hrólfr aan Þorgils voorspelt, dat hij in Groenland tot hooge eer zal komen. Een dergelijke voorspelling vinden we ook in de Eiríkssaga Rauða IV waar een *spákona* op Groenland een gunstige voorspelling doet aan het meisje, dat voor haar een tooverlied kan zingen, dat zij voor haar helderziendheid noodig heeft.

Ten slotte moeten we hier nog die gevallen vermelden, die niet rechtstreeks uit voorgevoelens en voorspellingen bestaan, maar die hiermee toch op één lijn staan, en althans voor toehoorders en lezers hetzelfde effect hebben. In Fl. p. 19 heeft Auðun een voorgevoel, wanneer hij Þorgils aanraadt Gyða's kist van sterk ijzerbeslag te voorzien. De reden waarom dit moet gebeuren, staat er niet bij, maar het is duidelijk genoeg, ook zonder deze. Het is een beter gebruik van het voorgevoels-motief, en als zoodanig zou ik het een verdere ontwikkeling van dit motief willen noemen.

Even later geeft Auðun aan Þorgils een zwaard, maar voegt erbij, dat Þorgils het later, als hij er om komt, terug moet geven. Ook dit is weer een indirect gebruik van ons motief, evenals het voorafgaande.

Dit zijn wel geen stereotiepe gevallen, zooals door A. Kersbergen worden genoemd, maar toch mogen ze in deze opsomming niet ontbreken. Het zijn hier speciale gevallen, die op bepaalde gebeurtenissen slaan, en die we niet stereotiep kunnen noemen, maar wel is het waarschijnlijk, dat we hier het werk van een schrijver in moeten zien, en niet oude gegevens.

We merken op, dat in de Flóamanna de voorspellingen en voorgevoelens geen hoofdmotief van de saga vormen. Nergens is zoo'n motief een keerpunt in de handeling van de saga, maar overal slaan ze op reeds spoedig volgende gebeurtenissen. Alleen de voorspelling van Þórey over den tocht naar Groenland heeft betrekking op een heel gedeelte uit de saga, maar overigens is van deze motieven alleen gebruik gemaakt, om de spanning er in te houden, en om kleur aan het verhaal te geven.

[1]) Zie p. 64.

De eenige gevallen, die we eventueel als waarheid kunnen beschouwen, zijn Fl. XX, pp. 33—34, de voorspelling van Þórey, en de waarschuwing van Björn aan Þorgils in Fl. XIV, p. 20. Al de andere zijn door de schrijver(s) van de saga hier ingevoegd, en het is in de meeste gevallen niet mogelijk uit te maken, wie zich van deze motieven heeft bediend. Den schrijver van Fl. 2 moeten we verantwoordelijk stellen voor het voorgevoelsmotief van Ingólfr in Fl. III, omdat hij hier den L.-text gewijzigd heeft; en ook het motief van de sprekende schepen moet van hem zijn, en misschien het voorgevoel van Þórey in Fl. p. 41. Maar de overige kunnen ook reeds in Fl. 1 hebben gestaan.

Droomen

Het droommotief is een van de bekendste thema's in de IJslandsche saga's en dit hangt samen met het feit, dat voor IJslanders een droom werkelijkheid was, zoo zelfs, dat in Ljósv. XXI een droomuitlegger den dood van Þórhallr tracht te voorkomen door te weigeren zijn droom aan te hooren. Hierop wijst reeds W. Henzen [1]) en na hem Mej. P. Sluyter. [2]) In de Gíslas. Súrss. XIV heeft Gísli ook twee droomen, die hij gehad heeft, niet verteld, omdat hij hoopte, dat ze daardoor niet in vervulling zouden gaan.

Ook in onze saga is van dit motief een veelvuldig gebruik gemaakt. Er komen niet minder dan twaalf droomen in dit verhaal voor. Een droom hoeft natuurlijk niet altijd een conventioneel litterair motief te zijn, dat uitgevonden is door den sagaverteller of schrijver, b.v. als stijlmiddel, om op komende gebeurtenissen opmerkzaam te maken, en als gevolg daarvan dikwijls ook, om twee episodes uit een saga met elkaar te verbinden. In de Gunnl. saga is de droom over den zwaan, de arenden en den valk symbolisch voor de heele verdere handeling van de saga. Droomen kunnen ook werkelijk gedroomd zijn. Het onzekere bestaan van de menschen op IJsland gedurende de *söguöld* moet aanleiding genoeg geweest zijn, om door onheilspellende droomen te worden gekweld; en vaak waren droomen onheilspellend, zooals W. Henzen [3]) van de *fylgja*-droomen zegt. Ook A. Olrik [4]) merkt op: *In den bitteren Streitjahren der Sturlungenkämpfe um die Mitte des* 13 *Jahrhunderts drückt sich die Angst der Seelen dauernd in Gesichten und Träumen aus.* K. Liestöl [5]) uit zich op dergelijke manier en op

[1]) Über die Träume der Altn. Sagalitteratur, Leipzig 1890, pp. 25—26.
[2]) Op. cit. p. 39.
[3]) Op. cit. p. 40.
[4]) Nordisches Geistesleben, Heidelberg 1925, p. 142.
[5]) Op. cit., p. 240.

p. 337 verklaart hij: *The belief in true dreams, again, makes people pay more attention to dreams, remember them better, and interpret them more readily as warnings* [1]). Maar dit neemt niet weg, dat zoowel sagavertellers als schrijvers van dit populaire middel natuurlijk gretig gebruik maken voor hun kunst. Het spreekt van zelf, dat het dikwijls moeilijk is uit te maken, of een droom in de saga's een historisch feit is, of een verzinsel.

De droomen, die in Fl. voorkomen, worden nergens ingeleid door bekende zinnetjes als *hann (hon) lét illa í svefni*, of iets dergelijks, waarop men dan den slaper vraagt, wat hij gedroomd heeft. De sagaschrijver heeft dit blijkbaar niet noodig gevonden.

Van al deze droomen is de vorm vrij eenvoudig en de oplossing ligt voor de hand, ofschoon in sommige gevallen de droom toch nog door een ander wordt uitgelegd [2]).

Over den droom over Þórr [3]) spreekt Þorgils met zijn vrouw, maar een uitleg is dit niet en terecht, want de beteekenis is duidelijk genoeg. Een droomuitlegger van beroep, of iemand, die op dit punt buitengewone gaven heeft, treedt in onze saga niet op.

Degene die droomt, is altijd Þorgils, behalve in Fl. XXIII, p. 41, waar het Þórey is, en in Fl. XXIV, p. 47, waar Þorleifr een droom vertelt.

De plaatsen in de saga, waar we deze droomen vinden, wijzen er alle op, dat ze niet in de eerste plaats bedoeld zijn, om gedeelten van de saga met elkaar te verbinden, maar wel, om op komende gebeurtenissen te wijzen.

Het onderscheid tusschen *waarschuwende* en *profeteerende* droomen, dat A. Kersbergen maakt, is soms moeilijk te maken, maar te oordeelen naar de voorbeelden van waarschuwende droomen, die we bij A. Kersbergen vinden op pp. 151—153 van haar boek, schijnen die in Fl. allemaal profeteerend te zijn, ofschoon we aan de droomen over Þórr beide benamingen kunnen geven; immers ze waarschuwen voor naderend onheil en zijn tegelijkertijd een profetie van dingen, die gaan gebeuren.

---

[1]) Ik mag hier nog wijzen op een treffend voorbeeld. In zijn boek „In nacht en IJs" dl. II, p. 51, Sijthoff, Leiden, 1897, vertelt Fritjof Nanssen, hoe hij op zijn tocht met Johanssen van de „Fram" over het pakijs, op een nacht droomt, dat hij thuis is, en zich aan allerlei lekkernijen te goed doet. Deze droom heeft een treffende overeenkomst met die van Þórey, omdat ze onder bijna gelijke omstandigheden plaats vinden.

[2]) Fl. XXIV, pp. 45—47; XXIII, p. 41.

[3]) Fl. p. 36.

De droomen van Þorgils in Fl. XXIV zouden we als voorbeeld van verbindende droomen kunnen noemen, daar de schrijver er het eene deel van de saga, het verblijf op Groenland, door verbindt met het andere deel, het laatste verblijf op IJsland. Maar als zoodanig staan deze hier op een te vreemde plaats, nl. midden in het verhaal van den tocht langs de Groenlandsche kust naar het Zuiden. Als ze als verbindingsstuk waren bedoeld, hadden ze ergens aan het eind van het verblijf op Groenland moeten staan, of ze hadden tijdens de reis naar IJsland verteld moeten worden.

In Fl. XV droomt Þorgils, dat zijn vriend Auðun bij hem komt wat nog eens gebeurt in Fl. XVI. Hier verschijnt Auðun zelf in eigen gedaante, en is dus geen *fylgja*, die volgens W. Henzen [1]) zich als ziel van een levend mensch, altijd in de gestalte van een dier vertoont. Dat levende personen in eigen gedaante verschijnen, komt vrijwel niet voor in de IJslandsche saga's. We vinden een ander voorbeeld in Fóstbr. XXXIX, waar Þorbjörg Kolbrún aan Þormóðr, den skald, een oogziekte bezorgt als straf voor zijn ontrouw [2]). In Fóstbr. XXIV, p. 197 verschijnt Óláfr konungr Haraldsson aan Grímr bóndi, om zijn hulp in te roepen voor Þormóðr. Misschien is het hier slordigheid van den schrijver, die zich niet de moeite gaf, zich goed op de hoogte te stellen, want alleen dooden verschenen in eigen gestalte, meestal om van hun dood kennis te geven. Het is hier ook niet een *hamingja*, die de gedaante van Auðun aanneemt. Hieruit blijkt, dat het geloof in droomen bij dezen schrijver niet meer groot geweest kan zijn, althans niet zijn kennis van de tradities daarover. In den droom in Fl. XV vertelt Auðun aan Þorgils, wat hij moet doen, om den wiking Svartr járnhauss te overwinnen, en dit gebeurt later zóó precies, als Auðun vertelt, zelfs met dezelfde bewoordingen als Auðun gebruikt beschreven, dat van een echten droom hier geen sprake kan zijn. Zooals de rest van het verhaal een verzinsel is van den schrijver van Fl. 2, zoo moet ook deze droom een conventioneel motief zijn. Een verhaal, dat er veel op lijkt, vinden we in Reykd. saga (Víga-Sk. saga) XIX. Hier wordt het zwaard Skelfisnautr, waarmee Þórkell een *berserkr* heeft gedood, hem later in een droom gegeven.

In Fl. XVI haalt Auðun het zwaard weer terug, en belooft eerst een bijl te zullen geven, en dan een ander zwaard, waarvan reeds is gezegd, dat over deze wapenen naderhand niet meer gesproken wordt [3]).

---

[1]) Op cit. p. 34.
[2]) Vgl. P. Sluyter, op. cit. p. 49.
[3]) Zie p. 51.

Uit erkentelijkheid, dat hij het zwaard terug krijgt, geeft Auðun aan Þorgils een gouden ring. Dergelijke voorwerpen, die een droomverschijning achter laat, noemt W. Henzen [1]) *Traumwirklichkeitsbeweise*; deze bewijzen, die men wou hebben, om te kunnen gelooven in de echtheid van een droom, wijzen erop, dat we hier al met een laten droomvorm te doen hebben. Behalve dezen ring meent Þorgils bij het ontwaken ook nog een glimp van de verdwijnende droomverschijning te zien, de *svipr*, waarvan W. Henzen [2]) meer voorbeelden geeft. Misschien heeft deze droom in Fl. 1 gestaan, en heeft de schrijver van Fl. 2, nadat hij het zwaard 'jarðhússnautr' aan Þorgils gegeven had, vergeten, nog op het beloofde wapen terug te komen?

De eerste droomen over Þórr, waarin deze in Fl. XX aan Þorgils verschijnt, zijn Christelijke producten, want zij staan in onmiddellijk verband met de bekeering van Þorgils. Þórr verschijnt hier ook in eigen gedaante, wat weer een bewijs is, dat we hier met een laten vorm te doen hebben, want zoolang men in de oude goden geloofde, verschenen deze nooit in eigen gedaante [3]). Men had reeds den eerbied voor de oude goden verloren, en spoedig werden ze gedegradeerd tot duivels, wat reeds duidelijk aan het licht treedt in Fl. p. 33, waar Þorgils, na de ontmoeting met Þórr *víða blárr* geworden is, wat men soms ook wordt na een gevecht met een *aptrganga*, zooals we in Eyrb. saga LIII, p. 146 kunnen lezen. En in Fl. p. 49 wenscht Þorgils, dat alle duivels met den vogel, dien ze zien, mogen vertrekken, en deze vogel wordt kennelijk met Þórr vereenzelvigd. Deze twee droomen zijn het werk van den Christelijken bewerker, zooals we tevoren hebben kunnen vaststellen. Een parallel van dezen droom vinden we in Fm. II, p. 162, naar welke plaats W. Henzen [4]) verwijst, waar Þórr aan Sveinn verschijnt, nadat deze tot het Christendom is bekeerd; maar hier wordt Þórr niet zoo belachelijk gemaakt als in onze saga.

Þórr verschijnt weer aan Þorgils in Fl. XXI in drie droomen, waarvoor we kunnen verwijzen naar pp. 59—60. In den laatsten droom schijnt nog een rest van een oud verhaal te zitten, en misschien heeft de bewerker dan ook hier zijn inspiratie voor de andere droomen gevonden. We merken hier ook een eenigszins andere houding tegenover Þórr op. De bemanning dringt bij Þorgils erop aan, om aan Þórr te offeren, en Þorgils antwoordt niet met een Christelijk excuus, maar

[1]) Op cit. p. 63.
[2]) Op cit. p. 63.
[3]) Zie W. Henzen, op. cit. p. 55 en P. Sluyter, op. cit. pp. 59—60.
[4]) Op. cit. p. 56.

met de tegenwerping dat de menschen het niet goed zouden vinden, dat er op een schip geofferd werd: *sagði, at menn skyldu missmíði á finna, ef nokkurr maðr blótaði Þar í skipi.* Later wordt dan in werkelijkheid aan Þórr geofferd door een os over boord te werpen. En deze droom staat ook niet zoo los tusschen het verhaal over de reis naar Groenland in, zooals dat met de eerste het geval is. Integendeel heeft deze droom rechtstreeks met de reis te maken. Daarom mogen we hier aannemen, dat deze droom reeds in de oude saga stond, maar of hij in werkelijkheid is gebeurd, blijft de vraag.

We hebben gezien, dat de droom in Fl. XXIII ook onder Christelijken invloed staat; niet de woorden in de directe rede, maar het droomgezicht van de *fögr heruð ok menn bjartir.* Þorgils, die dezen droom uitlegt, legt vrijwel den geheelen nadruk op dit Christelijke gedeelte. Toch schijnt dit de latere bewerking van een ouderen droom te zijn, want alleen het niet Christelijke gedeelte is *sögulegt,* omdat het slaat op het wegkomen uit die barre wildernis, terwijl het Christelijke gedeelte met het verhaal verder niets heeft te maken. Hier hebben we dus een bewijs, dat deze man, die hier den droom uitbreidde, de Christelijke bewerker is.

Hierna volgen in Fl. XXIV nog drie droomen van Þorgils en één van Þorleifr. De eerste droom is een droomgezicht, waarin Þorgils zich ziet vechten met Ásgrímr, *ok Þótti mér sem vit .... togaðim eina hönk ok misti hann* [1]). Dit wordt door Þorleifr uitgelegd, maar de uitleg is volkomen overbodig, evenals dat het geval is met de andere droomen. Daarom kan er hier ook geen sprake zijn van een 'ervaren droomuitlegger', waaronder A. Kersbergen [2]) Þorleifr rangschikt. De uitleg volgt hier even automatisch op den droom, als vraag en antwoord in een dialoog, en als zoodanig moet het hier ook gezien worden en niet zoozeer als een noodzakelijke uitleg. Het illustreert duidelijk, hoe weinig moeite de bewerker zich heeft gegeven om van dit motief iets te maken. De eerste droom slaat op de mededinging van Ásgrímr naar de hand van Helga in Fl. XXX.

W. Henzen [3]) rangschikt dezen droom onder den *Redensart- und Wortwitztraum,* omdat met de uitdrukking *toga (halda) eina hönk* de rivaliteit tusschen twee mannen wordt uitgedrukt. Deze uitdrukking komt ook voor in Fm. VI, p. 311, waarnaar W. Henzen verwijst. Volgens hem zijn dit alle gekunstelde droomen.

---

[1]) Fl. p. 45/15.
[2]) Op cit. p. 155.
[3]) op. cit. p. 45.

De tweede droom, waarin Þorgils een zwaan ziet, die meer om een ander schijnt te geven, dan om hem, slaat ook op dit huwelijk, maar uit Fl. XXX blijkt heelemaal niet, dat Helga meer op Ásgrímr gesteld is dan op Þorgils. Daarom is dit een aanwijzing te meer, dat deze tweede droom niet behoord heeft tot Fl. 1. De Christelijke bewerker had uit Fl. XXX de conclusie getrokken, dat Helga meer om Ásgrímr gaf, en voegde daarom dezen droom in, die kennelijk een analogie is van dien uit de Gunnlaugssaga, en dien van Guðrún-Kriemhilt, en natuurlijk niet echt gebeurd is. Ook de eerste droom is waarschijnlijk een litterair product, omdat we gezien hebben, dat deze mededinging van Ásgrímr historisch zeer onwaarschijnlijk is [1]).

In den derden droom ziet Þorgils uit zijn rechter knie vijf knoflookplanten oprijzen met vele vertakkingen, waarvan één zeer hoog wordt en mooi, alsof ze verguld is. P. Sluyter [2]) noemt dezen droom en vergelijkt dien met het verhaal uit de Bárðarsaga I, waar Bárðr uit den haard een grooten boom ziet groeien, waarvan ook één tak een goudglans heeft. Dergelijke droomen vinden we ook in de Harðarsaga VI & VII. De uitleg is, zooals Þorleifr ook zegt, dat de boom, etc., het nageslacht van den held beteekent en de gouden tak een bijzonder illusteren nakomeling, in Þorgils' geval bisschop Þorlákr, de heilige, zooals meteen in de saga wordt gezegd. Het behoeft geen betoog, dat ook deze droom een gekunstelde geschiedenis is, die nooit gedroomd is.

Dan volgt de laatste droom, die van Þorleifr, die van zijn zuster Þórný een kaas krijgt, waaraan geen *bárur* = korsten zijn. Deze droom behoort volgens W. Henzen [3]) ook tot de laatst genoemde categorie. Hij zou een woordspeling bevatten op het woord *bárur* = korst, en het woord *bárar* = draagbaar, katafalk. In onze saga wordt deze woordspeling niet duidelijk gemaakt, en het eenige commentaar, dat Þorgils op dezen droom geeft, is, dat de ergste gevaren over moeten zijn. Het is dus een zinspeling op het feit, dat het einde van hun omzwervingen nabij is, en als zoodanig kan deze passage tot den ouden text hebben behoord, omdat we haar op een goede plaats vinden; maar dan staat alleen deze laatste droom op een goede plaats, terwijl de eerste drie stellig een invoegsel zijn, of liever, ze hooren hier niet. En we hebben voor deze vreemde plaats den Christelijken bewerker verantwoordelijk gesteld [4]).

---

[1]) Zie p. 98 sqq.
[2]) Op cit. p. 43.
[3]) Op. cit. p. 48.
[4]) Zie pp. 84 en 85.

We zien dus, dat van alle tot dusverre besproken droomen, er maar twee echt gebeurd kunnen zijn, namelijk de oude droom van Þórey in Fl. XXIII en de laatste droom over Þórr in Fl. XXI. Met die van de kaas in Fl. p. 47 kunnen deze droomen daarom ook reeds in Fl. 1 hebben gestaan. Dat wij hebben kunnen constateeren, dat we in de overige gevallen met gekunstelde droomen te doen hebben, wil nog niet zeggen, dat ze daarom niet in den ouden text hebben kunnen staan. Dit kan namelijk het geval zijn met die, waarin Auðun optreedt, althans met den laatsten.

Van den Christelijken bewerker zijn de overige droomen, terwijl hij den droom van Þórey in Fl. XXIII, p. 41 veranderd heeft.

We hebben W. Henzen en P. Sluyter kunnen citeeren tot steun van de opmerking, dat de meeste droomen hier gekunsteld en dus niet beleefd zijn. En de vorm van de meeste er van wees uit, dat we hier met late redacties te doen hebben, hetgeen klopt met wat we omtrent de schrijvers ervan hebben gezegd.

Sommige van de motieven onzer saga uit het volksgeloof, namelijk van die van het gebruik van het getal 3, van de voorgevoelens en voorspellingen, en van de droomen hebben reeds in Fl. 1 kunnen staan, want bij verschillende ervan hebben we geen aanwijzingen gevonden voor de activiteit van een van de bewerkers.

Daarnaast heeft de schrijver van Fl. 2 ook hier weer een groot aandeel in het toepassen van conventioneele motieven voor de samenstelling van de saga. Hij is verantwoordelijk voor de drie jaar, die aan de verbanning van Leifr en Ingólfr vooraf gaan, en voor de 3 mark zilver, die de slaven in het graf vinden. Ook is het 3 nachten wachten in Fl. XX zijn werk, en de drie gevallen in Fl. XVI. Ook heeft hij het voorgevoelsmotief van Ingólfr in Fl. III, en het motief van de sprekende schepen ingevoegd. Hij heeft ook het *aptrganga*-verhaal uit de Grettissaga overgenomen, en het verhaal van het levende lijk komt misschien van zijn hand, terwijl daarbij misschien de Valla-Ljótssaga als voorbeeld heeft gediend, ofschoon dit een zeer verbreid motief is. Ook heeft hij waarschijnlijk het verhaal van de landgeesten, nader bewerkt, en heeft hij deze vereenzelvigd met de troll-figuren uit de Fas.

De Christelijke bewerker is alleen voor sommige van de droommotieven verantwoordelijk.

We constateeren hier weer den grooten invloed van de Fas. op onze saga, zooals die tot uiting komt in de verhalen over het levende lijk, de troll-vrouwen, de sprekende schepen, de graf-plundering, in de drie kostbaarheden in het *jarðhús*, en de drie ringen, die Hugi jarl uitdeelt.

De naam van deze groep is weer ontleend aan A. Kersbergen, en dit gedeelte komt min of meer overeen met wat H. Reuschel *der Viking-kreis* noemt. Hier zijn verzameld die motieven, die typeerend zijn voor het leven van IJslanders in het buitenland, en die daarom reeds onbetrouwbaarder zijn, dan verhalen over gebeurtenissen op IJsland, omdat ze veel minder goed controleerbaar waren. Voorvallen, die in het buitenland hebben plaats gevonden, maar die even goed op IJsland gebeurd hadden kunnen zijn, heb ik dan ook niet in deze rubriek geplaatst.

Omdat een groot deel van de saga in het buitenland speelt, vinden we hier een groot aantal motieven, en we zullen onderzoeken in hoeverre onze saga hier onder den invloed van de Fas. staat, waar de gebeurtenissen altijd in het buitenland plaats vinden.

'Félag' en 'Fóstbræðralag'

Het onder eede elkaar helpen en wreken, als één van de gezworenen gedood wordt, het tegenover elkaar al de verplichtingen op zich nemen, die broeders jegens elkaar hebben, is in 't kort, wat men onder bovengenoemde formules verstaat. H. Reuschel [1]) zegt, dat op dit punt geen onderscheid bestaat tusschen Fas. en familiesaga's. Het hoeft ons niet te verwonderen, dat ook in de familiesaga's het *félag* voorkomt, want in de *söguöld* is de toestand nog dikwijls zoo, dat men door zoo'n verbond zijn economische positie versterkte of steun zocht tegen vijanden.

In Fl. II is sprake van een *samlag* [2]) tusschen de zonen van Atli jarl en Ingólfr en Leifr. Ofschoon hier van een *félag* niet gesproken wordt, hebben we hier met een identiek geval te doen, iets dat H. Reuschel [3]) een *Fahrtgenossenschaft* noemt. Hier is van deze vereeniging of bondgenootschap geen gebruik gemaakt als litterair stijlmiddel, want het gebeurt niet om den een of anderen held te eeren, noch om een dramatische situatie in het verhaal te verwerken, maar hier is het *samlag*

---

[1]) Op. cit. pp. 73 sqq.
[2]) P. 2/26.
[3]) Op. cit. p. 73

aangegaan om practische redenen alleen, om een eventueelen vijand beter het hoofd te kunnen bieden. En zonder twijfel is dit de oorsprong van het romantisch gegeven uit de Fas., want ook de simpele belofte tot steun over en weer, hield verplichtingen in, welke hun hoogtepunt bereiken in den eed, om elkaar tot in den dood bij te staan. Hier in Fl. II is van zoo'n eed geen sprake, en we kunnen dit geval dan ook niet toeschrijven aan de stereotiepe vertelwijze van een sagaschrijver. Bovendien hebben we gezien, dat dit bondgenootschap ook vermeld staat in L.

In het tweede geval, waar een bondgenootschap wordt aangegaan, in Fl. XVI, p. 24, benaderen we al veel meer het type van de Fas. [1]). Þorgils ontmoet op zijn tochten een wiking Gyrðr, die bij hem komt en vraagt om een *félag* met hem. Zoo vraagt ook Karl Karlsson in Svarfd. XXX zich aan te mogen sluiten bij den wiking Björnólfr. Dat hier in onze saga het *félag* niet meer serieus genomen wordt, blijkt uit Fl. XVII, waar Gyrðr met Þorgils een *hólmganga* vecht, omdat hij op de schatten uit het *jarðhús* ook aanspraak meent te kunnen maken. We hebben hier met een typisch geval te doen, waar het alleen de bedoeling is te laten zien, welk een faam Þorgils zich als wiking in dien korten tijd reeds verworven had. Welk een roem men als wiking kon verwerven blijkt duidelijk uit sommige Fas., waar het voor iemand's roem voldoende is, zoo'n wiking te hebben gedood.

In dit hoofdstuk moeten we dan ook anders niets zien dan een verhaal, dat reeds sterk onder den invloed van de Fas. staat, en dat is ingevoegd door den schrijver van Fl. 2.

'Heitstrenging'

Hieronder verstaat men in het algemeen het plechtig afleggen van een gelofte, dat men het een of andere stoute waagstuk zal ondernemen, of de een of andere moeilijke daad zal verrichten. Gewoonlijk wordt een dergelijke gelofte op een feest, en dikwijls op *jól*-avond afgelegd [2]) en volgens H. Reuschel is het een typisch Scandinavisch gebruik, dat niet onder buitenlandschen invloed hoeft te staan. Het is een van de typeerende dingen van een feest in de koningshal, wat zeer duidelijk zou blijken uit de desbetreffende passages in de Hervararsaga [3]), en de Sturlaugss. p. 633, en uit de Óláfss. Tryggv. XXXV, de bekende scène van de Jóms-wikingen.

Onze saga vertelt in hoofdstuk II, dat Hersteinn op een feestmaal,

[1]) Zie p. 48.
[2]) Zie H. Reuschel, op. cit. pp. 67/68.
[3]) Ibid. p. 68.

hem en zijn broers aangeboden door Ingólfr en Leifr, den eed zweert te zullen trouwen met Helga, de zuster van Ingólfr, of niet te zullen trouwen: .... *at Þessari veizlu strengdi hann Þess heit, at annathvárt skyldi hann Helgu eiga eða enga konu ella.* We vinden hier dus het feest, door H. Reuschel genoemd, en voor de koningshal van de Fas. de hal van de zoons van vooraanstaande mannen, die den zoons van een jarl een feestmaal aanbieden. Ook de gewone formuleering: *strengi ek Þess heit,* vinden we hier. En dat we hier waarschijnlijk met een historisch voorval te doen hebben, blijkt uit het feit, dat we het afleggen van deze gelofte ook vinden in L. St. 131/23—25, waar natuurlijk Hólmsteinn de plaats van Hersteinn inneemt [1]). Als deze gelofte in de verteltechniek is gebruikt, om een keerpunt in het verhaal te vormen [2]), zou men hieruit ook weer kunnen zien, dat Fl. II en III uit een goed opgebouwde, onafhankelijk van de saga bestaande *frásögn* stammen, die hier verkort door den schrijver van Fl. 2 voor zijn nieuwe inleiding is gebruikt.

Als de schrijver van Fl. 2 zich aan het vermelden van deze gelofte alleen had gehouden, was het onnoodig dit geval hier te melden, maar hij heeft hier ook anderen geloften laten afleggen, namelijk Hallsteinn, Ingólfr en Leifr, geloften, die alle verband houden met de eerste, en kennelijk door den schrijver zijn uitgevonden om den indruk van de koningshal te benaderen, waar ieder een eed zweert, zooals de Jómsvíkingar doen in Heimskr., pp. 129 sqq. Hier gaat de schrijver dan ook duidelijk volgens het voorbeeld van andere saga's te werk, en daarom moeten we het hier onderbrengen.

H. Reuschel geeft alleen voorbeelden uit de Fas., en stellig komen daar genoeg gevallen voor, zooals in de Saga af Hálfi ok H. XVI; Völs. V, XX, XXIV; Friðþjófss. V; Ketilss. Hœings. IV; Qrv.-Oddss. XXX [3]), maar we vinden dit thema even goed in de familie-saga's. In Svarfd. XIX wordt op een feestmaal zoo'n gelofte afgelegd, die de reden is van alle verdere verwikkelingen, maar deze saga staat sterk onder den invloed van de Fas.

In de H. Þóriss. XIII vinden we twee voorbeelden. Na het verbranden van Blund-Ketill zweert zijn zoon: *Þess strengi ek heit .... at áðr alÞingi er úti í sumar, skal ek haſa fullsektað Arngrím goða, eðr sjálfdœmi ella.* En Gunnarr, de vader van zijn bruid zegt: *Þess strengi ek heit, at áðr alÞingi er úti í sumar, skall ek haſa sótt til útlegðar Þorvald Oddsson eðr haſa sjálfdœmi ella.* We zien dus, dat de eerste gelofte in

[1]) Zie p. 9.

[2]) Zie H. Reuschel, id. p. 66.

[3]) Voor verdere voorbeelden zie H. Reuschel, id. pp. 66—68.

onze saga waarschijnlijk historisch juist is, maar het is waarschijnlijk, dat de andere door den schrijver van Fl. 2 gefantaseerd zijn, om het geheel indrukwekkender te maken, een trek, dien we verwachten in de Fas., maar niet in een familiesaga.

Reis naar het buitenland

Wij bedoelen hier een groep motieven die uit den aard der zaak niet onder den invloed kunnen staan van de Fas., omdat de handeling in deze saga's reeds in het buitenland plaats vindt. A. Kersbergen [1]) heeft op de aanleiding voor zoo'n reis gewezen, en gezegd, dat deze vaak dezelfde is. Zij geeft drie redenen, die we het meest aantreffen, en wel het *bezoek van een Noor, timmerhout halen,* en een *erfenis halen.* Volledigheidshalve had zij erbij kunnen voegen, dat er in de saga's ook dikwijls een andere reden wordt gegeven, zooals we reeds in de inleiding van dit deel gezien hebben. Zij noemt alleen Nj. CLIII, waar verbanning het motief is. Maar afgezien van het voorkomen van andere motieven, dan de drie genoemde, kunnen we ook deze laatste toch geen schabloon noemen, als we daarvoor in den text geen nadere aanduiding vinden. En in Fl. IX en XII kunnen we geen verklaring vinden, waarom er voor Þórðr en Þorgils een erfenis in Noorwegen was [2]). En dit maakt het waarschijnlijk, dat de schrijver van Fl. 2 de werkelijke reden voor de reis naar Noorwegen niet meer kende, en naar het voorbeeld van de Egilssaga en Njála naar een erfenis als motief heeft gegrepen.

Meenemen van bezit

Wanneer men op reis gaat naar het buitenland, nam men gewoonlijk bezit mee, om tegen noodzakelijke uitgaven gedekt te zijn, en om handel te drijven in de landen, waar men kwam, want wikingen waren altijd handelslieden, zooals uit de vele handelscentra in Ierland blijkt, die door hen zijn gesticht.

In Fl. p. 16/11 staat, dat Þorgils *beiddiz fjárskiptis* voor dit doel aan zijn stiefvader, die echter in dit verzoek niet treden wil.

Van Ingólfr en Leifr wordt in Fl. p. 2/23—25 gezegd, dat ze hun vaders vragen om *afli nökkurr,* voor ze ter wiking gaan. Ofschoon dit niet heelemaal hetzelfde is, als een buitenlandsche reis maken voor een IJslander, komt het in de praktijk toch op hetzelfde neer.

---

[1]) Op. cit. pp. 119—120.
[2]) Zie p. 44.

Bij het vertrek van Þórðr staat niets omtrent het vragen van voorraden, want hij was op dat punt niet van anderen afhankelijk. Zoo ook Gunnl. XV; Laxd. XI, XXIX, LXXIV.

In de Gunnl. VII vraagt Gunnlaugr zijn vader om *fararefni*. Zijn vader koopt de helft van een schip, en de waren, *varnaðr*, worden er in geladen. Maar eerst heeft de vader geweigerd hem geld te geven. Óláfr Pái neemt bezit mee in Laxd. XX, en dat doen ook Kjartan en Bolli in Laxd. XL, en Bolli en Þorleikr in Laxd. LXXII. Zie ook Eyrb. XIII; Reykd. II; Víga-Styrss. IX; Harð. Grímkelssonar XII.

Maar in Fl. p. 16/23 vinden we, dat Þorgils weinig bezit mee wil hebben op reis. Nu is het mogelijk, dat hij weinig bezit wil hebben, omdat zijn pleegvader hem dit geven moet, want er staat bij *at sinni* 'voor die keer'. Maar het is ook niet uitgesloten, dat hier sprake is van een *tendenz-motiv*, zooals H. Reuschel het noemt, en dat dit weinig bezit moet laten zien, dat Þorgils zich er wel zonder kon redden. In Laxd. LXX/7 vraagt Þorleikr eveneens slechts weinig bezit, met als excuus, dat hij nog te jong en te onervaren is, om veel mee te nemen, wat nogal vreemd aandoet in de rij van zelfbewuste sagafiguren. Dit is zonder eenigen twijfel gedaan, om Þorleikr op te hemelen. En omdat we gezien hebben, dat allerlei daden van Þorgils ook deze bedoeling hebben, is het niet onmogelijk, dat we in Fl. p. 16/23 ook een tendenz-motiv moeten zien.

Ontvangst aan het hof van de Noorsche koningen

Er bestaat een treffende overeenkomst in de verschillende gevallen, waar in de saga's een IJslander door Noorsche koningen ontvangen wordt. Het is niet aannemelijk, dat dergelijke dingen allemaal zoo goed in de herinnering bewaard bleven, tenzij de ontvangen personen skalden waren. Waarom zouden ook al de IJslanders altijd aan het hof in verschillende dingen uitblinken, zoodat de aandacht van den koning op hen gevestigd wordt, wat de gewone introductie schijnt te zijn? Deze koningen toch verzamelden de beste mannen van Noorwegen om zich heen.

In Fl. XII valt Þorgils op door zijn groote gestalte en zijn edele houding. Ofschoon we moeten aannemen, dat deze ontmoeting met den koning en de koningin bij een boer, waar een feest gegeven wordt ter hunner eere, overgenomen is uit de Egilssaga, staat daar niet een dergelijke introductie, noch vinden we zooiets in de Njála. Wel in de Laxd. XI/30 sqq., waar Kjartan aan Óláfr Tryggvason opvalt door zijn zwemprestaties; vgl. ook Laxd. LXXIII/8.

Wij moeten wel aannemen, dat we hier met een stereotiepe introductie te doen hebben, omdat de andere feiten er omheen ook geen historische waarde bezitten.

Gunnhildr 'konungamóðir'

Over de figuur van koningin Gunnhildr is reeds uitvoerig gesproken in het voorafgaande gedeelte [1]). We zijn tot de conclusie gekomen, dat de IJslandsche saga's in het algemeen, wel een juist beeld van Gunnhildr geven, wat haar karakter betreft, maar dat er in de Njála en Flóamannasaga de neiging bestaat, om haar karaktereigenschappen te overdrijven. Daarom is de voorstelling van Gunnhildr in onze saga niet historisch juist, maar we kunnen deze neiging van den sagaschrijver hier niet rangschikken onder de stereotiepe motieven. Het is hier geen conventioneele voorstelling van zaken, maar een persoonlijke trek van een sagaschrijver, hoewel we moeten erkennen, dat dezelfde neiging ook in de Njála aan den dag treedt. Op zich zelf is het wel te begrijpen, dat mannen een dergelijke vrouwenfiguur, die in de rechten van een man treedt, eenigszins belachelijk trachten te maken. En we moeten in deze tendenz ook de algemeene later optredende voorliefde voor dit soort vertelkunst zien, die zich in de Fas. manifesteert. We hebben hier niet meer met den serieuzen geest van de familiesaga's te doen.

'Leikar'

De spelen aan het hof van den koning kunnen misschien nog een herinnering zijn aan wat H. Reuschel [2]) de *Tüchtigkeitsprobe* noemt, die een onbekend held af moest leggen, voor hij als volwaardig in een koningshal kon worden toegelaten. In de familiesaga's is deze *Tüchtigkeitsprobe* niet meer in heroïschen stijl behandeld, maar nemen spelen aan het hof de plaats er van in, waarbij de IJslander gewoonlijk uitblinkt. Dit is ook het geval in Fl. XII, waar in de saga alleen staat, dat Þorgils alle spelen goed afgingen. Een beschrijving van de spelen, zooals in Laxd. XL/30 sqq., krijgen we niet. Ook in Njála XXXI worden dergelijke spelen genoemd, maar al de andere voorbeelden, die A. Kersbergen geeft [3]), zijn ontleend aan de Fas., b.v. de Qrvar-Oddssaga XXXVI, XXXVIII, en XXXIX; Hrólfssaga Kraka XXXVII; ook Finnb. XVI en XVII.

---

[1]) pp. 37—43.
[2]) Op. cit. p. 63 sqq.
[3]) Op. cit. p. 127.

Een echo van dit motief, zooals dat in de Fas. behandeld wordt, breekt nog door in de woorden van Hákon Hlaðajarl, wanneer hij in Fl. XV, p. 21 tegen Þorgils zegt, dat hij wel eens wil weten, welk een flink man Þorgils eigenlijk is — *hverr framkvæmðarmaðr Þú munt verða.* En om dat nu te onderzoeken, geeft hij Þorgils een moeilijke opdracht uit te voeren, tot belooning waarvan hij dan zijn erfenis krijgen kan. Dit is een echt Fas.-motief, dat we echter ook reeds in de Egilssaga hebben aangetroffen, en dat daaraan is ontleend. Ofschoon H. Reuschel geen analogieën van dit geval noemt, lijkt dit toch geen oorspronkelijk verhaal, wat trouwens ook reeds uit de overname uit de Egilssaga blijkt. We vinden een dergelijk geval in de Ánss. Bogsveigis VI, waar Ívarr, die met Ása Ingjaldsdóttir wil trouwen, eerst Án moet dooden, voor hij daartoe toestemming krijgt. Dit uitvoeren van een moeilijke taak vinden we ook in de Friðþjófssaga, waar Friðþjófr schatting moet gaan innen op de Orkneyjar. De schrijver heeft waarschijnlijk aan dezen tocht gedacht toen hij Þorgils naar de Suðreyjar liet gaan. Ook in de Qrv. Oddss. XXVIII komt een dergelijke onderneming voor. Hier moet Oddr een schat halen, en krijgt, als hem dat gelukt, tot belooning de dochter van den koning.

Het is dus een motief, dat meer in de Fas. voorkomt, en zoowel onze saga, als de Egilssaga staan hier onder den invloed van de Fas., ook voordat deze nog opgeschreven waren.

Schipbreuk op vijandelijk gebied

A. Kersbergen [1]) noemt dit thema onder haar voorbeelden, en omdat we in onze saga met een gefingeerden tocht van Þorgils te doen hebben, moeten we hier wel vermelden, dat Þorgils in Caithness, in Schotland, schipbreuk lijdt en zijn schip verliest.

Ofschoon A. Kersbergen alleen voorbeelden geeft van gevallen, waar de schipbreukelingen in openlijke vijandschap met de bewoners van het land verkeeren, en Þorgils hier gastvrij door Óláfr jarl wordt opgenomen, is dit toch een naverwant voorbeeld, want IJslanders, die ergens in het buitenland gedwongen waren te landen, konden vrijwel overal op de vijandschap van de bewoners rekenen. Dat ze dit maar al te goed weten, blijkt duidelijk uit de beraadslaging in Fl. p. 56/28 sqq., wanneer ze in den herfst aan de kust van Ierland komen, en niet weten, of ze daar moeten blijven, of Noorwegen moeten zien te halen. We kunnen nog wijzen op Laxd. XXI, waar Óláfr pái in Ierland strandt, en zich meteen op een gevecht voorbereidt.

---

[1]) Op. cit. pp. 138—140.

Het is echter niet waarschijnlijk, dat de schrijver van Fl. 2 bij deze landing in Schotland aan het gegeven in de Laxdœlasaga heeft gedacht. Veeleer is de ontvangst door Óláfr jarl in Schotland een analogie van de landing in de Friðþjófssaga, waar Friðþjófr ook als gast wordt ingehaald [1]). Over de landing zelf wordt evenwel zoo weinig gezegd, dat dientengevolge noch deze noch een andere analogie nader uitgewerkt kan worden.

'Berserkrwerbung'

Wij gebruiken hier een naam, ontleend aan H. Reuschel [2]), en hiermee zijn we gekomen aan een van de populairste motieven uit de Fas. De beteekenis van het woord *berserkr* is hier niet die van een krijger, die in een aanval van razernij gedurende een gevecht allerlei heldendaden verricht, maar het duidt hier een wiking aan, die de wetten komt stellen, en als alternatief een *hólmganga* aanbiedt. H. Reuschel [3]) zegt, dat in de Fas. de uitdrukkingen *wiking* en *berserkr* dikwijls synoniem zijn.

De *berserkrwerbung* bestaat hierin, dat iemand, die berserkr of wiking genoemd wordt, ergens verschijnt en een meisje als echtgenoote of als *frilla* opeischt, en wanneer de familie daarin niet toestemt, een *hólmganga* aanbiedt als alternatief. Dit type vinden we in onze saga en wel in Fl. XV, XVII, XXV, XXVII en XXXI.

Hier is de *berserkr* een gevreesde, slecht bekend staande figuur, die met namen als *illmenni, óeirðarmaðr*, en als hoofdman van *ránsmenn* en *víkingar* betiteld wordt. Zelfs de namen van deze sagafiguren zijn dikwijls stereotiep. In onze saga heeten ze respectievelijk Svartr járnhauss, Þrándr, Snækolr, Snæbjörn, Randviðr, en Bjálfi.

In Fl. XV—XVI vinden we het incident het uitvoerigst beschreven [4]). Als Þorgils op de Suðreyjar geland is, verschijnt daar Svartr járnhauss, die de dochter van Óláfr jarl opeischt, of een *hólmganga* aanbiedt. Óláfr jarl accepteert het laatste en biedt aan dengene, die het tweegevecht over wil nemen, zijn dochter als vrouw aan. Uiteindelijk neemt Þorgils deze voorwaarde aan, en doodt Svartr, en trouwt met Guðrún.

Afgezien van het huwelijk, loopt het geval net zoo af in Fl. XVII, XXVII. In Fl. XXV wordt alleen maar terloops van dit motief gebruik gemaakt, en redt Þorgils de dochter van Hrólfr, wanneer ze

[1]) Zie p. 45, noot 1.
[2]) Op. cit. pp. 100 sqq.,
[3]) Op. cit. p. 68.
[4]) Zie pp. 45—46.

den hoofdman van de *útilegumenn* dooden, maar dit gebeurt niet in een tweegevecht. In Fl. XXXI heeft de gebeurtenis plaats op IJsland, en steelt Bjálfi de vrouw van Sámr. Hier is dus sprake van een getrouwde vrouw, maar verder ontwikkelt het thema zich als in de andere gevallen.

In Fl. XV—XVI vinden we, behalve den gang van zaken als boven gegeven, nog allerhande bijkomstige motieven verwerkt, die ook vaker bij deze episode optreden. Als namelijk Óláfr jarl zijn voorstel doet, neemt Þorgils dit niet dadelijk aan, maar volgt eerst nog het motief van zijn gedrukte stemming — *Þorgils svarar fá um.* — Dit motief is, onder dezelfde omstandigheden gebruikt in de Svarfd. saga VII—IX, welk verhaal veel overeenkomst met Fl. XV—XVI vertoont. Daar wordt de held door de zwijgzaamheid van de menschen erop attent gemaakt, dat er iets aan de hand is. De verklaring voor deze aarzeling van Þorgils om het tweegevecht te aanvaarden, volgt in een droom, waarin Auðun Þorgils vertelt, dat deze Svartr zijn broer is, en dat diens dood hem koud laat, omdat Svartr een schurk is. Þorgils had natuurlijk niet den broer van zijn vriend willen dooden. Maar nu aarzelt hij niet meer. Bovendien biedt Auðun hem nog zijn zwaard aan, waarmee Svartr alleen te overwinnen is.

Het tooverzwaard

Hij vertelt hem, hoe hij te werk moet gaan. Hij moet nl. het zwaard Blaðnir in het zand begraven, en zeggen, op de vraag van Svartr, dat hij *viti eigi hjölt sverðs fyrir ofan jörð.* Waarom dit noodig is, wordt in de saga niet verteld, maar als Svartr geweten had, dat Þorgils dit zwaard bezat, zou hij misschien niet hebben willen vechten. Iets dergelijks gebeurt in Svarfd. VIII. Daar mag Þorsteinn het zwaard, waarmee hij zal vechten, niet opnemen, maar hij moet een ander laten zien. Dit tooverzwaard heeft de jarl hem gegeven, omdat zijn eigen wapen hem van geen nut zou zijn — *dugir ekki.* In de Þórsteinss. Vík. IV verslaat Víkingr den berserkr Hárekr ook met een zwaard, dat hem voor die gelegenheid gegeven is. De reden hiervoor is waarschijnlijk, dat de meeste *berserkir* alleen maar te overwinnen waren met een bepaald wapen. In Svarfd. VII wordt van een *berserkr* gezegd, dat geen ijzer hem verwonden kan. Hetzelfde is het geval met twee wikingen in Vatnsd. XLVI, en de Egilss. IX. In Reykd. XIX, p. 100 wordt van een zwaard gezegd, dat het kon *bíta.* In Völs. XLII wordt van een wapenrusting gezegd: *Þá bitu eigi járn,* en in de saga K. Hœings V staat: *sverðit beit ekki á,* en van Framarr wordt gezegd: *ok bitu eigi járn.*

R. Heinzel [1]) noemt het gebruik van zoo'n zwaard een *literarische Überlieferung*. Het is een sprookjesmotief, en hoort thuis in de Fas.

'Hólmganga'

In de *hólmganga*, die volgt, slaat Þorgils zijn tegenstander een voet (been) af, welke afloop volgens K. Liestöl [2]) een van de meest voorkomende gevallen is. Dit gebeurt ook met den wiking Gyrðr in Fl. XVII, en verder in Reykd. I; Víga Gl.IV; Saga K. Hœings IV—V; Saga Gríms L. III; Gíslas. II. We zien dus, dat het verloop van de *hólmganga* ook al op stereotiepe manier verteld is.

Als Svartr verslagen is, krijgt Þorgils al diens bezittingen, wat bij gevechten tusschen wikingen in het algemeen gebruik is, en dikwijls in de Fas. zelfs het doel, waarmede gevochten wordt.

We zien dus, dat deze heele geschiedenis tot in details een stereotiepe vertelwijze vertoont, en alle kenmerken draagt van een gebeurtenis uit de Fas.

Misschien heeft de Svarfdoela het voorbeeld voor deze geschiedenis geleverd, maar overigens komt dit type van verhaal zoo dikwijls in de IJslandsche saga's voor, dat een voorbeeld geen vereischte is. We vinden een treffende analogie in de Gíslasaga I.

De *hólmganga* in Fl. XVII verschilt in zoo verre van de andere, dat deze gebeurtenis hier een *kerganga* genoemd wordt, omdat ze zullen *berjaz í keri*, d.w.z. in een afgesloten ruimte vechten, en Þorgils mag den eersten slag toebrengen, hetgeen hij doet, en met zooveel succes, dat de *álnarkefli* van zijn tegenstander in stukken vliegt en deze zwaar gewond wordt. Als hij dan met Þorgils van wapen wil ruilen, weigert Þorgils, omdat de *kefli* stuk is.

Ofschoon dit gedeelte waarschijnlijk door den schrijver van Fl. 2 is ingevoegd, valt ons hier op, dat Þorgils hier geen heldhaftige rol speelt, maar eerder een minderwaardige. Maar blijkbaar was hetgeen hij deed in de oogen van een IJslander in dien tijd niet minderwaardig. We kunnen deze dingen niet altijd naar ons gezichtspunt beoordeelen, want ook in Fl. XXVI, p. 56 is de houding van Þorgils tegenover den hoofdman van de roovers niet erg fraai, maar toch viel dit den schrijver van dat stuk niet op. Wij kunnen bijvoorbeeld ook nooit den doodslag van een familielid, die part noch deel heeft aan een vergrijp, door een verwant van hem bedreven, begrijpen.

In Fl. XXV wordt slechts terloops genoemd, dat de hoofdman van

---

[1]) Op. cit. p. 115.
[2]) Op. cit. p. 164.

de roovers de dochter van Hrólfr bedreigt, en er volgt geen tweegevecht.

Fl. XXVII is als Fl. XVII, en het laatste geval, in Fl. XXXI, gebeurt op IJsland en de aanrander is een IJslander, die een getrouwde vrouw voor zich wint. Zoo ergens, dan is het hier een oorspronkelijk verhaal, dat den schrijver van Fl. 2 op dit avontuur bracht. Ofschoon Þorgils Bjálfi in een tweegevecht doodt, dat Bjálfi volgens het schema van zoo'n vertelling had aangeboden, en we deze gebeurtenis daarom wel hier moeten noemen, is het toch mogelijk, dat we hier met een kern van waarheid te doen hebben. Maar de manier, waarop die ons wordt verteld, is dan toch ontleend aan de Fas.

Zoo zien we, dat al deze verhalen sterk onder den invloed van de Fas. staan [1]).

Het 'jarðhús'

In Fl. XVI wordt in onze saga een *jarðhús* genoemd, op een plaats, waar we geen oorspronkelijk verhaal kunnen verwachten. Daarom lijkt het gewenscht ook deze passage hier onder te brengen en te zien, of een dergelijk avontuur in een *jarðhús* misschien ook een van de gewone avonturen van zwervende wikingen is geworden.

F. Jónsson [2]) wijst op een passage uit L. St. 132/8—10, waar Leifr, ook in Ierland, een *jarðhús* vindt. Het bericht hier luidt als volgt: *Hann herjaði á Írland. og fann Þar jarðhús mikit. Þar gekk hann í ok var myrkt Þar til er lýsti af sverði, Því er maðr helt á. Leifr drap Þann mann ok tók sverðit ok mikit fé af honum. Síðan var hann kallaðr Hjörleifr.*

Ongetwijfeld is dit een van de oudste passages, waar een dergelijk onderaardsch verblijf wordt genoemd, en terecht mogen we veronderstellen, dat de schrijver van Fl. 2 deze passage heeft gekend, omdat hij in Fl. II en III de korte levensloop van Leifr en Ingólfr geeft, en daar juist dit avontuur van Leifr niet meldt, maar deze passage over Leifr blijkbaar later op zijn eigen manier weergeeft [3]).

Maar als hij zijn verhaal hieraan had te danken, moet hij toch wel een mondelinge versie hiervan hebben gekend, want ons verhaal is uitvoerig in alle details verteld. Ze komen in een bosch, en vinden daar een boom, waarvan de bladeren in den zomer zijn verdord. Dit maakt

---

[1]) K. Liestöl, op. cit. p. 164 noemt Reykd. XIX als het eenige geval, waar een *berserkrwerbung* op IJsland plaats vindt. We hebben hier dus nog een dergelijk geval.

[2]) Inl. p. IX.

[3]) Zie p. 10.

hen nieuwsgierig, en ze vellen den boom, een eik, en vinden er onder het *jarðhús*. Er in zien ze gewapende mannen, en ze spreken af, dat hij, die er het eerst in gaat, zich drie kostbaarheden mag uitkiezen bij het verdeelen van de buit. Þorgils springt naar binnen, en vindt erin *klæði blátt ok tveir gullhringar ok sverð gott*. Bovendien maken ze nog twee vrouwen gevangen, die ze eerst meenemen, maar later, op verzoek van de jongste, die Noorsch spreekt, los laten, te meer, omdat zij dreigt, dat ze anders van hun schatten geen nut zullen hebben.

In de Qrvar-Oddss. XI komt een verhaal voor, waar ook een *jarðhús* op Ierland wordt gevonden, en dit verhaal lijkt meer in bijzonderheden op onze episode in de Flóamanna. Hier worden, behalve schatten, ook vrouwen in het *jarðhús* aangetroffen, en ze vinden het, zooals in onze saga, door een boom omver te halen, waaronder zich het hol bevindt. Hier in de Qrvar-Oddssaga heeft dit verblijf eenigen zin als toevluchtsoord voor de vrouwen, en als zoodanig schijnen we zoo'n verblijf dan ook te moeten zien.

Ook Sigmundr in de Völs. leefde in den tijd, dat hij zich in het bosch schuil hield, in zoo'n verblijf. En ook hier vinden we reeds het element van de schuilplaats.

Duidelijk blijkt uit de Þorsteinss. Vík. XIII sqq., dat we met een schuilplaats te doen hebben, want hier ligt het *jarðhús* onder het huis van Víkingr, en als de nood aan den man komt, verbergt hij hier Þorsteinn en Þórir voor hunne vijanden, die hen komen zoeken. En dat dit verblijf als schuilplaats is ingericht, blijkt uit het feit, dat het twee verschillende ingangen heeft, één in het huis, en één in het bosch [1]). Maar behalve in de Fas., vinden we dit thema ook in de familiesaga's. In Reykd. IV en XXX is sprake van een dergelijk verblijf. Skútr woont er in, en deze verkeert in voortdurend levensgevaar. Het is waarschijnlijk, dat de schrijver van de saga Skútr om deze laatste reden hierin laat wonen.

In Laxd. XLIX/30 gaan de zoons van Ósvífr zich in zoo'n verblijf verbergen, nadat ze Kjartan hebben gedood, waarvan nog extra wordt gezegd: .... *jarðhús, Þat er Þeim var búit á laun*, waaruit wel zeer duidelijk blijkt, waarvoor het dient. En in Laxd. LXXX/10 vinden we: *Starri átti jarðhús í Guðdölum, Því at jafnan váru með honum skógarmenn; átti hann ok nökkut sökótt*. Hier is dus ook weer sprake van een schuilplaats. Ongetwijfeld is het idee van een

[1]) Hj. Falk, in Hoops' Reallexikon, Strassburg 1911—1919, s.v. 'unterirdische Gänge' zegt, dat het doel *altijd* een schuilplaats is, wat niet waar is, zooals uit onze voorbeelden blijkt. Hij verwijst naar V. Guðmundsson, Privatboligen paa Island, 223, 249, 251, ff.

toevluchtsoord in tijden van gevaar, de oude beteekenis van een *jarðhús* geweest. In zulke tijden zal zoo'n wijkplaats dikwijls noodig zijn geweest, en we kunnen ons slechts verbazen, dat er niet vaker in de saga's sprake van is.

Zelfs op Groenland (Grœnl. þáttr VI) wordt nog een *jarðhús* genoemd, maar hier wordt dit gebruikt als bergplaats van levensmiddelen. Het had natuurlijk ook eventueel als schuilplaats voor menschen kunnen dienen.

In onze saga heeft het verhaal weer een romantischen inslag door de schatten, die in het verblijf worden gevonden, waardoor het, evenals door het gevaar van de onderneming, eenigszins herinnert aan wat H. Reuschel [1]) het *abenteuer in der Troll-höhle* noemt, en ook doet het denken aan de vele wikingverhalen over het plunderen van een *haugr*. In de Hróm. Saga Greipssonar IV spreekt men ook af, dat hij die het eerst in den *haugr* binnendringt, zich drie kostbaarheden mag uitzoeken, en Hrómundr kiest o.a. een zwaard en een ring, als in onze saga. In de Harðarsaga Grímk. XV plunderen Hörðr en Geirr ook een *haugr* en weer krijgt Hörðr, die er het eerst in gaat, drie kostbaarheden, d.w.z. een ring, zwaard en helm. Völs. XIV noemt ook een ring als het voornaamste deel van den gevonden schat.

We mogen dus wel concludeeren, dat onze saga hier weer onder den invloed van de Fas. staat, al is de kern van het verhaal een voorval, dat ook op IJsland dikwijls moet hebben plaats gehad.

Verkleeden

Ofschoon A. Kersbergen [2]) het verkleed-motief noemt onder de motieven uit het openbare leven op IJsland, zou ik het liever hier willen behandelen, omdat deze passage in onze saga meer doet denken aan analoge gevallen uit de Fas., dan aan die, welke mej. Kersbergen uit de familiesaga's geeft. Zij noemt twee voorbeelden, waar iemand zich verkleedt om te gaan spionneeren, en wel Reykd. XXV en Fóstbr. XII, waar in beide gevallen van kleeren verwisseld wordt met iemand, die men toevallig ontmoet. Hoewel ik den indruk heb gekregen, dat in Fóstbr. XII de verwisseling van kleeren plaats vindt om herkenning door eventueele vijanden te voorkomen, doet dit hier weinig ter zake, omdat Fl. p. 55/18–sqq. een geval is, dat meer overeenkomst vertoont met de Þórsteinssaga Víkingssonar XX. Þórsteinn en Beli zien een tent, en erin vermoeden ze *matsveinar*, die ook in

[1]) Op. cit. p. 110.
[2]) Op. cit. pp. 81—82.

Fl. p. 55/19 genoemd worden. Verder gaat de saga voort: *Þeir kösluðu yfir sik dulklæðum, ok gengu Þangat* ..... en vervolgens vragen ze, wie de wikingen zijn, die daar liggen. Evenzoo vermomt Þorgils zich — *hafði vánd klæði* ..., en tracht uit te visschen, waar de wikingen zich verborgen houden.

Vermommingen, als A. Kersbergen geeft, komen ook in de Fas. voor, nl. Friðþjófss. XI, waar Friðþjófr zich vermomd aan het hof van Hríngr begeeft.

Dus ook hier zien we den invloed van de Fas.

Wiking-gevechten

Er komen in onze saga wel gevechten tusschen wikingen voor, maar niet het klassieke wiking-gevecht, zooals we dat beschreven vinden door H. Reuschel [1]) en A. Kersbergen [2]). In Fl. III wordt een zeeslag beschreven tusschen Leifr en de zoons van Atli jarl, maar deze beschrijving is er een, die we in elke familiesaga kunnen aantreffen. In Fl. XVII vinden we het gevecht tusschen de wikingen Þorgils en Gyrðr, dat een gewoon tweegevecht is; en in Fl. XXVI treedt Þorgils op tegen een schare roovers, waarbij het niet eens tot een gevecht komt.

Toch is het treffend, dat we in onze saga geen wiking-gevecht vinden, want we kennen de voorkeur van den schrijver van Fl. 2 voor dit soort motieven, en hij had hier de gelegenheid. Want aan de komst van Ǫlmóðr in Fl. III, en aan de andere motieven in Fl. XXVI weten we, dat deze schrijver hier in actie is geweest, en voor het tweegevecht tusschen Gyrðr en Þorgils kan hij zelfs heelemaal verantwoordelijk zijn. Dat hij van deze gelegenheden geen gebruik maakte, zou er op kunnen wijzen, dat we hier nog met berichten te doen hebben, die hij in Fl. 1 vond, en die hij toch niet zoo wilde wijzigen.

We vinden hier dus geen invloed van de Fas.

De wikingschat

Van een wikingschat, die uit een graf geroofd moet worden, en verdedigd wordt door een troll-achtig wezen, dat in het graf woont, is in onze saga geen sprake. Het dichtst hierbij komt het verhaal van van Fl. XVI, waar de mannen in Ierland een *jarðhús* vinden, waarover reeds gesproken is.

Meer bezit verwerft Þorgils zich waarschijnlijk, wanneer hij in Fl. XVI den wiking Svartr doodt, want door diens dood krijgt hij

---

[1]) Op. cit. p. 78 sqq. [2]) Op. cit. p. 144.

al diens bezittingen, zooals dat bij zoo'n tweegevecht in de Fas. gebruikelijk is [1]). Hier wordt niet gezegd, waaruit de bezittingen bestaan, en bij de andere dergelijke voorvallen in de saga wordt zelfs niet over verworven bezittingen gesproken. Daarom mogen we hier ook geen ondergrond van waarheid voor deze verhalen aannemen. Ook wordt nog veel bezit genoemd, dat den mannen in handen valt na het dooden van de *útilegumenn* op Groenland in Fl. p. 56/14—15, maar deze gevallen hooren hier eigenlijk niet meer thuis. Het gaat hier eenvoudig om de bezittingen, die de eene wiking den ander afhandig maakte door hem te dooden, en dit was een van de redenen, waarom een wikingtocht werd ondernomen.

Maar we hebben in al deze gevallen wel den invloed van de Fas. op onze saga te zien.

Wiking op voorschip

Wij bedoelen hier een van de trekjes, die we zoowel in de familiesaga's als in de Fas. vinden. Een van de bekendste voorbeelden uit de familiesaga's, is dat, waar Óláfr pái aan dek staat in Laxd. XXI; zoo ook Kári in Nj. LXXXIV, en verder komt het motief voor in Svarfd. V; Harð. XVII; en Fl. III.

H. Reuschel [2]) noemt dit trekje als onderdeel van de ontmoeting van twee wikingscharen, en geeft als eenig voorbeeld Qrv. Oddss. p. 47, maar ze noemt veel voorbeelden, waar de aanvoerders van beide vloten naar elkaar's naam vragen, b.v. Qrv. Oddss. pp. 36, 44, 46; Hróm. Gr. 365; Þórst. Vík. p. 400, etc. Hierbij volgt dan meestal een beschrijving van deze aanvoerders.

Natuurlijk is zoo'n beschrijving dikwijls een uitvinding van een verteller of schrijver. In Fl. III is dit stellig het geval met wat er staat over Qlmóðr. Er is geen reden, waarom men juist wel zou weten, hoe deze Qlmóðr er uit zou hebben gezien, te meer, daar deze ontmoeting al in Noorwegen plaats vond, voor de eerste kolonisten zich op IJsland vestigden.

We vinden ook telkens veel overeenkomst in de verschillende beschrijvingen, b.v. Völs. IX luidt: *Sinfjötli stendr upp, hefir hjálm á höfði skygðan sem gler, ok brynju hvíta sem snjó, spjót í hendi með ágætlegu merki ok gullrendan skjöld fyrir sér.*

Saga Hr. Gautr. IX: *maðr stóð upp í lyptingu í einu skipi, mikill ok vænligr.*

---

[1]) Zie H. Reuschel, op. cit. p. 80.

[2]) Op. cit. p. 79.

Fl. p. 5/5—7: *stendr maðr á mesta skipinu við siglu, mikill ok fríðr, í grænum kyrtli ok hafði gyldan hjálm á höfði.* Fl. p. 51/2—3: *Aptr við lyptingu sat maðr í rauðum kyrtli .....*

Wanneer we hiermee vergelijken de citaten, die A. Kersbergen geeft, valt de gelijkvormigheid dadelijk op. En omdat dit het beeld is van den wiking, en conventioneel beschreven, zou ik het toe willen schrijven aan den invloed van de nog niet opgeteekende Fas. op de familiesaga's ook daar, waar deze episoden in andere familiesaga's voorkomen.

Plunderen van een graf

In Fl. p. 16/3—7 vinden we het verhaal van het plunderen van een graf door eenige slaven, die Þorgils verjaagt, en wien hij den buit — drie *merkr silfrs* — afhandig maakt, dien hij zelf houdt. Dit plunderen van een graf wordt bedreven door slaven, maar de houding van Þorgils tegenover deze daad getuigt niet van veel piëteit, en is ondenkbaar voor iemand in de derde generatie na de *landnám*. Daarom hebben we in deze episode een litterair motief te zien, zooals in meer saga's voorkomt.

Een dergelijk verhaal vinden we in de Grett. XVIII, waar Grettir het graf van Kárr hinn gamli plundert. Maar dit gebeurt op een reis in Noorwegen, waar een dergelijk avontuur ook meestal plaats vindt. Het is het stereotiepe wiking-avontuur, waarvan H. Reuschel [1]) verscheidene voorbeelden geeft uit de Fas., waar dit avontuur zeer populair is [2]). De drie *merkr silfrs* zijn wel zeer prozaisch, vergeleken bij de schatten, die men gewoonlijk in een graf vindt, en er is geen enkele reden, om een doode een dergelijke som in zijn graf mee te geven. Daarom mogen we wel aannemen, dat dit verhaaltje een armzalige imitatie van het bekende wiking-motief is [3]).

Drinkwedstrijd

Als we het verhaal in onze saga bekijken [4]) zien we, dat het zoo beschreven is, dat we wel eenig vertrouwen in deze episode kunnen stellen. Maar de analogie in de Ljósvetninga-saga [5]) schijnt aan te toonen, dat dit toch geen oorspronkelijk verhaal is. Bij H. Reuschel vinden we dit gegeven niet onder een afzonderlijk hoofd behandeld, maar wel noemt zij het *Wettrinken* als één van de dingen, waarin een

[1]) Op. cit. pp. 80—86.

[2]) Voor verdere voorbeelden zie s. v. *jarðhús*.

[3]) Ofschoon we hier met een voorval te doen hebben, dat op IJsland heeft plaats gevonden en niet in het buitenland, heb ik toch gemeend, dit hier te moeten behandelen, evenals de laatste *berserkr-werbung*.

[4]) Zie pp. 92—93. [5]) Zie p. 125.

held aan het hof van een koning uit kon blinken, en geeft twee voorbeelden uit de Qrv.-Oddssaga [1]), waar Qrvar-Oddr zijn tegenstanders in het drinken overwint.

De mogelijkheid bestaat dus, dat onze saga hier toch onder Fas. invloed staat.

'Männervergleich'

In Fl. p. 53 komt een verhaal voor, waar een van Eiríks mannen en een van Þorgils' tochtgenooten de respectievelijke verdiensten van hun meesters bespreken, en er ruzie over krijgen, wie van beiden de grootste figuur is, waarop Kollr Hallr doodslaat, omdat deze Þorgils beleedigt. De uitdrukking: *Þeir fóru í mannjöfnuð* duidt op een op IJsland gebruikelijk iets. In de Gunnl. VII/16 vraagt Gunnlaugr aan Þorsteinn om de hand van Helga, en als deze hem geweigerd wordt, of er soms betere menschen zijn dan hij. Þorsteinn antwoordt daarop: *Ekki fer ek í mannjöfnuð*. Hieruit blijkt nog niet het bestaan van een vast gebruik, maar wel is dit het geval in de Eyrb. XXXVII, waar op een feest, door Snorri goði aangeboden, de vraag wordt besproken, wie daar in die streek de voortreffelijkste man is. Dergelijke voorbeelden vinden we ook in Heimskringla [2]), nl. in Har. Gráf. IX, en in Uphaf Magnussona XXI.

We mogen hieruit besluiten, dat het op feesten een gebruikelijk iets was, zoowel in Noorwegen, als op IJsland, een dergelijke *Männervergleich* te houden. Het is hier dan ook wat anders, dan wat H. Reuschel aan wie de term ontleend is, onder de *Kampf- und Scheltgespräche* verstaat, nl. de gesprekken over en weer van wiking-aanvoerders voor een slag, waarbij ze op eigen deugden den nadruk leggen, en elkaar uitschelden.

In onze saga vindt de *mannjöfnuðr* wel onder geheel andere omstandigheden plaats [3]), dan in de voorbeelden, die we hierboven hebben genoemd. Maar uit de Gunnlaugssaga blijkt wel, dat deze uitdrukking: *fara í mannjöfnuð* ook toegepast wordt, wanneer niet op een feest, maar in het alledaagsche leven, verschillende menschen met elkaar worden vergeleken. Daarom is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat we in onze saga niet met een stereotiep voorval te doen hebben, maar met een echt stuk saga, dat reeds in Fl. 1 moet hebben gestaan.

De meeste van de besproken motieven toonen wel heel duidelijk den invloed der Fas., en vele ervan zijn zelfs typeerend voor deze

[1]) H. Reuschel, op. cit. pp. 63 en 65.

[2]) Ed. F. Jónsson, Gads Forlag, Køb. 1911.

[3]) Vgl. pl 79.

saga's, zooals het 'jarðhús', het 'verkleeden', de 'hólmganga', het 'tooverzwaard', en de 'berserkrwerbung', terwijl de 'heitstrenging', het 'félag', het 'plunderen van het graf', en de 'wiking op het voorschip' sterk onder den invloed der Fas. staan. Hiernaast vinden we eenige motieven, die we liever wiking-motieven zouden willen noemen, b.v. de 'leikar', en de 'schipbreuk', en als zoodanig is hier ook invloed der Fas. aan te wijzen, omdat juist het wikingleven een belangrijk onderdeel der Fas. uitmaakt.

Behalve de dingen, die Þorgils in het 'jarðhús' vindt, is er van den traditioneelen wikingschat in ons verhaal geen sprake, maar wel moeten we erop wijzen, dat telkens wanneer Þorgils schatten deelachtig worden, dit gebeurt door gevechten, zooals dat ook in de Fas. gebruikelijk is, zoodat ook hier stellig de Fas. als de bron voor deze schatten zijn aan te wijzen.

Eigenaardig is hier, dat van de gelegenheid om een wikinggevecht te beschrijven, zooals die in de Fas. plegen te staan, geen gebruik is gemaakt door den schrijver van Fl. 2, die al de zoojuist opgesomde motieven heeft ingelascht in onze saga. Toch heeft hij ongetwijfeld het verhaal, waarin de overwinning van Þorgils op de roovers beschreven wordt, bewerkt. Hieruit moeten we dan wel de conclusie trekken, dat in Fl. 1 reeds een kern aanwezig moet zijn geweest van dit verhaal, want dat kunnen we als eenig motief voor deze handelwijze van Fl. 2 aannemen. Ook kan de aanwezigheid van de *mannjöfnuðr* in Fl. 1 voor hem aanleiding zijn geweest, om deze passage niet om te werken tot den meer gebruikelijken, en in zijn verteltrant passenden *mannjöfnuðr* op een drinkgelag.

Het ligt overigens wel voor de hand, dat we juist bij de boven genoemde motieven het duidelijkste den invloed van de Fas. kunnen aantoonen. We hebben hier met gebeurtenissen in het buitenland te doen, die zich het beste leenen voor dit doel. De schrijver van Fl. 2 heeft dikwijls zelfs in die gevallen, waar het kerngegeven niet van zijn hand was, zooals de *heitstrenging* en het *félag*, toch zoo bijgewerkt en opgesmukt, dat we daaraan dadelijk zijn werkzaamheid weer hebben kunnen herkennen.

Die werkzaamheid richt zich er steeds weer op den text op te sieren. Deze eigenschap komt ook weer tot uiting in de karakter-teekening van koningin Gunnhildr, die Fl. 2 uit de Njála heeft gehaald, maar die hij zelfs nog dramatischer heeft geteekend, dan reeds in de Njála het geval is. In al deze gevallen demonstreert hij weer zijn gemis aan waarheidszin, en zijn voorliefde, om door allerhande heldenfeiten Þorgils te eeren.

Van de vier afdeelingen, waarin dit hoofdstuk is verdeeld, toont de laatste het duidelijkst, hoezeer onze saga reeds onder den invloed der Fas. staat, en hoe een familiesaga, die de oorspronkelijke Flóamanna zonder eenigen twijfel is geweest, bezig is te degenereeren tot een fantastisch verhaaltje.

Overzien wij de stof van dit geheele hoofdstuk nog eens, dan blijkt, dat sommige van de besproken passages reeds in Fl. 1 hebben gestaan, zoodat hier dus opnieuw aan het licht komt, dat het optreden van een schabloon op zichzelf niet wijst op een jonge redactie van den text. Ze moeten reeds in de vroegste texten hebben gestaan, zooals de aanwezigheid ervan in L. reeds bewijst. Reeds de eerste sagavertellers hebben ongetwijfeld al van deze motieven gebruik gemaakt om verhalen op te sieren, of hiaten in hun geheugen of kennis aan te vullen.

Dat dergelijke schablonen konden ontstaan, ligt voor de hand, omdat de levenswijze van alle IJslanders min of meer dezelfde was. Ze waren allen boer en visscher en kenden allen dezelfde bezigheden. Hun dagelijksch bestaan moet een hoogen graad van uniformiteit gehad hebben, zoodat het voor de hand ligt, dat allerlei gebeurtenissen zoowel den een als den ander konden overkomen. Twisten hadden, natuurlijk met de noodige variatie, altijd denzelfden ondergrond, en werden op een zelfde manier uitgevochten. Men had gelijke ideeën en idealen, en daarom vinden we ook in de Fas., die niet op IJsland spelen, aan verschillende menschen dezelfde avonturen toegedicht, die voor heldhaftig doorgingen, en waarmee men een held kon eeren.

Zoo komt het, dat de schrijver van Fl. 2, wanneer hij schrijven moet over Þorgils in het buitenland, en daarbij geen bronnen bezit, die hem de noodzakelijke authentieke inlichtingen verschaffen, zijn held in allerhande avonturen stort, die reeds van Egill, Eiríkr, en anderen verteld werden. Dit kon hij doen, omdat hij geen mondelinge saga vertelde, en dus voor correcties van zijn gehoor niet bevreesd hoefde te zijn. Hij schreef geen familiesaga meer, maar was er in de eerste plaats op uit, om van Þorgils een groot man te maken. De manier, waarop hij dat bereikte, kon hem minder schelen, en dus ontleende hij links en rechts zoowel aan familiesaga's als aan Fas. Maar bijna overal, waar hij aan familiesaga's ontleende, nam hij het liefst die gedeelten, die reeds den invloed van de Fas. hadden ondergaan, waaruit we zijn voorkeur voor deze groep van saga's hebben kunnen aantoonen.

Of hij nu altijd rechtstreeks ontleend heeft, dan wel uit zijn geheugen Þorgils allerlei avonturen heeft toegedicht, is natuurlijk niet altijd met zekerheid na te gaan, en daarom is ook in vele gevallen alleen op analoge gevallen gewezen.

CONCLUSIE

Bij het overzien van den text in zijn geheel blijkt, dat die, in het groot gezien, uit twee gedeelten bestaat, namelijk, een stuk, dat overeenkomst met L. vertoont, te weten, Fl. I—X en XVIII, en de rest van de saga, die geen stof bevat, die ook in L. is opgenomen. F. Jónsson [1]) bespreekt nu het eerstbedoelde gedeelte, dat volgens hem, en ten onrechte [2]), alleen Fl. I—VIII en XVIII zou beslaan, en vindt, dat het niet meer oorspronkelijk kan heeten, omdat het vrijwel uitsluitend uit stukken van L. later zou zijn opgebouwd, en hij baseert zijn uitspraak verder op dezen grond, dat verschillende gedeelten van de inleiding niets met de eigenlijke saga te maken hebben. Hij zegt [3]): *Formodenlig har sagaens oprindelige begyndelse blot indeholdt en kort redegörelse for Atle den mjove og hans forhold til den anden jarl (Hakon), hvilket førte til sönnen Hallsteins udvandring. Bearbejderen har overhovedet gjort sig til opgave at benytte og afskrive sin Landnámatekst, hvor han kunde faa lejlighed dertil (saaledes ogsaa i kap.* 6, 8 *og* 18). *Fra mange andre bearbejdere ved man, at de ofte var alt andet end heldige.*

Nu hebben we bij de bespreking van de eerste tien hoofdstukken, en van Fl. XVIII, opgemerkt, dat er gedeelten in voorkomen, die letterlijk aan L. gelijk zijn, en dat er verder zoo hier en daar stukken zijn, die slechts gedeeltelijke woordelijke overeenkomst met L. bezitten, en die soms staan in gedeelten van den text, die overigens geen gelijkenis met L. hebben, behalve dan den inhoud [4]). Daarom hebben we de vraag gesteld, of we geen verklaring voor zulke verschillen in de verhouding tot L. kunnen vinden, en we zijn tot de conclusie gekomen, dat sommige gedeelten uit L. moeten zijn overgenomen, en wel, evenals F. Jónsson veronderstelt, door een lateren bewerker, maar dat de gedeeltelijke overeenkomst met L. in andere stukken uit onzen text het gevolg moet zijn van het feit, dat L. zijn materiaal uit een ouden Fl. text moet hebben gehaald.

Afgezien van een zin — Fl. p. 7/29 sqq. —, die hier op een verkeerde plaats staat, waarop ook F. Jónsson [5]) wijst, en die zóó geschreven,

[1]) Inl. pp. V—VII. [2]) Zie p. 4.
[3]) Inl. p. VII.
[4]) Zie b.v. pp. 6—12.
[5]) Inl. p. VI.

in een ouderen text moet hebben gestaan [1]), maar waarvan de plaatsing het werk van een afschrijver kan zijn, hebben we in Fl. p. 12/12—13 een zin gevonden, [2]) die bewijst, dat wat er staat over de bewapening van Hrafn een later invoegsel moet zijn. En hier hebben we een bewijs, dat Fl. p. 12/12—13 in de bron schriftelijk moet hebben gestaan. En het is zeer waarschijnlijk, dat hier geen latere bewerker de mededeeling over bewapening van Hrafn heeft ingevoegd, maar de schrijver van Fl. 2, want deze passage herinnert te veel aan de neiging van dezen schrijver, om alles te verfraaien en op te hemelen, om haar aan een ander toe te schrijven.

Daar naast hebben we de dubbele bron in Fl. p. 6/23—27 [3]), en weer in Fl. XVIII, p. 28/2—5 [4]), waar een gedeelte van den ouden text staat naast gegevens, die de schrijver van Fl. 2 aan L. heeft ontleend. Dat deze schrijver den ouden text gebruikte, waaraan ook L. heeft ontleend, terwijl hij daarnaast weer uit L. putte, lijkt op zich zelf een omslachtige methode, maar het is niet zoo onwaarschijnlijk, als dat op het eerste gezicht lijkt, want, afgezien van de verwijzing naar L. zelf in Fl. p. 6/13, blijkt uit de inleiding, dat de oude text niet meer volledig is geweest.

Dit hebben we kunnen opmaken uit de passage in Fl. p. 10/12—15, die onbegrijpelijk is, omdat een of andere overeenkomst tusschen Atli en den vader van Hrafn niet meer in onzen text voorkomt, terwijl die natuurlijk wel in den ouden text heeft gestaan. Er moet dus een hiaat geweest zijn in den ouden text, en misschien heeft de schrijver van Fl. 2 hiervoor Fl. V ingevoegd, want, behalve dat dit hoofdstuk alleen uit introducties van personen bestaat, is dit het eenige hoofdstuk in de inleiding, waar aan den text van L. niets is toegevoegd. Bovendien hebben we gezien, dat Fl. II en III niet tot den ouden text hebben behoord, al heeft over de stof van dit gedeelte wel iets in den ouden text gestaan, zooals uit de stukken blijkt, die gedeeltelijke overeenkomst met L. vertoonen. Hier moet dus ook weer iets niet gestaan hebben, en het lag voor de hand, dat de schrijver van Fl. 2 voor deze hiaten L. raadpleegde, om die, zoo mogelijk, hieruit aan te vullen. Dat hem dit maar ten deele gelukt is, is geen wonder, want L. nam alleen op wat betrekking had op de kolonisatie-geschiedenis van IJsland, en gaf ook deze berichten gewoonlijk nog verkort weer.

Naast deze dubbele passages vinden we, dat in Fl. XVIII een *vísa* ontbreekt, die we wel in L. aantreffen [5]). Hierin kunnen we een aan-

---

[1]) Zie p. 14. [2]) Zie p. 22.
[3]) Zie pp. 12—13. [4]) Zie p. 24.
[5]) Zie pp. 24—25.

wijzing zien, dat L. een Fl.-text heeft gebruikt, die volledíger is geweest, dan de text, dien wij nu voor ons hebben. Want uit de gedeeltelijke woordelijke overeenkomst met den L.-text blijkt weer, dat L. ook uit dit hoofdstuk berichten heeft gehaald.

Hier hebben we dus eenige aanwijzingen voor onze veronderstelling, dat L. een ouden Flóamannatext heeft geraadpleegd. Bovendien worden we in deze opvatting nog gesterkt door het feit, dat de geschiedenis, die in de inleiding van onze saga, en in Fl. XVIII verteld wordt, in L. als een continu verhaal voorkomt, als we een uitzondering maken voor eenige gedeelten, die duidelijk later zijn ingevoegd.

Men zou kunnen zeggen, dat dit continue verhaal in L. er ook op kan wijzen, dat de schrijver van Fl. 2 dus alles maar uit L. heeft overgenomen, maar dan komt in de eerste plaats weer de vraag naar voren, hoe de verschillen in met L. overeenkomstige stukken te verklaren zijn, en in de tweede plaats staan we dan voor de vraag, waaraan L. zijn stof dan wel heeft ontleend, want geen der andere saga's behandelt deze stof over Atli Hallsteinsson, diens zoon Þórðr en diens kleinzoon Þorgils. En in de derde plaats moeten we er op wijzen, dat de schrijver van Fl. 2 ook stukken aan L. heeft ontleend, die ergens anders in L. staan.

Daarom moet het als vaststaand beschouwd worden, dat de door F. Jónsson genoemde gedeelten niet alle uit L. zijn overgenomen, maar dat L. integendeel zijn stof uit een ouden Fl.-text heeft gehaald.

F. Jónsson heeft zijn conclusies aldus samen gevat: *Den simpleste forklaring paa alt dette er, at sagaens oprindelige begyndelse er gaaet tabt og er blevet erstattet eller grundig ændert ved en bearbejdere, der optog Landnámastykker* [1]). Zooals hij verder [2]) terecht zegt, zijn hoofdstukken I, nl. de stamboom van de Noorsche koningen, en II en III geen oorspronkelijk deel van de saga, maar voor II en III moet hier bij gevoegd worden: althans niet, zooals ze in onzen text staan.

Immers we hebben gezien, dat Fl. II en III niet uit L. zijn overgenomen door den schrijver van Fl. 2 — den *bearbejdere* van F. Jónsson —, maar dat hieraan een mondelinge *frásögn* ten grondslag ligt [3]), en dat Fl. 2 verschillende feiten ten opzichte van L. anders verhaalt. Er zijn in dit hoofdstuk veel meer gegevens, dan we vinden in L., en deze kunnen niet allemaal uitvindsels van een schrijver zijn.

Uit L. zijn de volgende stukken overgenomen: Fl. I; Fl. V; p. 8/14—19 en 22—27; de introductie van Qnundr Bíldr in Fl. VIII; en p. 28/2—5.

---

[1]) Inl. pp. VI—VII. [2]) Inl. p. VI.
[3]) Zie p. 11.

Tot deze conclusie zijn we gekomen, omdat deze stukken een dikwijls woordelijke overeenstemming met L. vertoonen, en vooral, omdat deze stukken telkens in een ander gedeelte van L. gevonden worden dan de overige text van de inleiding tot onze saga, die in L. als een ononderbroken verhaal wordt aangetroffen.

Naast deze stukken vinden we in onze saga gedeelten, die soms meer, en dan weer minder, dezelfde woorden gebruiken als L., door welk verschijnsel we tot de slotsom zijn gekomen, dat dit gedeelten van Fl. 1 moeten zijn, die L. uit den ouden text heeft overgenomen. Dit zijn: Fl. pp. 2/12—25; 5/22—26; 6/19; –/23—27; 7/1—5; 9/1—8; 12/10; –/13—14; –/19—20; –/27; –/30—32; 13/1; –/4—6; –/16—19; 27/6—15; 28/17—25; –/28; –/30 [1]).

Behalve de oude text en L. hebben ook nog *frásagnir* gediend om den text van Fl. 2 te vormen, en wel voor Fl. II—III; VI—VIII, en XVIII. Dit hebben we kunnen vaststellen uit het feit, dat de gegevens in deze gedeelten van de saga veel uitvoeriger zijn, dan die in L. En omdat we in deze stukken juist de gedeeltelijke woordelijke overeenkomst met L. missen, moeten we besluiten, dat deze *frásagnir* mondeling zijn blijven voortbestaan tot den tijd, dat de schrijver van Fl. 2 ervan gebruik maakte. Hieruit blijkt dus, dat deze *frásagnir*, behalve misschien die voor Fl. II—III, waarvan meerdere verschillende lezingen kunnen hebben bestaan, twee maal gebruikt zijn voor eenzelfde doel, want ook de schrijver van Fl. 1 moet natuurlijk uit deze mondelinge bronnen hebben geput.

Daarnaast moet de schrijver van Fl. 2 *œttartölur* tot zijn beschikking hebben gehad [2]), of hij heeft de nakomelingen van de saga-figuren zelf kunnen vragen naar de namen en de relaties van hunne voorouders, wat ten slotte op hetzelfde neerkomt [3]). Want de verschillen tusschen onzen text en dien van L., zooals Hallsteinn (Fl.), tegenover Hásteinn (L.), Þormóðr (Fl.), tegenover Þorviðr (L.), etc., kunnen alleen verklaard worden, als men aanneemt, dat deze wijzigingen opzettelijk zijn aangebracht, tegen het gezag van L. in, en daarvoor moet de schrijver van Fl. 2, want hij alleen kan dit gedaan hebben, bronnen tot zijn beschikking hebben gehad. Het blijft natuurlijk een open vraag, of hij door deze veranderingen ook altijd verbeteringen heeft aangebracht. We hebben gezien, dat de naam Teitr Ketilbjarnarson

---

[1]) Zie pp. 26.

[2]) Zie p. 16.

[3]) Sigurður Nordal, Egilssaga, R'vik 1933, Formáli, pp. LXIV—LXV, komt ook tot de conclusie, dat L. niet alleen uit *ættartölur* heeft geput, maar ook uit de verschillende saga's.

in Fl. p. 28/20 niet zoo waarschijnlijk is, als T. Gizurarson, welken naam L. geeft [1]), en ook de twee Þórunn's in Fl. p. 8/18 en –/20 voor Ásný en Guðrún in L. lijken zeer verdacht. Hier moeten we erkennen, dat L. een grootere kans heeft juist te zijn dan Fl.

Maar dat we overigens niet altijd a priori mogen aannemen, dat L. altijd juister is, blijkt uit het feit, dat de schrijver van Fl. 2 goed op de hoogte van de families schijnt te zijn geweest, want hij voegt in Fl. VI zes geslachten toe aan de gegevens in L. En ook blijkt uit de grootere topografische kennis, die in onze saga tot uiting komt, namelijk in Fl. IV, VI, VIII en XVIII, dat de schrijver van Fl. 2 grondig vertrouwd was met de streek, waarin de saga speelt, en het is daarom ook waarschijnlijk, dat hij de families in die streek goed kende. Maar het ontbreekt ons aan vergelijkingsmateriaal, om deze tegenspraken op te lossen.

De oude text van de inleiding is dus niet ongerept gebleven.

Nu we gekomen zijn tot de eigenlijke saga, ligt het voor de hand eerst de vraag te stellen, waarom we, midden in de eigenlijke saga, ineens een hoofdstuk vinden, nl. Fl. XVIII, waarin we wèl weer de gedeeltelijke woordelijke overeenkomst met L. vinden. Bij de behandeling van Fl. XVIII [2]), en in het résumé [3]) hebben we vastgesteld, dat L. ook uit de stof van Fl. XVIII heeft geput, en zijn gegevens dus uit Fl. 1 heeft overgenomen. Nu sluit in L. dit gedeelte van het verhaal aan bij dat, wat in de inleiding van onze saga staat, zoodat deze stof in L. dus een ononderbroken verhaal vormt. Maar hieruit mogen we nog niet de conclusie trekken, dat Fl. XVIII op Fl. X had moeten volgen, m.a.w., dat dit het geval geweest moet zijn in Fl. 1. Maar het is mogelijk want in Fl. XVIII vinden we een verhaal, dat handelt over Þorgrímr ørrabeinn, en dus goed zou aansluiten bij Fl. X, dat ook over dezen handelt.

In onze saga wordt Þorgrímr weliswaar genoemd in zijn verhouding tot Þorgils, vóór we komen tot Fl. XVIII, maar L. kan dit gedeelte, als onbelangrijk hebben weggelaten, want voor de figuur van Þorgrímr was dit van niet veel belang.

Maar in ieder geval doet zich de mogelijkheid voor, dat het tusschenliggende gedeelte van onze saga, namelijk over Þorgils' jongensjaren, en zijn eerste buitenlandsche reis, niet in Fl. 1 zouden hebben gestaan, en dat dus Fl. XVIII door den schrijver van Fl. 2 op deze plaats zou zijn gezet, terwijl hij het tusschenliggende gedeelte invoegde. En als

---

[1]) Zie p. 24.

[2]) Zie pp. 23—25. [3]) Zie pp. 26 sqq.

we deze mogelijkheid overwegen, moeten we meteen verder gaan en waar dat noodig is, de vraag onder het oog zien: 'Bevatten de inleiding en Fl. XVIII de eenige resten van de oude saga, en is al het volgende later opgeteekend?'

Immers reeds hebben wij de mogelijkheid erkend, dat de inleiding van onze saga en Fl. XVIII de eenige resten van de oude saga zouden zijn. Maar dat er in het overige deel van de saga, uitgezonderd het huwelijk van Þorgils met Helga, en de geboorte van Grímr glömmuðr, in L. niet wordt gesproken, was geen bewijs hiervoor. We moeten ons dus afvragen, of er in de eigenlijke saga nog resten zijn, die tot den ouden text kunnen hebben behoord.

We hebben gewezen op de moeilijkheid van een dergelijk onderzoek, omdat dit niet anders gedaan kan worden, dan door in de eerste plaats die gedeelten uit den text te lichten, die *niet* tot den ouden text kunnen hebben behoord, gedeelten, die duidelijk door hun plaats in het verband van den text latere invoegsels zijn, zooals Fl. II en III, het lijden aan dorst en de droomen in Fl. XXIV, sommige *'berserkrwerbungen'*, om er maar eenige te noemen, en in de tweede plaats af te zonderen die gedeelten, die door hun inhoud en stijl blijk geven niet tot een ouden text te kunnen hebben behoord, zooals Þorgils' eerste buitenlandsche reis, en vele van zijn verdere avonturen, hetgeen niet meer de berichtgeving is van de familiesaga, maar van de fantastische volksverhalen. Wat er dan overblijft, zou uit Fl. 1 afkomstig zijn.

Daardoor blijft de mogelijkheid bestaan, dat de waarschijnlijkheid ons, door gebrek aan verdere aanwijzingen, ertoe leidt te concludeeren, dat een bepaald gedeelte van de saga tot Fl. 1 moet hebben behoord, ook al is dat misschien niet inderdaad het geval geweest. Dat geldt nu o.a. van enkele van de jeugd-avonturen van Þorgils, waarvan wij hebben gezegd, dat ze grootendeels tot Fl. 1 kunnen hebben behoord, behoudens eenige passages [1]). Maar ons criterium, nl. de meerdere of minder groote waarschijnlijkheid, is niet volkomen betrouwbaar, zooals we gemerkt hebben aan de verzuchtingen van diegenen, die met deze methode hebben moeten werken [2]).

Als we dus constateeren, dat eenige episodes van Þorgils' jongensjaren tot Fl. 1 *kunnen* hebben behoord, is daarmee ook alles gezegd. Ze kunnen ook even goed door een lateren schrijver zijn ingevoegd, zooals dit met het grootste gedeelte van Þorgils' eerste buitenlandsche reis het geval is geweest. Want al deze gebeurtenissen zijn bedoeld, om den held te eeren en te prijzen.

---

[1]) Zie pp. 35—36. [2]) Zie p. 30.

Van de eerste buitenlandsche reis kunnen we gerust zeggen, dat hierin bijna geen spoor meer van een ouden text te herkennen is. Sommige van de avonturen kunnen wel een ondergrond van waarheid gehad hebben, maar dit heele gedeelte is, wat de uitwerking en de manier van vertellen aangaat, opnieuw geschreven en uit gegevens van verschillende saga's samen gevoegd. Ons eenige argument voor een historischen ondergrond van het verhaal is, dat, als Þorgils niet een dergelijke reis had ondernomen, er verhalen over hem bekend geweest hadden moeten zijn, die handelden over dezen tijd op IJsland.

Dus alles bij elkaar genomen, is het lang niet onmogelijk, dat het heele stuk van onze saga, dat staat tusschen de inleiding en Fl. XVIII een later ingevoegd gedeelte is van de hand van den schrijver van Fl. 2, en dat dus in den ouden text Fl. XVIII inderdaad op Fl. X heeft gevolgd, slechts door een enkel beknopt bericht over den tusschentijd voorafgaan.

Dit sluit natuurlijk niet uit, dat in dit gedeelte [1]) nog wel berichten staan, die op waarheid berusten kunnen. Verschillende feiten, zooals de geboorte van Þorleifr, de vriendschap tusschen Þorgils en Þorsteinn, maken den indruk herinneringen aan feiten te zijn, want als Þorgils een buitenlandsche reis heeft ondernomen, moeten juist deze feiten op waarheid berusten. Daarom moeten deze berichten, wellicht in zeer beknopten vorm, ergens in den ouden text hebben gestaan. Maar in onzen text is van eenige sporen daarvan niets meer te herkennen.

De eenige aanwijzing voor een onregelmatigheid in den text is de episode van de reis naar Zweden [2]), die duidelijk een invoegsel is. We hebben de mogelijkheid van invloed van de Njála hierbij overwogen, maar, afgezien daarvan, is de schrijver van Fl. 2 wel zoo slordig in zijn redactie van den text, dat hij dit stuk kan hebben ingevoegd.

De op waarheid wijzende berichten konden, ook nadat ze misschien in Fl. 1 opgeteekend waren, in mondelinge overlevering blijven voortleven, en door den schrijver van Fl. 2 opnieuw worden opgenomen. En als we den text bekijken, moeten we wel tot deze conclusie komen. Zoo kunnen de berichten over Þorgils' jongensjaren op IJsland ook uit de mondelinge overlevering door den schrijver van Fl. 2 zijn opgeteekend. De avonturen in Scandinavië en elders zijn daarentegen zoo weinig oorspronkelijk, dat, zoo al sommige er van misschien als mondelinge verhalen over Þorgils in die streek in het Zuiden in omloop waren, de meeste stellig later aan Þorgils toegedicht moeten zijn.

---

[1]) Zie pp. 53 sqq.
[2]) Zie p. 49.

Verreweg het grootste deel is lapwerk van den schrijver van Fl. 2, die alle mogelijke avonturen uit andere saga's bijeen heeft gezocht, en op naam van Þorgils heeft vermeld.

We mogen zelfs zoo ver gaan te zeggen, dat uit onzen text nauwelijks meer blijkt, dat Þorgils zijn reis inderdaad heeft ondernomen. Het motief voor de reis, de erfenis [1]), is zeer twijfelachtig, omdat elke verklaring hiervan ontbreekt; de ontmoeting met Gunnhildr geeft een overdreven voorstelling van dezelfde figuur uit de Njála [2]); de personen, waarmee Þorgils in aanraking komt, zijn, afgezien van de genoemde Noorsche koningen, allen uitermate vaag beschreven; de ontmoeting met Eiríkr hinn rauði is zeer onwaarschijnlijk [3]), en de ontmoeting met Þorsteinn kan een reconstructie zijn, omdat in Fl. XXIV blijkt, dat deze ontmoeting in Noorwegen heeft plaats gehad. Deze Þorsteinn speelt in de verdere saga geen rol, behalve dat hij in Fl. XXIV Þorgils op Groenland ontmoet. En de beschrijving van deze ontmoeting is kennelijk het werk van den schrijver van Fl. 2, zoodat dit bericht dus niet eens betrouwbaar is. Maar waarom zou deze schrijver dan deze ontmoeting hebben verteld? Kan het alleen gedaan zijn, om daardoor Þorgils te verheerlijken, dat iemand heelemaal van Noorwegen hem kwam opzoeken? Dit lijkt toch te ver gezocht om aan te nemen, zoodat we toch moeten veronderstellen, dat er iets over de komst van Þorsteinn op Groenland in Fl. 1 moet hebben gestaan.

Het is dus te verdedigen, dat alles, wat hier in onze saga staat, fictie is, en dat de schrijver van Fl. 2 deze reis in elkaar heeft gezet, omdat er geen berichten meer bestonden over Þorgils uit dien tijd. Hij heeft dan Fl. XVIII eenvoudig opgeschoven en er verzinsels vóór gezet, omdat hij een saga moest reconstrueeren.

Na zijn terugkomst op IJsland trouwt Þorgils met Þórey Þorvarðsdóttir, en ofschoon we nergens een bevestiging van dit huwelijk kunnen vinden, moeten we toch dit bericht wel als juist aanvaarden, want Þórey speelt een vrij belangrijke rol in het verdere deel van de saga tot haar dood op Groenland. En juist dit verhaal over haar dood, maakt een alleszins betrouwbaren indruk.

In het gedeelte, dat handelt over den tocht naar Groenland, schijnen we wel weer resten te vinden van een ouden text.

We hadden namelijk verondersteld, dat de vriendschap met Eiríkr in Fl. p. 21/1, en diens uitnoodiging aan Þorgils om naar Groenland te komen in Fl. p. 33/13—16, verzinsels zijn geweest van den schrijver van Fl. 2, om te kunnen verklaren, hoe het komt, dat Eiríkr Þorgils

---

[1]) Zie p. 44. [2]) Zie pp. 37—44. [3]) Zie p. 47.

gastvrijheid aanbiedt in Fl. p. 51/18—19; want zoo'n uitnoodiging alleen kan geen motief zijn voor zoo'n gevaarlijke reis naar Groenland, als Þorgils onderneemt. De schrijver van Fl. 2 aanvaardt deze uitnoodiging als motief, omdat hij dit uit de Eiríkssaga heeft overgenomen, maar hij vergeet, dat daar ook nog andere voorwaarden erbij komen, die het aannemelijk maken, dat de uitnoodiging wordt aanvaard, zooals is uiteengezet door Halldór Hermannsson [1]). Het bericht over Eirík's aanbod overvalt ons namelijk eenigszins. De lezer heeft met groote spanning naar deze ontmoeting uit zitten kijken, want zij beteekent voor Þorgils en zijn mannen redding uit de ellende en ontberingen, die ze op hun omzwervingen hebben geleden. En daarom zou iedereen hier een uitvoerige beschrijving verwachten, een hoogtepunt van de saga. Maar we zien juist het tegenovergestelde: over dit bericht zou men zelfs bijna heen lezen, als men er niet met zooveel spanning naar uitgekeken had. Vlak eraan voorafgaande vinden we een uitvoerige beschrijving van de ontmoeting van Þorgils met zijn vriend Þorsteinn, die plaats vindt in een fjord, zooals ons in Fl. p. 50/17 wordt meegedeeld. Maar de naam van den fjord wordt ons niet meegedeeld, en pas, wanneer Eirík's naam wordt genoemd, weten we, dat deze fjord de Eiríksfjord is, en dat dus hun omzwervingen geëindigd zijn.

Het is duidelijk, dat dit oogenschijnlijk onbelangrijke bericht oorspronkelijk moet zijn, en dat de schrijver van Fl. 2 het zoo moet hebben gevonden, want anders had dit nooit zoo'n onnoozele mededeeling kunnen zijn. En omdat het zoo'n vergeten bericht is, blijkt ook duidelijk, dat de eerste twee berichten over Eiríkr verzinsels zijn.

Hier hebben we dus een positief bewijs, dat er resten van Fl. 1, ook van het overige deel van de saga hebben bestaan, waardoor we gerechtigd zijn, ook die stukken als resten van Fl. 1 te accepteeren, die door inhoud en vertelwijze den indruk maken, tot een ouden text te hebben behoord. En dus mogen we nu aannemen, dat het bericht over Þorgil's huwelijk met Þórey oud is, in ieder geval, dat er een oude rest van de saga aan ten grondslag ligt.

In de verhandeling over den tocht naar Groenland staan passages, die den indruk maken, oud te zijn, of uit oude resten te bestaan. Als oude resten, die woordelijk ook zoo in Fl. 1 kunnen hebben gestaan, zou ik willen noemen:

---

[1]) The Problems of Wineland, Islandica Vol. XXV, pp. 9—10, Corn. Univ. Press 1936.

1. De gedeelten, die onzen text samenhouden [1]).
2. De landing op Groenland [2]) in Fl. p. 38/8—17; en misschien Fl. XXII in zijn geheel, behalve de Christelijke interpretatie op p. 39/1 [3]).
3. De *frásögn* over den dood van Þórey, en de vlucht van de slaven in Fl. pp. 41/13—42/17 [4]).
4. De passages in Fl. pp. 43/15—44/4, die resten zijn van hun omzwervingen langs de kust van Groenland [5]), en die ik hier zou willen noemen, omdat we hier zulke spaarzame mededeelingen vinden. Als hier een bewerker van de saga in actie was geweest, waarom zou hij dan niet uitvoeriger zijn geweest?
5. De boven genoemde uitnoodiging van Eiríkr aan Þorgils om bij hem den winter door te brengen.
6. Hier zou ik ook nog een indirect bewijs voor de tocht naar Groenland willen noemen. Als Hæringr zoo eigenmachtig heeft beschikt over de bezittingen van Þorgils en laatstgenoemde hem daarover onderhoudt, en hem vraagt, waarom hij Þórný zooveel bezit als bruidschat heeft mee gegeven bij haar huwelijk met Bjarni, biedt Hæringr aan, dit uit eigen middelen terug te betalen. Dit eigenmachtig optreden van Hæringr en dit aanbod tot terugbetaling, waarin een erkenning ligt, dat Hæringr iets had gedaan, waartoe hij niet het recht had, kan alleen verklaard worden, als we aannemen, dat Hæringr dacht, dat Þorgils was omgekomen, en niet meer naar IJsland terug zou keeren. Dus mogen we ook hierom aannemen, dat Þorgils in dien tijd werkelijk op Groenland is geweest.

Behalve deze passages zijn er nog eenige, die ongetwijfeld den indruk maken oude resten te bevatten, b.v.:

1. De droom in Fl. XXI, p. 37, waarin Þórr optreedt, en het offeren van het kalf [6]). Deze droom maakt den indruk oud te zijn.
2. Fl. XXII, zoo dit hoofdstuk niet in zijn geheel tot den ouden text heeft behoord, zooals we boven hebben verondersteld. We weten namelijk, dat de Christelijke bewerker ten minste Fl. p. 39/1: *halda vel trú sína* heeft ingevoegd, en de tegenstelling in dit hoofdstuk tusschen Þorgils en zijn mannen aan den eenen kant, en Jósteinn en zijn mannen aan den anderen kant, doet eenigszins verdacht aan, omdat we daarin de hand van den bewerker meenen te bespeuren, die deze tegenstelling heeft geschapen om Þorgils te loonen voor zijn Christelijk geloof. Toch *kan* dit reeds zoo in zijn geheel in den ouden text hebben gestaan, want Þorgils eerbiedigt

---

[1]) Zie p. 85. [2]) Zie pp. 67—68. [3]) Zie p. 69 [4]) Zie pp. 70—71. [5]) Zie p. 73. [6]) Zie p. 60.

de landgeesten en Jósteinn doet dit niet. En we kunnen ook geen Christelijken uitleg vinden voor het zich stil houden van Þorgils, maar wèl een heidenschen.

3. De droom van Þórey [1]), want er schijnt nog een heidensche opvatting naast de Christelijke te staan.
4. Het verlies van de boot, en als gevolg daarvan het willen offeren van den jongen [2]). We hebben hier ook weer gewezen op eenige onduidelijkheden in den text, maar misschien moeten die verklaard worden uit opzettelijke vaagheid van den schrijver van Fl. 2, waar het gaat over bovennatuurlijke wezens, die de boot stelen, waarbij hij natuurlijk Þorgils en zijn mannen niet alle voorzorgsmaatregelen kon laten nemen, die het stelen van de boot onmogelijk maakten [3]). Het offeren van den jongen moet een heidensch offer geweest zijn, en niet een naklank van het offer van Abraham, omdat de Christelijke bewerker dan stellig niet geaarzeld zou hebben, aan deze passage een Christelijken uitleg te geven.
5. De episode met den beer in Fl. XXV, en daarmee in verband het latere bericht over het halen van het geld voor het dooden van den beer [4]). Hier moet een oude rest aanwezig zijn, want dit bericht over den beer maakt in de eerste plaats een zeer betrouwbaren indruk door de levendige manier van vertellen, en in de tweede plaats geeft in onzen text het halen van het *bjarngjöld* aanleiding tot veel verwarring [5]), doordat een gedeelte van Eystri-byggð met Vestri-byggð wordt vereenzelvigd. Het is niet aan te nemen, dat deze vergissing in den ouden text gestaan heeft, en daardoor wordt het duidelijk, dat dit halen van het *bjarngjöld* er wel in voorkwam, want anders had de schrijver van Fl. 2, dien we voor de vergissing aansprakelijk moeten stellen, dit bericht stellig niet in den text gezet. Men kan zeggen, dat hij het ook weg had kunnen laten, als dit aanleiding tot verwarring gaf, maar hij wist niet, dat zijn verhaal niet duidelijk was, omdat hij de geographie van Groenland niet kende. Bovendien maakt hij zich vaker aan duisterheid schuldig, zooals o.a. blijkt uit de vroeger besproken onbegrijpelijke passage in de inleiding, die hij ook opteekende, ofschoon die zelfs voor hem niet duidelijk kon zijn. Hij was soms zeer conscientieus in het opteekenen van resten van Fl. 1.

Door deze opsomming van gedeelten, die nog woordelijk tot Fl. 1

---

[1]) Zie p. 70. [2]) Zie pp. 73—74.
[3]) Zie litteraire motieven, s. v. *tröll-konur*.
[4]) Zie pp. 79 en 80—81. [5]) Zie p. 81 sqq.

kunnen hebben behoord, en van die, waaraan nog oude resten van Fl. 1 ten grondslag gelegen schijnen te hebben, is het duidelijk geworden, dat de oude text in ieder geval niet meer volledig is geweest, toen de schrijver van Fl. 2 hem opnieuw heeft bewerkt. De episode van het halen van het *bjarngjöld* wijst duidelijk op een hiaat in den ouden text, en verder hebben we nog op vermoedelijke hiaten gewezen in Fl. pp. 43/15 — 44/4; en 52/4—5, in verband met de onvoldoende motiveering voor Eiríks vijandige houding.

Wat de terugreis van Groenland naar IJsland betreft, vinden we geen aanwijzingen in den text, die kunnen wijzen op een ouden grondslag met later ingevoegde gedeelten. Het eenige, dat hier desnoods oud kan zijn, is het breken en repareeren van de kiel van hun schip in Hálogaland [1]), en de beschrijving van den storm op zee tusschen Noorwegen en IJsland, waarbij Þorfinnr omkomt [2]). Weliswaar zou dit breken en repareeren van de kiel ook verzonnen of uit een andere saga overgenomen kunnen zijn, maar we zijn geneigd althans den storm zelf op te vatten als een oud bestanddeel van de saga, waarbij we evenwel geen zinnen kunnen aanwijzen als behoorend tot Fl. 1. Uit de beschrijving van het verdriet van Þorgils blijkt, dat dit is overgenomen uit de Egilssaga en dat dus de schrijver van Fl. 2 in dit verhaal heeft geknoeid.

In het laatste gedeelte van de saga hebben we weer meer houvast. In het verhaal over de verwikkelingen tusschen Þorgils aan den eenen kant en Hæringr en Bjarni aan den anderen kant, schijnt weer een bewijs te zijn voor een rest van Fl. 1, en wel in Fl. p. 61/9—12 [3]). Dit moet zoo in den ouden text hebben gestaan, want het is de aanleiding tot de later ingevoegde en foutieve interpretatie in Fl. p. 34/11—13, hoe Þorgils zijn bezittingen op IJsland voor zijn vertrek naar Groenland veilig stelt. En we hebben geen enkele reden om aan te nemen, dat een latere bewerker dan de schrijver van Fl. 2 hier aan het werk is geweest, want deze episode van de ruzie met Hæringr en Bjarni maakt van de heele saga den meest betrouwbaren indruk, en lijkt het meest op een gedeelte uit een goed bewaarde familiesaga. Daarom mogen we aannemen, dat de schrijver van Fl. 2 voor de genoemde foutieve interpretatie verantwoordelijk is, en dat dus Fl. p. 61/9—12 een stuk is van Fl. 1. Het is heel goed mogelijk, dat de heele beschrijving van de oneenigheid in Fl. pp. 60—61 letterlijk

---

[1]) Zie p. 94.
[2]) Zie p. 94.
[3]) Zie pp. 62—64.

zoo in Fl. 1 heeft gestaan, maar zij kan ook wel opnieuw zijn bewerkt; althans, zoodra Ásgrímr hier weer optreedt als medeminnaar van Þorgils, moeten we tot een jongere redactie besluiten [1]). En daardoor weten we ook niet met zekerheid, of het huwelijk van Þorgils en Helga zoo tot stand is gekomen, als in onzen text staat. Wel mogen we zeggen, dat er stellig iets in Fl. 1 over dit huwelijk heeft gestaan, want het wordt zelfs in L. genoemd, alsook de geboorte van hun zoon Grímr glömmuðr.

Overigens is met eenige zekerheid niets meer aan te wijzen als resten van of herinneringen aan Fl. 1. Mogelijk ligt er nog een oude herinnering ten grondslag aan het huwelijk van Þórhallr Ásgrímsson met Gunnvör, en ook aan de episode van de twist tusschen Þorgils en Helgi austmaðr, maar dat is dan ook alles, wat we er van kunnen zeggen.

Uit het voorafgaande blijkt, dat er een oude Flóamanna-text geweest moet zijn van de heele saga, en niet, zooals in het begin voorloopig als mogelijk gesteld is, van de inleiding en Fl. XVIII alleen. Van dezen ouden text zijn, afgezien van de laatst genoemde gedeelten, weinig resten meer met eenige zekerheid aan te wijzen, maar waarschijnlijk is er wel meer van over geweest, toen de schrijver van Fl. 2 den text opnieuw bewerkte. Dat we dit met zoo weinig zekerheid kunnen vaststellen, komt, zooals we hebben gezien, door gebrek aan vergelijkingsmateriaal.

We komen nu tot de volgende vraag, in hoeverre de schrijver van Fl. 2 den ouden text heeft omgewerkt en aangevuld.

We hebben zijn aandeel kunnen bepalen in dat gedeelte waarvoor we L. als vergelijkingsmateriaal konden gebruiken. Hij is wel verantwoordelijk voor de stukken, die letterlijk aan den Landnáma-text gelijk zijn, evenals voor de stukken, die met iets vrijer bewerking uit L. zijn overgenomen, maar hij heeft hier niet den stempel van zijn persoonlijkheid op gedrukt.

Maar uit de overige gedeelten, die we als zijn werk hebben kunnen herkennen, hebben we verschillende gevolgtrekkingen kunnen maken. Hij houdt zich b.v. niet aan de waarheidsgetrouwe manier van schrijven, die de familiesaga kenmerkt. Dat blijkt al dadelijk uit Fl. I, wanneer hij het geslacht van de Noorsche koningen op Odin terug voert [2]); hij negeert opzettelijk de gegevens in L. en laat Leifr alleen ter wiking gaan en Ingólfr thuis blijven; hij vindt een Ǫlvir, broer

[1]) Zie pp. 98 sqq.
[2]) Zie pp. 4—5.

van Þórðr Atlason uit in Fl. VIII, en laat in Fl. X Þórunn en Þorgrímr ørrabeinn drie jaar met trouwen wachten.

Dat hij het met de waarheid niet zoo nauw nam, is ook een reden, waarom hij zich zoo aangetrokken gevoelde tot het gebruik van stereotiepe motieven, zooals we die in Fl. III, VIII—X vinden. Dit is een gemakkelijke manier om een saga te schrijven, maar geen aanbevelenswaardige. En verder heeft hij zich nog schuldig gemaakt aan het ongemotiveerd prijzen van het voorgeslacht van Þorgils, ook al ten koste van de waarheid, namelijk van Hallsteinn in Fl. IV en van Þórðr in Fl. IX.

Bovendien kunnen we ook nog aan vorm en inhoud van verschillende passages zien, dat die niet tot een oude saga kunnen hebben behoord, en dus jongere gedeelten moeten zijn, die door den schrijver van Fl. 2 later in den text zijn ingevoegd, zooals bijv. de vele passages, die we in de Fas. mogen verwachten.

Hierdoor krijgen we eenigen kijk op de werkwijze en de neigingen van dezen schrijver, en wordt het iets gemakkelijker zijn aandeel in het bewerken van de saga vast te stellen. Maar dat deze verschijnselen zonder meer geen absolute criteria zijn voor het vaststellen, of de schrijver van F. 2 ergens in den text de hand heeft gehad, blijkt b.v. uit het feit, dat reeds in L. stereotiepe gebeurtenissen vermeld worden. En ook moeten we voorzichtig zijn met die passages, die tot lof van een sagaheld geschreven zijn, want die ontmoeten we in elke saga. Een persoonlijk element in het oordeel over deze gevallen is dus moeilijk geheel te vermijden.

Bij onze pogingen, om vast te stellen, welke gedeelten van den text tot Fl. 1 behooren of behoord hebben, hebben we reeds gezien, dat de oude text stellig niet meer volledig is geweest, en dus is de schrijver van Fl. 2 gedwongen geweest den text aan te vullen, wat hij niet altijd met even veel succes gedaan heeft. Hij heeft b.v. voor Fl. II en III een mondelinge overlevering gebruikt, die van hetzelfde standpunt uitgaat als het correspondeerende gedeelte in L. en hij heeft nagelaten dit verhaal te geven van het standpunt van Hallsteinn en zijn broers, wat wij in deze saga toch mogen verwachten. Hij heeft in Fl. IV en VIII zijn toevlucht genomen tot de sagastof onwaardige lofredes op Hallsteinn en Þórðr, en heeft stereotiepe gebeurtenissen verteld, als daarvoor niet de minste aanleiding was, en die zelfs hier en daar in strijd zijn met den overigen text, zooals b.v. blijkt uit het drie jaar wachten van Þórunn in Fl. X [1]), en het heimelijk weggaan van Þorgils in Fl. XIII [2]).

[1]) Zie p. 23. [2]) Zie p. 46.

Bovengenoemde criteria, die we ook reeds bij de behandeling van den text hebben toegepast, hebben geleid tot de volgende conclusies:

1. Fl. 2 kan de jeugd-avonturen van Þorgils opnieuw hebben verteld in Fl. pp. 14/5 — 16/8, waarvan twee, die van het dooden van Illingr, en het visschen op zee, op mondelinge overleveringen kunnen berusten, die door hem opnieuw zijn opgeteekend, zelfs al had dezelfde stof reeds in Fl. 1 gestaan, en waarvan het derde avontuur, dat veel verwantschap vertoont met de Fas., waarschijnlijk ten onrechte door hem aan Þorgils is toegedicht [1]).
2. Hij heeft het gedeelte over de eerste buitenlandsche reis heelemaal opnieuw geschreven, want dit is geheel in den stijl van de latere Fas. [2]). Merkwaardig is hier, dat voor dit gedeelte allemaal episodes uit andere saga's worden gehaald, en wel uit de Egilssaga en Njála[3]), Grettissaga [4]), Eiríkssaga rauða [5]), en verder uit verschillende Fas. [6])
3. Hij heeft de verhouding Þorgils—Ásgrímr uitgewerkt zooals die voorkomt in Fl. XIX, XXIV, p. 45/12—17, XXX—XXXIII, ofschoon we wel moeten aannemen, dat hierover iets in den ouden text moet hebben gestaan [7]). We hebben bij de behandeling van Ásgrím's karakter, zooals dat uit de andere saga's blijkt, gezien, dat Fl. XIX heel goed historisch juist kan zijn, en dus moeten we veronderstellen, dat hierover ook iets dergelijks in Fl. 1 heeft gestaan. Maar verder is gebleken, dat Ásgrímr veel te oud geweest moet zijn, om als medeminnaar van Þorgils op te treden, en dat dus de daaruit voortvloeiende latere oneenigheden ook twijfelachtig zijn; bovendien zijn zij zoo beschreven, dat we er geen rest van Fl. 1 meer in kunnen zien. We vinden in deze geschiedenis een duidelijk later ingelascht gedeelte [8]), dat door den schrijver van Fl. 2 kan zijn toegevoegd, maar ook door den Christelijken bewerker, omdat de toon van dit stuk doet denken aan dat van het lijden aan dorst in Fl. XXIV, en aan het optreden van Þórr in Fl. XX—XXI.
4. Hiernaast vinden we de verhouding Þorgils—Eiríkr in het gedeelte over de Groenlandreis. We moeten aannemen, dat Eiríkr aan Þorgils gastvrijheid heeft aangeboden, maar het is zeer twijfelachtig, of er van de verdere verwikkelingen tusschen deze twee veel waar is [9]), want deze Eiríkr verschilt zeer van dezelfde figuur uit de andere saga's. Bovendien vinden we juist in dit gedeelte

---

[1]) Zie pp. 35—36. [2]) Zie pp. 53 sqq.
[3]) Zie pp. 44—46. [4]) Zie p. 46. [5]) Zie p. 47. [6]) Zie pp. 54—55.
[7]) Zie pp. 57—59; 98—99; 101—103; 105—107.
[8]) Zie p. 102.
[9]) Zie pp. 77—81.

de Fas. motieven, waarmee de schrijver van Fl. 2 zijn relaas weer opluistert. Dus hebben we alle reden, om aan te nemen, dat deze verhouding in Fl. XXV—XXVI een toegift van den schrijver van Fl. 2 is.

5. Hij moet de heele Groenland-reis opnieuw hebben bewerkt, maar, omdat we in dit gedeelte ook den invloed van een Christelijken bewerker vinden, komen we hierop liever nader terug.
6. In het verhaal over de terugreis herkennen we weer de werkwijze van den schrijver van Fl. 2, omdat het heele verhaal samengeweven is uit Fas. motieven. Zoowel de gebeurtenissen over den winter in Ierland, als ook de *berserkrwerbung* in Noorwegen, is pure fictie, en hoort tot het rijk der fantasie [1]).
7. Het laatste stuk, dat weer op IJsland speelt, is het meest betrouwbare. We hebben onder punt drie reeds de wrijvingen met Ásgrímr besproken, en toegeschreven aan dezen schrijver, of mogelijk gedeeltelijk aan een lateren bewerker. Verder heeft hij in Fl. XXXIV de hand gehad, want behalve, dat de twist tusschen Þorgils en Helgi aan de Fas. herinnert, moeten we in de belachelijk hooge genoegdoening voor den dood van Helgi weer een poging zien, om Þorgils als de edelmoedige figuur voor te stellen [2]).

Onder punt 5 hebben we zoo juist de moeilijkheden genoemd, die hieruit voortvloeien, dat, vanaf Fl. XX, we rekening moeten houden met de activiteit van den Christelijken bewerker, zoodat we nu dus twee opeenvolgende bewerkers voor dit gedeelte krijgen, hetgeen ons onderzoek nog ingewikkelder maakt.

Wij stellen nu allereerst de vraag, of de schrijver van Fl. 2 en de Christelijke bewerker één en dezelfde figuur zijn, of dat we hier inderdaad met twee verschillende personen te doen hebben, waarvan de één de saga opnieuw heeft bewerkt en aangevuld, terwijl de andere alleen verantwoordelijk zou zijn voor die gedeelten, waarin we een Christelijke tendens kunnen vaststellen.

De gedeelten van de saga, die duidelijk van een Christelijke overtuiging van den schrijver blijk geven, vinden we in Fl. XX—XXIV, dus in dat stuk, dat handelt over de reis naar Groenland en een gedeelte van het verblijf aldaar, vóór de aankomst in den Eiríksfjord; natuurlijk is er pas na de zoogenaamde bekeering van Þorgils gelegenheid om uiting te geven aan deze gevoelens. In de meeste van deze uitingen is het een strijd van Þórr tegen het nieuwe geloof van Þorgils [3])

[1]) Zie p. 94.
[2]) Zie pp. 103—104.
[3]) Fl. XX en XXI.

die in droommotieven wordt uitgedrukt, welke methode den schrijver waarschijnlijk aan de hand is gedaan, doordat er een droom in het oudere gedeelte voorkwam, nl. die van Þórey, waaraan hij een Christelijk tintje heeft gegeven, en doordat er waarschijnlijk in den text, dien hij wijzigde, reeds een droom over Þórr stond [1]), waarin Þórr Þorgils raad gaf, hoe hij moest offeren.

Uit de droomen, die gedeeltelijk van den Christelijken bewerker zijn, (zie litteraire motieven, s.v. droomen) kunnen we geen conclusie trekken, of we met *een* schrijver te doen hebben, want er komen Christelijk getinte en niet Christelijk getinte droomen in de saga voor, maar dat is geen aanwijzing voor het werk van één of twee personen.

Tevoren hebben we er reeds op gewezen, dat er in de saga overal lofredes op verschillende personen staan, die, althans hier en daar, een houding verraden, die niet eigen is aan een heidensche opvatting, en die we daarom geneigd zijn te beschouwen als het werk van een geestelijke. We hebben deze moraliseerende neiging aangetroffen in gedeelten als Fl. pp. 4/2—7, 6/1—7, 7/7—10, 12/24—29, 24/10—12, 26/4—9 en verder hebben we den nadruk gelegd op verschillende lofredes voor Þorgils door allerhande personen, nl. in Fl. pp. 17/9—13, 19/25—27, 18/30—31, 20/1—9, -/22—24, 33/13, 45/7—8, 50/10—13, 53/10—17, 54/20—24, 55/30—32, 57/26—29, 60/19—20, 66/1.

Hier merken we op, dat, behalve in 33/13, deze passages niet voorkomen in de Christelijke gedeelten van de saga. En Fl. 33/13 *Þorgils var hit mesta mikilmenni* is een verbindingszinnetje, waardoor het Christelijke stuk van Fl. XX met het volgende verbonden is. Als zoodanig valt dit zinnetje eenigszins buiten het kader der andere prijzende uitlatingen, want ofschoon dergelijke loftuitingen veel vaker in de saga voorkomen, staan deze woorden hier wel zeer ongelukkig, omdat ze de beide gedeelten niet verbinden, maar ze nog meer scheiden, dan anders het geval geweest zou zijn. De afwezigheid van passages als de bovengenoemde in de Christelijke gedeelten zou er op moeten wijzen, dat de Christelijke bewerker hiervan niet de auteur is. Anderzijds zijn wij er toe geneigd, vooral wegens de moraliseerende gedeelten waarin een valsche toon doorklinkt, die niet in de saga's thuis hoort, ze aan denzelfden man toe te schrijven als de antwoorden van Þorgils aan Þórr in de Christelijke passages, namelijk in Fl. pp. 22/32—33, 33/6, 35/15—16, en 36/3—4, als *guð mun mér hjálpa* e.d., die in hun geesteshouding een aan fatalisme grenzend vertrouwen in God openbaren, maar volkomen in strijd zijn met den traditioneelen

[1]) Fl. p. 37.

geest in de saga's, die er een is van een man, die zijn vertrouwen meer stelt in eigen kracht en persoonlijkheid, dan in de hulp van den een of anderen god. Maar is deze overeenkomst van de Christelijke en de bovengenoemde passages nu voldoende, om te zeggen, dat hier één en dezelfde man in actie is? We merken hiertegen op, dat de zinnetjes in de Christelijke stukken, nl. Fl. pp. 32/32—33, 33/6 etc., stereotiep zijn, en niet zoozeer een geesteshouding uitdrukken, als wel een traditie en een geleerd lesje. Daarom ligt het niet zoo voor de hand, om de passages in Fl. pp. 4/2—7, 6/1-7, etc. hiermee over een kam te scheren, als dat op het eerste gezicht lijkt.

Als we nog even terugkomen op den verbindingszin in Fl. p. 33/13 die het Christelijke deel verbindt met dat gedeelte, dat de uitnoodiging van Eiríkr aan Þorgils bevat, zien we, dat hier een aanwijzing ligt, dat inderdaad de Christelijke bewerker en de schrijver van Fl. 2 twee verschillende personen zijn. We hebben namelijk reeds vastgesteld, dat deze uitnoodiging fictief is, en het werk van den schrijver van Fl. 2. En juist door dezen onbenulligen tusschenzin blijkt het, dat deze twee gedeelten, het Christelijke stuk, en de uitnoodiging, door twee menschen zijn geschreven. Waren ze als een doorloopend geheel geschreven, dan hadden we niet zoo'n ongelukkig zinnetje moeten vinden, om de twee stukken aaneen te knoopen. Dit moet gedaan zijn door den Christelijken bewerker, die zich over de saga zelf niet druk maakte.

Deze conclusie klopt buitengewoon goed met een ander verschijnsel in de saga. We hebben namelijk gezien, dat in de saga gedeelten voorkomen, die door de ophooping van feiten den indruk maken, verkort te zijn weergegeven. En deze gedeelten vinden we juist in Fl. XX en XXII, waarin ook de Christelijke stukken staan. Daarom hebben we het recht, om als juist aan te nemen, dat de Christelijke bewerker inderdaad deze gedeelten verkort heeft weergegeven, omdat hij alleen maar belang stelde in den Christelijken Þorgils, en niet in de saga zelf.

Het is dus wel zeker te achten, dat de Christelijke bewerker een ander is, dan de schrijver van Fl. 2, en ook moet hij de derde man zijn, die de hand in de saga heeft gehad, want de door hem ingevoegde gedeelten staan tusschen de stof van den text, zooals we dien nu hebben, en zijn er dus het laatst tusschen gevoegd. We hebben inderdaad met twee bewerkers van Fl. 1 te doen, want we kunnen den schrijver van Fl. 2 ook een bewerker noemen, al is zijn werk in de saga veel uitgebreider geweest, dan dat van den Christelijken bewerker.

Twee bewerkers hebben dus een aandeel in onzen text vanaf Fl. XX,

en in hoofdtrekken hebben we ook reeds het aandeel van deze beiden kunnen vaststellen. Nu resten ons nog slechts enkele stellig ingevoegde gedeelten, en deze zijn:

de tocht naar Zweden in Fl. XVII [1])

de droomen in Fl. XXIV [2])

het lijden aan dorst in Fl. XXIV [3])

de episode in Fl. XXXI—XXXII, waarin Þorgils Ásgrímr in het slijk laat vallen [4]).

We hebben reeds uitvoerig kunnen vaststellen, dat het in geen enkel van deze gevallen mogelijk is, om met eenige zekerheid te beslissen, wie hier nu deze gedeelten heeft ingevoegd. Het is ook geen wonder, dat dit moeilijk is, want we hebben eenige gelijkenis kunnen ontdekken in de mentaliteit van deze beide bewerkers. Beide houden nl. niet meer van de historische familiesaga, maar wel van de verhaaltrant, die zijn fantasie den vrijen loop laat, en zich niet meer afvraagt of, wat geschreven is, wel verantwoord is. Verder is vermoedelijk ook de schrijver van Fl. 2 een geestelijke, wat de zaak nog ingewikkelder maakt, en b.v. de oorzaak is, waarom we, bij het noemen van den naam van bisschop Þorlákr in de in Fl. XXIV ingevoegde droomen, nog niet kunnen uitmaken, door wien deze droomen zijn ingevoegd. Dat beide eenzelfde houding verraden bij het bewerken van de saga, bracht ons op het denkbeeld, dat hier misschien een en dezelfde mensch in actie was, maar deze gelijke tendenz hoeft ons ook weer niet te verbazen, omdat bij latere bewerkers van de saga's deze natuurlijk altijd min of meer dezelfde geweest moet zijn. Hoe later de bewerking van de saga's, hoe grooter de neiging tot fantastische volksverhalen.

Als we nu deze tendenz even uitschakelen, zou men zeggen, dat de schrijver van Fl. 2 geen reden gehad kan hebben, om dergelijke stukken, als de laatstelijk genoemde, op zoo'n ongelukkige manier in den text in te voegen, omdat hij, praktisch gesproken, den text bijna opnieuw schreef. Hij had gelegenheid genoeg, om stukken, die hij in den text wenschte te zetten, op een behoorlijke manier daarin te verwerken. En dit is een goed argument om te besluiten, dat de ingevoegde droomen daarom niet van zijn hand kunnen zijn, en waarschijnlijk de episode over Ásgrímr wel. Want, behalve dat deze geschiedenis een deel is van het verhaal, dat de verhouding Þorgils—Ásgrímr illustreert en dat door den schrijver van Fl. 2 is gegeven, is hier ook getracht om haar evenzeer met het huwelijksaanzoek van Ásgrím's zoon Þórhallr in verband te brengen, door ons eerst in Fl.

---

[1]) Zie p. 49. [2]) Zie pp. 75; 84—85. [3]) Zie p. 75. [4]) Zie p. 101.

p. 64/23—26 Gunnvör en eenige andere menschen voor te stellen. Hier is dus stellig een poging gedaan, om dit stuk in den text te doen aansluiten, en wel in een gedeelte, dat tot Fl. 1 kan hebben behoord, want dit huwelijk tusschen Þórhallr en Gunnvör kan inderdaad historisch zijn.

Nu doet zich de vraag aan ons voor, wie de verschillende schrijvers en bewerkers geweest zijn, die wij tot dusver hebben besproken. Over den schrijver van Fl. 1 valt weinig te zeggen door de onvolledigheid van den text. Wel mag met eenige zekerheid worden aangenomen, dat hij, zoo hij al een geestelijke was, daarvan in den text niets liet blijken. In de resten van Fl. 1 treffen we een heidensche opvatting aan, die vooral in Fl. XXI en in het offer van den jongen tot uiting komt. Hij moet, voor zoover wij kunnen zien, een schrijver zijn geweest, die de opvattingen huldigde van Ari Þorgilsson, die volgens S. Nordal [1]) de grondlegger van de wetenschappelijke school geweest is, en het voorbeeld voor alle Islendingasögur. Dit is de Zuidelijke school, die van Haukadalr, waar Ari opgroeide.

Als F. Jónsson en G. Vigfússon in de inleidingen van hun uitgaven van de Flóamannasaga spreken over den sagaschrijver, als zijnde een geestelijke, weten we niet welken schrijver zij bedoelen, maar waarschijnlijk die van den text, zooals we dien nu kennen, dus den schrijver van Fl. 2. Want het is toch wel zeker, dat de Christelijk getinte gedeelten, later zijn ingevoegd, en niet van den schrijver van Fl. 1 zijn. Dit helpt ons dus niet voor het onderzoek naar de identiteit van den schrijver van Fl. 1.

De schrijver van Fl. 2 moet een man geweest zijn, die veel meer voelde voor de Fornaldarsögur, dan voor de familiesaga's, zooals die onder invloed van de Zuidelijke school werden geschreven. We vinden namelijk een groote menigte van Fas. motieven in al de gedeelten, die deze schrijver aan den text van Fl. 1 heeft toegevoegd. We vinden deze motieven in vrijwel alle familiesaga's, en we moeten er dan ook den nadruk op leggen, dat S. Nordal [2]) zegt, dat het doel van alle IJslandsche saga's tweeledig is, namelijk *vísindi* en *skemtun*, d.w.z. wetenschappelijk, en om de menschen bezig te houden. En dat niet alle Fas.-motieven zonder meer aan den schrijver van Fl. 2 mogen worden toegeschreven, hebben we in het voorafgaande hoofdstuk gezien, en het blijkt duidelijk uit de *heitstrenging* van Hersteinn L.: Hólmsteinn) in Fl. II, die ook in L. wordt genoemd. Alleen het

---

[1]) Snorri Sturluson, R'vik 1920, Hoofdstuk 5 par. IV.

[2]) Op. cit. p. 132.

voorkomen van zoo'n motief is geen reden, om het aan den schrijver van Fl. 2 toe te schrijven, en hier hebben we er inderdaad een bewijs voor.

De schrijver van Fl. 2 is waarschijnlijk een geestelijke, die in het Zuiden van IJsland moet hebben gewoond. Dit wordt ondersteund door zijn groote kennis van de namen van de in de saga optredende personen en families. Hij heeft veel namen ten opzichte van L. veranderd, en hier en daar namen toegevoegd, zooals in Fl. II, en zelfs familie-stamboomen met zes geslachten vermeerderd.

Hij moet een man geweest zijn, die goed op de hoogte was van de andere IJslandsche saga's, want hij heeft er vele gedeelten aan ontleend, en die voor onze saga gebruikt, en ook de Fas. moet hij door en door gekend hebben.

Met deze eigenschappen, namelijk zijn kennis van de streek, die hij naar waarheid te pas brengt, en zijn kennis van de families, waarmee hij toch probeert de gegevens van L. te verbeteren en uit te breiden, demonstreert hij eigenschappen van de Zuidelijke school, want hier houdt hij zich strikt aan de gegevens, zooals hij die kent.

Maar wanneer we komen bij de feiten in de saga vermeld, zien we, dat hij hier ten eenen male van de Zuidelijke school afwijkt. Hij houdt zich hier niet aan de waarheid, en vraagt zich niet af, of dat wat hij zegt, een grond van waarschijnlijkheid heeft. Integendeel, hij geeft juist blijk te veel te voelen voor dat deel van zijn taak, dat Nordal de *skemtun* noemt, en wat, als het op deze manier wordt toegepast, niet meer familiesaga is, maar een eigenschap van Fas., *lygisögur*, en *riddarasögur*. Hij wijdt juist met graagte uit over die dingen, waarvan wij de waarschijnlijkheid zeer in twijfel moeten trekken.

Bovendien vinden we in zijn werk nog een eigenschap, die S. Nordal [1]) een van de schrijvers der Noordelijke school noemt, namelijk dat zij in hun werk niets willen verwerpen, wat tot lof strekt voor hun sagahelden. Deze school van Þingeyrar bracht volgens S. Nordal [2]) een groote verandering teweeg in de manier van sagaschrijven, en die begon voor IJsland met het schrijven van de beide saga's over Óláfr Tryggvason. Gunnlaugr Leifsson zou de man geweest zijn, die den stoot tot deze nieuwe richting heeft gegeven. Zij komt in onze saga wel zeer treffend tot uiting, want bijna alle gebeurtenissen, die deze schrijver ons over Þorgils vertelt, had hij weliswaar in een familiesaga met de noodige

[1]) Egilssaga Skallagrímssonar, R'vík 1933, Fornmáli, p. LXIV.
[2]) Sn. St., p. 154.

waarschuwingen kunnen vermelden, maar niet, zooals hij dat in deze saga doet, mededeelen alsof alles zeker zoo gebeurd is. Hij had b.v. de wrijvingen tusschen Þorgils en Ásgrímr en die tusschen Þorgils en Eiríkr niet zoo kunnen verhalen, als hij zich strikt aan de beginselen van de Zuidelijke school gehouden had. De schrijver van Fl. 2 is dus een man geweest, die in het Zuiden woonde, en in zich eigenschappen vereenigde, die van beide scholen stammen. Dit is mogelijk, want volgens S. Nordal [1]) wordt de invloed van de Noordelijke op de Zuidelijke school merkbaar na 1200, hetgeen zou blijken uit de Hungrvaka en de Þorlákssaga.

Over zijn bekwaamheid als sagaschrijver kunnen we kort zijn, want we hebben bij de behandeling van den text er voortdurend op gewezen, dat deze bijna geheel bestaat uit losse berichten, die op dikwijls zeer nonchalante manier aaneen zijn geregen. Dikwijls heeft hij niet eens veel moeite gedaan, om er een behoorlijk geheel van te maken.

De Christelijke bewerker is natuurlijk een geestelijke geweest, die zich dan ook hoofdzakelijk alleen interesseerde voor de vraag, hoe hij Þorgils tot een goed Christen maken kon, en daarmee af kon geven op Þórr. We kunnen hem dan ook geen sagaschrijver noemen, wel een saga-verknoeier, en we mogen blij zijn, dat dergelijke wel-meenende menschen niet te veel aandacht aan de saga's hebben besteed.

[1]) Egilss. Form. p. LXVII.

LIJST VAN AFKORTINGEN.

Ánss. Bogsv.	Áns Saga Bogsveigis
Ásm.	Ásmundar Saga Kappabana
Bár.	Bárðar Saga Snæfellsáss
Bjarn.	Bjarnar Saga Hitdœlakappa
Dropl.	Droplaugarsona Saga.
Egilss.	Egils Saga Skallagrímssonar
Eiríkss.	Eiríks Saga hins Rauða
Eyrb.	Eyrbyggja Saga
Fas.	Fornaldar Sögur Norðrlanda
Finnb.	Finnboga Saga hins Ramma
Fl.	Flóamanna Saga
Flat.	Flateyjarbók
Fm.	Fornmanna Sögur
Fóstbr.	Fóstbrœðra Saga
Friðþjófss.	Friðþjófs Saga hins Frækna
Gísl.	Gísla Saga Súrssonar
Glúm.	Víga-Glúms Saga
Grett.	Grettis Saga Ásmundarsonar
Grímss. L.	Gríms Saga Loðinkinna
Grœnl.	Grœnlendinga Saga
Grœnl.	Grœnlendinga Þáttr
Gunnl.	Gunnlaugs Saga Ormstungu
Hák. Góða	Hákonar Saga Goða
Hallfr.	Hallfreðar Saga
Har.	Harðar Saga Grímkelssonar
Har. Gráf.	Saga af Haraldi Konungi Gráfeldi
Háv.	Hávarðar Saga Ísfirðings
Heimskr.	Heimskringla
Herv.	Hervarar Saga ok Heiðreks konungs
Hjálmt.	Hjálmþérs Saga ok Ólvis
Hrafnk.	Hrafnkels Saga Freysgoða
Hrólfss. G.	Hrólfs Saga Gautrekssonar
Hrólfss. K.	Hrólfs Saga Konungs Kraka
Hróm.	Hrómundar Saga Greipssonar
Hs.	Hauksbók
H. Þóriss.	Hœnsna-Þóris Saga
Ketilss.	Ketils Saga Hœings
Korm.	Kormáks Saga
L.	Landnámabók
Laxd.	Laxdœla Saga
Ljósv.	Ljósvetninga Saga
Nj.	Brennu-Njáls Saga

Ólafss.	Ólafs Saga Tryggvasonar
Qrv. Oddss.	Qrvar-Odds Saga
Ragnarss.	Ragnars Saga Loðbrókar
Reykd.	Reykdœla Saga
Saga af H. og H.	Saga af Hálfi og Hálfsrekkum
St.	Sturlubók
Sturl.	Sturlaugs Saga
Svarfd.	Svarfdœla Saga
Vallalj.	Valla-Ljóts Saga
Vatnsd.	Vatnsdœla Saga
Víga-St.	Víga-Styrs Saga ok Heiðarvíga
Völs.	Völsunga Saga
Þórst.Vs.	Þórsteins Saga Víkingssonar

LITTERATUUR.

Oud-Noorsche Bronnen:
Bárðar Saga Snæfellsáss: G. Vígfússon, Kjøbenhavn 1860.
Bjarnar Saga Hitdœlakappa: R. C. Boer, Halle 1893.
Brennu-Njáls Saga: Altnordische Textbibliothek 13, F. Jónsson, Hs. 1908.
Droplaugarsona Saga: Austfirðinga Sögur, Samfund XXIX, Jakob Jakobsen, København 1902/3.
Egils Saga Skallagrímssonar: Íslenzk Fornrit II, S. Nordal, R'vík 1933.
Eiríks Saga Rauða: Íslenzk Fornrit IV, E. Ó. Sveinsson & M. Þórðarson, R'vík 1935.
Eyrbyggja Saga: Íslenzk Fornrit IV.
Finnboga Saga hins Ramma: H. Gering, Halle 1879.
Flateyjarbók, 3 dln.: Christiania 1860—68.
Flóamanna Saga: Samfund LVI, F. Jónsson, København 1932.
Fornmanna Sögur, 11 dln.: Kaupmannahöfn 1825—35.
Fóstbrœðra Saga: Samfund XLIX, Björn K. Þórólfsson, København 1927.
Gísla Saga Súrssonar: Altn. Textbibliothek 10, F. Jónsson, Halle 1903.
Grettis Saga Ásmundarsonar: Íslenzk Fornrit VII, G. Jónsson, R'vík 1936.
Grœnlendinga Saga & Þáttr: Íslenzk Fornrit IV.
Gunnlaugs Saga Ormstungu: Altn. Textbibliothek 1, E. Mogk, Halle 1908.
Hallfreðar Saga: Fornsögur, G. Vígfússon & Th. Möbius, Leipzig 1860.
Harðar Saga Grímkelssonar: Íslendinga Sögur II, Jón Sigurðson, Kjøb. 1847.
Hávarðar Saga Ísfirðings: Samfund XLVII, B. K. Þórólfsson, København 1923.
Heimskringla: F. Jónsson, København 1911.
Hervarar Saga ok Heiðreks konungs: Samfund XLVIII, J. Helgason, København 1924.
Hrafnkels Saga Freysgoða: Austfirðinga Sögur, Samfund XXIX, Jakob Jakobsen, København 1902/3.
Hœnsna-Þóris Saga: Þorleifur Jónsson, R'vík 1911.
Kormáks Saga, achter H. Þóris Saga, Þorleifur Jónsson, R'vík 1911.
Landnamabók: udgiven af det kongelige nordiske oldskrift-selskab, København 1900.
Laxdœla Saga: Altn. Sagabibliothek 4, Kr. Kaalund, Halle 1896.
Ljósvetninga Saga: Íslenzkar Fornsögur I, G. Þorláksson, Kaupmannahöfn 1880.
Reykdœla Saga: Íslenzkar Fornsögur II, F. Jónsson, Kaupm. 1881.
Svarfdœla Saga: Ísl. Fornsögur III, F. Jónsson, Kaupm. 1883.
Valla-Ljóts Saga: Ísl. Fornsögur II, F. Jónsson, Kaupm. 1881.
Vatnsdœla Saga, achter H. Þóris Saga, Þ. Jónsson, R'vík 1911.
Víga-Glúms Saga: Ísl. Fornsögur I, G. Þorláksson, Kaupm. 1880.
Víga-Styrs Saga ok Heiðarvíga: Ísl. Sögur 27, B. Sveinsson, R'vík 1925.

In Heimskringla (zie boven):
Hákonar Saga Góða

Óláfs Saga Tryggvasonar
Saga af Haraldi konungi Gráfeldi
Upphaf Magnussona

Fornaldar Sögur Norðrlanda, 3 dln.: C. C. Rafn, Kaupmannahöfn 1829, waarin:
Áns Saga Bogsveigis
Ásmundar Saga Kappabana
Friðþjófs Saga ens Frækna
Gríms Saga Loðinkinna
Hjálmþérs Saga ok Ólvis
Hrólfs Saga Gautrekssonar
Hrólfs Saga Konungs Kraka
Hrómundar Saga Greipssonar
Ketils Saga Hœings
Qrvar-Odds Saga
Ragnars Saga Loðbrókar
Saga af Hálfi ok Hálfsrekkum
Völsunga Saga
Þórsteins Saga Víkingssonar

Verdere Werken:
Aarne, A.: Der Tiersprachenkundige Mann und seine neugierige Frau, FFC 15, Helsingfors 1914.
Baetke, W.: Islands Besiedlung und älteste Geschichte (Thule XXIII), Jena 1928.
Bock, L., Alfred: Die epische Dreizahl in den Islendinga Sögur (Arkiv for Nordisk Filologie 37 & 38).
Bolte, J. & Polívka, G.: Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm, 3 dln., Leipzig 1913—18.
Bugge, A.: Norges Historie IB., Kristiania 1910.
Bääth, A. U.: Studier öfver kompositionen i några isländska ättsögur, Lund 1885.
Döring, B.: Bemerkungen über Typus und Stil der Isländischen Saga, Leipzig 1887.
Eeden, W. van: Vínlandstudien, Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde XLVI.
Egede, Hans: Die Erforschung Grönlands, bearbeitet von Dr. H. Mendisch, (Alte Reisen und Abenteuer), Leipzig 1926.
Gordon, E. V.: Introduction to Old Norse, Oxford 1927.
Grimm, J. & W.: Kinder und Hausmärchen, 32e druk (R. Steig), Stuttgart-Berlin 1906.
Hamel, A. G. van: Vatnsdœla Saga and Finnboga Saga (Journal of Englisch and Germanic Philology XXXIII), Jan. 1934.
Heinzel, R.: Beschreibung der Isländischen Saga (Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften 97, 1880), Wien 1881.
Henzen, W.: Über die Träume der Altnordischen Sagaliteratur, Leipzig 1890.
Hermannsson, H.: The Problems of Wineland (Islandica XXV) Corn. Univ. Press 1936.
Hoops, J.: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Strassburg 1911—1919.
Jeffrey, M.: The Discourse in seven Icelandic Sagas, Doctor's Dissertation, Bryn Mawr, Penns. 1934.
Kersbergen, A.: Litteraire Motieven in de Njála, Diss. Utrecht 1927.

Klaeber, F.: Beowulf and the Fight at Finnsburg, New-York 1922.
Lachmann, V.: Das Alter der Harðarsaga, Leipzig 1932.
Jordans, W.: Der Germanische Volksglaube von den Toten und Dämonen im Berg und ihrer Beschwichtigung (Bonner Studien zur Englischen Philologie 17), Bonn 1933.
Liestöl, K.: The Origin of the Icelandic Sagas, Oslo 1930. (Vertaling van G. Jayne).
Ludwig, W.: Untersuchungen über den Entwickelungsgang und die Funktion des Dialogs in der Isländischen Saga, Halle a/S 1934.
Nanssen, F.: In Nacht en IJs, Leiden 1897.
Naumann, H.: Primitive Gemeinschaftskultur, Jena 1921.
Nordal, S.: Snorri Sturluson, Reykjavík 1920.
Olrik, A.: Die Epischen Gesetze der Volksdichtung (Zeitschrift für Deutsches Altertum LI), Berlin 1909.
Id.: Nordisches Geistesleben, Heidelberg 1925.
Reuschel, H.: Untersuchungen über Stoff und Stil der Fornaldarsaga, Baden 1933.
Schönfeld, E. Dagobert: Der Isländische Bauernhof und sein Betrieb zur Sagazeit (Quellen und Forschungen 91), Strassburg 1902.
Sluyter, P. C. M.: IJslands Volksgeloof, Diss. Utrecht 1936.
Sveinsson, E. Ó.: Verzeichnis Isländischer Märchenvarianten mit einer einleitenden Untersuchung, FFC 83, Helsinki 1929.
Vígfússon, G.: Um Tímatal (Safn til Sögu Islands I), Kaupmannahöfn 1855.
Þórðarson, M.: Um rannsóknir á Herjólfsnesi (Skírnir XCIX), Reykjavík 1925.
Id.: Vínlandsferðirnar (Safn til Sögu Íslands VI), Reykjavík 1929.

k 9426.

STELLINGEN.

I

F. Jónsson's bewering, dat vanaf hoofdstuk IX de Flóamanna Saga zelfstandig is, is onjuist. (Flóamanna Saga, F. Jónsson, København 1932, Inl. p. V).

II

De eerste buitenlandsche reis van Þorgils Ørrabeinsstjúpi (Flóamanna Saga, hoofdstukken XII, p. 16/28 — XVIII) kan een later invoegsel in de saga zijn.

III

De methode om door 'internal evidence' uit te maken, wat in een saga oorspronkelijk is en wat niet, leidt niet altijd tot een bevredigend resultaat.

IV

De karakterbeschrijving van Njáll in zijn verhouding tot zijn vrouw staat onder den invloed van de stereotiepe vertel-methode (Brennu-Njáls Saga).

V

De 'ale-house poetry' is naar alle waarschijnlijkheid de bron, waaruit Spenser zijn dialectwoorden heeft gehaald.

VI

De lijsten woorden, die Mc Elderry, R.B. (Archaism and Innovation in Spenser's Poetic Diction, PLMA XLVII, March 1932) geeft van Spenser's archaisms, innovations, enz., zijn verre van volledig.

VII

De studie van Spenser's taal is een onbevredigend werk, zoolang er geen goed Middel-Engelsch woordenboek is verschenen.

VIII

Spenser had de steun van de Pléiade niet noodig om te komen tot het Engelsch, dat hij schreef.

IX

Professor Wrenwick's bewering (the Critical Origins of Spenser's Diction, MLR XVII (1922), p. 4), nl. „the first objection to Spenser's archaic speech came from .... Sir Philip Sidney himself", hetgeen zou beduiden, dat de 'court-language' van dien tijd (1595) afkeerig was van het gebruik van 'archaisms', is niet vol te houden.

X

Het is niet onwaarschijnlijk, dat de gebonden structuur van de detective-roman op den duur ook de 'serieuze' roman zal beïnvloeden in de richting van grootere gestrengheid en geslotenheid van constructie.

XI

De kennis van de Germaansche kultuur wordt op de Nederlandsche scholen al te zeer verwaarloosd.

XII

Het is niet langer verantwoord het Engelsch op de Middelbare scholen achter te stellen bij de andere moderne talen.